

18–23 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 18 maj		Sid.
Ändring i § 22 mom. 2 regeringsformen	4	4
Anslag till nybyggnad för konstfackskolan	8	8
Anslag till karolinska sjukhuset	21	21
Tjänstebostadssystemet	25	25

Onsdagen den 23 maj		
Åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.	34	34
Åtgärder mot bilstölder m. m.	64	64
Reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup	66	66
Reservpension åt högbåtsmän och flygsignalister m. m.	77	77
Anslag till remontering	78	78
Förslag till allmän prisregleringslag m. m.	94	94
Utvidgad lagstiftning om motverkande av konkurrensbegränsning m. m.	118	118
Inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.	121	121
Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.	131	131

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 18 maj		
Gemensam omröstning ang. anslag till tandläkarhögskolan	3	3
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, ang. ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsformen	4	4
— nr 11, ang. ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen m. m. ...	8	8

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 116, ang. anslag å kapitalbudgeten: ecklesiastikdepartementet	8
— nr 117, ang. anslag till karolinska sjukhuset m. m.	21
— nr 118, ang. tjänstebostadssystemet m. m.	25
— nr 119, ang. vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	29
— nr 120, ang. ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för arbetare m. m.	29
Bevillningsutskottets memorial nr 47, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	30
Första lagutskottets memorial nr 29, ang. uppskov med behandlingen av visst ärende	30

Onsdagen den 23 maj

Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, ang. åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.	34
Första lagutskottets utlåtande nr 30, ang. åtgärder för effektiv minskning av bilstölder m. m.	64
Andra lagutskottets memorial nr 33, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	65
Tredje lagutskottets utlåtande nr 18, ang. ändring i övergångsbestämmelserna till lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar	65
— nr 19, ang. ändring av 7 § lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.	65
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, ang. utredning om taxeringsmäns straffrättsliga ansvar m. m.	65
— nr 13, ang. upphävande av § 114 regeringsformen	66
— memorial nr 14, ang. uppskov med behandlingen av vissa motioner	66
— nr 15, ang. anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet Norup	66
Statsutskottets utlåtande nr 121, ang. vissa anslag under fjärde huvudtiteln m. m.	77
— nr 122, ang. vissa markförvärv för försvaret	94
Andra lagutskottets utlåtande nr 34, ang. förslag till allmän prisregleringslag m. m.	94
— nr 35, ang. utvidgad lagstiftning om motverkande av konkurrensbegränsning m. m.	118
Statsutskottets utlåtande nr 123, ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.	121
— nr 124, ang. anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.	131
— nr 125, ang. anslag till hemkonsulentverksamhet i städer	149
— nr 126, ang. anslag till atomforskning	149
— nr 129, ang. vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.	149
— nr 130, ang. anslag till Ersättning vid vissa ingripanden i hälsovårdens intresse	150

Fredagen den 18 maj

Kammaren sammanträdde kl. 13.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 108 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 244 och II: 444,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga den ändring i personalförteckningen för tandläkarhögskolan i Stockholm, som föranledes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1956 anför;

b) godkänna följande avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> . . .	683 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	850 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 152 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> ..	450 000

Summa kronor 3 135 000

c) till *Tandläkarhögskolan i Stockholm: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 135 000 kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 244 och II: 444, beslutat att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga den ändring i personalförteckningen för tandläkarhögskolan i Stockholm, som föranledes av vad utskottet anför;

b) godkänna följande avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> . . .	683 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	850 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 173 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> ..	455 000

Summa kronor 3 161 000

c) till *Tandläkarhögskolan i Stockholm: Avlöningar* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 161 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästes, verkställdes till en början votering medelst omröstningsapparat. Då emellertid därvid befanns, att fel uppkommit å omröstningsapparaten, och felet vid förnyad omröstning visade sig kvarstå, företogs härefter votering medelst namnupprop, och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 73.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag nr 427, som upplästes

Ang. ändring i § 22 mom. 2 regeringsformen

och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 41 ja och 155 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 100 ja och 228 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 265, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill meddela i fråga om plena att kvällsplenium icke kommer att hållas i dag, att nästa arbetsplenium kommer att

hållas onsdagen den 23 maj med början klockan 10 och att det blir plenum torsdagen den 24 maj med början klockan 13 samt fredagen den 25 maj med början klockan 11. Vidare kommer plena att hållas lördagen den 26, måndagen den 28, tisdagen den 29, onsdagen den 30 och torsdagen den 31 maj, därest arbetet icke så fortskrider att ledighet kan beviljas någon av dessa dagar.

Ang. ändring i § 22 mom. 2 regeringsformen

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsformen.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 51, såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande

Förslag**till**

ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsformen

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 22.

2:o. I regeringsrätten kunna mål prövas och avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där tre av dem äro om slutet ense.

2:o. I regeringsrätten kunna mål prövas och avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där tre av dem äro om slutet ense. *I den ordning 87 § 1 mom. stadgar bestämmes antalet regeringsråd som skola delta vid behandling av fråga, huruvida talan må komma under regeringsrättens prövning, där enligt författningarna särskilt tillstånd därtill kräves.*

Reservation hade anförts av herrar *Bergh, Ragnar, von Friesen, Håstad, Swedberg* och *Hamrin*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen avslås.

Herr **BERGH** (h):

Herr talman! I det utskottsutlåtande, som vi nu sysslar med, har konstitutionsutskottet tillstyrkt ett förslag om ändring av andra momentet i regeringsformen § 22. Enligt detta moments nuvarande lydelse kan mål i regeringsrätten prövas och avgöras av fem ledamöter, men det

Ang. ändring i § 22 mom. 2 regeringsformen

kan också prövas och avgöras av endast fyra, ifall tre av dem är ense om beslutet. Den här föreslagna ändringen syftar till att frågan om huruvida mål skall kunna komma under regeringsrättens prövning må avgöras av endast tre ledamöter. På det sättet skulle man kunna få en motsvarighet till vad som gäller för fullföljdstillstånd i högsta domstolen. Det motiv, som skyttar bakom detta ändringsförslag, är att man reflekterar på en fullföljdsbegränsning då det gäller taxeringsmål.

Min huvudinvändning emot vad som sålunda har föreslagits och tillstyrkts är att, så vitt jag förstår, detta innebär att man behandlar hithörande frågor i bakvänd ordning.

I fjol tillsattes en kommitté som fick till uppgift att undersöka möjligheten att begränsa tillströmningen av taxeringsmål till regeringsrätten. Enligt direktiven skulle denna kommitté främst undersöka möjligheterna att föreskriva någon form av fullföljdstillstånd som förutsättning för att taxeringsmål skulle få bringas under regeringsrättens prövning, men kommittén har, så vitt framgår av handlingarna, ännu inte framlagt något förslag om en sådan fullföljdsbegränsning. I en skrivelse till justitieministern i december 1955 säger kommittén nämligen, att den ännu inte tagit slutlig ställning till detta spörsmål. Icke desto mindre fann kommittén i den skrivelsen önskvärt, att man som ett slags beredskapsåtgärd ändrade regeringsformen på det sätt som jag nyss har refererat.

I departementschefsytttrandet finner man att inte heller justitieministern har tagit ställning till frågan, om en fullföljdsbegränsning bör genomföras, men icke desto mindre föreslår också han att regeringsformen skall ändras, innan man vet, om det är nödvändigt.

När så är fallet, torde man böra överväga, hur mycket resonemanget om ändringen som en beredskapsåtgärd egentligen är värt.

I det sammanhanget bör man väl få utgå ifrån att det inte gärna kan vara meningen att minska skattebetalarnas

rättsskydd gentemot statens fiskaliska makt. Skulle en fullföljdsbegränsning genomföras redan nu, skulle en minskning av rättsskyddet otvivelaktigt bli fallet. Det framgår av bland annat, att enligt en uppgift i propositionen nära tredjedelen av utslagen härom året i skattemål ändrats i regeringsrätten. Ifall man inte vill minska rättssäkerheten, måste väl förutsättningen för den motsvarighet till förfarandet inom HD, som man velat skapa, vara den, att skatteprocessen i instanser under regeringsrätten blir lika tillförlitlig som då det gäller vanliga domstolar.

Att den förutsättningen för närvarande icke föreligger bekräftas också därav, att i en annan proposition vid årets riksdag föreslagits förbättringar i taxeringsförfarandet, och i det sammanhanget är det inte minst att observera, att man har velat öka prövningsnämndernas kapacitet. I den propositionen säges det, att man tänkt sig att den nya organisationen skulle börja träda i funktion 1958 men också att man räknar med att det kommer att förflyta en avsevärd tid, innan den nya taxeringsorganisationen är helt utbyggd.

Man kan därför göra sig följande fråga: När kan taxeringsförfarandet i instanser under regeringsrätten tänkas ha fått sådan stadga och tillförlitlighet, att en fullföljdsbegränsning utan hinder för rättssäkerheten kan ske? Kommer det att ta en avsevärd tid efter 1958, lär det väl knappast komma att ske förrän 1960, då vi på nytt har andrakammarval. I varje fall kan väl frågan om en fullföljdsbegränsning under angivna förutsättningar inte behandlas förrän 1959, d. v. s. sista året före nästa andrakammarval. Jag kan alltså med de motiveringar jag här anfört inte finna det vara ett övertygande argument, att man som ett slags beredskapsåtgärd skulle ändra regeringsformen redan i år.

Av vad jag nu sagt följer också efter min mening, att riksdagen först bör ta ställning till fullföljdsfrågan, när tiden kan anses ha mognat för ett beslut därom. Först därefter kan det vara på tiden att titta på regeringsformen och se

Ang. ändring i § 22 mom. 2 regeringsformen

efter, om där behövs någon ändring. Vi vet ännu inte, om en ändring är behövlig, så länge frågan om fullföljdstillstånd över huvud taget inte har behandlats. Enligt de traditioner vi brukar följa här i riksdagen ändrar vi inte grundlagarna utan att vi med visshet vet, att det är nödvändigt. Det tillhör också våra traditioner att den verkliga sakbehandlingen sker, när en grundlagsfråga första gången kommer upp. Av skäl, som jag nämnt, är det uteslutet att underkasta ändringsförslaget en verkligt saklig prövning i år.

Detta är, herr talman, i huvudsak mina argument för ett bifall till den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Det är uppenbarligen inte med någon större entusiasm som konstitutionsutskottets majoritet följt regeringen i spåren i den här frågan. I utskottets motivering heter det inte, att man tillstyrker ett bifall till propositionen, utan man har följande rätt förtjusande formulering: konstitutionsutskottet anser sig inte kunna avstyrka ett bifall till propositionen. Utskottet framhåller också sina betänkligheter mot en begränsning av fullföljdsrätten. Utskottet är vidare angeläget att framhålla, att om det skulle komma något förslag om fullföljdsbegränsning, skulle ett bifall till denna proposition icke innebära något föregripande. Av dessa något krystade formuleringar i utskottets skrivning drar jag den slutsatsen, att tanken i varje fall inte tycks vara främmande för utskottet att man — såsom jag uttryckte saken i början — egentligen behandlat frågan i bakvänd ordning.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, som på den punkten ger klart besked.

Häri instämde herrar *Ewerlöf* (h) och *Branting* (s).

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Herr Bergh menade att det var en bakvänd ordning att behandla en sådan här sak, när den tillsatta utredningen inte har framlagt något defi-

nitivt förslag och inte heller justitieministern har tagit ställning till frågan, om fullföljdsbegränsning över huvud taget skall komma till stånd eller inte.

Det är riktigt att något sådant ställningstagande inte har skett ifrån något håll, men om man studerar justitieministerns direktiv, får man i alla fall en uppfattning om vad han menar. Jag hänvisar kammarens ärade ledamöter att läsa nederst på s. 3 i utskottets utlåtande, där det står: »Som redan antytts bör utredningen främst ta sikte på möjligheten att föreskriva någon form av fullföljdstillstånd som förutsättning för att taxeringsmålen skall få bringas under regeringsrättens prövning. Alternativa anordningar för att begränsa tillströmningen av taxeringsmålen bör likväl icke lämnas alldeles obeaktade.» Det framgår således klart vad justitieministern menar i detta fall, och inte ens reservanterna är främmande för hans syn. Den av reservanterna, som hållit i penan, har nämligen skrivit: »I och för sig kan utskottet väl föreställa sig, att samma fullföljdsbegränsning, som för närvarande gäller för högsta domstolen, i en framtid kan visa sig motiverad även när det gäller regeringsrätten.»

Det torde vara så, att man kan skriva under ett annat yttrande av reservanterna, där de säger, att sådana här hypotetiska grundlagsändringar bör tillgripas endast i exceptionella fall. Jag vill nog hävda, herr talman, att detta är ett exceptionellt fall, av den anledningen att det tillstånd, som råder, inte kan anses tillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt för de skattskyldiga.

Prövningsnämnderna är ju f. n. ytterst hårt belastade — liksom också taxeringsnämnderna — och bedömningen i prövningsnämnderna tar därför tid. Kammarrätten har en balans motsvarande ungefär antalet under ett år inkomna ärenden, och i regeringsrätten är det ännu värre. Där tar det ofta tre år, innan ett ärende har avgjorts.

År 1940 var balansen i regeringsrätten 792 mål men år 1955 6 102 mål. Ett sådant tillstånd vill man självfallet finna ett remedium emot.

Ang. ändring i § 22 mom. 2 regeringsformen

Ifrån håll, som står herr Bergh nära, har rätt mycket kritiserats att detta tillstånd är rådande, och man har frågat efter förslag till att ändra förhållandet. Det måste också sägas, att det är otillfredsställande, att en skattskyldig först sex à sju år efter deklarationens avlämnande kan få rättelse i regeringsrätten i ett skatteärende, och det kan även sägas vara otillfredsställande att en skattskyldig sex à sju år efter deklarationens avlämnande kan i regeringsrätten ådömas en skattskyldighet, som han inte tidigare har räknat med.

Man kan således säga, att den nuvarande tidsutdräkten inte är godtagbar från rättssäkerhetssynpunkt, och därför är det försvarligt och förklarligt, om utskottsmajoriteten inte har velat avvisa här debatterade förslag, som i alla fall gör det möjligt att — som herr Bergh sade — införa en beredskapsåtgärd, som förbättrar förhållandena i en framtid.

Det är inte riktigt, som herr Bergh säger, att man här endast kan vinna något år. Det torde vara en missuppfattning i reservationen, när det sägs att »en ganska avsevärd tid» beräknas förflyta. Det gäller taxeringsnämnderna och inte prövningsnämnderna. Den nya organisationen för prövningsnämnderna skall träda i kraft den 1 januari 1958, och därför vinner man i jämförelse med reservanternas förslag hela fyra år. Detta har gjort att utskottet icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag.

Av de skäl som jag här anför, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Jag har, herr talman, litet svårt att inse, att den ärade talesmannen för konstitutionsutskottet har invändningar, som är relevanta. Herr Elmgren talade om den stora balansen i regeringsrätten när det gäller taxeringsmål, och han sade med full rätt, att detta innebär en mycket otillfredsställande situation. Men det är ju på grund av den stora balansen som man diskuterar frågan om en begränsning av antalet mål som skall få

komma upp till regeringsrätten. Man överväger alltså att införa ett institut för fullföljdstillstånd. Men den frågan är ännu varken utredd eller beslutad. Mitt resonemang gick ut på att frågan om fullföljdstillstånd eller ej borde bli prövad och avgjord, innan man reflekterade på någon ändring av regeringsformen. Vi vet att det i detta nu finns en stor balans, men vi är inte på det klara med utvägarna att råda bot därpå.

Sedan säger herr Elmgren mycket riktigt att i den reservation, som finns fogad till utskottsutlåtandet, uttalas att man i och för sig icke har någonting att invända mot tanken på en fullföljdsbegränsning. Men förutsättningen för att en sådan fullföljdsbegränsning över huvud taget skall kunna övervägas är ju, såsom också säges i reservationen, att taxeringsärendena skötes på ett sådant sätt i instanser under regeringsrätten, att rättssäkerheten inte kan anses lida av en fullföljdsbegränsning. Det är detta jag menade, när jag sade att förutsättningen är, att de underordnade instanserna är så pålitliga, att inte rättsskyddet minskas. Men hela detta problem med särskilt tillstånd för att få fullfölja mål till regeringsrätten är det primära och bör följaktligen först lösas.

Sedan vill jag tillägga att herr Elmgrens uttalande när det gällde frågan om en eventuell tidsförlust knappast kan vara invändningsfritt. Herr Elmgren säger själv att de nya prövningsnämnderna skall träda i funktion 1958. Jag förmodar att herr Elmgren därmed menar, att vi från och med 1958 har absoluta garantier för ett tillfredsställande rättsskydd för skattebetalarna och alltså redan från och med det året skulle kunna åstadkomma en begränsning av möjligheterna till fullföljd. Det är väl den enda rimliga meningen i herr Elmgrens inlägg i det avsnittet. Menar då herr Elmgren att denna nya organisation inte skall få arbeta ens ett år, innan vi går att granska, hur den verkar, vad den innebär i fråga om ökad säkerhet, då det gäller skatteprocesserna, o. s. v.? Det rimliga är väl att den nya organisationen får verka en något lång-

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

re tid, innan vi drar slutsatser angående dess verksamhet.

Följaktligen måste jag vidhålla min mening, att frågan om en eventuell begränsning av rätten till fullföljd av taxeringsmål till regeringsrätten icke kan — förutsatt fortfarande att vi vill hålla på skattebetalarnas rättsskydd — bli föremål för ett beslut förrän tidigast i slutet av 1950-talet. Då hinner vi mot slutet av nästa andrakammarperiod — om det då befinnes nödvändigt — ändra regeringsformen.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Om herr Berghs reservation skulle vinna kammarens bifall, kan den nya ordningen inte tillämpas förrän 1962. I valet mellan dessa två olika linjer tvekar jag inte att ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Bergh erinrade själv om att denna fråga måste ses i förbindelse med den proposition om ändrad taxeringsorganisation som nu ligger på riksdagens bord. Denna proposition har faktiskt haft stort inflytande på utskottets ställningstagande. Utskottet räknar nämligen med att en bättre ordning i fråga om taxeringsväsendet skall komma till stånd, när förslagen i denna proposition är genomförda.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12**Anslag till nybyggnad för konstfackskolan**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Nybyggnad för konstfackskolan för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

Sedermera hade på uppdrag av chefen för ecklesiastikdepartementet med en till statsutskottet ställd, den 24 april 1956 dagtecknad skrivelse överlämnats en inom nämnda departement utarbetad promemoria angående nybyggnader för konstfackskolan. I skrivelsen hade tillika hemställts, att utskottet måtte beakta

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

innehållet i promemorian och föreslå riksdagen medgiva utförande av konstfackskolans nybyggnad i enlighet med förslaget i promemorian.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört bland annat:

»Med hänsyn till de fördelar som torde stå att vinna med ett byggnadsprogram av den omfattning byggnadsstyrelsen nu skisserat och då kronans allt knappare marktillgångar i Stockholm böra utnyttjas så effektivt som möjligt, har utskottet icke velat motsätta sig att byggnadskomplexet uppföres efter de i departementspromemorian uppdragna riktlinjerna. Utskottet förutsätter, att den projekterade utökningen av byggnadsprogrammet icke till någon del kommer att belasta ecklesiastikdepartementets byggnadskvot. Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må

a) godkänna att en nybyggnad för konstfackskolan utföres i huvudsaklig enlighet med vad utskottet anfört;

b) till Nybyggnad för konstfackskolan för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.»

Reservation hade anmälts av herrar *Arrhén* och *Skoglund* i *Doverstorp* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del ha va den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts rörande utförande av en nybyggnad för konstfackskolan.

I det av reservanterna föreslagna yttrandet hade uttalats, att utskottet avstyrkte det i departementspromemorian framlagda förslaget.

Herr *ARRHÉN* (h):

Herr talman! I protokoll över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Majestät Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1956, anmälde chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet *Persson*, vissa ärenden angående

anslag å kapitalbudgeten under budgetåret 1956/57.

Departementschefen erinrade vid statsrådets sammanträde om att ett anslag av 1 500 000 kronor i fjol anvisades för vissa förberedelsearbeten för nybyggnad av konstfackskolan. Nybyggnaden skulle förläggas på kronan tillhörigt område inom kvarteret *Förrådsbacken* på *Gärdet* i *Stockholm*. Byggnadsstyrelsen uppskattade kostnaderna för byggnadsföretaget till omkring 11 200 000 kronor, varav omkring 350 000 kronor skulle användas för anordnande av ersättningsutrymmen för vissa militära förrådsbyggnader.

Byggnadsstyrelsen fick genom beslut den 15 april 1955 Kungl. Maj:ts uppdrag att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med slutligt förslag till nybyggnad för konstfackskolan.

Byggnadsstyrelsen anmälde med anledning av denna Kungl. Maj:ts anmodan den 31 maj 1955, att man icke kunnat göra nämnvärda besparingar i byggnadsprogrammet. Styrelsen vidhöll det förslag beträffande ritningar o. s. v. som man uppgjort. Byggnadsstyrelsen tog emellertid även upp frågan om ändrad förläggning av nybyggnaden till tomt på motsatta sidan av *Valhallavägen*. Genom denna ändrade förläggning skulle ersättning till de militära myndigheterna bortfalla, och man skulle alltså kunna göra en viss besparing.

Kungl. Maj:t upptog det nya förslaget till bedömande och resolverade den 30 juni 1955, att Kungl. Maj:t godkände det nya tomtförslaget.

I skrivelse av den 31 augusti 1955 hemställde så byggnadsstyrelsen om anvisande för budgetåret 1956/57 av ett anslag på 4 000 000 kronor till nybyggnad för konstfackskolan på den föreslagna nya tomten.

Kungl. Maj:t ansåg, att medelsbehovet på grundval av föreliggande arbetsplaner kunde begränsas till 2 500 000 kronor för nästa budgetår. För ritningar och förberedande arbeten hade, såsom jag tidigare nämnt, redan föregående år anvisats ett belopp av 1 500 000 kronor, ehuru man hade då tänkt sig att förläg-

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

ga byggnaden på en annan tomt. Hela kostnaden för byggnadsföretaget fixerades till 10,5 miljoner kronor.

Så låg detta ärende till, när denna riksdag började sitt arbete. Statsutskottet hade på sitt arbetschema den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen och var berett att avgöra ärendet i enlighet med det föreliggande förslaget någon gång på vårsidan. Då inkom emellertid den 24 april en till statsutskottet ställd skrivelse från departementet på uppdrag av departementschefen, en promemoria angående nybyggnad för konstfackskolan. Det hemställdes till utskottet att utskottet måtte beakta innehållet i den maskinskrivna promemorian och föreslå riksdagen att medge, att nybygget skulle ske efter i promemorian angiven ny planering.

Vad innehöll då denna maskinskrivna promemoria? Jo, den innehöll, att byggnadsstyrelsen under ritningsarbetet kommit underfund med att tomten bleve otillfredsställande utnyttjad, om man endast utförde den ursprungliga planeringen med en relativt låg byggnadskropp. Byggnadsstyrelsen hade nu bland olika alternativ, uppgavs det, stannat för ett alternativ, som innebar utgrävning av källarutrymme, byggande av en bottenvåning mellan källarvåningen och den planerade konstfackskolan samt själva konstfackskolan. Det förslaget framförde byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t den 29 mars 1956.

Konstfackskolan skulle enligt detta arrangemang kosta 10,3 miljoner kronor. Källarvåningen och bottenvåningen beräknades kosta 10,5 miljoner kronor. Härigenom kom man alltså upp i en total kostnad av 20,8 miljoner kronor.

Byggnadsstyrelsen återkom emellertid till Kungl. Maj:t med en ny inlaga den 20 april 1956, och den framhöll där att, med bortseende från stadsbildsmässiga synpunkter, som inte närmare hunnit prövas, förelåg ur byggnadsteknisk synpunkt vissa möjligheter att bygga på en våning till för kontorslokaler, alltså placerade ovanpå konstfackskolan. Då måste man dock förstärka grunden, hisstrummor måste anordnas och en förlängning

åstadkommas av vissa byggnadskroppar. Det framhölls, att kostnaderna för dessa arbeten — förstärkningsarbetena och förlängningen av byggnadskropparna — inte kunde anges, förrän konsekvenserna av en påbyggnad närmare penetrerats, men man förutskickade, att kostnaderna icke komme att överstiga 1/2 miljon kronor. Kostnaden för den andra byggenskapen, alltså påbyggnaden av den översta våningen i den nu på ett annat sätt tänkta byggnaden, kan, sade byggnadsstyrelsen, uppskattas till cirka 2,7 miljoner kronor. Tillsammans med de här förut nämnda kostnaderna på 1/2 miljon kronor skulle således tillägget den här gången bli 3,2 miljoner kronor, och hela kostnaden för byggnadsstyrelsens utvidgade förslag sattes denna gång till 24 miljoner kronor.

Man sade, att detta skulle bli till en viss fördel för statsmakterna. Uthyrningen av källar- och bottenvåningarna skulle ge statsverket 1 050 000 kronor i hyror om året. Men, tillfogade byggnadsstyrelsen, inkomsterna av en eventuell uthyrning av kontorslokalerna i påbyggnaden har icke beräknats. Under hela kalenderåret 1956, framhöll byggnadsstyrelsen vidare, behövdes inga ytterligare medel än de tidigare beräknade, men på tilläggsstat våren 1957 torde minst 5 miljoner kronor böra anvisas.

Staten har med Stockholms stad avtalat, att man från den 1 januari 1957 skall avflytta med den nuvarande konstfackskolan från Mäster Samuelsgatan. Byggnadsstyrelsen har tidigare sagt, att nybyggnaden för själva konstfackskolan, alltså enligt det första förslaget, skulle ta två och ett halvt år, och förklarar, att det nya förslaget skulle medföra en försinkning med endast två till fyra månader.

Detta är, herr talman, en kort rekapitulation av detta ärendes slingrande och underliga gång i kulisserna, innan det plötsligt presenterade sig i form av en maskinskriven promemoria på statsutskottets andra avdelning. Vad jag vill vända mig emot är själva tillvägagångssättet, som verkligen måste betecknas såsom anmärkningsvärt.

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

När vi nyss voterade i den gemensamma voteringen, hade det i kulisserna framhållits, att hur behjärtansvärt det ärende än var, som vi då hade att ta ställning till, måste dock de synpunkter, som ett parlament har att anlägga på ett ärendes handläggning, vara utslagsgivande. Det framhölls, att *petita* inte framlagts av vederbörande verk, att anslagsfrågan icke bedömts i Kungl. Maj:ts kansli och att ståndpunktstagandet därför borde bli, att riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag — ett resonemang som jag tvang mig själv att godtaga, eftersom det i varje fall är principiellt riktigt. Nå, om detta betraktelsesätt är riktigt i det ena fallet, hur mycket mer skall man inte då kunna tillämpa ett sådant betraktelsesätt på det fall, som här föreligger?

Byggnadsstyrelsen har sysslat med detta ärende sedan 1954, alltså med förarbetena till propositionen angående de 1,5 miljonerna vid 1955 års riksdag. Från april i fjol har man detaljritat det hela och alltså haft fullständig möjlighet att sätta sig in i hela ärendet. Sedan man hållit på med detta arbete ungefär i en månads tid, ändrade man i maj 1955 tomtplatsen, och i augusti i fjol var man så säker på sin sak, att man fixerade arbetsplanen och begärde 4 miljoner kronor i anslag för att påbörja detta arbete. Den 29 mars i år hade man plötsligt kommit att tänka på, att det kunde vara ändamålsenligt att bygga till den här källarvåningen och bottenvåningen, och den 20 april, tre veckor senare, hade man efter ytterligare tankeanstängningar i byggnadsstyrelsen kommit till det resultatet, att det kunde vara ändamålsenligt att också bygga på konstfackskolan med en övervåning, avsedd för kontorslokaler, som jag tidigare talat om här. Men man sade sig inte ha prövat de stadsbildsmässiga synpunkterna, man sade sig endast ungefärligen kunna beräkna vissa byggnadskostnader, man talade om »bör», »torde», »minst», »cirka» o. s. v. Ett dylikt aktstycke skulle en enskild byggherre ej ens våga drömma om att framlägga för en statlig myndighet. Var och en av kammarens ärade ledamöter behagade själv göra tankeexperimentet

på grundval av bittra erfarenheter i ett förgånget och torde väl ungefär komma till en sådan slutledning.

Det är att märka, att på det material, som föreligger i det utlåtande, vi nu behandlar, finns det ingen möjlighet att få en *fast* uppfattning om vad det i själva verket gäller. Man har också anledning att i detta sammanhang erinra om de föreskrifter rörande investeringsbegränsningar för såväl enskilda som offentliga myndigheter, som vi har rekommenderats i tid och otid under de senaste månaderna. Den synpunkten har uppenbarligen aldrig varit föremål för ens ett elementärt bedömande i departementet.

Jag kan avisera, att om några dagar kommer inför riksdagen ett aktstycke från statsutskottet, som berör en annan byggnadsfråga, nämligen Chalmers tekniska bibliotek i Göteborg. Det är ett ärende, som man kan säga har skjutits fram år efter år ända sedan 1946, men något anslag har ännu icke kommit till, ehuru detta byggnadsföretag är av mycket stor angelägenhetsgrad, dels för den tekniska forskningens intressen i detta sammanhang, dels för den fortgående verksamheten inom det arbetande näringslivet. Jag kan också erinra om, att i samma utlåtande, som vi har här, finns begäran om anslag till byggande av studentmatsalar i Stockholm och Göteborg. De har avvisats under de vanliga motiveringarna att ärendena inte är förberedda — fastän att de väl är lika tillfredsställande förberedda som detta ärende i varje fall och behövligen inför de svällande studentkullarna är uppenbart.

Det väsentliga för mig och för reserverna i denna punkt är, att vi inte vill stå till förfogande för en så uppenbart hafsig och illa övertänkt beredning — om man här ens kan använda ordet beredning — som det här är fråga om. Vi måste som arbetande riksdag rent principiellt hålla på att riksdagsordningens bestämmelser angående hur arbetet i dessa salar skall bedrivas bör upprätthållas. Den enskilde riksdagsmannen måste hålla på sin rätt att inför de

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

förslag, som framlägges av Kungl. Maj:t, ha den stipulerade motionstiden och annat mera.

Det är alltså, herr talman, främst dessa synpunkter, som jag i detta sammanhang vill betona. Jag tar tills vidare inte ställning till de andra synpunkter, som också kan anläggas på detta ärende. Det är, som sagt, de konstitutionella hänsynen, som för mig varit de dominerande.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt av utskottets utlåtande avgivna reservationen.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Herr Arrhén har så utförligt skildrat detta ärendes lidandes historia, att det inte är någonting att tillägga på den punkten. Jag skulle bara, när jag nu fått ordet, vilja säga några ord angående risken av att i riksdagen anlägga besparings- och begränsningssynpunkter. Det är tydligen så, att om riksdagen anlägger dessa synpunkter, så har detta en effekt, rakt motsatt mot vad riksdagen har åsyftat.

I fjolårets statsverksproposition underströk departementschefen angelägenheten av att de fortsatta planeringsarbetena för denna utbyggnad skulle begränsas, utan att ändamålsenligheten bleve åsidosatt. Detta skulle ske genom en beskärning av byggnadsplanerna; man hoppades på det sättet få ned de totala anläggningskostnaderna. I överensstämmelse med detta uttalande anbefalldes Kungl. Maj:t på vårsidan i fjol byggnadsstyrelsen att uppgöra slutgiltigt förslag till nybyggnad för konstfackskolan, varvid besparingssynpunkterna skulle tillgodoses. Styrelsen svarade den 31 maj i fjol, att besparingsmöjligheterna var små men att styrelsen skulle göra allt vad på den ankom för att tillvarata dessa möjligheter.

Plötsligt kom emellertid frågan i ett nytt läge. Man hade funnit en ny tomt, på andra sidan Valhallavägen, och utredningen fortsatte med utgångspunkt från att byggnaden skulle förläggas till den nya tomten. Resultatet kom i mars

månad detta år, och tvärtemot vad riksdagen beslutat hade nu byggnadsprogrammet utökats. Kostnaderna hade stegrats från 10,8 miljoner för själva konstfackskolan till att avse ett bygge, som gick löst på inte mindre än 20,8 miljoner kronor.

Man skulle då ha kunnat förvänta, att progressiviteten vore slut. Ingalunda! I denna situation blandade sig regeringen i leken, och någon pigg medlem inom den hittade på att man skulle bygga på ytterligare en våning. Därmed kom man fram till en beräknad kostnad av 24 miljoner kronor, som i själva verket är ganska löst grundad.

Men det finns en annan sak som vi inte bör glömma i detta sammanhang. För den första utvidgningen av programmet föreligger dock vissa beräkningar angående hyresintäkter; det gäller källarvåningen och bottenvåningen. I vad mån dessa beräkningar kommer att kunna infrias torde vara mer än tvevelaktigt. Man kan inte precis tala om något affärsläge där borta vid Valhallavägen, och de affärer som satts i fråga torde inte höra till dem som kan betala några överhyror. Men beträffande den allra senaste påbyggnaden föreligger inga som helst beräkningar om eventuella hyresintäkter, och det är kanske bäst så; meningen är att hyra ut lokaler för kontor och liknande ändamål.

Jag kan instämma med herr Arrhén i att ett ärende inte bör få behandlas på detta, jag tillåter mig säga, herr talman, lättsinniga sätt.

När jag emellertid ansett mig tvungen att gå med på vad Kungl. Maj:t begär i den till utskottet överlämnade promemorian — jag vill nämna att det är en vördsam promemoria, låt vara ställföreträdande, från Kungl. Maj:t till riksdagen, och det är ju som sig bör — beror det på den omständigheten att svenska staten har iklätt sig vissa förbindelser till Stockholms stad. Det vore enligt min mening staten ovärdigt att icke infria de förbindelserna, och den synpunkten har för mig varit avgörande.

Då jag nu har ordet, herr talman, kan jag inte underlåta att dra upp en paral-

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

lell mellan behandlingen av detta ärende och ett annat ärende, som i dag varit före i statsutskottet. Jag tänker på frågan om nybyggnad för biblioteket vid Chalmers tekniska högskola. Riksdagen beslöt för nio år sedan nybygge vid Chalmers och anvisade medel, men det oaktat har bygget inte kommit till stånd utan medlen har indragits till statsverket. Motiveringen är, att ecklesiastikdepartementets byggnadskvot inte räcker till att förverkliga det beslut, som riksdagen fattade för nio år sedan och som Kungl. Maj:t den gången ansåg vara en sak av första angelägenhetsgraden. Men då det nu gäller konstfackskolan, har låten om byggnadskvoten kommit bort i hanteringen. Jag tycker att man kunde ha rätt att förvänta att Kungl. Maj:t skulle handlägga statsverkets byggnadsfrågor med litet mera konsekvens.

Efter dessa kritiska anmärkningar, herr talman, får jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Det är ju en i stort sett riktig historieskrivning beträffande detta ärendes behandling, som har lämnats här i kammaren, och jag skall därför inte ta upp tiden med att ytterligare ingå på den saken. Ett par anmärkningar gentemot herr Arrhéns uppgifter kan måhända ändå vara på sin plats.

När herr Arrhén pekar på att vi i ecklesiastikdepartementet anbefallt byggnadsstyrelsen att försöka göra besparingar, är det riktigt och en sak som vi väl alla kunde vara överens om. Att byggnadsstyrelsen dock enligt en skrivelse på våren 1955 kom till det resultatet, att några besparingar inte kunde göras, är kanske ändå inte så förvånande. Men det är tydligt att anmälan om att man ville byta tomt kom litet överraskande och kunde föranleda vissa funderingar. Efter en prövning av saken rådde emellertid ingen tvekan om att det var rimligt att byta tomt. Det har ju inte heller här i debatten riktats några anmärkningar häremot.

Herr Arrhén säger, att byggnadsstyrelsen i augusti 1955 var så säker på sin sak, att den hemställde om 4 miljoner kronor. Ja, nog var styrelsen säker på att det skulle behövas 4 miljoner kronor, men den var inte alls säker på hur byggnaden slutgiltigt skulle utformas. Tvärtom heter det i denna skrivelse, att »så snart huvudritningar föreligger, vilket beräknas ske vid årsskiftet 1955/56, har styrelsen för avsikt att inkomma till Kungl. Maj:t med dessa för slutlig fastställelse». Sedan hörde departementet inte av byggnadsstyrelsen förrän — såsom herr Arrhén mycket riktigt sade — den 23 mars 1956. Det finns säkert inte någon anledning att rikta anmärkning mot byggnadsstyrelsen för detta, ty vi vet ju att byggnadsstyrelsen har att göra upp planer för många statliga byggnadsföretag, och denna tid behövdes säkert för detta. Men lika klart är ju då, att när vi i ecklesiastikdepartementet skulle ta ställning till ärendet i och för proposition till riksdagen hade vi inte möjlighet att avvakta dessa huvudritningar, utan vi måste anmäla att en viss, icke obetydlig summa behövdes för detta ärendes behöriga fortskridande. Att denna summa inte blev fullt så stor som byggnadsstyrelsen hade föreställt sig, berodde inte på några överväganden om ändringar i utformningen, utan det berodde endast på ytterligare undersökningar om hur pass tidigt byggnadsföretaget över huvud taget kunde beräknas komma att igångsättas.

Ja, herr Arrhén sade visst inte, såsom jag nyss, den 23 mars, utan någon dag senare. Den 23 mars i år fick vi i ecklesiastikdepartementet nämligen muntligt meddelande om de ändrade propåer, som byggnadsstyrelsen hade kommit till och som ju bottnade i att man numera, trots att det skulle vara mycket lämpligt med en friliggande konstfackskola, ansåg att den dyrbara och centralt belägna tomten under sådana förhållanden inte skulle komma att utnyttjas tillräckligt. Man må emellertid ha vilken mening man vill, huruvida vi skall lägga dylika ekonomiska synpunkter på saken eller ej, men herr Arrhén, som är ange-

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

lägen om att vid olika tillfällen samla ihop besparingsmöjligheter för riksdagen, borde väl inte a priori vara emot att sådana överväganden göres hos vederbörande myndigheter och i Kungl. Maj:ts kansli.

Vi började genast i ecklesiastikdepartementet att behandla det sålunda framkastade förslaget i vanlig budgetberedningsordning. Det var dock omkring 14 dagar kvar till propositionstidens utgång, och hade frågan visat sig vara enkel, hade det kanske gått, ansåg vi, att inom nämnda tid lägga fram en proposition i ärendet.

Nu vill jag emellertid säga — jag tror inte att jag därmed avslöjar några hemligheter — att när vi behandlade denna fråga i allmän beredning kom även den frågan upp, huruvida konstfackskolan över huvud taget behöver ligga i Stockholm. Och lyhörd som jag brukar vara för sådana propåer fann jag naturligtvis, att den saken också tålde att undersökas. Men jag var naturligtvis på det klara med att den icke kunde underkastas någon ingående prövning, om man skulle tänka sig en proposition innevarande vår. Vi gjorde i alla fall ett överslag beträffande denna möjlighet och kom till det resultatet, att en riksskola av denna art, som skall ha lärare av mycket olika slag, anknutna till näringslivet av skild beskaffenhet och som skall ha omfattande kontakter med näringslivet på det konstnärliga området, nog borde ligga i Stockholm.

Vi förlorade emellertid några dagar på denna undersökning, och under tiden närmade sig propositionstidens utgång. Jag blev på det klara med att det inte gick att lägga fram en proposition, varför efter ytterligare beredning inom regeringen — såsom upplysts både i föreliggande promemoria och utskottsutlåtandet — denna promemoria överlämnats till statsutskottets andra avdelning. Jag vågar försäkra reservanterna, att det inte är första gången som en sådan promemoria har avlämnats, och vi tyckte att det fanns rim och reson i att göra på detta sätt. Rent teoretiskt hade det naturligtvis varit möjligt att komma med

en proposition efter propositionstidens utgång, men dels skulle vi ha förlorat kanske ännu en och en halv vecka i tid — för utskottet skulle det också ha inneburit en viss tidsförlust, om vi hade gått den vägen — dels ansåg vi att förutsättningarna för en sådan sen proposition nog inte riktigt var för handen.

När både reservanterna och utskottsmajoriteten nu vill göra gällande, att detta tillvägagångssätt är om inte förkastligt så i varje fall mer eller mindre anmärkningsvärt, är det ju klart att man kan se det ur olika synpunkter. Herr Arrhén har gjort jämförelser med dagens gemensamma votering. Men, herr Arrhén, det är väl ändå inte riktigt att göra det! Jag beaktar till fullo de käkskadade barnens prekära situation, men det hade ju ändå — därest riksdagen inte fattat det beslut som den i dag gjort — bara varit fråga om ett års uppskov med den ökade hjälpen till dessa barn. Med konstfackskolans byggnad ligger det till på ett annat sätt. Vi är sent ute, men vi har lovat Stockholms stad att nu göra någonting på detta område. När herr Arrhén och herr Ohlson drar fram frågan om biblioteket vid Chalmers tekniska högskola, måste jag säga att det för mig hade varit mycket bättre, om de styrande i Stockholm hade kunnat lägga tunnelbanan på ett sådant sätt, att konstfackskolans hus fått stå kvar i — för att inte hugga till för mycket — ytterligare 20—30 år och tjäna sitt ändamål. Reservanterna vet emellertid lika väl som jag, att Stockholms stad kommit så långt med tunnelbanan nu, att det inte går att rynga den överenskommelse som träffats. Det är alltså här fråga om att hitta på ett sätt, varigenom det inte skulle behöva bli ett års uppskov och varigenom ekonomiska synpunkter skulle tillgodoses i större utsträckning än som enligt vår mening kunde ske i det första förslaget. Det är därför inte vidare adekvat, anser jag, att göra jämförelser med byggandet av studentmatsalar och andra liknande saker, som är ett behov för undervisningens behöriga fortskridande. Det hade nu inte varit absolut nödvändigt med en ny konstfackskola, om inte tunnelbanebyg-

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

get rent ut vräkt omkull den nu utnyttjade byggnaden.

När reservanternas därför säger, att detta ärende varit föremål för en hastig och illa övertänt beredning, kan jag inte dela denna kritik. En arkitektävling har tagit sikte på att göra skolan så ändamålsenlig som möjligt, men tanken var ju då inte att skolan skulle ligga där den nu kommer att ligga. Dessa ändrade förutsättningar måste väl i alla fall ge anledning till att man funderar över om man på ett eller annat sätt, som man inte tidigare tänkt på, skulle kunna åstadkomma en bättre ekonomisk planering.

Reservanternas säger emellertid, att formerna måste upprätthållas. Ja, nog måste formerna i avsevärd utsträckning upprätthållas, men jag kan inte finna att här gjorts något sådant markant avsteg från vedertagna former, att detta inte uppväges av den sakliga ekonomiska fördel, som man nu vinner.

Sedan sade herr Ohlon, att jag nu inte tycks ha tänkt på byggnadskvoten. Jo, herr Ohlon, det har jag gjort! Jag har tänkt mycket på byggnadskvoten, men jag anser över huvud taget inte att hela detta bygge hör till undervisningsväsendets byggnadskvot. Det är en ren tunnelbanefråga, alltså en stockholmsfråga, men jag har i alla fall fått finna mig i, när min byggnadskvot i höstas kunde vidgas, att byggandet av själva konstfackskolan skulle ske inom ramen för detta ökade utrymme. Jag har däremot aldrig medgett, att de nya tillbyggnaderna, som skall användas för helt andra ändamål än för undervisningen, skall tagas av undervisningskvoten. Där befinner jag mig också helt i linje med vad utskottet har förutsatt. Det är därför alldeles felaktigt att yttra sig så som herr Ohlon nyss gjorde.

Jag har, herr talman, på detta stadium inte mer att tillägga. Jag hoppas, att kammaren anser att ärendet trots vissa särförhållanden i behandlingsordningen ändå har fått den ekonomiskt sunda behandling, som vi bör ägna ett sådant här ärende, och därför ansluter sig till vad utskottet anfört.

Herr ARRHÉN (h) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i allmänhet här i kammaren den uppfattningen, att herr statsrådet är en ganska typisk representant för en flegmatisk livssyn. Men efter hans redogörelse nu och hans skildring av den Jakobsbrottning, som förekommit i departementet, får man knappast ett sådant intryck. Här har det varit en mycket livlig tankeverksamhet i sannerligen mycket olika riktningar. Man har uppenbarligen drivits än hit, än dit på de upprörda vågorna under de senaste månaderna.

Det är emellertid litet märkligt med denna plötsliga aktivitet, när man hela tiden — såsom statsrådet här yttrade i slutet av sitt anförande — synes ha varit inställd på att fullgöra sina förpliktelser enligt åtagande gentemot Stockholms stad. Man har alltså haft klart för sig, att avflyttningen från Mäster Samuelsgatan skulle ske den 1 januari 1957. Om man nu varit buren av dylika intentioner, borde tiden ha räckt till för att planlägga detta ärende efter så respektabla synpunkter.

Varken jag eller någon annan har riktat någon anmärkning mot, att man i maj 1955 beslöt sig för en annan tomtplats. Det är en sak för sig. Men det mest anmärkningsvärda är uppenbarligen, hur snabbt ritningarna har förändrats ända in på de senaste veckorna inom byggnadsstyrelsen. I slutet av mars — som det här har erinrats om och som även herr statsrådet talade om — hade man kommit fram till att det ur ekonomiska synpunkter vore lämpligt att bygga källarvåning och bottenvåning. Tre veckor senare, den 20 april, får man en ny idé, som presenteras departementet helt hastigt i den promemoria, vari föreslås, att konstfackskolan skall påbyggas med en kontorsvåning. Man kan fråga sig vad som skulle ha kunnat hända om byggnadsstyrelsen fått ytterligare fjorton dagar eller tre veckor på sig. Då hade kanske ett nytt förslag av helt annan innebörd dykt upp. Detta i förening med den bristfälliga ekonomiska redogörelse, som här föreligger, gör, att man ställer sig betänksam till det hela.

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

Det är alldeles självfallet, herr statsråd, att jag tillhör dem, som anser, att staten bör planlägga sin bygghälsa efter sparsamhetens allmänna lagar. Men man har, som jag tidigare sagt, haft tillfälle att företaga denna planläggning på ett tidigare stadium. Den hysteriska forceringen under april månad, med skiftande ståndpunkter även då, är ett tillvägagångssätt, som sannerligen icke är ägnat att inge förtroende.

Herr statsrådet erkänner också, att formerna skall hållas. Men jag har i föreliggande läge bara att konstatera, att formerna icke har respekterats och att riksdagens rätt här har trätts för nära, därigenom att riksdagens ledamöter icke i den utsträckning, som grundlagen föreskriver, haft möjlighet att taga ställning till ett förslag från Kungl. Maj:ts kansli. Ur principiella synpunkter är detta för mig i föreliggande läge en väsentlig sak och jag finner, att herr statsrådet icke har kunnat gendriva den kritik, som jag här har riktat i det avseendet.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Då jag har en känsla av att kammarens ledamöter nog anser, att det mesta som skulle sägas i detta ärendet också är sagt, skall jag nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att jag skulle behöva blanda mig i den här debatten, men efter det att jag har hört statsrådets anförande här kan jag inte underlåta att ta upp det med några ord. Jag skall inte uppehålla mig vid den materiella sidan av saken, även om jag av diskussionen har fått ett bestämt intryck av att också där finns utrymme för kritik. Men jag vill uppmärksamma den konstitutionella sidan av saken.

Jag vet att det numera är otacksamt att i riksdagen föra talan för upprätthållande av konstitutionella regler, men jag undrar hur det skulle ha gått om vi hade haft en fråga sådan som denna i

gamla tider. Jag skulle vilja ha sett S. A. Hedin t. ex. ställd inför en fråga av denna innebörd. Jag måste säga att jag knappast trodde mina ögon när jag först nu då jag satt i min bänk fick se följande i den promemoria som är omtalad här: »Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter hemställer nu ecklesiastikministern om riksdagens medgivande till att» och så följer det påtalade förslaget om projektets utvidgning. Efter gemensam statsrådsberedning hemställer alltså ecklesiastikministern till riksdagen om detta, en form som är fullkomligt okänd i våra grundlagar. Till försvar för detta säger nu statsrådet att man hade kanske kunnat skriva en proposition, men den hade kommit så pass sent, att man tyckte att man skulle undvika detta, när det gällde en anslagsproposition. Alltså har man trots sig vara mera renlärig i förhållande till grundlagen genom att avstå från att skriva en proposition som skulle komma litet sent än genom att i stället välja denna väg som är i konstitutionen fullständigt okänd. Jag menar att hade man gått över tiden så hade det kunnat resas en jämförelsevis ringa anmärkning däremot, men när man i stället väljer en väg som ligger fullständigt utanför vad grundlagen känner i fråga om Kungl. Maj:ts rätt att kommunicera med riksdagen, så förstår jag inte hur man kunde träffa ett sådant val som herr statsrådet här talar om.

Det behöver inte närmare utvecklas vilka konsekvenser det skulle leda till om vad som här förekommit bleve stilbildande. Här har, låt vara efter ett samråd i statsråds-kretsen, en minister gått med en promemoria till ett utskott och hemställt om det ena eller andra. Sådant sätter ju riksdagsmännens motionsrätt ur kraft, och även ur andra synpunkter har det många olämpliga sidor.

Herr statsrådet sade någonting om att det visst inte är första gången detta inträffar, det är inte ovanligt att promemorior lämnas på det viset. Jag vet inte vad herr statsrådet kan åsyfta med detta. Visst förekommer det att promemorior lämnas till utskotten under dessas behandling av kungl. propositioner, men

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

efter vad jag har anledning att utgå från innebär dessa promemorior komplettering och upplysning. Man kan från utskottets sida ha velat få närmare upplysning om vissa sidor av en fråga, och då har utskottet fått en promemoria från vederbörande departement. Mot detta kan det ju inte finnas någonting att invända. Men när man här säger att efter samråd med statsråden hemställer ecklesiastikministern om riksdagens medgivande till den eller den saken, då är man inne på någonting som ligger fullständigt utanför grundlagen.

Jag skulle ha tyckt att det hade varit önskvärt om man inom kammaren hade kunnat få något uttryck för att man alldeles oavsett parti eller ställningstagande till frågans materiella sida ändå är beredd att hävda riksdagens ställning och inlägga en bestämd gensaga mot den behandling detta ärende har fått.

Jag kommer för min del att rösta för reservationen, som jag dock tycker ger ett jämförelsevis blekt uttryck för vad som här har förekommit i den rent formella frågan. Den ger i alla fall mera uttryck för en protest än vad utskottets förslag gör.

I detta anförande instämde herrar *Hagberg* (h) och *Magnusson* (h).

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Det var närmast herr Ewerlöfs anförande som uppkallade mig till ett kort genmäle.

Man kan naturligtvis vara indignerad över att de konstitutionella reglerna här inte har följts till alla delar. Självfallet har regeringen också funderat allvarligt innan den i den allmänna beredning, som ecklesiastikministern här refererade till, beslutade sig för att trots det formellt inkonstitutionella ändå presentera denna promemoria för statsutskottet. Här förelåg en konflikt mellan två saker. Å ena sidan hade man vad som är praktiskt och vettigt. Oppositionen har ju varit angelägen om att avstå från att diskutera förslaget ur praktiska och materiella synpunkter. Å andra sidan hade man vad som var fullt konstitutionellt.

I denna konflikt tog regeringen en ståndpunkt, och vi finner nu att denna ståndpunkt delas av praktiskt taget hela riksdagen. Detta försvarar naturligtvis inte helt vad som skett — jag vill inte kalla det för brott utan för en mindre formell tolkning av det konstitutionella.

Men märk väl, det är en synpunkt som inte har kommit fram i denna debatt, nämligen att vi i svensk statsförvaltning för närvarande har behov av ungefär ettusen kontorsrum. Vi klarar oss genom att annektera privata bostadsvåningar på olika håll här i Stockholm och genom att splittra förvaltningen på ett oändligt antal ställen. Vi står inför det läget, att vi måste bygga förvaltningslokaler i form av nya förvaltningsbyggnader ganska snart. Vi kan inte vänta med det någon nämnvärd tid, ty den nuvarande situationen är alltför pressande. Hade det mot en sådan bakgrund, herr Ewerlöf, varit i alla avseenden riktigt att bygga konstfackskolan på en av stadens allra dyraste och förnämsta och mest välbelägna tomter utan att helt ha tillvaratagit källarutrymmena? Skulle man nöja sig med att bitvis bygga i en våning, när stadsplanen ger möjlighet till tre våningar? Alla människor som har sysslat med bygghusvet vet ju, att en ekonomisk bedömning alltid ger vid handen, att ju mer man kan pressa in mellan den understa grundplattan och taket, desto mer ekonomiskt är det för byggherren.

Nu är jag medveten om att det första förslaget kanske hade mycket bestämda fördelar ur estetiska och andra synpunkter, men i valet mellan att offra mera för de estetiska synpunkterna och att i första hand ta hänsyn till de ekonomiska synpunkterna och behovet av att ganska snart få fram de kontorslokaler, som vi måste ha för statsförvaltningen, ansåg regeringen att det sista vägde tungt. Jag tror att människor i allmänhet, som skulle ställas inför ett sådant avgörande, skulle förstå regeringens synpunkter. Det hade varit anorlunda, om vi hade haft tid på oss. Men såsom redovisats i det utlåtande, som ligger framför oss på bordet och

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

såsom har anförts i den tidigare debatten, skall Stockholms stad relativt snart disponera den tomt där konstfackskolan nu står. Byggnaden skall rivras och det behövs nya lokaler för att tillgodose konstfackskolans behov.

Låt mig sammanfatta det hela på följande sätt. För regeringen har det varit en konflikt mellan å ena sidan att göra vad som är formellt konstitutionellt och å andra sidan att mot bakgrunden av överenskommelsen med Stockholms stad och det behov av kontorslokaler för staten, som vi ändå rätt snart måste tillgodose genom speciella byggnader, göra ett arrangemang, som väl ingen kan kritisera utifrån vettiga ekonomiskt-praktiska synpunkter. Regeringen har här inlagt en ståndpunkt och redovisat den för riksdagen.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Statsrådet Sträng talade om valet mellan å ena sidan det praktiskt-vettiga och å andra sidan det formellt konstitutionella och menade, att valet utan vidare borde utfalla till förmån för det praktiskt vettiga. Jag anser att man har gjort ett felaktigt och farligt val, när man resonerat på det sättet. För mig väger det praktiskt vettiga fjäderlätt i jämförelse med de i grundlagen fastslagna reglerna för Kungl. Maj:ts och riksdagens befogenheter och de former, under vilka Kungl. Maj:t skall korrespondera med riksdagen. Vi har regler som stadgar, att statsrådet inte får vara med i utskott o. s. v. Kungl. Maj:t skall fungera i en viss bestämd form i förhållande till riksdagen. Denna gång har det varit den här frågan, en annan gång kan det vara något annat fall, då man säger att det är praktiskt vettigt och att det inte är någon anledning att hålla på formerna. Börjar man resonera på detta sätt kommer man lätt på glid när det gäller betydelsefulla bestämmelser i konstitutionen. Här rör vi oss på ett område som är så pass viktigt, att jag utan vidare skulle vilja säga, att även om jag nu hade anledning att erkänna att detta förslag är praktiskt vettigt och lämpligt

— vilket jag har lämnat utanför mitt inlägg här — skulle jag ändå anse att detta förhållande väger lätt i jämförelse med att man inte har följt konstitutionen.

Därtill kommer, att statsrådet Persson redan tidigare låtit förstå, att det fanns en möjlighet att framlägga en proposition men att han — tydligen till fullföljandet av grundlagens bestämmelser — inte ville komma med en anslagsproposition på ett så pass sent stadium, såsom han uttryckte det. I mitt tidigare anförande har jag sagt att det varit ofantligt mycket lättare att överse med det brott mot grundlagen som bestod i att anslagspropositionen kom förhållandevis sent än att överse med vad som skett i detta ärende, där man har tillskapat denna nya form, som jag tror att det är mycket viktigt att riksdagen reagerar mot, så att det inte blir fråga om att i fortsättningen låta praktiska opportunitetsskäl väga över grundlagen.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Statsrådet Sträng nämnde, att det i detta ärende gällde att väga två synpunkter mot varandra: Å ena sidan vad som är praktiskt-ekonomiskt riktigt och å andra sidan vad som är konstitutionellt riktigt, varvid den senare synpunkten fått vika. Man har fallit till föga för vad som är praktiskt-ekonomiskt riktigt. Men om detta villkor uppfylles vet vi ingenting om, eftersom ingen som helst utredning finns angående hyresintäkterna för den ytterligare våning som skall uppföras i konstfackskolan och i varje fall för utskottet har heller ingen beräkning presenterats angående hyresintäkterna för bottenvåningen. Det hela är ovisst.

Sedan kommer statsrådet Sträng med en ny synpunkt. I utskottet fick jag det intrycket, att den översta våningen skulle uthyras till kontorslokaler, och såsom ett skäl för att detta skulle vara möjligt anfördes, att tomten låg så nära Frihamnen och att det därför fanns stort behov av kontorslokaler i den här stadsdelen. Nu får vi emellertid veta att det framför

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

allt är fråga om ämbetslokaler. Det har inte nämnts någonting om det inom utskottet. Detta exempel visar, vilken ofullständig redogörelse som har lämnats utskottet när det gick till sin behandling.

Jag kan anföra i dag, som jag tillät mig säga i utskottet, att den bestämmande synpunkten varken har varit den ekonomiskt riktiga eller det konstitutionellt riktiga, utan den bestämmande synpunkten har varit att »vad som far gör, det är alltid det bästa»!

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Endast några ord med anledning av herr statsrådets Strängs anförande! Han påpekade, att staten hade ett växande behov av kontorslokaler. Det torde ingen kunna bestrida, men denna vetenskap kan inte vara plötsligt påkommen denna vår. Det bör man haft klart för sig hela tiden.

Vad jag riktade mig emot här var den bristande planläggningen, när det gäller speciellt denna byggnad. Det är alldeles uppenbart, att tanken på att staten i konstfackskolans byggnad eventuellt skulle få möjligheter att inrätta kontorslokaler för sina behov har uppkommit först under de tre aprilveckorna från den 29 mars, då man föreslog källarvåning och bottenvåning som påbyggnad, och till den 20 april, då man hade kommit fram till den uppfattningen, att man borde bygga på konstfackskolan ytterligare en våning.

Det egendomliga kanske också bör nämnas i detta sammanhang, att när vi i avdelningen försökte få klarhet om var denna tomt låg, kunde detta icke klarläggas för avdelningens ledamöter, trots att sekretariatet ålades att bedriva tillhörig spaning. Tomtens läge kunde icke exakt anges, enligt vad som meddelades delvis beroende på att tomtnummer och dylikt inte fanns för denna tomt.

Utöver de konstitutionella momenten, som jag har betonat i bägge mina tidigare inlägg, blir emellertid min huvudanmärkning, att den regering, som väl speciellt anser sig företräda planhushållningens idé, i detta fall visat en förbluf-

fande brist på förmåga till långsiktig planering.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag skall självfallet inte ett ögonblick neka oppositionen att kritisera vad den anser vara en dålig planläggning eller att kritisera det formella konstitutionella förfarandet i detta ärende. Allt detta har regeringen emellertid haft klart för sig. Vid en avvägning för och emot har regeringens ställningstagande ändå gått i den riktning, som här redovisats inför riksdagen och som jag motiverade i mitt förra anförande.

Låt mig gärna ge herr Ewerlöf rätt i att det inte finns någon som är intresserad av detta förfarande såsom en teknik i arbetet och i kommunikationerna mellan regering och riksdag. Men det har faktiskt då och då någon gång uppstått situationer, då man ansett att ett avsteg från ordningen sådant som det nu föreliggande kunnat vara befogat, och det har inte enbart gällt promemorior som varit kompletteringar till tidigare presenterade förslag. Jag ser här, att 1950 presenterades statsutskottet en promemoria rörande provisoriska åtgärder för att minska trycket av den då rådande lärar- och lokalbristen. Det var ett helt nytt ärende, och promemorian var till sin karaktär exakt likalydande med den promemoria vi i dag diskuterar. Utskottet och kammaren tog promemorian utan kritik vid det tillfället.

Herr talman! Jag har självfallet all respekt för herr Ewerlöfs roll såsom vårdare av de svenska grundlagarna. Men när han tar så allvarligt på detta problem, som jag fick intryck av i hans senaste anförande, kan jag inte alldeles frigöra mig ifrån den tanken, att herr Ewerlöf inte har lagt de rätta proportionerna på ärendet.

Herr **EWERLÖF** (h) kort genmäle:

Herr talman! Mig förefaller det som om statsrådet här åberopar vad man skulle kunna kalla ett prejudikat från 1950. Detta styrker mig yttermera i min

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

övertygelse om nödvändigheten av att verkligen reagera på denna punkt, så att inte detta förfaringsätt glider över till att bli praxis. Man säger, att det hände då och det händer denna gång, och sedan dröjer det inte länge förrän man är inne i någonting som man menar är fullt accepterat. Detta ger mig så mycket större anledning att reagera inför ett sådant flagrant fall som det vi nu står inför.

Jag har fortfarande inte av statsrådet Sträng fått något svar på frågan, varför regeringen i avgörandet mellan det praktiskt vettiga och det konstitutionella inte valt den formen att göra en proposition, låt vara att den hade kommit sent.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Efter den diskussion, som har förts här, kan de flesta av kammarens ledamöter vara övertygade om att utskottets skrivning är ganska väl avvägd. Jag vill icke sticka under stol med att vi har en kritisk skrivning. Jag vill också säga att jag för min del är i hög grad ansvarig för denna skrivning, och som de flesta vet brukar jag inte tillhöra regeringens värsta vedersakare.

På sidan 12 i utskottets utlåtande redogör vi för ärendets gång, vi framför våra kritiska synpunkter men slutar på följande sätt: »Med hänsyn till de fördelar som torde stå att vinna med ett byggnadsprogram av den omfattning byggnadsstyrelsen nu skisserat och då kronans allt knappare marktillgångar i Stockholm böra utnyttjas så effektivt som möjligt, har utskottet icke velat motsätta sig att byggnadskomplexet uppföres efter de i departementspromemorian uppdragna riktlinjerna.»

Detta är vad vi kunde komma fram till.

Jag ber ånyo, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Arrhén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 116 punkten 12 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Arrhén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 20.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkterna 13—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 till avlöningar vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Anslag till karolinska sjukhuset

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 55, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 20 januari 1956, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, vilka påkallades av vad departementschefen föreslagit, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57, dels ock till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 25 070 000 kronor.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebar beträffande föreståndarinneorganisationen bland annat, att föreståndarinnorna skulle inordnas under chefen för en föreslagen kansli- och personalavdelning.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Huss* och *Sunne* (I: 487) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer* och herr *von Friesen* (II: 645), hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 55 måtte besluta dels att föreståndarinneorganisationen skulle vara direkt underställd överdirektören och vad gällde medicinska frågor vice direktören, dels att omprövning av föreståndarinnornas löneställning snarast skulle ske, dels ock att nio sjukskötersketjänster i Ce 12 skulle inrättas vid de allmän-

Anslag till karolinska sjukhuset
na kirurgiska vårdavdelningarna och anslaget härför i erforderlig utsträckning uppräknas.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

I. beträffande föreståndarinneorganisationens ställning i administrationen med bifall till Kungl. Ma:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 487 och II: 645, såvitt nu vore i fråga, besluta, att föreståndarinnorna skulle inordnas under chefen för kansli- och personalavdelningen;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 487 och II: 645, till den del de icke behandlats under I,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, vilka påkallades av vad departementschefen förordad i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 20 januari 1956;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57;

c) till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1956/57 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25 070 000 kronor;

III. i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om en förutsättningslös, allsidig och skyndsamt utredning av frågan, på vilket sätt behovet av ytterligare sjukvårdsavdelningar i landet i samband med den pågående upprustningen av läkarutbildningen för framtiden bäst borde tillgodoses.

Enligt en vid punkten angiven reservation hade herr *Axel Andersson*, fröken *Elmén*, herr *Widén*, fröken *Ager* och herr *Helén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I och II hemställa, att riksdagen måtte

I. beträffande föreståndarinneorganisationens ställning i administrationen

Anslag till karolinska sjukhuset

med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 487 och II: 645, såvitt nu vore i fråga, besluta, att föreståndarinnorna skulle vara direkt underställda överdirektören och vad gällde medicinska frågor vicedirektören;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 487 och II: 645, till den del de icke behandlats under I,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, vilka påkallades av vad departementschefen förorddat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 20 januari 1956;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57;

c) till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1956/57 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25 162 000 kronor.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! De ändringar som här föreslås i den till denna punkt fogade reservationen är i och för sig så pass obetydliga, att det enligt min uppfattning inte kan vara någon prestigefråga vare sig för departementschefen eller för utskottet att den mening, som företrädes av departementschefen respektive utskottet, nödvändigtvis skall drivas igenom. Det väsentliga måste väl vara att dessa frågor regleras på det för sjukvården bästa och riktigaste sättet.

Först har vi frågan om föreståndarinnornas ställning. Med stöd av ett av besparingssakkunniga framlagt förslag föreslås nu i rationaliserande syfte, att föreståndarinnorna vid karolinska sjukhuset skall underordnas chefen för en planerad ny kansli- och personalavdelning. Det har motiverats med att överdirektören och vice direktören för närvarande har alltför tunga arbetsbördor och att de därför behöver avlastas från vissa av sina arbetsuppgifter.

Mot detta förslag talar flera skäl. För att förstå detta måste man göra klart för

sig, hur föreståndarinnorna på sjukhuset arbetar och vad de har för arbetsuppgifter. Deras uppgifter är att rationalisera sjukvården ur tekniska och administrativa synpunkter, men de måste samtidigt hålla i minnet, att rationaliseringen inte får ske på ett sådant sätt, att de sjukas intressen och sjukvårdens kvalitet åsidosättes.

Spelar det från dessa utgångspunkter någon roll, frågar man sig, för vem föreståndarinnorna skall föredra sina ärenden och förslag? Jo, det är uppenbart att det spelar en betydande roll. Skall det vara någon mening med en föredragning av detta slag, måste den person, som föredragningen sker för, vara en i praktisk sjukvård väl initierad person. Det är nu fallet med direktörerna, medan man väl näppeligen kan vänta sig att chefen för den nya kansli- och personalavdelningen skall besitta någon mera omfattande kunskap i praktisk sjukvård. Allt talar väl för att såsom chef för denna avdelning utses en jurist eller ekonom, som företrädesvis är specialiserad på administrativa och ekonomiska uppgifter.

Den förändring som här föreslås kan alltså enligt min och reservanternas uppfattning betecknas som motsatsen till en rationalisering, såsom något irrationellt.

När utskottet säger att betydelsen av denna fråga inte får överdrivas, utan att det väsentliga är att samarbetet är gott, måste det, såvitt jag förstår, bero på att utskottet inte fått ett fullt klart grepp om dessa föreståndarinnors sätt att arbeta. För detta antagande talar särskilt det faktum, att direktionen för karolinska sjukhuset inte har gett detta förslag, som nu framföres i rationaliseringssyfte, såsom det heter, sin välsignelse, utan i stället velat behålla den nuvarande organisationsformen. I jämförelse därmed kan det måhända synas vara av underordnad betydelse, att utskottsmajoriteten ger både formellt och reellt uttryck för en viss ringaktning av det arbete, som föreståndarinnorna hittills utfört.

De skäl som jag nu anfört ger mig, herr talman, anledning att yrka bifall

till punkten I i den till utlåtet fogade reservationen.

Beträffande kravet på ytterligare nio sjukskötersketjänster vid de kirurgiska vårdavdelningarna förhåller det sig på det sättet för närvarande, att det bara finns två examinerade sjuksköterskor på varje avdelning under dagarna. Till jämförelse kan nämnas att motsvarande antal på sjukhusen i exempelvis Lund och Göteborg, där vi har avdelningar av jämförbar storlek, är tre examinerade sjuksköterskor per avdelning.

I propositionen och utskottsutlåtet har man fäst sig vid ett förslag, som har framlagts om en viss effektivisering av vården av de nyopererade. Meningen är att de nyopererade patienterna skulle sammanföras till en avdelning och vårdas där den närmaste tiden efter operationen. Det skulle vara rationellt både med hänsyn till denna särskilt specialiserade vård och med hänsyn till behovet av en viss avlastning av avdelningarna. Den föreslagna förändringen kommer visserligen inte att innebära någon större avlastning, men anordningen måste ändå anses riktig så till vida, att vården måste anses bli effektivare på detta sätt. Att det inte kan bli någon nämnvärd ändring framgår tydligen av det förhållandet, att de nyopererade skulle komma att stanna på denna tilltänkta nya vårdavdelning endast 8 timmar och därefter läggas över på vårdavdelningarna. Det är ju klart att arbetet med de nyopererade är omfattande, både en timme och tio timmar efter operationen — skillnaden är inte så stor, åtminstone inte i kvantitativt hänseende, men måhända i kvalitativt.

Situationen vid sjukhuset är nu den, att man på grund av att man har en mycket fåtalig sjuksköterskepersonal vid de kirurgiska vårdavdelningarna kan befara en allmän flykt från sjuksköterskebefattningarna på dessa avdelningar. Den fastställda arbetstiden kan nämligen inte hållas med den utomordentligt pressande arbetsbörda som för närvarande föreligger. Inte heller kan sjuksköterskorna få ersättning för övertid, om man bortser från de lägst avlönade, som

erhåller en summa av 20 kronor i månaden för s. k. okontrollerbart övertidsarbete.

Herr talman! Denna allvarliga situation förefaller mig vara ett mycket starkt stöd för att även på denna punkt bifalla reservanternas yrkande om att anslaget till karolinska sjukhuset måtte höjas med 92 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t och utskottet har föreslagit för att därigenom möjliggöra anställandet av ytterligare nio sjuksköterskor. Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till reservanternas yrkande även i punkt II.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Huss säger, att det ingalunda är prestige-hänsyn som här fått avgöra vårt ställningstagande. Att avdelningen och utskottet i dess helhet har kommit fram till de ståndpunkter, som redovisas i utlåtet, beror uteslutande på praktiska skäl.

Under senare år har besparingsutredningen gått igenom karolinska sjukhusets organisation och kommit fram med förslag som syftar till att åstadkomma vissa besparingar. Däri ingår även förslaget om en förstärkning av föreståndarinnorganisationen för att kunna samordna arbetet bättre på de olika avdelningarna. Då avdelningen och utskottet har följt utredningens förslag om att föreståndarinnorna skall lyda under chefen för den nyinrättade kansli- och personalavdelningen har det avgörande skälet för oss varit, att sjukhusets direktör och vice direktör för närvarande är så hårt arbetsbelastade att det helt enkelt är nödvändigt att avlasta dem en del arbete genom att befria dem från handläggningen av en del mindre ärenden. Det gäller dock här en mycket stor sjukvårdsanstalt med en budget på 40 miljoner kronor, varav över 25 miljoner kronor enbart på avlöningsstaten. Det torde vara uppenbart att de män, som står i ledningen för denna stora sjukvårdsanstalt, inte har vare sig tid eller möjlighet att ge sig in på de detaljer som det här kan bli fråga om. Detta är anledning-

Anslag till karolinska sjukhuset

en till att vi framlagt det förslag som återfinnes i utskottets utlåtande.

Vad sedan gäller förstärkningen av sjuksköterskespersonalen på de olika avdelningarna har vi följt Kungl. Maj:ts förslag. Vi har gjort det därför att vi anser, att det i en fråga som denna inte är så värst många som med bestämdhet kan påstå, att vad Kungl. Maj:t föreslår är oriktigt och att vad man själv till äventyrs har att komma med är det enda riktiga. Här måste vi faktiskt lita på den genomgång av sjukhusets organisation som gjorts. Erfarenheten får sedan visa, om det blir nödvändigt med någon ändring för att allting skall flyta på bästa sätt både i fråga om sjukvården och undervisningen.

Detta är, herr talman, utskottets grundsyn vid ställningstagandet till dessa sprörmål. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i här förevärande punkt.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Till vad herr Karlsson här anfört vill jag beträffande föreståndarinnornas ställning bara säga, att det ändock är påfallande, att direktören och vicedirektören vid sjukhuset själva icke har ansett det vara vare sig rationellt eller riktigt att göra denna omorganisation.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det kan nog ibland vara så, att det är utomstående som måste se till vad som är möjligt för vissa människor att orka med och om så behövs befria dem från vissa uppgifter.

Då jag nu har ordet, herr talman, ber jag att få tillägga en sak som jag glömde säga i mitt första anförande. Jag vill understryka att det ingalunda — som herr Huss ville göra gällande — är någon ringaktning för föreståndarinnorna och deras arbete som ligger bakom att utskottet kommit till det resultatet att vi föreslår en viss omorganisation.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning

av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande moment i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Huss begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 117 punkten 2 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande moment i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande moment i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkterna 3—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. tjänstebostadssystemet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtan-
de nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående tjänstebostadssys-
temet m. m. jämte i ämnet väckta mo-
tioner.

I en till riksdagen avlåten proposi-
tion, nr 116, hade Kungl. Maj:t, under
åberopande av bilagt utdrag av stats-
rådsprotokollet över civilärenden för
den 16 mars 1956, föreslagit riksdagen
att godkänna de principiella riktlinjer
i fråga om tillämpning av tjänstebo-
stadsvång och i fråga om hyressättning-
en för tjänstebostäder, som i nämnda
statsrådsprotokoll förordats.

I propositionen hade på grundval av
ett av 1852 års tjänstebostadsutredning
avgivet betänkande framlagts princip-
förslag till ändrade riktlinjer i fråga
om tillämpning av tjänstebostadsvång
och i fråga om hyressättningen för
tjänstebostäder. Sålunda hade föresla-
gits, att tjänstebostadsvång skulle förelig-
ga endast då upplåtande av bostad
vore av väsentlig betydelse för de med
tjänsten förenade arbetsuppgifternas be-
höriga fullgörande eller eljest krävdes
för ett ändamålsenligt bedrivande av
verksamheten vid tjänstestället. Detta in-
nebar, att tjänstebostadsvånget starkt
begränsades för statliga tjänstemän. Där-
av följde också, att tjänstebostäderna för
folkskolans lärare borde avvecklas.
Tjänstebostäder för ordinarie försam-
lingspräster hade däremot avsetts sko-
la bibehållas i ungefär samma utsträck-
ning som för närvarande. I fråga om
hyressättningen för kvarvarande tjäns-
tebostäder hade förordats, att till ut-
gångspunkt skulle tagas den hyra, som
en tjänsteman i den fria hyresmarkna-
den skulle få betala för en med tjäns-
tebostaden likvärdig bostad på orten. Med
hänsyn till bostadsvånget hade dock en
hyresreducering förutsatts kunna ske i
vissa fall.

Ang. tjänstebostadssystemet

I anledning av förevarande proposi-
tion hade utskottet till behandling före-
haft

dels två likalydande motioner, väckta
den ena inom första kammaren av fru
Nilsson m. fl. (I: 559) och den andra in-
om andra kammaren av herrar *Larsson*
i Luttra och *Larsson* i Hedenäset (II:
738), i vilka hemställts, att riksdagen
vid behandling av propositionen nr 116
hos Kungl. Maj:t måtte anhålla, att de
i motionerna anförda synpunkterna måt-
te beaktas vid den fortsatta prövningen
rörande statsbidragen till kommunerna
för tillhandahållande av bostäder åt
folkskolans lärare;

dels en inom andra kammaren av herr
Rylander m. fl. väckt motion (II: 739),
vari hemställts, att riksdagen ville vid
behandlingen av propositionen nr 116,
med godtagande av Kungl. Maj:ts för-
slag i övriga delar, för sin del besluta
dels att nuvarande tjänstebostadssystem
för präster, även i tätorter, skulle tills
vidare bibehållas och dels att nuvaran-
de system för hyressättningen av de
prästerliga tjänstebostäderna skulle tills
vidare bibehållas;

dels ock en inom andra kammaren av
herr *Widén* m. fl. väckt motion (II: 740),
vari hemställts, att riksdagen måtte be-
sluta att avslå propositionen nr 116, i
vad den avsåge principbeslut om av-
skaffande av tjänstebostäder för folk-
skolans lärare.

Utskottet hade i det nu föreliggande
utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att motionerna I: 559 och II: 738
icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd;

2. att riksdagen måtte beträffande bi-
behållande av tjänstebostadssystemet för
präster och grunderna för hyressättning-
en av de prästerliga tjänstebostäderna,
med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och
med avslag å motionen II: 739, i vad den
skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,
godkänna de principiella riktlinjer, som
i förevarande hänseende i statsrådspro-
tokollet över civilärenden för den 16
mars 1956 förordats;

Ang. tjänstebostadssystemet

3. att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 740, bifalla Kungl. Maj:ts förslag, såvitt det avsåge principbeslut om avskaffande av tjänstebostäder för folkskolans lärare;

4. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i övrigt, godkänna de principiella riktlinjer i fråga om tillämpning av tjänstebostadstvång och i fråga om hyressättningen för tjänstebostäder, som i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 16 mars 1956 förordats.

Reservationer hade avgivits, utom av andra,

dels av herr *Widén*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 740, avslå Kungl. Maj:ts förslag, såvitt det avsåge principbeslut om avskaffande av tjänstebostäder för folkskolans lärare;

dels ock av herr *Einar Persson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Genom den föreliggande kungl. propositionen inbjudes riksdagen att fatta ett principbeslut när det gäller tjänstebostadssystemet.

Det är väl ingen som egentligen har något att invända mot den princip som här föreslagits, men jag får dock säga att jag tycker att principbeslutet blir litet stympat, eftersom förslaget inte omfattar alla tjänstemannagrupper. Jag tror också att det kommer att bli väldigt besvärligt att lösa frågan när det gäller lärarna, men eftersom det är fråga om principbeslut, får man kanske i detta sammanhang bortse från den saken.

Det hade, som jag nyss sade, varit tacknämligt om man hade utsträckt beslutet att gälla också prästerna och inte undanta en så stor grupp. Jag tror inte att det har anförts tillräckligt starka skäl för att skilja ut denna grupp, vilket också framgår av remissyttrandena. Byggnadsstyrelsen, statskontoret och statens

lönenämnd har ifrågasatt »om det kan anses tillräckligt motiverat att bibehålla de prästerliga tjänstebostäderna i städer och andra tätorter, där tillgång merendels föreligger till församlingshus och andra lokaler för sammankomster och förrättningar av olika slag». Dessa myndigheter har alltså varit mycket tveksamma på denna punkt, och likadant är det med departementschefen. Man kan nog också säga att utskottet har varit tveksamt, när det har anslutit sig till vad departementschefen sagt. Det är självklart att en del svårigheter kommer att uppstå, om man tar bort tjänstebostäderna, men jag tror inte att de blir större när det gäller tjänstebostäder för präster än när det är fråga om tjänstebostäder för lärare på den rena landsbygden. Av den anledningen anser jag för min del att något undantag inte hade behövt göras för de prästerliga tjänstebostäderna.

Om jag hade fullföljt mitt resonemang, skulle jag naturligtvis här ha framställt ett yrkande på att även prästernas tjänstebostäder skulle inbegripas i det framlagda principförslaget. Men eftersom det här ärendet väl så småningom lär återkomma till riksdagen och med hänvisning till den tveksamhet, som departementschefen har hyst, vill jag uttrycka den förhoppningen att han kommer att ta under förnyat allvarligt övervägande att utsträcka principbeslutet till att omfatta alla statstjänare.

Jag har alltså intet yrkande.

Fru **NILSSON** (bf):

Herr talman! Jag begärde ordet för att framföra några synpunkter i anslutning till en motion, som jag och några andra här i kammaren har väckt i fråga om principbeslutet att slopa tjänstebostäder för folkskolans lärare.

Detta tjänstebostadssystem har, såsom vi framhållit i vår motion, haft både fördelar och nackdelar. Med de ökade möjligheter i fråga om kommunikationer, som nu föreligger, är det inte längre lika nödvändigt att lärarbostaden ligger i nära anslutning till skolan som tidigare.

Ang. tjänstebostadssystemet

Jag finner därför att många skäl talar för att vi kan fatta ett principbeslut om upphävande av tjänstebostadsvånget. Jag vill emellertid understryka något som både departementschefen och utskottet också framhåller, nämligen att avvecklingen måste ske successivt. I många landsbygdskommuner kommer det alltfört att bli nödvändigt att tillhandahålla bostad åt lärarna för att kunna upprätthålla skolväsendet och för att kunna få dugande lärarkrafter att stanna på landsbygden.

Det är därför också nödvändigt, anser vi, att, om inte kommunerna genom avvecklingen av tjänstebostadssystemet skall komma i ett sämre ekonomiskt läge än nu, någon form av statsbidrag till tjänstebostäder bibehålles. Departementschefen har ju också förebådat att den frågan skall utredas.

I vår motion har framhållits beträffande frågan om huruvida och i vad mån det tidigare utbetalade statsbidraget till lärarbostäder skall återbetalas, att hela det nuvarande bidragets karaktär talar emot att någon återbetalningsskyldighet bör föreligga. Statsbidragsdelen har varit en del av byggkostnaderna och subventionerat hyran för bostadsinnehavaren. Kravet på standarden för dessa bostäder har dessutom inneburit, att kommunerna utöver statsbidraget har fått vidkännas kostnader, som de inte fått ersättning för genom hyressättningen.

Nu skriver statsutskottet, att det torde få förutsättas att denna fråga kommer att övervägas i samband med utredningen av hela problemet om statsbidragen, och jag hoppas att de i motionen framkomna synpunkterna därvid kommer att upptagas till övervägande. Jag har därför, herr talman, inget yrkande utöver vad utskottet skriver.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Denna fråga var uppe till behandling redan föregående år, och det fattades ett beslut då. Man är kanske närmast förvånad över att frågan så snart efter detta beslut åter kommer under riksdagens prövning. Förra året kom

den, om jag minns rätt, som ett ecklesiastiskt ärende; nu kommer den närmast som ett löneärende. För min del kan jag inte finna annat än att det vore riktigt att behandla den som ett skolärende, och jag är kanske något förvånad över att det inte tycks finnas tillräcklig korrespondens mellan regeringens ledamöter, så att detta ärende kunde komma upp där man tycker att det närmast hör hemma.

Enligt fjolårets proposition uttalade departementschefen då, att han i likhet med de sakkunniga rörande statsbidrag på folkskolväsendets område ansåg att tillkomsten av 1947 års bostadsförsörjningslag inte uteslöt behovet av särskilda bestämmelser och åtgärder beträffande lärarnas bostadsfråga. Departementschefen fann att tjänstebostäderna ännu så länge var av stor betydelse för folkskolväsendet på landsbygden och ansåg sig därför inte för det dåvarande kunna förorda en avveckling av tjänstebostadssystemet för folkskolornas lärare. Jag måste säga, att vad departementschefen då anförde, anser jag fortfarande äger giltighet. Den begränsning som beslöts förra året anser jag vara mycket väl avvägd, och den har gjorts på sådant sätt att tjänstebostadssystemet i takt med utvecklingen inom berörda område undan för undan kan avvecklas.

Om man nu ser på vad de myndigheter har sagt, som yttrat sig över årets framställning, så säger ju skolöverstyrelsen att den berett femton folkskolinspektörer tillfälle att yttra sig över tjänstebostadsutredningens betänkande och att fjorton av dem har avstyrkt utredningens förslag. Själv säger överstyrelsen: »Det är angeläget, att landsbygdsdistrikten har goda möjligheter att, med ekonomiskt bistånd från statens sida, bjuda aspirerande lärare sådana villkor, icke minst i fråga om tillhandahållande av tjänstebostad, att kompetenta och dugande lärare söker ordinarie tjänster och även stannar vid folk- och småskolorna på landet. Av tjänstebostadsutredningen uppställda principer om vad som skall menas med tjänstebostad och när sådan bör tillhandahållas eller om att den ena

Ang. tjänstebostadssystemet

tjänstemannen eller gruppen av tjänstemän ej bör få i något avseende — exempelvis i fråga om mer eller mindre billig bostad — en ekonomisk förmån som ej beredes den andra synes i detta sammanhang endast ha mer teoretiskt intresse.»

TCO betonar i sitt avstyrkande utlåtande att tjänstebostadssystemet i första hand avser att säkerställa skolväsendets intressen. De säger bland annat: »Även om man nämligen i de individuella fallen inte kan hävda att bosättning i en viss bostad är av väsentlig betydelse för de med lärartjänsten förenade arbetsuppgifterna, måste man dock för folkskoleväsendet i dess helhet ta hänsyn till om tjänstebostadsinstitutionen som sådan är nödvändig för ett ändamålsenligt bedrivande av folkundervisningen. Det nuvarande tjänstebostadssystemet har på det här området byggts upp med utgångspunkt från skolväsendets egna behov och har tid efter annan ändrats för att bättre kunna fylla sin uppgift i överensstämmelse med tidens krav.»

När ärendet förra året behandlades anförde statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: »I likhet med de sakkunniga anser jag tillkomsten av bostadsförsörjningslagen icke utesluta behovet av särskilda bestämmelser och åtgärder beträffande lärarnas bostadsfråga. Enligt min mening är tjänstebostäderna ännu så länge av stor betydelse för folkskoleväsendet på landsbygden.»

Enligt vad jag kan förstå har inga nya synpunkter framkommit, som motiverar ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida. TCO framhåller med rätta möjligheterna att successivt avveckla tjänstebostadssystemet. Detta kan ske genom att antalet genom tätortsförteckningar från tjänstebostadsförpliktelsen undantagna kommuner ökas i samma takt som kommunerna vidtar erforderliga åtgärder för att bostadsfrågan för folkskolans befattningshavare skall kunna tryggas utan tjänstebostadstvång.

Till utlåtandet är fogad en reservation nr 3 av herr Widén, vari huvudsakligen de synpunkter kommit till uttryck, som jag här anför, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det förslag som nu ligger på kammarens bord för behandling, innebär såsom tidigare sagts ett principförslag, som sedermera skall bearbetas ytterligare i detaljerna. De två första talarna tror jag mig kunna lugna med att de synpunkter, som de anført beträffande folkskolans bostäder och därmed sammanhängande problem i både avvecklingsfrågan och vad det gäller eventuella statsbidrag, kommer att bli föremål för en mycket noggrann prövning.

Herr Sunne efterlyste en bättre korrespondens mellan ecklesiastikministern och mig i denna fråga. Det är riktigt att riksdagen förra året behandlade ett förslag som gällde tjänstebostäderna för folkskolans lärare, men i det sammanhanget gjorde riksdagen också ett uttalande som föreslogs i statsutskottets utlåtande, där det heter: »Utskottet finner sig kunna ansluta sig till departementschefens sålunda redovisade ställningstagande men vill samtidigt framhålla, att utskottet förväntar att frågan om skälen för tjänstebostadssystemets bibehållande på folkskoleväsendets område kommer under förnyat övervägande i samband med prövningen av 1952 års tjänstebostadsutrednings blivande betänkande.» Jag tror att det vore önskvärt, att man har en liten smula korrespondens mellan vad man gör i statsutskottet det ena året och det därpå följande. Det är väl inte bara regeringen som skall tänka på korrespondensen. Det som nu ligger på riksdagens bord är en beställning från statsutskottet som har godkänts av riksdagen, och jag har för min personliga del funnit starka skäl för att man på denna punkt skall följa det förslag, som utredningen har framlagt.

Herr Sunne återgav vissa uttalanden i ett äldre yttrande av TCO. Jag vill i anslutning till det bara ge den upplysningen, som också återfanns i propositionen, att förslaget till departementschefsuttalande i propositionen och de ritningar, som där förekom, helt godkänts av samtliga berörda organisationer, TCO, SACO, SR och kartellen har alltså godkänt de synpunkter, som an-

förts i propositionen, och därmed får man väl också säga att de erinringar, som kanske förekommit på ett senare skede i denna fråga, har bortfallit.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Efter herr statsrådets anförande kan jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Jag har också läst i propositionen vad herr statsrådet nyss anförde, men man tycker ändå det är litet egendomligt, att det bara ett år efter det föregående beslutet kommer en proposition med förslag om ett nytt beslut i samma fråga.

Jag skall till slut citera några rader ur bondeförbundsmotionen, som jag anser är riktiga. Det heter där: »Skäl synes dock tala för att tjänstebostadstväng- et avskaffas, men det bör framhållas, att säkrare erfarenheter bör vinnas av 1955 års reform, innan definitivt beslut i frågan fattas.»

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag vill bara i anledning av herr Sunnes erinringar säga, att det väl ändå är första gången som någon ledamot av denna kammare opponerar sig mot att Kungl. Maj:t på för kort tid villfarit kammarens önskan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna 1 och 2 hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr

Ang. tjänstebostadssystemet

Widén vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sunne begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 118 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Widén vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Larsson, Nils Theodor, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat. Sedan därvid befunnits, att fel uppkommit å omröstningsapparaten, förklarade herr Larsson, Nils Theodor, på fråga av herr talmannen, att han återtog sin begäran om rösträkning. På grund härav och då ingen annan av kammarens ledamöter påyrkade rösträknings anställande, förklarades frågan härom hava förfallit.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 4 hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.; samt

nr 120, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemen-

te för arbetare m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 47, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets memorial nr 29, angående uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 250, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till det reviderade allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) samt till avtalet rörande Organisationen för handelssamarbete (OTC) m. m.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 259, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 122) med förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budget-

året 1956/57 under åttonde huvudtiteln till tillfälliga förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. och till beforderingskurser för folkskollärare;

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset; samt

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till Tullverket: Anskaffning av viss materiel m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 266, till Konungen i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation, m. m.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 12, i anledning av väckt motion angående utredning om taxeringsmäns straffrättsliga ansvar m. m.;

nr 13, i anledning av motioner om upphävande av § 114 regeringsformen;

nr 14, angående uppskov med behandlingen av vissa motioner; samt

nr 15, i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet Norup;

statsutskottets utlåtanden:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag för budgetåret 1956/57 under fjärde huvudtiteln m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m., dels ock anslag till kommerskollegium samt statens handels- och industrikommission jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till konsumentvaruforsk-

ning och konsumentupplysning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 125, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1956/57 till hemkonsulentverksamhet i städer;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till atomforskning;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1956/57 till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, m. m., såvitt angår anslag för budgetåret 1956/57 till Ersättning vid vissa ingripanden i hälsovårdens intresse, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående television jämte i ämnet väckta motioner;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 133, i anledning av väckta motioner angående undersökning och planläggning av trafikförhållandena i Bohuslans kustland och skärgårdar;

nr 134, i anledning av väckta motioner angående skyndsam prövning av frågan om broförbindelse mellan Öland och fastlandet;

nr 135, i anledning av väckta motioner angående en fast broförbindelse över Göta älv vid Jordfallet;

nr 136, i anledning av väckt motion angående en ny kustradiostation på sydkusten;

nr 137, i anledning av väckt motion om trafikförbindelse med en bilfärja mellan de båda delarna av Holmsunds köping;

nr 138, i anledning av riksdagens år 1956 församlade revisorers särskilda berättelse angående statsliggarens bihang; samt

nr 139, i anledning av väckta motioner om pensionsförbättring för viss personal, som tjänstgör i för pensionerade underofficerare avsedda arvodesbefattningar vid försvaret;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om höjning av folkpensioner m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om en allmän pensionsförsäkring;

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän prisregleringslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608), jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställda rörande anslag till Avsättning till statens hästavelssfond jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.08.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 22 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 82 med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation; och

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 145 med anhållan om yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1955 vid dess sjunde ordinarie möte fattade beslut.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 till avlöningar vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstebostadssystemet m. m.;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.; och

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för arbetare m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 12 och 13 samt memorial nr 14 och 15, statsutskottets utlåtanden nr 121—139, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, andra lagutskottets utlåtanden nr 30, 32 och 34—36 ävensom jordbruksutskottets utlåtande nr 31.

På framställning av herr talmannen beslöts dels att andra lagutskottets utlåtanden nr 34 och 35 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras närmast före statsutskottets utlåtande nr 123, dels ock att följande fem ärenden skulle i angiven ordning uppföras sist på nämnda föredragningslista, nämligen sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, andra lagutskottets utlåtanden nr 30 och 32 samt statsutskottets utlåtanden nr 127 och 128.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 till bidrag till handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1956/57 till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till ersättningsanstalter för Långholmen och för kvinnofängelset i Växjö;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående ytterligare ut-

gifter för fångvården å tilläggsstat II för budgetåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstgöringstiden för tandläkare inom folktandvården jämte i ämnet väckta motioner;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

Nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; samt

nr 150, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51;

bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning med förslag till ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksbanken;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.;

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland rörande tyska tillgångar i Sverige, m. m., dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o, 4:o och 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående en reformering av skogslagstiftningen; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att stimulera samarbete mellan mindre skogsägare för gemensamma skogliga åtgärder m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.07.

In fidem
G. H. Berggren

Onsdagen den 23 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare

Under hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet tillsvidare.

Jönköping den 22 maj 1956

G. Heüman

Riksdagsman *Gustaf Heüman* lider av sviter efter högersidig bronchopneumoni med kvarstående feber, varför han tillsvidare är oförmögen att inställa sig vid riksdagen, intygas härmed.

Jönköping den 22 maj 1956

Gösta Nyström

leg. läkare

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till bilagda läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under den tid intyget anger.

Säter den 23 maj 1956

Gustaf Snygg

Ledamoten av riksdagens första kammare *Gustaf Snygg* har på grund av observation för magblödning av mig tillräts vila i sitt hem och är härigenom förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under tiden 23/5 1956—innevarande vårriksdags avslutning, intygas.

Säter den 22 maj 1956

Martin Hjelm

Legitimerad läkare

De begärda ledigheterna beviljades, beträffande herr Heüman för den tid,

varunder han på grund av den i läkarintyget omförmälda sjukdomen vore oförmögen att inställa sig vid riksdagen.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 140 och 143—149 samt memorial nr 150, bankoutskottets utlåtande nr 31, första lagutskottets utlåtanden nr 31—33, tredje lagutskottets utlåtande nr 20 ävensom jordbruksutskottets utlåtande nr 32.

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om utredningar beträffande vissa aktuella ungdoms- och uppfostringsfrågor samt om åtgärder för motverkande av ungdomsbrottsligheten m. m.

Allmänna beredningsutskottet hade till samtidig behandling förehäft åtta till utskottet hänvisade motioner, nämligen

de likalydande motionerna I:132 av fru *Svenson* m. fl. och II:171 av herr *Carlsson* i Bakeröd m. fl., vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i enlighet med i motionen angivna riktlinjer av de ungdomsfrågor, som där avsåges;

de likalydande motionerna I:156 av herrar *Elfving* och *Birger Andersson* samt II:206 av herrar *Sehlstedt* och *Netzén*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå tillsättande snarast möjligt av en mindre expertutredning med uppgift att sammanställa vetenskapligt material till belysning av aktuella ungdoms- och uppfostringsproblem;

de likalydande motionerna I:395 av herr *Magnusson* m. fl. samt II:469 av

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

herr *Munktell* m. fl., i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning om åtgärder för att motverka den stigande ungdomsbrottsligheten, varvid de i motionen anförda synpunkterna särskilt borde beaktas, samt att förslag med anledning härav skulle föreläggas 1957 års riksdag; samt

de likalydande motionerna I: 483 av herr *Englund* m. fl. och II: 601 av herr *von Friesen* m. fl., vari föreslagits, att riksdagen skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om förslag snarast möjligt till plan för en undersökning av de omständigheter i det svenska samhället, som kunde antagas ha orsakat det under senare tid särskilt beträffande ungdomsbrottsligheten förvärrade kriminalpolitiska läget.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anført bland annat:

»Utskottet vill sammanfattningsvis framhålla, att ungdomsbrottsligheten påkallar snabba och resoluta ingripanden. Även anpassningsproblemen i övrigt bör noggrant uppmärksammas. Utskottet har emellertid icke ansett utredningar i enlighet med motionärernas förslag böra avvaktas utan förordnat, att en viss översyn företages i annan ordning i syfte att utröna möjligheterna att snabbt vidtaga åtgärder. Beträffande frågor på längre sikt har utskottet bl. a. uttalat sig för utvidgning och effektivisering av kriminalstatistiken och en förstärkning av den kriminologiska forskningens resurser samt ansett frågan om inrättande av ett organ för övervakning av de områden, som är av betydelse för individernas anpassning till ett normalt samhällsliv, böra övervägas. Även vissa andra åtgärder har förordats.

Ehuru utskottet sålunda icke ansett sig böra biträda de i motionernas yrkanden framlagda förslagen, har utskottet likväl funnit de av motionärerna upptagna spörsmålen vara av sådan vikt, att utskottet vill hemställa, att riksdagen i anledning av

1) de likalydande motionerna I: 132 och II: 171,

2) de likalydande motionerna I: 156 och II: 206,

3) de likalydande motionerna I: 395 och II: 469 samt

4) de likalydande motionerna I: 483 och II: 601

i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet ovan anført.»

Herr TALMANNEN:

Överläggningen rörande detta ärende torde på grund av de berörda spörsmålen nära samhörighet omfatta även överläggning rörande första lagutskottets utlåtande nr 30. Slutliga yrkanden rörande detta senare utlåtande torde dock framställas sedan utlåtandet formellt föredragits.

Herr ELFVING (s):

Herr talman! Det finns åtskilligt i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22 som skulle ha lämpat sig för högläsning under onsdagsdebatten för ett par veckor sedan om statsanslagen till utbildning av ungdomsledare och till fritidsgrupperna. Här fastslås utan reservationer som »en allmänt omfattad åsikt» att fritidsverksamheten kan effektivt bidra till ungdomsbrottslighetens bekämpande. De ideella organisationerna får erkännande. Utskottet erinrar t. o. m. om tanken att utsträcka statsstödet till att gälla även de politiska ungdomsorganisationernas allmänt ungdomsfostrande verksamhet.

Om detta utlåtande debatterats samtidigt med anslagsfrågorna hade vi måhända sluppit de negativa uttalanden, som kom från visst håll, och vi hade kanske t. o. m. fått höra statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet beklaga den, skall vi säga, knappa skrivningen i fråga om den kommande anslagsutvecklingen. Så betydelsefulla som de förebyggande insatserna här förklaras vara och så dyra som de korrigerande åtgärderna är, skulle det vara dålig ekonomi att inte ge organisationsarbetet allt tänkbart understöd.

Detta om den saken. Naturligtvis finns det i övrigt åtskilligt i utskottets nu fö-

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

religgande utlåtande som kunde vara värt en gensaga eller ett understrykande. Tyvärr medger inte tiden någon utförligare debatt. I det stora hela får väl aktstycket också sägas vara godtagbart. Det har ju inte varit någon lätt sak att av det stora knippet motioner göra en bukett, vars olika blomster inte skulle lysa alltför disharmoniskt. Det är den risk man utsätter sig för då man, som utskottet här har gjort, försöker att samla det hela och vara vänlig mot alla.

Vi skall nämligen komma ihåg att medan några av motionärerna tycks vara högst oroliga för en, som de ser det, drastisk stegring av ungdomlig vanart, står andra, däribland jag, på den ståndpunkten att man väl skall vara aktsam på tecknen men inte hemfalla åt någon skräck över utvecklingen. Det förhåller sig inte så att man kan påstå att våra dagars ungdom är sämre än tidigare perioders, varken genom arv eller miljöpåverkan. Om statistiken nu visar högre siffror för missanpassning och brott beror det dels på de större årskullarna, dels på frestelsekällornas ökning, dels också kanske på att brottsbeivring och statistik är effektivare. Men även med detta i minnet är läget svårt nog, och det synes ofrånkomligt att någonting göres. Men vad? Hittills har vi trevat oss fram, vetat endels och profeterat endels om olika åtgärders betydelse. Det får erkännas att profeterna har varit alltför många.

Det är angeläget att alltmera komma bort från allmänna talesätt i debatten och att i stället nå en säker kunskapsmässig grund för uppfattningar och åtgärder. Den motion herr Birger Andersson och jag svarar för i denna kammare har syftat till ett litet steg i denna riktning. Såsom utskottet framhåller tangeras anpassningsfrågor och andra spörsmål som berör ungdomsproblemet i olika utredningar och undersökningar. Åtskilligt material föreligger, men det finns också stora vita fläckar på kartan. Det borde då vara riktigt att söka skaffa en överblick över fältet och att dels ta reda på vilka undersökningar som ytterligare kan göras, dels genom punktforskning

bidra till ökad belysning av problemkomplexet. Tidsnöden hindrar mig att utveckla resonemanget, men jag vill gärna understryka att det inte bör bli fråga om en parlamentarisk utredning av vanlig modell, inte heller om en teknisk departementsutredning, sammansatt av i huvudsak juridisk expertis. Här kommer sociologien och psykologien in. Det är fackexpertis från de hållen som tarvas, om det skall bli någonting av.

Utskottet synes luta åt ungefär en sådan anordning. På den punkten kan alltså tillfredsställelse uttryckas. Det är dock viktigt att skaran av experter inte görs för stor, eftersom vi alla vet hur svårt det är att då komma till ett resultat innan materialet föråldrats. Vad vi behöver är en effektivt arbetande fackutredning, som samlar det material som finns, kartlägger fältet för att visa vilka undersökningar som ytterligare behövs och som på väsentliga punkter själv kan starta sådana undersökningar.

När utskottet antyder sin önskan att få ett permanent organ som följer brottslighetens utveckling, skulle jag gärna vilja sticka in den synpunkten att det inte bara är fråga om brottslighet. Ungdomens anpassningsproblem över huvud taget står i förgrunden i det nya samhället. Om vi ägnade mer uppmärksamhet åt den så att säga friska ungdomen skulle vi ha mindre besvär med den sjuka, den missanpassade. Det lär inte bli lätt att göra något nytt organ för de här spörsmålen, men det är möjligt att läget klarnar sedan den sammanställning och kompletterade forskning, som här förut talats om och som utskottet ansluter sig till, blivit verklighet. Det kan inte understrykas nog starkt att just nu är forskningssynpunkten, uppgiften att samlas kunskap, den väsentligaste.

Men ett ord ytterligare på vägen. Det gäller att se upp med en viss förtalsmentalitet, ofta välment, hur motsägelsefullt det än kan låta, som kommer till uttryck i ungdomsdebatten. Vojanden och förfasandens tjänar ingenting till. Det gäller för oss som hunnit bli äldre att förstå, att det samhälle vi format och formar utgör de ungas miljö och i sin

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

tur formar de unga. Därför är det inte ungdomens fel, men måhända vårt eget, att ungdomen inte alltid har så lätt att finna sig till rätta. Går vi bakom ungdomsmissanpassningens yta finner vi som regel spruckna hem, trasiga uppväxtförhållanden, brist på kärlek och känslövarme. Stryk, hårda tag och alltså sådant som »vän av rättvisa» och »ärlig svensk» skriver om på insändaravdelningarna och i anonyma brev tjänar då inte mycket till. Över huvud taget finns det inga enkla lösningar. Därför kan man också hysa tveksamhet inför tanken på snabba lösningar, i bemärkelsen drastiska lösningar. Vad det gäller är ett mödosamt och tålmodskrävande arbete att utröna orsakssammanhang, finna motmedel och ständigt anpassa strävandena efter samhällsutvecklingen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och uttrycka förhoppningen att riksdagen — som jag hoppas positiva — beslut skall medverka till en sanering av diskussionen och ett steg framåt i fråga om samhällseliga insatser för de unga och därmed för vårt lands framtid.

Herr ENGLUND (fp):

Herr talman! I de motioner från alla de fyra stora partierna, som här avlämnats, kan man urskilja två grupper. Den ena representeras av högermotionen, som tycker att man vet ganska mycket på detta område och att det bara gäller att tillämpa vad man vet. De tre andra motionerna är ense på en punkt: de anser, att våra kunskaper på detta område är fullständigt otillräckliga. Själv omfattar jag obetingat den senare meningen, och jag skall använda den korta stund jag vågar pröva kammarens tålmod till att försöka ge belägg för den meningen.

Till en början kan det kanske se ut, som om vi här skulle ha att göra med en motsättning mellan en sakkunnig expertis och en tvivlande, men okunnig lekmannahop. I Stockholms stadsfullmäktige har det vid åtminstone tre tillfällen varit debatter mellan borgarrådet

för socialroteln och en ängslig interpellant, och det har egentligen varit en uppvisning mellan parter där den ena varit utrustad med en modern kulspruta men den andra med stenåldersvapen. När borgarrådet Mehr har gett sitt interpellationssvar, har interpellanten inte kunnat säga särskilt mycket. Men jag tror att denna utgång av debatten ger en otillfredsställande bild av det läge som verkligen föreligger på detta område. Det är min bestämda övertygelse, att om interpellanten också hade förfogat över ett modernt stridsmedel skulle ett och annat av hans argument ha blivit kvar.

Jag skall försöka att ge en bakgrund för dagens debatt genom att visa hur på detta område expert står mot expert och hur bland de sakkunniga de mest skiftande meningar föreligger på nästan alla de punkter som är av betydelse när det gäller brottets orsakssammanhang, straffrättens mål och kriminalpolitikens medel. Jag har i det hänseendet fördelen att kunna utgå från den yppersta av de undersökningsplaner, som utarbetats i Sverige på detta område, nämligen en undersökningsplan som avlämnats till justitiedepartementet i höstas. Den är utarbetad av straffrättsprofessorn Agge, sociologiprofessorn Boalt vid Stockholms högskola, byråchefen Torsten Eriksson och den ryktbare ledaren för Skå, doktor Gustav Jonsson.

Denna promemoria har en ingress, där författarna fixerar sin ståndpunkt till sin uppgift. Jag skall knyta denna kommentar till de tre första satserna i den promemorian.

Den första satsen lyder: »Den kriminalpolitik, som för närvarande drives i vårt land, anses» — observera *anses* — »i vissa hänseenden högt utvecklad.» »Men», säges det i den andra satsen, »den bygger inte som naturligt vore på rön från en lika avancerad kriminologisk forskning.» Detta »som naturligt vore» innebär ju en förintande kritik mot hela det sätt på vilket vår kriminalpolitik hittills har drivits. Det har tydligen promemoriaförfattarna haft klart för sig, ty de fortsätter i den tredje satsen, som tydligen är avsedd att dämpa intrycket

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

av denna kritik, på följande sätt: »Behandlingen av våra lagöverträdare är snarare baserad på praktiska erfarenheter och allmänna psykologiska grundsatser samt influerad av olika straffrättsliga reformidéer.»

Denna tredje sats är i själva verket inget försvar utan bara skenet av ett sådant. Hänvisningen till den praktiska erfarenheten påminner mig om en liten och lättläst uppsats av Kant, där han visar, att det inte finns någon motsättning mellan praxis och teori. Ingen kan genomföra någon form av ändamålsenligt handlande utan att i själva verket ha en teori. De människor, som är verk samma på olika punkter i straffrättskipningen och fängvården, har naturligtvis i varje sitt handlande till grund en föreställning om effekten av vissa av de åtgärder som de vidtar. Det finns således från deras sida ett visserligen ofta begränsat men dock grundläggande teoretiskt övervägande.

Vad är då anledningen till att vi nu befinner oss i ett så vanskligt läge på detta område? Jo, det är naturligtvis att dessa teoretiska överväganden på grund av den komplicerade arten av de orsaksammanhang, som föreligger på detta område, icke har varit tillräckliga, och just denna brist utlöser tveksamheten. Det är den som utgör bakgrunden till det starka behovet av fortsatt forskning.

Detta led i försvaret faller således, närmare besett, sönder.

Beträffande det andra ledet, att man grundar sig på allmänna psykologiska grundsatser, kan man säga, att om det inte varit möjligt för den psykologiska eller kriminologiska forskningen att precisera dessa allmänna psykologiska grundsatser i en regel i fråga om brottslingens psykologi och behandlingen av brottslingarna, ger dessa psykologiska grundsatser heller ingen verklig ledning.

Slutligen har vi de allmänna straffrättsliga reformidéerna. Dem skall jag be att få ägna några minuter.

Den äldre straffrättsteorien hade ett självklart mål. Det var att minska brottsligheten. Men man kan säga att den också klart eller mindre klart hade ett yt-

terligare mål, som den ville tillgodose. Den ville från samhällets sida ge en vedergällning för det begångna brottet. Som väsentligt medel hade man avskräckningen. Dessa syften och detta medel har blivit föremål för en mycket vittgående kritik i den moderna straffrättsteorien. Att man skall förebygga brott är man visserligen överens om, men nyare straffrättsteoretiker anser att straffet icke får vara någon vedergällning. Jag skulle tro att den avgörande synpunkten därvid är att man förmenar, att vedergällningstanken står i strid med den deterministiska grundåskådning, som är den moderna straffrättsens.

I fråga om medlen tar den moderna straffrätten ogärna ordet avskräckning i sin mun. Det är alldeles avgjort icke något honnörsord, men man har funnit ett annat honnörsord i ordet *prevention*. Det är en terminologisk ändring, som icke ökar klarheten. *Prevention* betyder ju detsamma som att förebygga. Det är helt enkelt en målangivning utan anvisning av något medel. Man lämnas av denna term i samma ovisshet om vad man verkligen skall göra som kriminalreportagetts borrhande X lämnar oss i ovisshet om vilka drag X:et egentligen har. När de moderna kriminologerna emellertid pressas på denna punkt, visar det sig att de klyver *preventionen* i två delar. Den ena kallas för *generalprevention*. När de närmare skall definiera vad den innebär, finner man att de egentligen bara kommer tillbaka till det gamla ordet »avskräckning». Men sedan har de något väsentligt nytt och det är *individualprevention*. Den är väl egentligen närmast inriktad på en uppfostran av brottslingar till att bli bättre samhällsmedborgare.

I vilken mån är nu dessa nya kriminalpolitiska idéer fotade på verklig insikt om mål och medel? Jag är fullt medveten om att jag, när jag här talar om insikt om mål, befinner mig på brännande mark. Det står i strid med den doktrin, som hävdar att det inte finns några allmängiltiga värden. Men jag tar risken. Jag tror att det är möjligt att visa, att man kan tala icke bara

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

om insikt beträffande medel utan även om insikt beträffande mål.

Låt mig ägna några ord åt vardera vedergällning, avskräckning och behandling. Jag betonar att jag därvid bara redovisar, jag tar inte ståndpunkt till någon av dessa uppfattningar; hela mitt syfte är inriktat på att visa att det föreligger utpräglade motsättningar mellan de sakkunniga.

Det är rätt intressant, att samtidigt som den kriminologiska forskningen och teorien vill sopa undan vedergällningstanken ur straffrätten, så har forskningen på andra områden gått i motsatt riktning. En av de mest betydande vetenskapliga forskare som Norden haft är Edvard Westermarck, en finländare som samtidigt var professor i Finland och London. Han har bedrivit en vidsträckt forskning av samhällsförhållandena i olika länder, bland primitiva folk och kulturfolk, och när han på äldre dagar ville sammanfatta hela sin åskådning om de etiska grundelementen, stannade han för uppfattningen att själva det etiska grundelementet var den desintresserade indignationen, den harm, som en människa känner över en oräträdig handling, som han själv icke drabbas av, där han själv icke är part. Detta är just det emotionella grundelement, som ligger bakom vedergällningen å ena sidan, och å andra sidan — om vi ser det från den straffades sida — försoningen.

Detta problem har också tagits upp i den nutida psykologiska forskningen. Psykoanalysen har ju fått en utomordentlig reklam och jag är övertygad om att varje ledamot i denna kammare känner till grundelementen i den Freudiska teorien. Enligt Freud rasar inom var och en av oss tre stridiga krafter: det driftsbetonade detet, jaget och överjaget. Freud lärde oss, åtminstone enligt en tidig version, att den mänskliga olyckan i samhället var beroende på att det driftsbetonade — framför allt det sexuella — detet trycktes ned i det undermedvetna av det tyranniska överjaget och att neuroserna uppkom av denna anledning. Men med dessa tre element, detet, jaget och överjaget, kan man natur-

ligtvis bolla hur som helst. En av Freuds mera ryktbara lärjungar i nuet har turnerat teorien på det sättet, att det för närvarande är så, att det är drifterna som har nått en sådan maktställning, att de trycker ned överjaget i det undermedvetna. Många människor anses för närvarande få neuroser därför att det undertryckta samvetet inte får den möjlighet att sona sina dåliga handlingar, som det vid en riktig balans skulle ha.

Jag skall övergå till ett mera praktiskt erfarenhetsmaterial. Jag har några gånger varit med första lagutskottet vid dess besök på ungdomsfängelserna. Vad är det då för iakttagelser man gör där? Jo, det är att denna form av uppfostran arbetar i en utomordentligt ogynnsam miljö. De unga brottslingarna vägrar helt enkelt att acceptera principen om uppfostran. Däremot har de ingenting att erinra mot samhällets krav på att de skall sona sina brott. Där sitter dessa unga brottslingar och väger varandras behandling, *inte* med måttstocken av sina uppfostringsresultat eller sitt välförhållande i fängelset, utan med brottets svårighetsgrad. De har ingenting att erinra mot att den, som begått ett grövre brott, skall ha ett hårdare straff, men så fort samhället i sin behandling avviker från denna grundsats, saknar man det stöd från brottslingarna själva, som egentligen är denna behandlingsforms förutsättning.

För att få ännu ett belägg på hur denna moderna straffrättsuppfattning går förbi grundläggande psykologiska företeelser ber jag få fråga: Hur mycket skulle det exempelvis bli kvar av biskop Auléns voluminösa bok om den kristna trosläran, om han i denna bok inte finge använda försoningskategorien? Över huvud taget rör vi oss således i detta fall med ett psykologiskt grundelement, som icke kan behandlas på det sätt, som det behandlas i den moderna straffrättsteorin.

Jag övergår till att ett ögonblick tala om den betänkliga termen »avskräckning». Även där har en annan vetenskap gått den motsatta vägen. Inom sociologien, som får allt bredare stoff, har

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

under senare år växt upp en deldisciplin, som fått ett särskilt namn och som just behandlar socialtryckets inflytande på den mänskliga handlingen, och det betonas att detta inflytande har en utomordentlig styrka.

Jag kan ju för att göra detta mera konkret få exemplifiera från en modern undersökning om alkoholvanorna i Amerika, inte verkställd inom nykterhetsrörelsen utan av ett forskningsinstitut som har anslag från det rakt motsatta hållet. Det visar sig då, att bland unga män och bland kvinnor över huvud taget betingas alkoholvanan, detta att man icke vägrar att dricka, helt enkelt av att man inte vill stöta sig med omgivningen. Man dricker trots att man finner det motbjudande därför att man inte vill bryta med sina bekanta. Om ett så lindrigt socialt tryck kan så forma beteendet, är det då tänkbart att ett så vittgående socialt tryck som de straff som samhället tillämpar inte skulle påverka det mänskliga handlandet, inte skulle avskräcka från att begå dessa brott? Det förefaller mig således som om det skulle behövas mycket preciserad forskning, innan man kan stödja en sådan sats som den vår ryktbare försvarsadvokat Hugo Lindberg har givit uttryck åt i Morgon-Tidningen häromdagen, att allmänpreventionen, d. v. s. avskräckningen, icke är av något värde inom kriminalpolitiken.

Får jag till slut ägna några ord också åt behandlingen. När promemorieförfattarna går att föreslå vissa experimentella behandlingsformer, uttalar de också en sådan sats som att man numera erfarenhetsmässigt allmänt förutsätter, att behandling lönar sig. Det är en mycket försiktigt formulerad sats, men den är icke tillräckligt försiktig i sin formulering. Jag har genom åren läst redogörelser för utländska undersökningar, som är genomförda med tillfredsställande vetenskapliga metoder — det finns också en massa material som inte fyller dessa villkor — men jag har ännu inte funnit någon sådan undersökning som ger stöd för att en behandling av ordinarie slag, en behandling med de vanliga socialpolitiska miljöförbättringsmetoderna, har

något inflytande till förbättring av kriminaliteten inom den grupp, som varit föremål för behandlingen, i jämförelse med en kontrollgrupp som icke varit det.

Sedan kommer jag fram till miljöfaktorerna. Det finns i den kriminalpolitiska debatten ett otal uppsatser, som dryftar effekten av sådana faktorer i den sociala miljön som filmen, bostaden, det allmänna välståndet och religionen. Vad visar nu dessa undersökningar? Ja, i fråga om filmen kan man faktiskt inte säga någonting. De författare som yttrat sig på den punkten befinner sig i den mest utpräglade motsättning. En grupp hävdar att filmen har en utomordentlig brottsalstrande betydelse, men på andra ytterkanten finns det personer som hävdar, att om en ung människa får gå och se på film, så blir det en fantasiupplevelse, en fantasiutlösning av den eventuella brottslighetstendensen, som blir surrogat för ett verkligt brott. Filmen blir därigenom i själva verket till och med en välgörande faktor genom att ge en fantasiutlösning av brottslighetstendensen i stället för en verklig utlösning. För båda dessa ståndpunkter kan anföras allmänna psykologiska rön, som ger framställningen visst fog.

Hur skall man då få veta, vilkendera föreställningen som är den riktiga, eller om till äventyrs båda är riktiga, så att det förekommer att filmen ibland utlöser brott och ibland förhindrar brott? Ja, om man skall kunna komma till någon säker insikt på denna punkt, är det alldeles nödvändigt att man söker verkställa statistiska mätningar av ett erfarenhetsmaterial och därigenom får ett säkert belägg på vilkendera av faktorerna — om de båda finns — som eventuellt överväger. Man har kunnat göra likartade undersökningar på andra områden, där man har ett på samma sätt dubbelriktat orsakssammanhang.

Får jag sedan tala om bostaden. Det har ju i vårt land varit en allmän socialpolitisk förutsättning, att den dåliga bostaden skapar mycket ont. Också nykterhetskommitténs majoritet levde i den föreställningen. Vi grupperade erfaren-

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

hetsmaterialet efter alla möjliga grunder, men vi lyckades inte åstadkomma någon annan tabell som visade ett så fullkomligt oberoende som alkoholmissbruket i förhållande till bostadens beskaffenhet. Korrelationen var inte bara i närheten av 0, utan den var helt enkelt 0. Samma problem har undersökts av en ryktbar amerikansk brottslighetsforskare — som för övrigt gjort undersökningen tillsammans med sin fru — och undersökningen anses vara den främsta i sitt slag i världen. Vilket resultat kommer han till? Ja, han kan visserligen finna ett svagt sammanhang beträffande vissa av de moment hos en bostad, som han kunnat registrera, men på andra punkter får han inget sammanhang alls. Slutresultatet är, att även om ett sammanhang finns, så är bostadsförhållandenas inflytande mycket litet.

Hur är det med ekonomien? Svea hovrätt har i sitt utlåtande gjort en hänvisning till den faktorn på tal om den stegring av brottsligheten, som vi upplevat under de senaste åren. Våra nordiska grannländer har varit med om ett krig, säger hovrätten, och det har bromsat upp välståndsutvecklingen i dessa länder, men om vi i motsats till dem har en stigande kriminalitet, så beror det enligt hovrätten på att vårt välstånd oavbrutet sprungit i höjden.

På den punkten finns emellertid en undersökning, som utförts med de tillfredsställande statistiska metoder som förordas i folkpartimotionen. Jag har stött på den av en ren händelse; den är inte på något sätt omnämnd i den kriminologiska litteraturen, utan förekommer som ett övningsexempel i en lärobok i statistik. Författaren söker ett samband mellan flera ekonomiska företeelser och brottsligheten, och den tydligaste korrelationen förekommer just med stegringen i välståndet, alltså den faktor som Svea hovrätt hänvisar till. Men det visar sig vid denna undersökning på amerikanskt material, att sammanhanget är alldeles motsatt vad Svea hovrätt tror: i själva verket minskar brottsligheten när välståndet stiger. Välståndsökningen i Sverige efter kriget duger således knap-

past som förklaring till den stigande brottsligheten.

Den religiösa faktorn — det är sista punkten i min analys — har beaktats särskilt i högermotionen, men anges även i folkpartimotionen såsom en av frågeställningarna när det gäller att utröna brottens orsakssammanhang. Den amerikanske forskare som jag nyss talade om — han är en av Amerikas främsta sociologer och har bl. a. författat den lärobok i sociologi som användes vid de svenska universiteten — har också undersökt denna faktor. Amerika har i det hänseendet erbjudit ett gynnsamt material. All amerikansk religiositet är som bekant frikyrklig, och man kan därför få fram en variation mellan olika städer genom att studera anslutningen till kyrkorna i förhållande till folkmängden. Det visar sig nu att brottsligheten varierar med anslutningen till kyrkorna; den är lägre i de städer, där anslutningen till kyrkorna är störst. Inte heller i denna amerikanska undersökning är sammanhanget dock alldeles entydigt. På detta område behövs säkerligen fortsatt forskning. Och vi bör komma ihåg, att För-enta staterna förmodligen har ett maximum av inflytande av denna faktor. För-enta staterna skapades ju av puritaner som lämnade England under striderna på 1600-talet, och trots de nya invandrarströmmar som kommit från andra håll har Amerikas moraliska åskådning fortsättningsvis kommit att i det väsentliga präglas av de ursprungliga statsbyggarna.

Jag är således icke alls säker på att en undersökning med samma metod, verkställd på svenskt material, skulle ge ett likartat resultat, liksom inte heller i länder där den katolska kyrkan dominerar. Om man ser på våra yngsta erfarenheter, kan man verkligen i vissa hänseenden få onda aningar. Jag kan bara passa på att såsom ett exempel påminna om — det ligger inte länge inom den nuvarande straffrättsens område, men det är ett beteckningsmönster med likartat orsakssammanhang — vad som inträffade vid det ryska flottbesöket här i Stockholm. Kontrasten mellan de kon-

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

firmerade, liderliga svenska flickorna och de ateistiskt uppfostrade ryska marinsoldaterna är ju knappast någon poäng för Luther eller för den lundsiska moralteologiens monopolanspråk.

Jag hoppas att denna framställning åtminstone för någon av kammarens ledamöter varit tillräcklig för att stödja den meningen, att vår kunskap på detta område är ovanligt liten och alldeles otillräcklig. Hur har det kunnat bli så? Ja, vad är ett brott? Det är en mänsklig handling, och hela den komplikation, som kommer in när vi skall försöka tolka orsakssammanhanget bakom den mänskliga handlingen, kommer in också beträffande denna särskilda handling. Detta orsakssammanhang — det har kriminologerna också börjat upptäcka undan undan allra senaste tiden, och det finns uttryck för den saken från den senaste kriminologkongressen i London — kräver en grundlig insikt i en rad grundläggande vetenskaper. Hur ett orsakssammanhang är uppbyggt, får man lov att klargöra med hjälp av den moderna logiska forskningen. Statistik är ett alldeles nödvändigt instrument, biologien kommer in, liksom också psykologien och sociologien. Jag har redan lämnat en redogörelse för hur kriminologforskarna på flera punkter har underlåtit att tillgodogöra sig det material, som finns på andra håll. Man kan emellertid inte undvara ett ståndpunktstagande till dessa frågeställningar. Kriminologisk handbok exempelvis, utgiven för ett par år sedan, fylls sålunda i mycket vidsträckt omfattning av försök att i grundforskningens ställe formulera den allmänna formella struktur, i vilken denna forskning måste infogas, och det blir naturligtvis ganska amatörmässigt gjort. Det hela blir inte tillräckligt avancerat för att det skall vara möjligt att därpå grunda någon verklig forskning.

Det måste naturligtvis bli en ändring på denna punkt. Det är nödvändigt att detta problem angripes genom ett vidsträckt lagarbete, där alla dessa olika betydelsefulla forskningsgrenar kopplas in, och att man verkligen får en uppläggning av de undersökningar, som det här är fråga om, så att de ger resultat.

Låt oss således få en planläggning och ett genomförande av forskningen på detta område, som befriar dem av oss, vilka inte så lätt fångas av emotionella yttningar i ena eller andra riktningen inom vårt folk, från den beklämmande känsla av brist på kunskap, som vi för närvarande lever i och som gör att vi — om man undantar några enkla praktiska detaljer — inte vet hur vi skall bete oss, när vi går att ta ståndpunkt till de kriminalpolitiska linjerna framåt.

Fru SVENSON (bf):

Herr talman! De många ungdomsproblemen av olika art är för närvarande mer aktuella och påkallar samhällets uppmärksamhet starkare än kanske någonsin tidigare. Orsakerna härtill är flera. Man kan peka på den fortskridande urbaniseringen, inflyttningen från landsbygden till tätorterna, som under senare år pågått i allt hastigare tempo. Bostadsbristen med åtföljande trångboddhet har medverkat till familjelivets upplösning. Hemmen kan i många fall inte fylla sin stora uppgift att ge de unga trygghet och trevnad. Ungdomen blir lätt rotlös och vilsen i tillvaron. Den saknar känslan av samhörighet och gemenskap med familjen, ofta nog även respekt för föräldrarna. Från föräldrarnas sida brister det inte sällan i ansvar för barnen. Man har ibland intrycket att en så kallad friare uppfostran blir det samma som ingen uppfostran alls. Resultatet kan tyvärr bli en ungdom som är frigjord inte bara från auktoritetstro utan också hållning. Den saknar positiva intressen, blir osjälvständig och lätt påverkbar. Jag tror också, att frånvaron av andliga intressen spelar en stor roll i sammanhanget.

Det är den ungdom jag här talar om som ofta hamnar i ligorna. Man har inom barna- och ungdomsvården en allmän erfarenhet av att problemen med kriminella och asociala barn och ungdomar under senare år har blivit mera svårbehandlade. Den tilltagande ungdomsbrottsligheten är ett av de för närvarande allvarligaste samhällsproblemen. Även andra oarter än rent kriminella

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

förekommer i oroande grad bland de yngre åldersgrupperna. Bland de kriminella handlingarna är som bekant bilstölderna ett mörkt kapitel — Sverige har här den högsta frekvensen i världen. Även andra egendomsbrott och våldsbrott blir allt vanligare. Spritmissbruket har tilltagit bland de unga och kan befaras breda ut sig än mera. Den sexuella lösligheten har fått en omfattning, som kan bli ödesdiger. Alla dessa missförhållanden är nog till övervägande del storstadsproblem men gör sig kännbara även på andra platser.

De problem och missförhållanden, som jag här i korthet har berört, har föranlett mig att tillsammans med en del andra bondeförbundare i en motion föreslå en utredning. Det gäller ju här både många och komlicerade frågor på olika avsnitt av det sociala fältet. En överblick av hela frågekomplexet är enligt vår mening nödvändig för att man skall kunna få ett samlat och effektivt grepp över problemen. Orsakssammanhangen och samspelet mellan olika faktorer behöver klarläggas av experter på skilda områden. Härigenom skulle man få fastare hållpunkter för strävandena att skapa bättre levnadsförhållanden särskilt för den ungdom, som riskerar att hamna i asocialitet eller kriminalitet. Med nuvarande samhällsutveckling kan vi inte förvänta att dessa risker skall komma att minska — problemen blir säkert inte mindre, i den mån vi framdeles får kortare arbetstid och längre fritid eller i den mån de stora barnkullarna växer upp.

Allmänna beredningsutskottet har liksom vi motionärer konstaterat, att åtskilliga frågor i samband med ungdomsbrottsligheten behöver utredas och klarläggas. Sålunda är det statistiska material, som nu finns för belysning av ungdomsbrottslighetens omfattning och orsaker, i vissa avseenden ofullständigt. Utskottet har också funnit det angeläget, att ungdomens förhållanden blir mera grundligt kartlagda och att i sådant syfte bl. a. kriminalstatistiken bygges ut och effektiviseras. Stor vikt bör även läggas vid utforskningen av ungdomens

anpassningsproblem och av de omständigheter, som ligger bakom förstagångsbrotten. Det är vidare nödvändigt att ägna stor uppmärksamhet åt frågan om vad som kan göras för återanpassning av ungdomar, som redan begått brottsliga handlingar. Detta problemkomplex innefattar — som också utskottet konstaterar — många svårlösta frågor. Jag vill understryka, att hela detta stora område måste angripas både allsidigt och grundligt, om gedigna resultat skall kunna uppnås. De olika åtgärderna, som sättes in, får inte bli ett provisoriskt lappverk.

Jag tror att man kan säga att utskottet i sak är positivt inställt till vår motion. Att utskottet förordar snabba och effektiva åtgärder mot ungdomsbrottsligheten, finner vi för vår del tacknämligt.

Herr talman! Efter den behandling, som utskottet har givit vår motion och frågekomplexet i sin helhet, har jag intet yrkande.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! De många motionerna om ungdomsbrottsligheten sysslar till betydande del med bilstölderna. Så gör också flera av remissmyndigheterna, och någon eller några av dem säger till och med, att motverkande av bilstölderna i nuvarande läge är en av de mest angelägna kriminalpolitiska uppgifterna.

Allmänna beredningsutskottet däremot sysslar i sitt utlåtande mycket litet med frågan om bilstölderna. Utskottet avfärdar denna fråga med att konstatera, att det finns flera motioner som rör bilstölderna och som har remitterats till ett annat utskott, och så tillägges, att då motionerna är remitterade till ett annat utskott har allmänna beredningsutskottet icke funnit skäl till uttalanden i dessa frågor utöver vad som innefattas i utskottets allmänna överväganden.

Det andra utskottet, som fått en del motioner som rör bilstölderna, är första lagutskottet. Och första lagutskottet konstaterar i *sitt* utlåtande, att de mera allmänna synpunkterna om bilstölderna

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

upptagits i motioner, som remitterats till allmänna beredningsutskottet. Då så är fallet, säger första lagutskottet, finner sig utskottet sakna anledning att på grund av här förevarande motioner ingå i bedömande av dessa spörsmål — d. v. s. spörsmålen om bilstölderna — utom beträffande en viss speciell föreslagna åtgärd, nämligen anskaffande av rattläs.

Tillsammans med några andra har jag väckt en motion, som berör bilstölderna. Den har remitterats till första lagutskottet därför att jag i förbifarten sagt något också om rattläsen. Men huvuddelen av motionen berör bilstölderna ur andra aspekter, varför den borde ha behandlats i allmänna beredningsutskottet.

Nu tar riksdagen upp dessa två utskottsutlåtanden samtidigt till behandling. Jag kan sålunda tala om vad som beröres både i första lagutskottets och i allmänna beredningsutskottets utlåtanden.

Jag skall dock fatta mig mycket kort beträffande första lagutskottets utlåtande och har strängt taget ingenting att tillägga utöver vad som där sagts. Jag har ingen bestämd mening om huru långt man skall gå beträffande rattläsen, och jag tycker att utskottets formulering kan accepteras.

Däremot skall jag be att få säga några ord i anslutning till allmänna beredningsutskottets utlåtande. Jag kommer då att företrädesvis hålla mig till den del av frågan, som berör bilstölderna.

När man läser de remissyttranden, som avgivits till de båda utskotten, måste man säga, att inte tycks det råda någon brist på expertis. Det är en enorm sakkunskap som mobiliserats, och de synpunkter, som framförts från jurister, socialvårdare, ordningsmakt, fängvården, bilorganisationer, försäkringsfolk och åtskilliga andra, är synnerligen imponerande. Men det finns ännu mer sakkunskap, det märker man, när man läser utskottsutlåtandena. Sekundärt får man nämligen där kontakt också med den förnämliga expertis, som bygger upp de stora utredningar, som

åberopas i sammanhanget. Jag roade mig med att göra en sammanställning och fann, att där erinras om de sakkunniga som arbetar för skilda behandlingsmetoder för kriminalvårdsklientel, strafflagberedningen, sakkunniga för eftervård och annan kriminalvård, sakkunniga för processtiden i brottmål, stadsdomstolsutredningen, 1955 års domarutredning, utredningen om barnavårdens resurser, psykologutredningen, fångvårdsbyggnadsutredningen, utredningen om administrativa frihetsberövanden, delegationen för brottsprevention och brottslingsbehandling samt åtskilliga andra.

Jag har inte räknat antalet, men jag har kunnat konstatera, att det är fråga om ett mycket stort antal. Slutsatsen av denna översikt tycks vara, att mot denna mängd av utredningar och sakkunnighetänkanden, avgivna eller väntade, står tydligen riksdagen ganska maktlös eller vill i varje fall icke utnyttja sina möjligheter. Det är nästan ett typexempel på det gamla ordspråket, att när en viss potentat vill att ingenting skall ske, tillsätter han en kommitté — eller helst flera — varefter man ingenting kan göra i avvaktan på att kommittéerna skall avgiva sina betänkanden.

Sedan allmänna beredningsutskottet refererat alla dessa remissyttranden, tages det hela till intäkt för, som det heter i utlåtandet, »en viss återhållsamhet när det gäller att föreslå konkreta åtgärder». Jag måste medge, att jag kände mig missräknad över den blygsamhet som här kommer till uttryck just när det gäller bilstölderna. Denna fråga förefaller mig så pass akut och av sådan omfattning, att det inte borde vara tid till någon större återhållsamhet med konkreta åtgärder. Jag behöver inte här återge några uppgifter om den omfattning bilstölderna har fått. Det framgår dels av utlåtandet, dels läser vi då och då också i tidningarna om den saken. Även om det skulle vara så som det tycks framgå av de senaste uppgifterna, att någon minskning av bilstölderna inträffat de sista två månaderna i förhållande till motsvarande tid i fjol, är det dock allt-

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

jämt tydligen på det sättet, att vi ligger högt uppe i statistiken, även om man tar hänsyn till att vårt samhälle är mycket bilvänligt och att vårt land har gott om bilar. Jag tycker nästan, att detta borde vara skäl till en långt snabbare handling än den som kan följa med ett avvaktande av de olika utredningsresultaten.

Nu säger visserligen utskottet, att det bör undersökas, om inte i redan befintligt utredningsmaterial underlag finns för åtgärder, som kan vidtas utan tidsutdräkt. Detta uttalande åtföljes sedan av rådet, att Kungl. Maj:t snarast skall uppdra åt vederbörande departement att göra vissa undersökningar och föreslå åtgärder. Detta utskottets uttalande avser, såvitt jag förstår, ungdomsbrottsligheten över huvud taget. Det är möjligt, att man inte kan komma längre när det gäller denna omfattande fråga.

Men beträffande just bilstölderna tycker jag, att spørgsmålet är så pass brännande, att man hade bort göra ett försök att bryta ut det problemet med direkt krav till Kungl. Maj:t, t. ex. genom att säga, att riksdagen förväntar snara förslag till åtgärder på bred front mot bilstölderna. Ett sådant direkt yrkande hade på ett säkerligen riktigare sätt speglat de krav, som breda medborgargrupper ställer, än det relativt vaga råd till Kungl. Maj:t som nu ges om ungdomsbrottslighet i allmänhet.

Sådana snara åtgärder som det kunde bli fråga om kan ju t. ex. avse samhällets bevakningsåtgärder och snabbheten i rättsbehandlingen av biltjuvar, områden där som bekant mycket övrigt finns att önska. Kanske kunde man också pröva, om frågan rörande vissa reaktionsmetoder kunde brytas ut ur strafflagberedningens utredning. Annars vet man inte hur länge det dröjer, innan beredningens betänkande läggs fram. Det sägs, att det skall ske i år, men förhoppningar om utredningar brukar ofta visa sig alltför optimistiska. Det kan alltså tänkas att det dröjer. Men även om utlåtandet läggs fram i år, skall det dock remsbehandlas och bearbetas, innan det kan bli fråga om proposition till riksdagen.

Såsom frågan nu har lagts upp, då särskilda krav på åtgärder mot bilstöld har bakats ihop med frågan om ungdomsbrottsligheten i vidare mening, ser jag ingen möjlighet att ställa ett önskvärt yrkande om biltjuveriets utbrytande för en särskild snabbbehandling, alltså även i andra fall än när det gäller billåsen.

Det har nu sagts, att regeringen av egen drift har tagit upp problemet till behandling i Kungl. Maj:ts kansli. Om så är fallet, skulle jag, liksom herr Elfving och andra talare här i dag, vilja till detta ärende foga en önskan att beaktas, när regeringen skall besluta, vilka åtgärder man skall vidta med anledning av betänkandet. Det är en förhoppning, att regeringen, även om det inte i utskottsutlåtandet sägs någonting direkt om bilstölderna, i alla fall skall vidta åtgärder på detta speciella område med all den kraft som sakens allvarliga natur kräver.

Herr LINDBLÖM (fp):

Herr talman! Det spørsmål, som är föremål för behandling i dag med anledning av de båda föreliggande betänkandena, är av mycket allvarlig karaktär. Jag är därför tacksam mot presidiet, att det har ordnats så att denna debatt kan hållas vid den tidpunkt, då man inte har kvällens och nattens tryck över sig alltför hårt, och jag hoppas verkligen, att kammarens ledamöter känner behov av att ägna detta spørsmål ett noggrant överbäggande. Jag tror att det med hänsyn till dagens läge och de krav, som samhället rätteligen kan ställa på riksdagen, är tillbörligt, att vi tar oss tid med en i samhällslivet så djupt ingripande fråga som den föreliggande.

Jag har ingenting att erinra emot vad som här anförts tidigare i frågan om vissa åtgärder, forskning o. s. v. Men jag skulle vilja tillägga, att det finns ett område som i detta sammanhang väl också bör belysas, en kraft som man inte skall förgäta. Jag syftar här på de ideella och religiösa ungdomsorganisationernas insats. Hur mycket vi än utreder och diskuterar dessa spørsmål, kommer

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

det til syvende og sidst i mycket hög grad an på de personer i samhället, som har att umgås med och leda svensk ungdom. Det kommer an på vilka insatser de gör och vilka möjligheter de har att göra dessa insatser. Ett mer än femtioårigt arbete bland ungdom har gett mig det bestämda intrycket, att den starkaste kraften när det gäller att bevara och rätt leda svensk ungdom — liksom annan ungdom — dock är den gudomliga kraften. I det fallet kan jag, om så blir tillfälle, nämna många exempel. Man bör därför i detta sammanhang med tacksamhet erinra om de många tusenden i vårt land som gör sitt bästa. Utan deras insats skulle situationen ha varit sjufalt värre. Men det hindrar inte, att också statsmakterna ger dessa verkande krafter allt stöd som kan vara möjligt att ge.

Jag har emellertid inte begärt ordet, herr talman, för att nu närmare behandla vad som resoneras om i allmänna beredningsutskottets utlåtande, utan det är med anledning av första lagutskottets utlåtande, som jag har begärt ordet. Jag har nämligen tillsammans med en del andra fogat en reservation till detta utlåtande. Såsom framgår av utlåtandet har vi inte kunnat enas fullt och helt om skrivningen, utan meningarna har gått isär, väsentligen i frågan om obligatoriskt stöldskydd. Utskottet är överens om att man skall göra vad man kan för att införa stöldskydd i så stor utsträckning som möjligt. Men det bör, anser vi reservanter, ske på frivillighetens väg. Vi finner stöd för denna uppfattning i de remissyttranden som har inlämnats till utskottet, speciellt i det yttrande som trafiksäkerhetsutredningen har avgivit.

När man står inför detta problem, måste man fråga sig, hur det kommer sig, att vi här i Sverige intar en utpräglad särställning i förhållande till andra länder. Inte kan det svenska folket sköta spriten, utan det behövs extra bestämmelser och regler, och inte heller kan vi klara ungdomsbrottsligheten och bilstölderna, som man klarat i andra länder. Det är ett observandum. Man kan inte underlåta att fundera över om det

ändå inte var fel från början, när man lanserade ordet »billån» och på det sättet åt den artens stöld gav en något annan innebörd än åt stöld i vanliga fall. Det har varit olyckligt. Man borde ha hållit fast vid den uppfattningen, att den som tar en bil begär en stöld och skall behandlas därefter.

I debatten om biltjuvarna har det från något håll föreslagits, att man här i Sverige borde pröva en metod som praktiseras i England. Den går ut på ett kort, men kännbart frihetsstraff under strängt disciplinära former, och enligt vad som meddelats lär metoden ha gett goda resultat.

För någon tid sedan hölls i Köpenhamn en diskussion mellan de i saken intresserade. Där var de nordiska länderna representerade. Man förvånades över att läget var som det var i Sverige. Någon frågade då den finske delegaten: »Hur har ni det i Finland?» Denne svarade: »Bilstölderna är inte något problem för oss, det är tukthus direkt.» Det låter kanske hårt, men i Finland har man haft den erfarenheten, att denna straffform har lett till resultat. Jag vet inte — här rör man sig med gissningar — men det är möjligt, att man ändå får lov att tänka sig en något strängare behandling än vi hittills haft i Sverige.

Det var en diskussion också här i Stockholm för en tid sedan, och där sade en av talarna: »Det effektivaste botemedlet är säkerligen, att biltjuven inte skall få lämna kriminalen, förrän det är klart vad som skall göras med honom. Han skall inte som nu komma till åklagaren fyra månader senare och se ångerköpt ut och få besked om att åtalseftergift lämnas. Under tiden kanske grabben — polisen ovetande — har stulit ytterligare ett dussintal bilar. Nej, han skall genast få klart för sig, att han gjort något allvarligt. Då är han mottaglig för en uppsträckning.»

Det är klart att man här får gå fram på olika vägar. Vi har, som sagt, ingenting att erinra mot att man också gör sitt yttersta för att få fram även ökat skydd genom skyddslås. Det är dock nu klart, att dessa skyddslås inte alltid är

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

säkra, d. v. s. rattläset har underkänts därför att det i sig innehåller riskmoment för föraren. Men det finns ju andra lås, bensinlås och vad de heter, så jag tror det finns möjligheter att där göra åtskilligt. Men att gå in för ett obligatoriskt lås och, som utskottet säger här, kombinera med stadgande om straff för den som innehar fordon, vilket ej är utrustat med godkänt skydd, hyser många av remissinstanserna och även vi reservanter bestämda principiella invändningar mot. Vi anser att den vägen inte bör beträdas.

Tydligen har också utskottsmajoriteten varit något betänksam i sitt yttrande. Man har inte varit på det klara med hur långt man skall gå, utan har blott sagt, att det borde införars endast på nya bilar.

Vad jag finner märkligt i utskottsutlåtandet är ett yttrande som finns på s. 14, där det sägs: »Vidare kan tilläggas, att ett straffsanktionerat stadgande om skyldighet att utrusta bil med stöldskydd icke med nödvändighet behöver förbindas med bestämmelse om straffsanktionerad skyldighet för föraren att alltid tillsluta denna låsanordning, då han lämnar fordonet.» Jag måste säga att jag tycker det är en underlig rättsordning, där det är straffsanktionerat att inte ha lås på bilen men inte straffsanktionerat att låta bli att låsa. Jag anser det är en mycket svag ståndpunkt, och jag tror att man inte gärna bör gå in på denna väg.

I ett yttrande här har man pekat på de svårigheter, som ligger däri att det tar så lång tid, och risken kan vara att man nu förgäpar sig så mycket i fråga om rattläsens välsignelse, att man kanske inte fäster stort avseende vid andra frågor. En talare i den förut nämnda debatten säger: »Stöldläset är än så länge ett bra skydd, men blir det allmänt är det fara värt att man lär sig att snabbt forcera även sådana lås, och blir det obligatoriskt är det risk för att den väsentliga frågan — hur man skall komma till rätta med hela problemet — ställs på framtiden. Så skedde 1950 och så kan ske ännu en gång. Man bör emellertid

uppmana bilägarna att frivilligt skaffa sig stöldlås.»

Ja, herr talman, det är många synpunkter som skulle kunna läggas på detta problem. Jag har velat motivera vår ståndpunkt. Vi anser att det inget starka betänkligheter att införa obligatoriskt stöldskydd. Om man bara inför det på nya bilar, kan det tänkas, att det tar mycket lång tid innan det blir resultat. Det kan hända att folk med gamla bilar tänker, att de ju inte är skyldiga att skaffa det och fortsätter som förut, och allting är i det långa loppet likadant. Det vore bättre att man genom propaganda och överenskommelser försökte komma till sådant resultat, att så många bilar som möjligt blev försedda med stöldskydd, till den verkan det hava kan. Men man kan inte säga, att frågan är hundraprocentigt löst på den vägen, ty om man inför dessa lås, kommer vederbörande sannolikt att också lära sig att forcera dessa, och då är vi där i alla fall.

Jag ber, herr talman, att när vi kommer dit få yrka bifall till den vid första lagutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Brottsstatistiken visar för vårt land skrämmande resultat. Detta gäller inte endast billånen utan även andra brott och då alldeles speciellt ungdomsbrottsligheten. De framtidsperspektiv som vi härigenom får kan inte anses vara vidare glädjande med tanke på vårt rättssamhälles fortsatta bestånd. Det är därför nödvändigt att försöka komma till rätta med orsakerna till denna alltmer ökade brottslighet.

Jag tror att man utan någon som helst överdrift vågar konstatera att brottsligheten i vårt land har ökat i samma takt som såväl hemmen som skolorna har avkristnats. Det är synd om den svenska ungdom, som i dag inte på samma sätt som gångna generationer blivit i tillfälle att i sin livsföring ha de tio Guds buden såsom en grundförutsättning för sina handlingar. Dessa har dock praktiskt ta-

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

get varit den väsentligaste grunden för uppbyggandet av hela rättsamhället i västerlandet. Därför tror jag att det är nödvändigt att alltiämt ge vår svenska ungdom en möjlighet att här få ett rotfäste för livets alla påfrestningar.

Det är av dessa orsaker naturligt att det nu i dessa tider har framlagts en hel del motioner på riksdagens bord syftande till att få en bättre ordning beträffande dessa frågor.

Det är riktigt att samhället har skyldighet att återföra alla de ungdomar som har kommit på villovägar, men vi får inte heller glömma att det också är samhällets skyldighet att skydda medborgarna för alla de risker och skador som de kan utsättas för på grund av den allmänna ökade brottsligheten.

Det har gjorts många olika utredningar. Det är enligt min mening nödvändigt att få en samordning till stånd för att på ett snabbare sätt komma fram till ett resultat än vad fallet blir om man skulle sätta i gång en stor utredning. Det är i detta fall angeläget att understryka att samordningen sker verkligt snabbt så att vi inte behöver vänta alltför många månader på resultatet, som skall kunna utgöra en grund för nya åtgärder till förbättrande av förhållandena på detta område.

Jag skall också, herr talman, passa på tillfället att få säga några ord beträffande första lagutskottets utlåtande nr 30, som behandlar billåsen. Jag tycker nog för min del att detta utlåtande leder till något egendomliga konsekvenser då det inte ställer sig främmande för tanken att införa obligatoriskt rattlös. Trafiksäkerhetsutredningen har just i sitt betänkande understrukit att om man införde rattlös såsom obligatorisk utrustning på bilarna, skulle det innebära att samhället förklarar sig oförmöget att på detta område tillförsäkra medborgarna det skydd, vars upprätthållande är en av dess primära funktioner. Åtgärden skulle därför på sätt och vis få karaktären av en kapitulation inför en hastigt växande brottsfrekvens. Införandet av straff för dem som inte försett sina bilar med stöldskydd är dessutom stötande för den

allmänna rättsuppfattningen. Jag har svårt att kunna finna mig till rätta med den tanken, att man i praktiken kanske skulle komma att bestraffa den människa som har blivit förorättad i samhället men kanske genom olika åtgärder där emot låta den skyldige gå fri eller nästan undslippa bestraffning.

Alla är vi ense om att allt bör göras för att försvåra möjligheterna att stjäla bilar, men steget därifrån och till införande av obligatoriska rattlös är mycket långt. Härtill kommer att rattlösen inte kan anses på något sätt lösa problemet. Åtgärderna måste sättas in på ett annat plan. Som bekant ligger det till på det sättet att man i utlandet inte heller har några rattlös, och där finns trots detta inte den skrämmande statistik beträffande biltjuveri som vi har i vårt land. Enligt utskottsbetänkandet angives att det relativt sett stjäls fem gånger så många bilar i vårt land som i t. ex. New York. Detta är siffror som talar sitt tydliga språk.

Det förhåller sig också på det sättet att de rattlös som i dag finns inte alltid är så konstruerade, att man kan säga att de alltid fyller trafiksäkerhetens krav. Därför är det i stället angeläget att försöka att på frivillighetens väg undersöka alla de möjligheter som kan åstadkommas för att försvåra stjälandet av bilar. Alla de stora motororganisationerna har också redan förklarat sig villiga att sätta i gång en sådan kampanj. Jag tror därför, herr talman, att det skulle vara synnerligen olyckligt om man på detta område skulle se sig nödsakad att tillgripa tvångsåtgärder.

Häri instämde herr *Birke* (h).

Fru **SJÖSTRÖM-BENGTSSON** (s):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att nästan uteslutande hålla mig till den delen av frågan som avhandlas i första lagutskottets utlåtande.

Det är sant som herr Lindblom och även herr Magnusson har sagt, att de flesta remissinstanserna — om också inte alla — har avstyrkt en förordning om att alla bilar skulle förses med någon sorts

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

stöldskydd. Men såvitt jag har läst rätt har ingen av de hörda instanserna ifrågasatt annat än att införande av obligatoriskt stöldskydd i en ganska väsentlig mån skulle minska bilstölderna. När det omvittnas från alla håll att rattlös eller dylikt ger ett ganska effektivt skydd för stöld — även om det inte är hundra procentigt — tycker man att det borde ligga i varje bilägars intresse att förse sin bil med en sådan anordning. Jag hörde nyligen talas om en bil som var försedd med stöldskydd och som tre gånger varit utsatt för stöldförsök men med mycket dåligt resultat för biltjuvarna. Sådana erfarenheter talar ändå för en ganska betydande effektivitet hos stöldskydd på bilar. Man frågar sig då, om inte varje bil borde utrustas på sådant sätt att stöld av densamma i görligaste mån hindras. Det kan ju inte vara kostnaderna som är orsaken till att bilar i allmänhet inte förses med stöldskydd, vare sig nu bilarna skall utrustas med sådant skydd redan vid tillverkningen eller köparna själva skall betala kostnaderna. Kriminaltekniska anstalten har i sitt remissutlåtande talat om att kostnaderna för ett billås är högst 100 kronor. Jag tycker att ett belopp av den storleksordningen verkligen inte kan ha någon stor betydelse vid en affär som rör sig om många tusen kronor.

Reservanterna säger att ett sådant här lås inte är av något intresse för bilägare, som använder sina fordon i sådana delar av landet, där bilstölder är föga förekommande. Jag kan hålla med om att bilstölder är föga förekommande i vissa trakter av landet, men därmed är inte sagt att de aldrig förekommer där. Även de som har fördelen att bo på landsbygden besöker dock inte så sällan städer och tätorter och riskerar då att på någon parkeringsplats få sina bilar stulna.

Reservanterna anser också att man skulle genom propaganda på frivillighetens väg kunna skapa större intresse för dessa skyddsanordningar. Det är möjligt men långt ifrån säkert, ty trots att erfarenheten visat att dylika anordningar är ganska säkra och betydligt skulle reducera bilstölderna, så har likväl ratt-

lös eller andra stöldskydd icke lanserats i så stor utsträckning, som varit önskvärt.

I motionen av herrar Netzén och Andersson i Malmö i andra kammaren säges om denna sak: »Det är anmärkningsvärt att inte denna erfarenhet» — alltså erfarenheten av det relativa skyddet för bilar, som särskilda skyddsanordningar innebär — »förmått inspirera vare sig biltrafikanter eller försäkringsföretag till att mera allmänt införa eller påfordra införandet av stöldskydd som standardutrustning.»

Efter att ha påpekat att frågan är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet anför utskottet, att det icke synes erforderligt att begära utredning. Och utskottet tycker också att det vore bäst om vi kunde få ett mera allmänt införande av stöldskydd genom frivilliga överenskommelser. Men utskottets utlåtande slutar på följande sätt: »Utskottet vill dock uttala, att utskottet, därest en väsentligt ökad användning av stöldskydd ej kan åvägbringas på annat sätt, ej hyser principiella betänkligheter mot att en lösning av frågan lagstiftningsvägen upptages till övervägande.» Jag förstår att det är väsentligen den punkten som reservanterna reagerar emot.

Jag skall inte gå in på de moraliska sidorna av saken. Jag kan hålla med herr Lindblom om att det är en fara i att uppskjuta huvudförhandlingarna med biltjuvarna så länge, som nu ofta är fallet. Men åtminstone i den stad där jag bor beror de försenade rättegångarna på rent tekniska skäl — människorna räcker inte till för att utreda ärendena snabbare än som nu sker. Vi får hoppas att det i det fallet så småningom blir en bättre ordning.

Men när herr Lindblom sedan säger att de finska tukthusen kanske skulle vara ett exempel för Sverige, kan jag inte vara med längre. Vi har ändå i detta land tänkt oss att den behandling, som brottslingar av olika slag får, skall leda till deras förbättring. Det tror jag knappast man kan tänka sig att en vistelse i ett tukthus skall kunna åstadkomma.

Herr Magnusson gjorde en jämförelse

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

mellan bilstölderna i vårt land och bilstölderna i Amerika. Han har kanske rätt i — fast jag inte har möjlighet att kontrollera det — att bilstölderna är färre där. Men hur är det med brottsligheten i övrigt i Amerika? Jag tror nog att förhållandena i Sverige därvidlag är betydligt bättre än där.

Jag skulle vilja instämma i vad herr Elfving sade, att frestelserna för ungdomen är flera nu än förr. Det ligger naturligtvis en hel del i det påståendet. Men jag tycker att om man genom införande av stölskydd på bilarna kunde minska frestelserna för ungdomen — även om det inte sker i så förfärligt hög grad — så anser jag att man bör vidtaga en så enkel åtgärd.

Herr LINDBLOM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Då fru Sjöström-Bengtsson tydligen missförstått mitt anförande vill jag här understryka, att jag icke har rekommenderat tukthus. Jag citerade bara vad en man i Helsingfors sagt. Det var således hans uppfattning som jag återgav, och det var ingen lösning som jag rekommenderade.

Medan jag ändå har ordet vill jag, herr talman, därutöver säga, att det förefaller mig som om utskottsmajoriteten motverkade sin egen önskan. Om införandet av obligatoriskt stölskydd för alla nya bilar skulle medföra att bilägarna i allmänhet resonerar som så, att man inte är skyldig att göra något, kunde det leda till att det i praktiken blev ett mycket litet antal av bilägarna som skaffade sig skydd för de vagnar som de redan har. Om man däremot väljer att gå fram på vår linje, frivillighetens väg, kan man kanske genom propaganda och påverkan åstadkomma ett verkligt resultat.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Såsom jag sade redan i mitt första anförande har även utskottsmajoriteten tänkt sig att vi skulle kunna nå en hel del resultat på frivillighetens

väg. Men vi tillägger, att om detta inte lyckas, är vi inte främmande för tanken att tillgripa en lagstiftning på området.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Den debatt, som har förts här i dag, har visat vilket oerhört stort problem ungdomsbrottsligheten är för vårt samhälle. Orsakerna till denna brottslighet har belysts i ett längre anförande av herr Englund. Hans anförande torde ha gett oss alla en klar inblick i hur komplicerat och svårt det är att klarlägga de djupast liggande orsakerna till ungdomsbrottsligheten av i dag. Det är nog alldeles för enkelt att som herr Magnusson säga, att det är avkristningen som är orsaken till den stora brottsligheten och att om bara alla hade tio Guds bud i minnet skulle brottsligheten i våra dagar inte alls ha samma omfattning som den nu har fått. Jag tror för min del att det är en mycket komplicerad uppgift att finna ut orsakerna till ungdomsbrottsligheten. De utredningar som sysslar med problemet kommer emellertid kanske att så småningom finna en lösning som kan hjälpa oss att komma till rätta med de unga lagöverträdarna. Självt är jag icke beredd att för dagen utpeka någon viss isolerad orsak, eller vilka åtgärder som kan behöva vidtagas. Man bör i varje fall akta sig för att på detta stadium anvisa en sådan åtgärd som strängare reaktionsformer eller hårdare ingripanden mot dem som gjort sig skyldiga till brott. Vi måste först veta vad som driver ungdomarna till brott, innan vi från samhällets sida tillgriper åtgärder som kan bli till allvarlig skada för de unga lagöverträdarna och kanske till och med för hela det uppväxande släktet.

Den centrala frågan i ungdomsbrottsligheten är bilstölderna. Jag skall inte nu uppehålla mig vid den mera generella sidan av problemet, utan syssla med den del av frågekomplexet som berörs i första lagutskottets utlåtande, nämligen möjligheten att genom ökat stölskydd på bilar nedbringa antalet bilstöld.

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

Både utskottsmajoriteten och reservanterna är fullt ense om att vi måste få till stånd ökat stöldskydd för bilar, alltså låsanordningar, i mycket större utsträckning än vad som för närvarande finns. Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är, såsom har framgått av ordväxlingen mellan herr Lindblom och fru Sjöström-Bengtsson, att reservanterna tror att det skall vara möjligt att på frivillighetens väg få till stånd det ökade skyddet. Utskottsmajoriteten däremot anser, att om det inte kan åstadkommas på frivillighetens väg, får man inte dra sig för att genom lagstiftning införa ett obligatoriskt stöldskydd. Majoriteten vill alltså tillgripa tvångsåtgärder om det visar sig omöjligt att komma fram på någon annan väg.

Alla är vi överens om att vi framför allt bör inrikta oss på att söka åstadkomma förebyggande åtgärder mot brott. Den förebyggande åtgärd, som här föreslås och som är direkt möjlig att genomföra, är att få till stånd rattlös eller annan låsanordning som stöldskydd på bilarna.

Rent principiellt har det häremot anförts, att det är samhället som bör skydda medborgarnas egendom och att medborgarna själva inte var och en skall behöva vidtaga åtgärder för att skydda sina ägodelar. Det skälet motbevisas bäst av den statistik som finns över antalet bilstöder. Denna statistik ådagalägger klart att samhället icke kan skydda medborgarnas bilar mot stöld. Under år 1955 uppgick antalet bilstöder till cirka 25 000, vilket innebär en ökning med närmare 10 000 jämfört med år 1954. Detta visar väl om något att man inte bara kan slå sig för sitt bröst och säga, att samhället skall skydda bilarna och att de enskilda individerna här inte behöver göra något. Bilarna är lika samhällsfarliga som gifter, vapen och annat, som medborgarna själva måste hjälpa till att skydda för obehöriga. En bil i händerna på en dumdristig och okunnig, kanske onycter person innebär en samhällsfara, och man måste på något sätt förhindra obehöriga att komma åt den.

Det har visserligen visat sig en tillfällig minskning i bilstölderna i början av detta år, men enligt uttalanden från dem som sysslat med saken skulle detta bero på att flertalet av biltjuvsligorna sitter inne på ungdomsvårdsskolor, och då är det ju en klen tröst för oss att den statistiken i år visar nedgång.

Enligt min uppfattning är det väl förenligt med svenskt rättsmedvetande och svensk rättsuppfattning, att den enskilde själv medverkar på detta vis. Samtliga remissinstanser, bl. a. kriminaltekniska anstalten, har förordat att man skall införa ökat stöldskydd, och det har inte från något håll framförts, att det skulle finnas något riskmoment för föraren, som skulle kunna tala emot ett obligatoriskt stöldskydd. Den utredning som nu pågår inom departementet och även på andra håll skall väl komma fram till effektivaste möjliga låsanordning. Såvitt jag vet finns det ett flertal låsanordningar i bruk, och jag har inte hört att mot någon av dem har anförts, att det skulle innebära risk för föraren att använda dem. Däremot kan det behöva experimenteras ut, vilka typer av lås som är förmånligast och effektivast för olika bilar.

Samtliga instanser har sagt, att ett bil-lås skulle försvåra tillgrepp av bilar, och det är enligt min mening alldeles tillräckligt, om man lyckas nedbringa stöldfrekvensen till kanske 50 procent. Jag skulle vara fullt nöjd med ett sådant resultat av ett billås tills vidare. Om låset skall vara obligatoriskt eller inte får den kommande utredningen utvisa, men i varje fall bör det i största möjliga utsträckning finnas lås på bilarna.

Herr Lindblom säger, att biltjuvarna kommer att lära sig de nya låsen, så att låsen därigenom kommer att bli ineffektiva. Ja, men det vet vi ju ännu ingenting om. Det är möjligt att man kan få fram låstyper som är så pass effektiva, att tjuvarna inte kan ge sig på dem. Det enda vi vet på detta område är ju att de bilar som har sådana här låsanordningar inte blir föremål för stöld i alls samma utsträckning som övriga bilar. Skulle man få lås på de nya bilarna, vo-

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

re redan detta en stor framgång, ty det är ju framför allt de nya, fina bilarna, som har visat sig lockande för biltjuvarna och som alltså i första hand behöver skyddas.

En föreskrift om ett lås av detta slag behöver inte förbindas med någon straffsanktion på att låset sätts i funktion. Vi har föreskrifter om att det skall finnas bromsar, lyktor och andra utrustningsdetaljer på en bil, och en föreskrift om lås skulle få precis samma utformning och alltså inte förbindas med någon straffsanktion. Det tror vi inom utskottsmajoriteten inte heller är nödvändigt, ty om det finns lås i bilen, är det ju i ägarens intresse att använda det, då han lämnar bilen utan tillsyn. Dessutom kan detta ju uppställas som villkor för ned-satta stöldförsäkringspremier. Det är alltså direkt i hans eget intresse att hålla bilen låst vid sådana tillfällen då den kan utsättas för stöldrisk.

Jag skall be att få instämma i fru Sjöström-Bengtssons uppfattning om att vi snarast möjligt bör få till stånd ökat stöldskydd på bilar, och jag skall återkomma med yrkande senare.

Herr WOLGAST (bf):

Herr talman! Under den diskussion som uppstått i denna fråga har det dryftats ganska ingående, vad orsaken kan vara dels till den ökade brottsligheten hos ungdomen och dels till ungdomens allmänna hållningslöshet. Här har uppfostringsfrågorna skjutits fram i den allra första linjen. Det är klart, att vi har kommit in i någonting som kallas frihet i uppfostran, och jag tror, att detta är en landvinning, då det gäller uppfostran av barn, men det är naturligtvis lika självklart, att friheten i uppfostran inte får vara frihet från uppfostran, och naturligtvis får den inte urarta till disciplinlöshet. Detta har utskottet sagt, och vi har också talat om att det är nödvändigt att vid genomförandet av skolreformen också ge akt på den fostran av individen för samhället som kan ges i skolorna. Jag tror att man härvidlag har påvisat, att hemmen under-

går en kris, och detta kan naturligtvis ha många orsaker, men alla är inte överens.

Herr Englund talade om att man inte precis kunde säga, att dåliga eller mindre goda bostäder varit ett incitament att skapa brottslingar, ligabildningar eller dylikt. Herr Magnusson hade en fullkomligt motsatt uppfattning. Jag tror att då det gäller att bedöma förhållandena i det moderna samhället och inom familjen, kommer man ut på mycket djupt vatten, såsom också utskottet klart sagt ifrån. Vi har i utskottet påpekat att flera utredningar är i gång just angående familjen, och vi har ansett att man bör avvakta resultatet av deras arbete. Men utskottet har inte velat ge sig in i en analys av hela detta komplex. Det har framhållits att föräldrarna kanske behöver hjälp och stöd i sin uppfostran av barnen. Det kan vara fråga om ett stöd på det rent kunskapsmässiga området. Då man som jag på ett trefaldigt sätt har kontakt med dessa problem — dels som ordförande i en barnavårdsnämnd, dels som uppfostrare av en stor barnskara, dels som lärare — stöter man mycket ofta på okunnighet hos föräldrarna om de enklaste ting som gäller uppfostran. Jag vill liksom utskottet påpeka, att det hållits flera kongresser, som ytterst har syftat till att belysa hit-hörande spörsmål. Vi hade nyligen en sådan i Stockholm, det hölls häromdagen en i Hälsingborg. Med tanke på det stora intresse som, såsom utskottet framhåller, finns för dessa frågor bland föräldrarna, kan man nog vara övertygad om att föräldrarna också så småningom skall komma fram till en bättre insikt om vad uppfostran verkligen kräver. Men jag kan inte riktigt hålla med dem som nu liksom vill sätta käppen i hög-sätet. Jag skulle vilja säga, att jag i min barndom led av lärar- och föräldratyranni, och man skall väl hoppas att barnen inte nu längre kommer att bli utsatta för sådant. Frihetens luft är stark, och frihetens starka luft gör en städse starkare. Men friheten får naturligtvis inte leda till självsvåld, och detta tror jag förekommer på många håll.

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

Det gäller nog många gånger inte att fördöma, utan det gäller att förstå. Men det är inte alltid lätt att förstå. Den psykologutredning, som utskottet hänvisar till, har sagt ifrån att det krävs 300—400 psykologer i detta land för att kunna tillförsäkra samhället och föräldrarna den sakkunskap som krävs. I mitt landsting har vi för många år sedan beslutat att anställa en psykolog. Jag behöver väl inte tala om för er att vi aldrig har fått några ansökningar till den befattningen. Men då man fått erfarenhet om verksamhet av detta slag, som bedrivits på sina håll i landet, har man fått ett starkt intryck av hur värdefull den är. Det finns många områden, där en skolad psykolog kan ingripa. Ingen har förut påpekat — inte heller utskottet har särskilt kommit in på den frågan — vad som kan uträttas då det gäller efterblivna barn, då det gäller § 48-barn. Det finns en hel del sådana förhållanden, som man genom en undersökning av en psykolog redan i skolorna kunde gripa fatt i för att sedermera genom lämpliga åtgärder kanske hjälpa de unga att finna sig bättre till rätta.

Utskottet har emellertid inte ansett att vi nu skulle gå in på hela detta komplex. Utskottet har ock pekat på ungdomsorganisationerna. Jag delar herr Lindbloms uppfattning om de andliga värdenas oerhörda betydelse. Jag har alltid tyckt att det inte är så underligt att vi i vår tid blivit litet yra av den materiella välfärden — det är dock inte många årtionden sedan fattigdomen i detta land var hårt pressande. Det har gjort att vi har överskattat betydelsen av det materiella och undervärderat det andliga. Men då jag tänker på hur många hundratusenden ungdomar som nu är medlemmar av föreningar av olika slag, står det klart för mig att vi här har ett instrument, som man kunde spela på och med vars hjälp ungdomen kunde få en annan och mera andlig inriktning. När jag för några år sedan läste i tidningarna om de tre tusen ungdomar som stod och skrånade i Berzelii park, ville jag i första hand inte klandra dem, ty

de kom väl från något danshak på lördagskvällen, kan jag tro. I varje fall föreställer jag mig att de andliga värden, som fanns bakom deras fritidssysselsättningar, var ganska obetydliga, och en sak är jag absolut övertygad om: ingen enda av dessa kom från ett studiecirkelsammanträde eller något därmed jämförbart. Jag tror att vi har all anledning att understödja alla strävanden som går ut på att lära ungdomen att sätta värde på de andliga ting. Utskottet har också, tycker jag, i det sammanhanget givit ecklesiastikministern en indirekt anvisning att fortsätta på den inslagna vägen.

Jag kan inte riktigt hålla med herr Lundström i hans kritik. Utskottet har, enligt min mening med rätta, skrivit på ett sådant sätt att man tvärtom kan förvänta ytterligare åtgärder när det gäller ungdomsfrågorna över huvud taget. Det gläder mig att utredningar pågår angående lokaler för ungdom, både den föreningsbundna och den föreningslösa, liksom även för den ungdom, som är ansluten till politiska föreningar. Jag tror att man liksom utskottet kan knyta vissa förhoppningar till resultatet av dessa utredningar. Herr Lundström citerade det bevingade uttrycket — som härstammar från Ibsen — att om den onde vill ha någonting på sned, så tillsätter han en kommitté. Vidare sade herr Lundström, att han beklagade att utskottet inte hade rekommenderat en kommitté. Ja, utskottets inställning beror just på att vi var tämligen medvetna om att tillsättandet av en kommitté kunde göra, att någonting kom på sned! Herr Lundström nämnde en hel del arbetande utredningar. Jag skall inte komplettera hans uppräknings, men inom utskottet fick vi upplysningen, att det för närvarande finns cirka tjugu utredningar som sysslar med hithörande frågor. När man nu vill att ännu en utredning skall tillsättas, är ju risken att den slår ihjäl alla de andra utredningarna, och det var detta utskottet ville undvika. I stället har vi gått vägen att föreslå riksdagen att hänskjuta frågan till Kungl.

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

Maj:t, med begäran att departementen skall rådgöra på varje punkt i syfte att snabba och effektiva åtgärder skall kunna utformas med ledning av redan existerande utredningar.

Herr Englund gick in på en mycket omfattande analys av hur man i en framtid bör handlägga dessa frågor. Utskottet har inte försökt sig på en sådan analys — och det var ju väl det. Frågan om brottsligheten är väl ändå av den beskaffenheten, att den liksom förändrar natur från tid till annan. Man kan inte uppställa något för alla tider och förhållanden giltigt schema, utan det gäller att uppmärksamt följa utvecklingen. Herr Elfving har önskat en expertkommitté — jag antar att det är vad också herr Englund ville ha — med speciellt uppdrag att åstadkomma en planlösning för hela detta område. Utskottet är också inne på den linjen och förordar en expertkommitté, som Kungl. Maj:t får utse.

Jag finner således, att utskottet på ett ganska tillfredsställande sätt har sökt göra sin skrivning positiv och föreslå åtgärder, som borde kunna tillfredsställa så gott som alla motionärer. Det är visserligen sant att vi föreslår, att frågan hänskjutes till Kungl. Maj:t. Avsikten med detta är, herr Lundström, att snabba och effektiva åtgärder skall åstadkommas. Det andra momentet är, att utskottet vill hänskjuta hela frågekomplexet i övrigt till en expertkommitté, som skall bli ett permanent organ med uppgift att — jag citerar utskottet — uppmärksamt följa inte bara bestraffningsfrågorna utan också alla andra förhållanden som rör ungdomen.

Slutligen vill jag framhålla, herr Englund, att utskottet också har fullt klart förstått forskningens oerhörda betydelse. Utskottet säger ju, att kriminalstatistiken bör förbättras och att det kriminologiska området bör utforskas bättre av den blivande expertkommittén.

Herr talman! Jag ber att sedermera få återkomma med ett yrkande om bifall till allmänna beredningsutskottets utlåtande.

Herr ENGLUND (fp) kort genmäle:

Herr Wolgast säger, att utskottet har klart förstått forskningens betydelse. Jag måste bestrida att utskottet har gjort det.

I folkpartimotionen framhålles just, att man i utredningarna hittills inte gett forskningsplanen en sådan utformning, att det kan bli möjligt att nå fram till de verkligt avgörande miljöfaktorerna. Även den av mig citerade förträffliga promemorian företer brister, inte i fråga om den statistiska tekniken — där är den föredömlig — men när det gäller forskningens inriktning. Den väsentliga delen av kriminalforskningen har genom åren varit inriktad på att försöka klarlägga de egenskaper hos den enskilde, som betingar att just han i motsats till andra blir brottslig. En forskning på den punkten möter synnerligen stora svårigheter. Över huvud taget har karaktärsforskningen hunnit endast ett mycket litet stycke på väg, och jag tror att det kommer att dröja decennier innan den har möjlighet att ge några säkrare anvisningar. Men dessutom är denna forskning ofruktbar ur den synpunkten, att den knappast kan tänkas utmynna i åtgärder från samhällets sida för att undanröja de medfödda faktorer, som betingar brottet hos den enskilde; det skulle förutsätta, att samhället vore villigt att driva en vida längre gående steriliseringspolitik än den som nu tillämpas.

Den verkligt tänkbara möjligheten för samhället, när det gäller att begränsa brottsligheten, är att försöka komma de miljöomständigheter på spåren, som betingar att vi fått en så stark stegring av brottsligheten och som genom att de tidigare hade en lägre storleksordning medförde att Sverige då hade en mycket lägre brottslighet än de flesta andra länder.

För denna särskilda forskning, som således är av central betydelse, har inte någon av de utredningar som finns haft någon mening. En sådan utredning har också den egenskapen, att den kan göras mycket snabbt.

Det är denna tankegång, herr talman,

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

som jag skulle satt mycket värde på om utskottet hade visat sig förstå och uppskatta innebörden av. Eftersom det nu inte skett, är det min förhoppning att regeringen och justitiedepartementet, med dess vidare inblick i dessa frågor, vid den samordning, som det talas om i utskottsutlåtandet, också skall beakta denna centrala del av kriminalforskningen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Min kritik, herr Wolgast, riktade sig inte mot utskottets uttalande rörande ungdomsbrottsligheten i stort sett. Vad jag kritiserade — och kritiken var rätt måttlig, ty jag sade att som detta ärende nu har bakats ihop kanske det var svårt att få en sådan formulering av utlåtandet som jag hade önskat — var att utskottet inte förordat ett utbrytande ur det stora komplexet av frågan rörande bilstölderna. Jag tror nämligen att det finns möjlighet att göra en sådan utbrytning. Jag gav anvisning på åtminstone ett par områden, eventuellt tre, där jag tror att relativt lätt verkställda åtgärder skulle kunna medföra åtskilliga förbättringar, bland annat den som syftar till att få biltjuvarna dömda inom en rimlig tid i stället för såsom nu lång tid efter sedan brottet skett.

Jag hade inte heller i mitt yttrande här i dag tänkt mig, att man skulle tillsätta en ny kommitté. Jag sade ordagrant, att jag helst hade sett att utlåtandet hade fått den lydelsen, att utskottet »förväntar snara förslag till åtgärder» från regeringens sida för att komma till rätta med de problem, som har med bilstölderna att göra.

Herr ANDERSSON, LARS, (bf):

Herr talman! Såsom framgår av allmänna beredningsutskottets utlåtande har utskottet ägnat motionerna rörande ungdomsbrottsligheten dels ett mycket omfattande remissförfarande och dels en mycket ingående behandling, och det är ganska naturligt, ty frågorna berör ju

det förnämsta som landet äger, nämligen dess ungdom.

Jag tror emellertid att man skulle göra sig skyldig till en orättvisa mot vår ungdom, om man inte i detta sammanhang säger, att vi har en mycket bra ungdom, och särskilt gäller ju detta landsbygden. När man bedömer en sak ligger det ju alltid nära till hands, att man som utgångspunkt har just förhållandena i den egna hembygden.

Att vi nu statistiskt sett kan peka på en ökad ungdomsbrottslighet är mycket beklagligt, men det har ju sina goda förklaringsgrunder. Vår tids ungdom har ju så oändligt många fler och större faror att akta sig för och så många fler lockelser och fällor på sin väg än vad vi hade när vi var unga. Det gäller för oss att försöka hjälpa dem att undgå alla dessa faror, och därvidlag måste vi i mycket stor utsträckning förlita oss på våra lärare och ungdomsledare. I det stycket vill jag helt instämma i vad herr Lindblom sade. Vi måste i mycket hög grad bygga på våra ungdomsledare och deras lämplighet att handha de uppgifter, som gäller ungdomens vägledning och fostran.

Det har sagts att ungdomsbrottsligheten egentligen är ett storstadsproblem, och i det påståendet får man väl ändå lov att till fullo instämma. Jag skall, herr talman, när det gäller den förebyggande verksamheten på detta område tillåta mig citera vad Svea hovrätt anfört. Hovrätten uttalar: »Med sammandragningen av befolkningen i tätorter och där uppkommande särskilda förhållanden, bland vilka bostadsbristen har ett i hög grad olyckligt inflytande, följer hemlivets upplösning och fritidens förläggande utanför hemmet, varigenom hemmet undan för undan förlorar sin betydelse såsom ankarfäste för fostran, moralbildning och en sund livsföring över huvud taget. Det råder icke tvivel om att nu angivna omständigheter befordra brottsligt förfarande inom vissa huvudsakligen i storstäderna befintliga grupper av ungdom, som eljest skulle ha hållits till ett laglydigt liv.»

Svea hovrätts uttalande är säkerligen

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

riktigt, men det innebär ju också när vi diskuterar och bedömer de förebyggande åtgärderna att näringslivets lokalisering bör försiggå på ett något annat sätt än som hittills skett, om dessa åtgärder skall bli verksamma på lång sikt. Sprid företagen ut på landsbygden, låt oss försöka hindra storstädernas ytterligare tillväxt. Därmed har vi också på ett mycket effektivt sätt bidragit till att förebygga den ungdomsbrottslighet, som onekligen följer med storstadslivet.

Ja, herr talman, de föregående ärade talarna har inte framställt några yrkanden, som riktar sig mot allmänna beredningsutskottets hemställan, och i övrigt har inte anförts någon kritik av den art som tarvar bemötande av mig, då jag nu uppträder som utskottets talesman. Jag ber därför få inskränka mig till att kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON, THEODOR, (bf):

Herr talman! Angående orsakerna till ungdomsbrottsligheten och sättet att råda bot för denna kan man givetvis ange vissa synpunkter, men att uppställa någon allmängiltig regel och någon verksam sådan torde inte vara så lätt. Här gäller väl som alltid att först få reda på orsakerna. Därefter kan man börja bota bristerna i de fall, där sådana föreligger.

I dag har pekats på en hel del faktorer, som man ansett ha bidragit till ungdomsbrottsligheten, och man har också pekat på en del faktorer, som skulle vara så att säga en hjälp mot denna ungdomsbrottslighet. Vad som särskilt bör givas akt på och som också har påpekats redan tidigare, är att brottsligheten i vårt land är större än i andra länder, t. ex. i Danmark. Det största antalet brott har ju begåtts i tätorterna. Man kan vidare som en annan synpunkt notera, att antalet brott har stigit i samma mån som levnadsstandarden höjts och i samma mån som ungdomarna erhållit större inkomster än tidigare. Detta är givetvis ett beklagligt faktum, som man emellertid endast har att konstatera. Att ungdomsbrottsligheten har visst samband

med samhällsutvecklingen och därmed sammanhängande problem, torde vara riktigt. Tätbebyggelsen ger inte ungdomen tillräckligt utrymme. Möjligheterna för ungdomen att röra sig fritt begränsas städse av tätbebyggelsen, och ju större denna är, desto svårare blir det för ungdomen att få röra sig fritt så som den alltid önskar. Möjligheterna till fritidssysselsättning är ju begränsade och kanske många gånger alltför ensidiga. Nöjesanordningarna i tätorterna tar hand om ungdomarnas inkomster, i den mån de har några. Det gör att ungdomarna kanske inte har de kontanter, som de i vissa fall kan behöva. Spritbruket i hemmen är en annan orsak, som ofta leder ungdomarna in på felaktiga vägar. Det förhåller sig för övrigt på nästan alla områden, där man kan påtala brister, så, att när man kommer till själva kärnan, är det egentligen spritbruket som är orsak till mycket av den brottslighet, som förekommer bland ungdomen. Dåligt uppfostrade kamrater kan också föra över ungdomen till brottets bana.

Allt detta är visserligen känt och påtalat, men det är tydligt, att man behöver företaga vidare utredningar, kartläggningar och undersökningar för att man skall kunna få en säker grund att bygga på och därefter anvisa de medel, som är erforderliga för att hjälpa ungdomen och minska ungdomsbrottsligheten. Det är dock vissa åtgärder, som man skulle kunna anvisa som medel mot ungdomsbrottsligheten. Närmast till hands ligger givetvis att bereda ungdomen en sysselsättning på fritiden. Ungdomens föreningsrörelse är ju i det fallet ett medel. Denna har säkerligen kunnat uträtta en hel del för att hjälpa de unga till rätta. I de fall, där man kunnat ta hand om de unga och ge dem en uppgift i föreningsrörelsen, har man kanske räddat många från brottsliga handlingar. Man har ingen statistik på detta område och kan därför inte belysa detta med siffror, men här är ett av de bästa medlen för att hjälpa ungdomen. Riksdagen har också visat sitt intresse för ungdomens fritidsverksamhet. Det är bara några dagar sedan vi behandlade förslag om

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

bidrag till ungdomens fritidsverksamhet och bidrag till utbildning av ungdomsledare. Dessa åtgärder är ju sådana, som kan ge positiva resultat och som man kan rekommendera utan någon vidare utredning, ty det torde väl ändå vara så, att kan man anvisa ungdomarna sysselsättning med något som de har intresse för, så hjälper man dem bort från brottets bana på ett helt annat sätt än genom att utdöma stränga straff.

Det är viktigt att man försöker taga hand om de unga i rätt tid så att de inte kommer med i ligagången på gatorna — det är kanske det allra viktigaste. Men det är klart, att farorna för ungdomen i tätorterna ändock är ganska många och att det inte alltid går att undvika dem. Det gäller därför att försöka få bort en hel del av de faror som finns.

Det är självklart, att det i ett samhälle också måste finnas anstaltsvård för unga brottslingar, särskilt för sådana som inte fått rätt uppfostran i hemmen. Det är klart att i sådana fall måste det allmänna genom särskilda åtgärder ge ungdomarna en annan och bättre fostran än de fått i hemmen. Det är angeläget att någonting göres åt denna mycket viktiga sak. Det har ju redan tidigare sagts ganska mycket härom i kammaren, och det har framförts en hel del synpunkter, som även jag ansluter mig till. Jag skall därför förbigå dem, då jag inte anser att det är nödvändigt att upprepa vad som här redan sagts.

Jag begärde egentligen ordet med anledning av första lagutskottets utlåtande och den reservation, som vi reservanter avgivit vid utlåtandet. Det förhåller sig på det sättet, att det inom första lagutskottet inte råder några som helst delade meningar angående behovet av de åtgärder mot ungdomsbrottsligheten, som jag redan har pekat på. Vad som inom lagutskottet föranlett delade meningar gäller endast en teknisk detaljfråga, nämligen införandet av stöldskydd på bilar. Detta är närmast ett tekniskt problem, och denna åtgärd är givetvis avsedd att förhindra bilstölder, men en sådan åtgärd kan icke på något sätt hindra brottsligheten eller av-

sikten att begå brott. Vi anser, att införandet av stöldskydd på bilarna inte är en sådan åtgärd, som samhället i första hand bör vidta, utan vi anser att det bör vara den enskilde bilägarens sak att använda det skydd för sin egendom som han finner lämpligt. Givetvis kan ett billås förhindra en stöld av en bil, men en stöld kan också förhindras med andra medel. Jag känner till bilägare, som skaffat sig en schäferhund och t. o. m. en arg bulldogg, som placerats i bilen, och de har varit ett lika effektivt stöldskydd som något billås. Det kan också finnas andra sätt att skydda bilarna.

Jag nämnde att jag ansåg, att ett stöldskydd såsom sådant inte kunde verka moraliskt på brottslingarna eller leda in dem i bättre tankar. Detta är mycket viktigt, och därför måste man naturligtvis hänvisa till andra åtgärder för att nå det mål som uppställts. Den enskilde individen bör ha rätt till skydd för sin egendom utan att på visst sätt ha satt lås för den. En bestämmelse om stöldskydd på bilarna skulle kunna leda till den uppfattningen, att stöld av en bil, som inte är låst, skulle vara en mindre förseelse än stöld av en bil, som är låst. En sådan uppfattning bör inte få göra sig gällande.

En annan sak, som vi anser bör beaktas, är att det är en tidsfråga, när bilarna utrustas med stöldskydd. Försäkringsbolagen lämnar redan nu billigare premier för bilar med stöldskydd. Denna åtgärd är tillräcklig för att varje bilägare kommer att skydda sin egendom. Dessutom förekommer bilstölder inte i lika stor utsträckning över hela landet. Det kan inte vara riktigt att en gammal bil, som användes för transporter på gårdarna eller som transportmedel till arbetsplatsen, skall behöva förses med stöldskydd. Det kan inte undgås, att det blir en kostnad för bilägaren. Visserligen beräknas ett stöldskydd inte kosta mer än 100 kronor, men det innebär dock en ökad omkostnad för bilägaren. Vi anser att anskaffandet av stöldskydd bör ordnas på frivillighetens väg utan att någon lagstiftning behöver införas.

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

Frågan om anskaffandet av stöldskydd på bilar är inte någon nyhet. Det är inte heller någon nyhet att det pågår en utredning om ungdomsbrottsligheten och att Kungl. Maj:t har dessa frågor under övervägande. Vi, som har reserverat oss, har därför ansett att det inte nu finnes någon anledning för utskottet att i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört, utan vi har i reservationen endast hemställt, att de motioner, som väckts på detta område, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Det är ju som regel på det sättet, att när en fråga redan är föremål för utredning, anses det inte nödvändigt med några skrivelser i ärendet till Kungl. Maj:t.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Den fråga som vi nu diskuterar är en av de allra största — det är alla överens om — och vi har en växande opinion för att samhället skall reagera med strängare metoder mot ungdomsbrottslingarna, speciellt i samband med bilstölderna. Det har också i kammaren gjorts ett par uttalanden i den riktningen. Jag vill passa på tillfället att framföra den förhoppningen att riksdagen inte viker för en sådan opinion. Det finns ett stort material som styrker oss i den uppfattningen att med ett sådant undfallande når man inte det resultat som vi alla åsyftar, nämligen att man skall försöka förebygga brott och återanpassa ungdomsbrottslingarna till ett hyggligare levnadssätt.

De utomordentliga synpunkter, som herr Englund har anlagt här i kammaren, tror jag att det är många som delar, de delas även inom utskottet. Särskilt har jag fäst mig vid önskemålet om ökad forskning beträffande den reaktion som inträder på förstagångsbrottet. Jag tror att inte bara föräldrarna reagerar felaktigt på grund av okunnighet, utan att även skola och barnavårdsnämnd många gånger gör det. Reaktionsåtgärder inför en förstagångsförseelse som en barnunge begår är ofta högst olyckliga med resultat att man

grundlägger en trotsinställning och ett hat mot samhället och dess företrädare, som kanske hade kunnat undvikas med större psykologisk kunnighet och blick för de här problemen.

Här har talats mycket om hur man skall bete sig för att komma till rätta med dessa ungdomar. Herr Lundström vill att man skall bryta ut bilstölderna ur hela problemkomplexet därför att de är så omfattande och allvarliga, och han säger att det borde vara ganska lätt att vidta åtgärder med snabb effekt mot bilstölderna genom att se till att samhällets reaktion komme mera i direkt anslutning till brottet. Jag tror inte alls, herr Lundström, att detta är så lätt. Alla vet vi att det är ont om folk på alla områden och att vi inte kan åstadkomma den arbetskraftsförstärkning som vi behöver bland annat här för att få en snabbare reaktion från samhällets sida.

Vi har sagt många gånger, och det har understrukits från alla håll, att bakom dessa ungdomars beteenden ligger trassliga hemförhållanden och ofta olyckliga föräldrar. Samhället måste sätta in sina åtgärder för att försöka råda bot på detta, bland annat genom effektivare nykterhetspolitik, bostadspolitik o. s. v. Vi har här på sistone kommit att intressera oss mera också för de samlevnadssvårigheter inom hemmen och äktenskapen som gör, att föräldrarna inte kan, inte orkar fullgöra sina uppfostringsuppgifter. Föräldrarna, likaväl som barnen, behöver hjälp. Vi har under utredning frågan om familjerådgivning. Jag vågar i detta sammanhang uttrycka den förhoppningen, att när resultatet av denna utredning i sinom tid presenteras för riksdagen, saken skall få ett helhjärtat stöd av riksdagen, så att denna verksamhet får de resurser den behöver.

Här har talats om uppfostran och sagts att den fria uppfostran har missförstått och i många fall lett till att ingen uppfostran meddelas alls. Detta är jag visst beredd att understryka. Beträffande de synpunkter om avkristnandet, som tidigare har framförts här, vill jag bestämt hävda att även de, som inte återfinns i några kyrkliga samfund och

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

som har andra uppfattningar i dessa livsfrågor, ändå kan ha starka moral- och heders- och rättsbegrepp, som kan vara nog så bärande genom livet. I övrigt vill jag helt instämma i vad fru Gärde Widemar sade om dessa ting.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att framhålla att samhället enligt min mening bör mera tänka på den förebyggande sidan i samband med ungdomsbrottsligheten. Jag åsyftar en sådan sak som den förebyggande psykiska barn- och ungdomsvården. Alla sakkunniga är överens om att man här bör ingripa mot missanpassning så tidigt som möjligt. Denna verksamhet får nu ett ytterligt blygsamt stöd av staten. Jag ber att få anföra några siffror. Inom Stockholms läns landsting, där vi har byggt ut denna verksamhet ganska långt, har vi vid en efterundersökning av barn, som varit anmälda till en sådan byrå för psykisk barn- och ungdomsvård, funnit att 84 procent av barnen blir mycket bättre, 12 procent uppvisar samma bild som förut och endast 4 procent utvecklar sig i ogynnsam riktning. Dessa siffror är uppmuntrande, tycker jag, och bör föranleda att både stat och kommun ger ökat stöd åt denna verksamhet.

Ser man på ungdomsvårdsskoleklientelet, finner man att många har gått från det ena fosterhemmet till det andra. Jag vill bara ställa den frågan här: Är vi alla säkra på att de metoder som vi nu använder för fosterhemsanskaffning, kontroll o. s. v. är de bästa? Skulle det inte vara angeläget att på allvar se på just dessa saker? Jag hoppas att barnavårdskommittén skall komma med nya signaler beträffande placeringen av ungdomarna i fosterhem. Detta ryckande hit och dit med nya metoder i uppfostran o. s. v. har säkerligen haft en stor andel i den olyckliga utveckling som många ungdomar har råkat ut för.

Vidare, herr talman, sade herr Lindblom att vi bör stödja ungdomens organisationer, de ideella och de religiösa. Det bör vi visst göra, och jag vill gärna också tillägga de politiska. Allesammans tror jag vi kan vara överens om att den föreningsanknutna ungdomen klarar sig

bättre än den som inte har anknytning till någon förening. Detta gäller alla slag av föreningar. Samhället ger nu också stöd till fritidsverksamhet, ungdomsgårdar o. s. v., och det är nog en väg som man bör anlita mera i stället för att som högern sätta in sina besparingssträvanden på dessa verkligt betydelsefulla områden.

Jag vill också, när vi talar om ungdomen och dess rotlöshet och säger att den inte skall fly från landsbygden till städerna, passa på att fråga: Hur skulle det vara, om man ordnade en så enkel sak som att öppna våra skolor för ungdomarna? Men där är man mera rädd om sina golv än om de här ungdomarna.

Vad sedan gäller rattläsen skall jag be att till alla delar få instämma i vad som har sagts av fru Sjöström-Bengtsson, fru Gärde Widemar och andra.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet med anledning av allmänna beredningsutskottets utlåtande, som berör aktuella ungdoms- och uppfostringsfrågor i allmänhet och åtgärder för att motverka ungdomsbrottsligheten, utan jag tänkte säga några ord bara om den rent praktiska detalj i dessa strävanden som varit föremål för första lagutskottets utlåtande. Förespråkare för första lagutskottet har tidigare framhållit de synpunkter som utskottet har anlagt på denna fråga, men jag anser att det särskilt genom herr Theodor Johanssons inlägg har kommit fram en hel del nytt, som kanske motiverar, att ytterligare några ord sägs.

För min del är jag inte alls främmande för tanken att det skulle finnas föreskrift om att nya bilar vid inregistreringen skulle vara försedda med en effektiv låsanordning. Bilarna måste ju vara försedda med många andra ting — det skall vara bromsar och strålkastare och signalanordning och körriktningssvissare m. m. — och jag tycker inte att det vore orimligt att man i en förordning slår fast, att det även skulle finnas en

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

effektiv låsanordning. Redan nu finns ju lås på bilarna, varför lagstiftningen skulle i det fallet inte komma med någonting nytt. Det vore ju bara att lagfästa vad som redan förekommer, och det är ju så en lagstiftning skall komma till. Det skulle nu gälla en effektiv låsanordning, och det kunde väl inte innebära någon principiell ändring i resonemang-
et.

Beträffande motiven till att denna effektiva låsanordning skall finnas vill jag för min del helt instämma i vad första lagutskottet skriver, att det måste väl ändå anses, att bilen i en vårdslös och hänsynslös förares hand representerar en viss allmänfara. Jag tycker att vad reservanterna här säger är litet malplacerat. De hänvisar ju till att det finns även andra ting som är omgärdade av vissa föreskrifter. Har man vapen eller explosiva varor eller gifter i sin vård, måste man förvara dessa ting på ett särskilt sätt. Men när det gäller bilen, resonerar reservanterna, kan det inte vara så, därför att bilen håller på att bli allmän egendom. Men det tycker jag för min del är någonting som ökar faran, ty har människor i större utsträckning tillgång till bilar, så ökar trafiken. Är det då en vårdslös, ofta körkortslös förare, som stjäl bilen, kan det, såsom vi vet, inträffa tråkiga olyckor, som skulle ha kunnat förhindras, om det hade funnits ett effektivt lås på bilen, så att tjuven inte hade kunnat ta den.

Beträffande remissyttrandena fäste jag mig vid att K. A. K. hade sagt, att om det skulle utfärdas bestämmelser om att bilarna skulle vara försedda med stöldlås, skulle man lika gärna kunna tänka sig, att lägenhetsinnehavare skulle vara skyldiga att sätta in cylinderlås i sina ytterdörrar. Det tycker jag är ganska egendomligt resonerat. All vår erfarenhet från sinnevärlden säger oss, att hus är ganska stillastående ting, medan bilar har benägenhet att röra sig ganska fort i trafiken.

Min slutsats blir, att det är värt att pröva förslaget om obligatoriskt stöldskydd. Jag tror att det är en detalj som i sin mån jämte alla andra tänkbara åtgärder

från samhällets sida kan sättas in och helt säkert kan leda till att antalet bilstölder nedgår.

Jag ber alltså att få yrka bifall till första lagutskottets utlåtande.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! I denna debatt har ju meningarna varit ganska delade om vilka åtgärder man skall vidtaga mot den ökade ungdomsbrottsligheten. Jag tror för min del, att hemmen härvidlag har en mycket stor uppgift att fylla. De ger barnen alltför fria tyglar just i den ålder, när man skall lära barnen respekt för vad lag och förordning heter. Hemmen är inte intresserade av att ge barnen den verkliga uppfostran, som barn kanske fick för en del år sedan.

Sedan måste jag ju säga, att riksdagen i mycket stor utsträckning har bidragit till att minska lärarkrafternas möjligheter att hålla efter barnen i skolorna och fostra dem till goda och nyttiga medborgare. Jag tror att det skulle vara mycket att vinna, om man lät lärarna få större befogenheter att hålla barnen i tukt och Herrans förmaning. Och när barnen ger sig ut på stöldturnéer och dylikt, är lagarna alldeles för milda.

Då man läser lagutskottets utlåtande om bilstölderna, kan man förvånas över att utskottet inte har redovisat, hur många återfallsförbrytare som finns just på detta område. Av uppgifter i pressen framgår t. ex. att det finns de som stulit tjugo till trettio bilar. Det må vara hänt att man ger ungdomen en chans, när den råkat i klammeri med rättvisan en gång och två gånger. Men sedan får man inte vara släpphänt, så att ungdomarna stjäla en ny bil, när de kommer från förhören.

För tre år sedan hade jag tillfälle att här i kammaren ta upp en diskussion med justitieministern. Han sade den gången, att den nya lag, som antagits, hade verkat alltför kort tid för att man då skulle kunna bedöma situationen. Under åren 1950—1955 har bilstölderna ökat med 400 procent. Under 1955 stals 11 651 bilar. Man kan då fråga: Hur länge

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

skall denna milda lag verka, innan man är beredd att vidtaga strängare åtgärder?

Jag tillhör inte dem som vill ge ungdomen något särskilt hårt straff eller på annat sätt hindra dem från att komma ut i världen och bli nyttiga medborgare, fastän de begått ett fel, men jag anser inte, herr talman, att man skall låta denna brottsutveckling fortfa- ra hur länge som helst. Har en person, som begått ett fel, fått chansen en eller två gånger och ändå inte tar sig till vara, tror jag inte att något annat hjälper än att man får tillgripa en strängare lag. Hela svenska folket väntar på att man skall få en sådan lag, att inte all vår ungdom skall riskera att komma ut på farliga villovägar och kanske komma ut i träsket så långt, att de inte kan återföras som nyttiga medborgare i vårt land.

Jag skulle här gärna vilja ha sagt, som en talare här tidigare anför- t, att man borde genom upplysningsverksamhet och dylikt i större utsträckning än hittills har skett söka förmå hemmen att fostra barnen till goda och nyttiga medborgare.

Jag vill också säga att förslaget att införa obligatoriska billås är ganska egendomligt, då däri föreslås att allmänheten i gemen skall åläggas att vidtaga sådana åtgärder för att hindra ungdomen från att stjäla bilar. Det bör vara vars och ens ensak, om han vill sätta lås på sin ratt eller inte. Vad då riksdagen i första hand bör göra är att sätta sådana vapen i händerna på våra uppfostrare, att de får möjlighet att uppfostra ungdomen till nyttiga medborgare.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har åhört denna trettimmarsdebatt med mycket stort intresse. De flesta talare har varit besjälade av den andan, att vi måste hjälpa ungdomarna. Fru Gärde Widemar sade med all rätt att vi på andra områden söker skydda ungdomarna; vi läser in gift o. s. v. Hon menar att vi då också kan låsa våra bilar. Det torde inte vara något oriktigt i det.

Men, herr talman, vad har riksdagen gjort när det gäller ungdomsbrottsligheten för att hjälpa ungdomarna? Har den spritflod som släpptes loss den 1 oktober 1955 hjälpt vår ungdom? Nej, sann- nerligen inte! De, som tog ansvar för den saken, bör nog tänka närmare på detta. Jag tror att denna sak är en oerhört viktig detalj i detta sammanhang.

Herr BRANTING (s):

Herr talman! Beträffande allmänna beredningsutskottets utlåtande föreligger inga delade meningar. Endast första lagutskottets utlåtande har blivit föremål för en del kritik med utgångspunkt från den reservation som där föreligger.

Jag begärde ordet här i debattens slutskede endast för att fästa uppmärksamheten på en sak, nämligen att de ärade kammarledamöter, som ser så stora svårigheter beträffande förslaget om bil- lås, i viss mån argumenterar emot sig själva. Först framhålles med all kraft att det är samhällets sak att skydda medborgarna mot stöld. Ingen enskild individ skall behöva vidtaga åtgärder för den sakens skull! Vidare framhålles att anskaffande av billås medför en kostnad för bilägarna som samhället inte skall tvinga dem till. Billåsen kan dessutom innebära en fara för bilförarna själva därigenom att låsanordningen skulle kunna träda i funktion i något moment när man icke så önskar. Såsom ytterligare argument har anförts att bil- låsen icke skulle ha någon som helst mening, därför att de mera durkdrivna biltjuvarna snart nog skulle komma underfund med ineffektiviteten av dessa lås.

Allt detta — man vet inte allt vad man ytterligare skall samla ihop — är argument *emot* dessa billås. Men å *andra* sidan förklaras det, att naturligtvis alla bilägare bör skaffa sig billås; det är en utmärkt sak, och vi bör nu sätta i gång en allmän propaganda för den sakens skull. Vi skall försöka få alla att skaffa billås för sina bilar, men detta får inte ske genom någon bestämmelse i lag.

Jag tycker att var och en borde se,

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

att det i detta åskådningsätt ligger en motsägelse.

Vad beträffar dessa billås ser jag saken på det sättet, att det här är fråga om en rent mekanisk anordning, som naturligtvis inte hundraprocentigt men i alla fall i mycket stor utsträckning förhindrar olovligt tillgrepp. Anordningen är i princip att jämföra med en mängd mekaniska anordningar, som vi i allmänhet finner nyttiga och nödvändiga i vårt mekaniserade samhälle.

Den, som sysslat något t. ex. med säkerhetsanordningar mot olycksfall i arbetet, har märkt, att de nuvarande säkerhetsanordningarna går ut på att vidtaga sådana konstruktioner, att olycksfall över huvud taget inte kan komma till stånd, därför att vederbörande arbetare inte blir i tillfälle att råka ut för olycksfall. I *det* sammanhanget finner man det i varje fall onödigt att ge sig in på djuplodande psykologiska förklaringar, varför olycksfall inträffar — man helt enkelt förhindrar dem att inträffa.

Samma sak gäller i familjelivet för dem som har hand om småbarn. Man försöker inte förklara på psykologiska grunder, varför småbarn kryper upp i fönstren och kanske ramlar ut. Man sätter helt enkelt dit en spärranordning, ett litet galler eller dylikt, som förhindrar vederbörande att göra sig själv illa.

Här är en anordning av principiellt samma natur. Man förhindrar tillfället till bilstölden och uppnår på det sättet önskat resultat. Jag förstår inte riktigt de ärade ledamöter, som går emot den saken med så många argument. När man tar del av de fruktansvärda siffrorna beträffande skadeverkningarna av bilstölderna och när man till dessa tio- och hundratusentals kronor lägger de kostnader och olyckor som uppstår genom att vederbörande kör ihjäl sig själva eller andra, eller själva hamnar på uppfostringsanstalter och allehanda samhällseliga inrättningar, och över huvud taget vållar oerhörda kostnader för samhället, hur kan man då ha samvete — inför dessa uppgifter — att tala om att en enskild bilägare, som haft råd att

skaffa sig bil för tjugo- eller trettio-tusen kronor — jag vet inte vad det kostar — inte bör belastas med att kosta på sig en hundralapp för en låsanordning? Det resonemanget finner jag nästan upprörande.

Jag medger emellertid, att det vore en ganska vittutseende åtgärd att plötsligt med lagens hjälp dekretära, att nu skall alla bilägare skaffa sig låsanordning. Från den utgångspunkten bedrivs mycken missledande propaganda. Jag fäster dock uppmärksamheten på att första lagutskottet ingalunda föreslagit något sådant. Första lagutskottet har endast ifrågasatt, att Kungl. Maj:t vid övervägande av olika åtgärder mot de tilltagande bilstölderna även skall överväga, om icke nya bilar, som släpps ut i marknaden, bör vara försedda med en låsanordning, liksom med alla möjliga andra anordningar. Det är icke någon revolutionerande eller särskilt fördyrande eller märkvärdig åtgärd, som lagutskottet därvidlag tänker sig.

Det har också talats mycket om straff i detta sammanhang — kanske bilägaren skall straffas, ifall han inte använder låsanordningen? Jag tror inte, att man inom första lagutskottet haft den uppfattningen alls! Saken gäller helt enkelt, att den nya bilen vid besiktningen skall vara utrustad på visst sätt, och om den inte är utrustad på det sättet, säger besiktningsmannen: »Ni får skaffa den anordningen först, innan ni får bilen godkänd.» Det är hela saken.

Om jag nu vore i tillfälle att framställa något yrkande, skulle jag därför livligt tillstyrka första lagutskottets utlåtande.

Herr ENGLUND (fp):

Herr talman! Herr Näsström sökte begagna tillfället att i detta sammanhang vädra sin ovilja mot den reform vi genomförde den första oktober 1955.

Det var då alldeles ovanligt misslyckat! Alla de sifferserier, speglande brottslighetens utveckling, som finns i allmänna beredningsutskottets betänkande och som således är bakgrunden för

Om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.

den oro, som delar av folket känt i detta sammanhang, slutar nämligen år 1954. Siffrorna speglar således utvecklingen under det motbokssystem, som herr Näsström älskar. Om man studerar siffrorna för utvecklingen efter den första oktober 1955 — tills vidare har man bara ett kvartal, och man vet inte, hur det speciellt förhåller sig med ungdomen, eftersom man bara har totalsiffrorna — finner man, herr Näsström, att den allmänna utvecklingskurvan för våldsbrottsligheten icke ändrats efter den första oktober 1955.

Fylleriförseelserna har stegrats, men det allmänna sammanhanget mellan våldsbrottslighet och fylleriförseelser, som man tidigare haft anledning fastställa, har upphört — fyllerisiffrorna går sin väg och brottslighetssiffrorna sin. Detsamma gäller beträffande rattfylleribrottsligheten.

Samtidigt som jag naturligtvis är fullständigt överens med herr Näsström om att alkoholseden är en väsentlig faktor bakom brottsligheten, vilket otillräckligt uppmärksammats av kriminalforskarna och beaktats i deras förslag till åtgärder, tillåter jag mig sålunda att konstatera, att på denna punkt har det icke inträtt någon förändring efter den första oktober 1955, såvitt man nu kan se.

Herr NÄSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Englund vill jag bara säga att vi ser i tidningarna rätt ofta, senast häromdagen, uttalanden från polischeferna i våra städer, och de har en helt annan uppfattning än herr Englund i detta avseende.

Herr ENGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Min på långvarig erfarenhet grundade uppfattning är att polischeferna i allmänhet icke har sådan förmåga att bedöma en företeelse av väsentligen statistisk natur, att de rimligen bör tillmätas någon avgörande auktoritet i detta avseende.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det skulle vara frestande att replikera herr Englund, men jag skall avstå från det. Jag skall även avstå från att hålla något längre anförande i dag, ehuru även det skulle vara ytterst frestande. Jag avstår dels därför att debatten redan pågått tillräckligt länge, dels därför att det pågår utredningar på detta område. Det kunde väl då kanske vara befogat för mig att nu tiga still, vilket jag också skulle ha gjort, om inte herr Branting hade talat som han gjorde. Han talade om rattlös, som om det vore den allra naturligaste sak i världen att vi skaffade oss sådana och t. o. m. att vi här i riksdagen skulle ålägga bilägarna att skaffa rattlös. Då uppstår onekligen frågan: Varför skall inte — om vi nu ålägger bilägarna att skaffa rattlös — också svenska folket åläggas att sätta läs för sina dörrar, ty det ena kan väl vara lika befogat som det andra?

Herr BRANTING (s):

Herr talman! Första lagutskottet har *inte* föreslagit, att alla bilägarna skall skaffa sig rattlös. Första lagutskottet har inte sagt annat än att Kungl. Maj:t skall överväga, huruvida inte *nya* bilar skall förses med rattlös, när de släpps ut på marknaden, vilket är en väsentligt annan sak.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Har inte första lagutskottet tänkt i samma riktning som det skrivit, så pekar utlåtandet dock i den riktningen att man skall ha rattlös. Hade utskottet inte syftat dit, hade det inte skrivit på det sätt som det gjort.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Herr Elowsson har tydligen läst det yttrande som KAK avgivit. Där resonerar man nämligen på samma sätt som herr Elowsson nu gjorde, nämligen att om svenska folket skall åläggas skyldighet att inmontera låsanordningar i sina bilar, borde man med samma rätt

Om åtgärder mot bilstölder m. m.

kunna föreskriva skyldighet för varje lägenhetsinnehavare att insätta effektiva lås i sin ytterdörr. I den debatt, som förts här, har det dock klart visats, att det ändå föreligger en principiell skillnad mellan dessa båda fall och att man således inte kan göra en sådan jämförelse. Bilen representerar i en vårdslös förarens hand en viss allmänfara. Genom att se till, att bilarna låses, vill vi hindra att vårdslösa och ofta även körkortslösa förare får hand om bilarna. Ett hus där emot är ju, som påpekats i debatten, en stillastående företeelse. Man kan därför, upprepar jag, inte göra en sådan jämförelse. Det är just det faktum att bilen kan representera en allmänfara som motiverar att en bilägare bör känna ansvar för att bilen inte kommer i vårdslösa förarens händer. Och om bilen blir försedd med ett effektivt stöldlås, får även bilägaren möjlighet förhindra att så sker.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Om åtgärder mot bilstölder m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om åtgärder för effektiv minskning av bilstölder, m. m.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 131 av herr *Lundström* m. fl. ävensom motionerna i andra kammaren nr 170 av herr *Anderson* i Sundsvall m. fl., nr 31 av herrar *Nihlfors* och *Rimmerfors* samt nr 50 av herrar *Netzén* och *Andersson* i Malmö.

I motionerna I: 131 och II: 170, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig och skyndsamt utredning av de förhållanden, som kunde ha samband med det tilltagande biltjuveriet, och de åtgärder, som i olika avseenden borde vidtagas för att

effektivt minska bilstölderna, samt för riksdagen framlägga de förslag i sådan riktning, vartill utredningen kunde föranleda. I motionen II: 31 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om möjligheterna att föreskriva skyldighet att förse bilarna med av polismyndighet och försäkringsbolag godkänd låsanordning för att därigenom söka minska antalet bilstölder. I motionen II: 50 hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande spörsmålet att på lämpligt sätt komplettera gällande lagstiftning med bestämmelser i avsikt att förebygga bilstölder genom att påfordra stöldskydd för bilar, som saluhölles i vårt land.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet yttrat bland annat:

»Av den lämnade redogörelsen framgår, att Kungl. Maj:t tagit vissa initiativ i syfte att på frivillighetens väg åstadkomma att motorfordon i ökad utsträckning förses med effektivt stöldskydd. Det kan ännu ej avgöras huruvida härigenom de eftersträfvade resultaten kunna uppnås. Såsom framgår av vad förut anförts finner även utskottet det angeläget att en utveckling i den angivna riktningen åstadkommes. Då frågan är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, synes emellertid ej erforderligt att begära utredning i ämnet. Utskottet vill dock uttala, att utskottet, därest en väsentligt ökad användning av stöldskydd ej kan åvägabringas på annat sätt, ej hyser principiella betänkligheter mot att en lösning av frågan lagstiftningsvägen upptages till övervägande.

De sålunda framhållna synpunkterna synas utskottet böra genom skrivelse till Kungl. Maj:t bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utskottet för alltså hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 131 och II: 170 samt II: 31 och II: 50, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet ovan angivit.»

Reservation hade anförts av herrar *Lindblom*, *Magnusson*, *Theodor Johans-*

son, *Onsjö* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att förevarande motioner, I: 131 och II: 170, II: 31 samt II: 50, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Den av reservanterna föreslagna motiveringen innehöll bland annat följande uttalande:

»Av vad sålunda anförts framgår att utskottet finner det angeläget att bilar i ökad utsträckning förses med effektiva stöldskydd. Ett sådant resultat bör åstadkommas endast genom åtgärder som kunna vidtagas på frivillighetens väg. Såsom framgår av det ovanstående har Kungl. Maj:t tagit vissa initiativ för att i sådan ordning söka lösa förevarande problem. Då Kungl. Maj:t alltså har sin uppmärksamhet fäst härpå, synes någon åtgärd från riksdagens sida icke påkallad.»

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Magnusson* och *Lindblom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om åtgärder mot bilstölder m. m.

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter tagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 51.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 33, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 3 juni 1955 (nr 314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 19, i anledning av väckta motion om ändring av 7 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 12, i anledning av väckt motion angående utredning om taxeringsmäns straffrättsliga ansvar m. m.;

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

nr 13, i anledning av motioner om upphävande av § 114 regeringsformen; och

nr 14, angående uppskov med behandlingen av vissa motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 15, i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet Norup.

Sedan herr *Nord* enligt protokollsutdrag från första kammaren den 27 april 1956 inom kammaren yttrat, att anledning förefunnos till anmärkning mot statsrådet Norup, varom remiss begärdes till konstitutionsutskottet, inför vilket anledning skulle uppgivas, hade jämlikt föreskriften i § 57 riksdagsordningen detta yttrande tillika med ett av herr *Nord* i sammanhang härmed avlämnat förseglat konvolut blivit till utskottet överlämnat.

Ifrågavarande förseglade konvolut hade vid öppnandet befunnits innehålla en skrivelse, vari herr *Nord* anförde, att enligt hans uppfattning anledning föreläge till anmärkning mot chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup, för att denne enligt statsrådsprotokoll den 23 mars 1956 lämnat utan åtgärd en av arrendatorn Erik Boström gjord anhållan om medgivande att inköpa de veterinärrättningen i Skara tillhöriga fastigheterna Forsen 1² och 1⁴ i Härlunda socken, Skaraborgs län.

I anslutning till förevarande anmärkningsanledning hade inom utskottet väckts yrkande om anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot statsrådet Norup i anledning av dennes befattning med ärendet i egenskap av föredragande departementschef.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande memorialet anförde:

»Efter övervägande av vad i ärendet förekommit har utskottet avslagit det inom utskottet väckta anmärkningsyrkandet.

Vad sålunda förekommit har utskottet funnit sig böra för riksdagen anmäla.»

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Englund*, som dock ej antytt sin mening;

2) av herrar *Swedberg*, *Svensson* i Ljungskile och *Hammar*, som på anförda skäl ansett, att statsrådet Norup bort tillstyrka en försäljning av ifrågavarande fastighet till arrendatorn Boström, och, när så icke skett, inom utskottet yrkat anmärkning mot statsrådet Norup jämlikt § 107 regeringsformen.

Herr **NORD** (fp):

Herr förste vice talman! Då det är på grund av min anmärkning som konstitutionsutskottet kommit att behandla den fråga, för vilken redogöres i utskottets memorial nr 15, vill jag med herr talmannens tillåtelse motivera mitt ställningstagande i ifrågavarande fall.

Den historia, som ligger bakom denna affär, sträcker sig tillbaka några år i tiden. Det började, enligt de uppgifter som jag har fått, med att arrendatorn på hemmanet Forssen i Härlunda socken utanför Skara anhöll om att få reparera ladugårdstaket, som var mycket bristfälligt. Det gällde då att få lägga om det. Erik Boström, som arrendatorn hette, hade själv lagat taket så långt det varit möjligt, men nu var det så bristfälligt, att ladugården måste få ett helt nytt tak. Han beräknade själv kostnaden härför till omkring 2 500 kronor. Fastighetsägarna ville inte vara med härom, utan menade att det för dem vore mer ekonomiskt att lägga ned jordbruket på Forssen och plantera skog i stället. Fastighetsägarna var i detta fall veterinärrättningen i Skara, och det var den som handlade ärendet. För att få stöd för denna plan tillsattes en utredning, som skulle klarlägga kostnaderna dels för en upprustning av fastigheten som jordbruk och dels för att lägga om jorden till skogsmark. Enligt beräkningar

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

av arkitekt Hilding Stahle och lantbrukskonsulenten Almlöf i Skara slutade kostnadsförslaget för upprustning av hus och åkrar på 67 000 kronor, medan det däremot enligt länsskogvaktarens beräkning skulle kosta endast 4 700 kronor att lägga om fastigheten till skogsmark. Sedan yttrade lantbruksnämnden: »Enligt nämndens bedömning är det med hänsyn till jordens naturliga beskaffenhet och belägenhet och omständigheterna i övrigt olämpligt att driva varaktigt jordbruk å dessa fastigheter.» Därmed var saken klar. Efter denna utredning beslutade veterinärhögskolan att hemmanet Forssen skulle upphöra som jordbruk och i stället läggas om till skogsmark. Men det fanns en arrendator på fastigheten, Erik Boström, som i så fall måste skiljas från arrendet, och han blev därför uppsagd till avflyttning. Han har dock fortsatt med arrendet och bor, såvitt jag vet, ännu kvar på Forssen. Den 7 januari 1956 gjorde han en framställning till Kungl. Maj:t med begäran om att till överkomligt pris få förvärva hemmanet. Boström önskade nämligen bo kvar där. Han och hans familj trivdes där, och de hade också klarat sig ekonomiskt. Måste han nu flytta, visste han inte vart han och hans familj skulle ta vägen. Den 23 mars 1956 var ärendet uppe i konselj och avgjordes där efter föredragning och hemställan av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet Norup, varvid Kungl. Maj:t fann ansökningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Att Kungl. Maj:ts beslut väckte missmod hos familjen Boström, är lätt att förstå. Ingen vill gärna lämna ett hem, där man lärt sig trivas. Och här kommer det rent mänskliga in i bilden. Här är en familj om åtta personer. De har bött på denna plats i 10 år; de trivs där och vill bo kvar där. De har klarat sig där och är övertygade om att kunna göra det även i fortsättningen, om de får stanna, men det är inte underligt, om Boström är orolig för framtiden i annat fall. Vart skall han då ta vägen med sin stora familj? Han är själv 47 år gammal, han har varit knuten till jordbruk och

jordbruksarbete alltifrån barnåren. Hur skall han kunna finna sig till rätta under nya förhållanden?

Man kan ha skäl att fråga sig, varför inte Boström i anledning av sin skrivelse till Kungl. Maj:t kunde få ett erbjudande att till ett visst överkomligt pris få köpa fastigheten. Denna har ju dock tidigare varit till salu. Hade Boström sedan inte velat eller inte kunnat begagna sig av erbjudandet, så hade han i alla fall inte som nu känt sig särskilt orättvist behandlad.

»Många hårda ord har fällt över godsägare, som av driftstekniska skäl sagt upp sina arrendatorer och tillägnat sig deras jord. Sådant har mer än en gång väckt ont blod hos de små i landet, och var och en bör med litet god vilja kunna sätta sig in i dessa arrendatorers situation», skriver en tidning angående detta fall. Detta är nog också riktigt. Man är i bygden, där Forssen är beläget, upprörd över fallet. En arrendator, som skyddas av den sociala arrendelagen, skulle inte ha kunnat behandlas på det sättet. Det synes mig då vara orimligt, att en person som i sista hand är beroende av Kungl. Maj:ts, i detta fall jordbruksministerns, beslut skall behandlas med mindre hänsyn. Under riksdagsbehandlingen 1947 underströks dock starkt, att man vid rationaliseringsverksamheten skulle taga hänsyn till den enskildes intressen.

När man betraktar denna fråga, kan man inte underlåta att ställa den i samband med ett uttalande i Dagens Nyheter, som statsrådet Norup gjorde vid en intervju inför sin 60-årsdag. Han säger där: »Den levande landsbygden är hans älsklingsuttryck, och han sörjer över att den håller på att försvinna. Gårdar läggs ned, skolor stängs och byar avfolkas. Det är väl rätt och riktigt, så länge det innebär en rationalisering av modernaringen. Men livet på landet är inte bara fråga om motorisering och ökad avkastning. Det skadar inte att vara litet sentimentalt, i varje fall så mycket, att man inte effektiviserar bort trivseln och gemensamhetskänslan. Den behövs, om vi skall kunna hålla kvar nästa generation

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

vid jorden. Landsbygden har inte mera folk att avstå åt de omätliga städerna.»

Detta stod att läsa i intervjun med statsrådet Norup vid hans 60-årsdag. Mig förefaller det stå dåligt i samklang med den behandling som har vederfarits Boström.

Utskottet har, såsom redan påpekats, efter övervägande funnit skäl att avslå anmärkningsyrkandet. Jag har intet yrkande, herr talman, jag ber endast att få ansluta mig till reservation nr 2.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! När man läser detta utskottsutlåtande, finner man den anmärkning, som herr Nord framställt, ganska egendomlig. Jag tror inte att det finns någon anledning för oss, som representerar det svenska jordbruket, att försöka få väck arrendatorer eller några andra från den svenska landsbygden, om de vill bo där. Men när herr Nord redogjorde för det aktuella fallet, sade han inte ett ord om att detta hemman hade varit till salu hela tiden mellan 1942 och 1945 och även därefter. Hemmanet har av en nämnd värderats till 15 700 kronor, men enligt utskottets memorial ville arrendatorn inte ge mer än taxeringsvärdet, nämligen 11 800 kronor. Det är att märka att hemmanet omfattar 19,5 tunnland åker och 20 tunnland skogsmark, d. v. s. sammanlagt omkring 40 tunnland mark. Ett pris av 15 700 kronor för hela hemmanet motsvarar ett medelpris per tunnland av cirka 400 kronor. Ett sådant pris betalas ju för enbart skogsmark av något så när hygglig kvalitet. I detta fall fanns dessutom närmare 20 tunnland åkerjord.

Om arrendatorn hade varit angelägen om att förvärva hemmanet, hade det väl, herr Nord, varit den enklaste sak att han betalat 15 700 kronor för det. Det måste väl anses vara billigt, herr Nord. Jag har inte sett jordbruket, men hade egendomen varit till salu i dag, skulle jag inte vara rädd att köpa den på stående fot till det priset utan att ha sett den, alldenstund jorden väl är sådan att det kan växa skog på det hela.

Jag tycker att det är orättmätigt att framställa en anmärkning i ett fall som detta, då arrendatorn inte har begagnat den möjlighet som funnits för honom att förvärva hemmanet. Jag tror att anmärkningen har gjorts mer för att göra sig populär under detta år. Jag tror inte heller att herr Nord själv tycker att det är för dyrt med 15 700 kronor för hemmanet, utan det är väl partivänner till herr Nord som har gjort sin uppfattning gällande i detta fall.

Jag vill, herr talman, deklarerat att vi inom bondeförbundet reagerar emot att sådana, som vill bruka jorden, flyttas därifrån, därför att jorden skall läggas ihop med en annan egendom för att den skall bli större, även om detta inte är starkt av behovet påkallat. Jag skulle ha reagerat även inför det nu aktuella fallet, om det inte varit så, att arrendatorn under alla år haft möjlighet att köpa hemmanet.

Herr NORD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Gentemot herr Elofsson vill jag säga att jag inte har yttrat mig angående priset på jordbruksfastigheten. Jag har inte sagt vare sig att det var för dyrt eller för billigt. Men enligt Boströms egna påståenden har han redan tidigare velat köpa fastigheten, men inte fått något svar på sin förfrågan om den saken. Det har han själv meddelat mig. Att han nu, då han blev ställd inför utsikten att få avflytta därifrån, ånyo uppträdde som köpare, är väl inte underligt.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Vad först beträffar de formella yrkanden som här har framställts förmodar jag att vederbörande utgick ifrån att kammaren skulle kunna votera om detta ärende som när det gäller ett vanligt utskottsbetänkande, men så förhåller det sig ju inte. Den anmärkning, som framställdes, har avslagits redan i utskottet.

Här har nu senast av herrar Nord och Elofsson diskuterats, om anbud på Fors-

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

sen har lämnats av arrendatorn eller ej. Därvidlag har utskottet försökt göra en undersökning, och utskottet har då kommit fram till att arrendatorn i varje fall inte efter år 1946 har lämnat något anbud. Beträffande det anbud, som han själv uppger sig ha lämnat år 1946, står ju uppgift mot uppgift. Jag vill erinra om att Forssen var utannonserat till försäljning flerfaldiga gånger under åren 1942—1945. Sedan arrendatorn tillträtt har hemmanet också varit utannonserat till försäljning, nämligen år 1948, och år 1949 fick han en uppmaning att komma in med ett anbud. Den sista skrivelse, som är avlämnad i frågan — hans egen framställning i januari i år till Kungl. Maj:t — innehåller, såsom kammarens ärade ledamöter kan finna, inte heller något anbud, utan där står det att han önskar köpa Forssen till »överkomligt pris»; det vill i varje fall inte jag rubricera som något anbud.

Vad herr Nord begär av Kungl. Maj:t är att Kungl. Maj:t, mot alla sakkunniga underinstanser, skall fatta ett beslut och själv lämna ett anbud till arrendatorn, att han skall få köpa hemmanet. Herr Nord påminde om att de sakkunniga, som räknat på detta, funnit att det skulle kosta 67 000 kronor att ställa egendomen i ordning, och alla sakkunniga instanser har varit eniga om att man inte på lång sikt kunde lägga ned så mycket pengar för att få egendomen brukbar.

Jag ber särskilt att få poängtera lantbruksstyrelsens uppfattning i denna fråga. Styrelsen skriver enligt referatet på s. 7 i utskottets memorial, att det på lång sikt blir ofrånkomligt med kostnadskrävande byggnadsåtgärder, som inte kan anses ekonomiskt försvarliga.

Herr Nord appellerade till den mänskliga situationen, och jag tror nog att vi alla är ense om att man bör se mänskligt på en situation som denna. Jag tycker också att frågan bör lösas för denne man, men Skaraborgs län behöver väl inte vara sämre än att detta skall kunna ske på hemmaplan, så att man inte skall behöva ta upp en debatt i riksdagen om den saken. Även en riksdagsman kan an-

vända den erfarenhet, som han fått i administrativa ting, och det inflytande, som han har i trakten, till att vara med och lösa en fråga som denna genom resonemang med de myndigheter i länet, som är berörda av frågan, om han är ute i en positiv avsikt att hjälpa och inte är ute för att göra något slags extratur för att pröva hur valvinden blåser.

Lantbruksnämnden har också anvisat en väg för att lösa detta spörsmål. Nämnden slutar sitt utlåtande med att säga på följande sätt: »Lantbruksnämnden vill understryka att om jordbruket på Forssen skall läggas ned bör arrendatorn lämnas tillräcklig tid att finna en annan gård att köpa eller att arrendera.» I det skrivsättet läser åtminstone jag ut en anvisning till vederbörande att han, om han vände sig till lantbruksnämnden, skall få den hjälp han behöver. Jag tror därför inte heller att man kan säga, att lantbruksnämnden åsidosatt det mänskliga i denna situation.

Nu sitter ju arrendatorn kvar på gården, trots veterinärinrättningen, och, om jag är rätt underrättad, har han också sått. Jag skulle förmoda att veterinärinrättningen inte har för avsikt att söka åstadkomma något slags korsning av säd och skogsfrö, utan arrendatorn torde få sitta kvar ännu en tid. Under sådana förhållanden tycker jag man kan lösa situationen på hemmaplan. Vad Kungl. Maj:t gjort är bara att Kungl. Maj:t sagt, att regeringen inte vill medverka till att denna egendom på lång sikt skall vara en jordbruksegendom genom att man går med på försäljning. Det finns säkerligen möjlighet att lösa denna fråga utan att man vänder sig till Kungl. Maj:t.

Jag kan av en osedvanligt skarp replik till herr Nord häromdagen i en debatt i denna kammare från min fridsamme vän herr Birger Andersson i Tidaholm läsa ut, att när höstfloden kommer stundar det till stortvätt i Skaraborgs län. Mitt råd till herr Nord är att tvätta även den här byken hemma i Skaraborgs län utan att presentera några tvåtärkningar på jordbruksministern. Om det i herr Nord's vackra hem-

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

län verkligen finns en bäck, som heter Otterbäcken, så använd gärna det vattendraget för att skölja också den här tvätten!

Herr NORD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är naturligtvis den siste ärade talaren mycket tacksam för det vänliga råd, som han givit mig och som jag skall notera och begagna mig av till hösten, om det är lämpligt. — Det var emellertid inte för att säga detta som jag begärde replik, utan det var med anledning av påståendet — vilket naturligtvis efter den utredning, som har gjorts, är riktigt — att det skulle kosta 67 000 kronor att upprusta denna lägenhet. Det har jag själv anfört, och jag har därför inte någon anledning att bestrida detta. Om man emellertid hade sålt fastigheten till arrendatorn, hade ju dessa kostnader inte kommit i fråga. Jag har själv varit på platsen och sett på den. Jag vet att ladugården är rymlig och bra. Vad som brister på den är taket, men det är väl en överkomlig sak att reparera. Boningshuset är gammalt, men fullt beboeligt. Arrendatorn säger själv att han skulle kunna reda sig med det i många år. Så ligger det till, och jag har inte någon anledning att gå vidare in på den saken nu.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Herr Elmgren sade nyss, att denna fråga helt och hållet borde kunnat klaras upp »på hemmaplan», och jag har varit med om försöken att göra det. Men nu har den ju genom herr Nords ingripande kommit inför riksdagen — därtill i en särdeles uppseendeväckande form. Då mitt namn förekommer i de handlingar som föreligger, och då jag haft att ta befattning med frågan i min egenskap av ordförande i länets lantbruksnämnd, vill jag göra några kommentarer till herr Nords anförande.

När man hör herr Nord får man lätt uppfattningen, att myndigheterna vid handläggningen av en fråga som denna är främmande för alla mänskliga kän-

lor; sådana känslor vore förbehållna välvilliga personer, som beskäftigt skyndar till och vill göra saken bättre än de som haft att verkställa utredningar och överväga vad som praktiskt kan göras för att komma till rätta med frågan.

Då lantbruksnämnden sin plikt likmäktigt besiktigade denna fastighet — jag tror att nämnden var fulltalig, men jag kan inte säga det bestämt — var alla överens om att denna lägenhet i längden inte var lämpad att driva jordbruk på. Bristerna framgår av handlingarna, och jag behöver därför inte nu gå in på den saken.

Samtidigt resonerade vi, som man brukar göra vid sådana tillfällen, om hur det skulle bli för innehavaren efter det beslut lantbruksnämnden var enig om att fatta. Jag tror att det var jag själv som framhöll angelägenheten av att nämnden vid första tillfälle skulle försöka hjälpa arrendatorn till en annan och bättre lägenhet, med de konsekvenser detta skulle innebära i fråga om tillskott av erforderligt kapital o. s. v.

Vi diskuterade också, om arrendatorn skulle få köpa hemmanet eller inte. Av herr Nord får man intrycket, att arrendatorn redan tidigare velat köpa lägenheten. Den uppfattningen är fullständigt främmande för oss som haft att syssla med ärendet; snarare har vi fått motsatt intryck. I sista ögonblicket tycks en ändring på den punkten ha skett, men tidigare lär arrendatorn inte velat köpa.

Redan i slutet av 1930-talet, således för inemot 20 år sedan, var man på det klara med att någonting måste göras beträffande detta hemman. Det ansågs att staten — med den kalla hand den kanske har och framför allt hade — borde sälja fastigheten för att förlusten skulle bli den minsta möjliga.

År 1946 — alltså långt senare — arrenderades hemmanet på de villkor som anges i memorialet. Arrendatorn måste vara fullt medveten om att jordbruket skulle avvecklas och att arrendet inte kunde bli särskilt långvarigt. Nu har ytterligare tio år gått. Ingen kan säga, att brådskande och brutala åtgärder vidtagits mot denne arrendator.

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

I lantbruksnämnden är vi angelägna om att söka göra det bästa möjliga för arrendatorn. Redan när vi avgav det utlåtande, som vi enligt lagen är skyldiga att avge, framhöll vi att inga brådskan- de åtgärder borde vidtagas. Arrendatorn bor också alltjämt kvar på hemmanet. Även om man hyser all medkänsla, är det dock inte möjligt att renodla känslorna så som herr Nord vill göra. Det skulle vara mycket bättre, om man ville inrikta all den medkänsla, som ligger bakom uttalandena här och i hemortens press — uttalanden som troligen inte är herr Nord obekanta — för att hjälpa till att reda upp saken i stället för att ta den till utgångspunkt för att utså tve- dräkt och misstänkliggöra alla som har till uppgift att på bästa sätt klara sådana frågor.

Det är inte alltid så lätt för en lantbruksnämnd att fullgöra sina åliggan- den enligt lagen. Jag har icke velat ha denna lagstiftning. Men — har en lag blivit beslutad åligger det var och en, som har med tillämpningen att göra, att se till att lagens bestämmelser följs. Det går inte att åstadkomma en rättstillämp- ning efter vars och ens sinne. Man kan försöka göra det bästa möjliga i varje situation, men man kan inte göra våld på lagens bud för att nå ett visst resul- tat. Därför måste lantbruksnämnden göra som den gjorde, men därvid låg inget hårt sinne mot arrendatorn bak- om. Jag kan därför inte klandra myndig- heterna för bedömningen — och jag tror att inte heller herr Nord skulle gjort det, om han hade varit i den situationen att han fått säga sitt ord under ansvar; då hade hans omdöme kanske blivit något annorlunda än det nu är.

I detta sammanhang vill jag erinra om den sociala arrendelagen med dess om- fattande föreskrifter rörande byggnads- skyldighet. Dessa föreskrifter är så långtgående, att det nu inte längre är möjligt att få dem tillämpade av jord- ägaren. Många av dessa orkar inte med de betungande skyldigheterna. Resulta- tet blir på ena eller andra sättet att ar- rendena måste upphöra, och det är skäl i att observera vad orsaken i sådana fall

innerst inne ofta är, nämligen omöjlig- heten för jordägarna att i vissa fall full- göra vad den sociala arrendelagen åläg- ger dem.

Låt oss dröja ännu ett ögonblick vid denna fråga. Här gäller det ett jordbruk, som uppenbarligen måste läggas ned så småningom; avsikten har varit denna under lång tid, fastän det ännu inte skett. Hur skulle det ha ställt sig eko- nomiskt, om man hade byggt om på detta hemman? Enligt papperen skulle det ha kostat 67 000 kronor. Vi vet alla att arrendesumman har varit 500 kro- nor. Nu säger man, att det i alla fall inte skulle bli mer än 1 000 kronor, om det lades till skog. Men ställ emot var- andra de siffror, som det skulle bli, om det fanns skog! Man har här räknat med 11 kronor per kvadratmeter, men vi vet alla att den siffran inte är aktuell för dagen utan högre. Det blir således en rätt stor inkomstsiffra som skulle gå upp emot ett par tusen kronor. Om man beräknar så låg ränta och amortering som med 5 procent, skulle räntan och de kostnader, som skulle tillkomma om det blev jordbruk, i alla fall uppgå till 3 350 kronor. Jag har inte undersökt dessa siffror, men jag skulle tro att ingen, som vill anlägga någorlunda eko- nomiska synpunkter på dessa frågor, på allvar vill fortsätta med att plädera för att jordbruk skall bedrivas på denna egendom — det går det inte att göra. Det är inte sagt, att det är det mest mänskliga att åstadkomma en boplats och en sysselsättning för en jordbrukare un- der de former, som i detta fall varit för handen, ty jordens beskaffenhet är inte sådan, att där kan användas maskiner. Det är ganska betecknande, att denna gård är belägen i utkanten av en socken som kallas för Stenung och som på ett utomordentligt sätt gör skäl för sitt namn.

Herr talman! Jag har kanske ovid- kommande tagit till orda i denna de- batt, men jag kände mig uppfordrad att säga att en smula lugn och besinning bör vara med när man bedömer en sådan fråga som den det här gäller.

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Det är inte så vanligt att ett statsråd behöver deltaga i en diskussion, som gäller en anmärkning mot honom i denna form till konstitutionsutskottet. Det har inte gjorts någon anmärkning av utskottet, men med anledning av den skrivelse, som under-tecknats av herr Nord, skall jag be att få säga ett par ord.

Anledningen till att jag begärde ordet är att det i herr Nord's skrivelse förekommer en del uppgifter, som enligt min mening är delvis missvisande och som går ut på att anlägga en del synpunkter på Kungl. Maj:ts ställningstagande, vilka inte är överensstämmande med det bästa omdömet. Man försöker i skrivelsen framlägga ärendet så, att ifrågavarande arrendator i hög grad skulle ha varit missgynnad. Här har redan ett par talare framhållit, att denne arrendator ändå från början var fullt förvissad om att det hemman det här gäller var under avveckling. Följaktligen kunde han icke på något som helst sätt känna besvikelse över att han en dag fick en uppsägning. Ganska märkligt är det, att när det gäller detta ärendes behandling i vad gäller köp eller fortsatt arrendering, var det inte arrendator Boström, som tagit upp frågan, utan en herre som heter Gunnar Johansson, bosatt i Luleå. Denne har vänt sig till någon tidning, tror jag, och även skrivit till Kungl. Maj:t och påtalat dessa ting. Jag vill meddela, att jag blev så intresserad av fallet, att jag omedelbart vidtog åtgärder för att undersöka hur det låg till. Jag lät inte nöja mig med det prat och de omdömen som kan förekomma man och man emellan och där man, exempelvis genom en tidning, gärna vill väcka sensation kring frågan.

Herr Nord talar följaktligen mot bättre vetande, när han påstår att denne arrendator trodde att han hade ett långvarigt kontrakt, som han kunde åberopa. Dessutom säger herr Nord, att vi bör vara mänskliga — här gäller det ändå en man som försörjt åtta familjemedlemmar. Ja, herr Nord, det har väl

varit så tidigare, men herr Nord glömde att tala om att tre av barnen — jag vet inte om det är söner eller döttrar — inte längre är minderåriga. Jag kan inte tänka mig att denna gård, som är stambunden och dålig, kan ge utkomst åt båda makarna och tre minderåriga barn och att tre arbetsföra ungdomar skulle gå hemma på egendomen. Följaktligen är det just för att skapa sensation och väcka känslöstämningar i ärendet, som man inte redovisat det precis som det är, utan i stället lägger upp det på det sättet — såsom det stod i en tidning — att jordbruksministern inte har något sinne för människans värde och för en sådan där liten småbrukare. Jag tror för min del, att när vi skall handlägga sådana här ärenden, bör vi försöka vara realistiska och vi bör inte ta hänsyn till alla de omdömen som kan fällas.

Vidare säger herr Nord i sin skrivelse, att han i detta sammanhang inte vill ta ställning till frågan, huruvida denna egendom kan bestå såsom jordbruk på längre sikt. Varför tar herr Nord inte ställning till detta i det här sammanhanget, då de ansvariga myndigheterna har måst göra det? Det passar förmodligen inte in i detta sammanhang, såvitt jag kan förstå — jag syftar då på de synpunkter som herr Elmgren anlade för en stund sedan.

Men hur är det egentligen när det gäller denna gård såväl som tusentals andra? Jag tog för min del i en intervju på min 60-årsdag upp dessa problem och sade, att man enligt min mening hade försökt gå alldeles för hårt fram när det gällt att bortrationalisera de mer eller mindre ofullständiga jordbruk, som har tillkommit — i vilket läge? Jo, när liberalismen gick över detta land och man försökte ge så många människor som möjligt en liten bit jord, men man aldrig hade någon omtanke när det gällde att skapa möjligheter för dem att försörja sig på den lilla torvan.

Det har ändrat sig sedan dess. Vi har fått en politisk konstellation, där man visserligen tar hänsyn, men där det inte varit möjligt att få ut sådana priser på jordbrukets produkter, att ett jord-

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

bruk, som kanske ger en smula knapp sysselsättning, inte kan ge utkomstmöjligheter åt brukaren och hans familj.

Ja, herr Nord, det är inte det parti jag tillhör, som försökt hålla priserna nere, men herr Nord's parti har försökt att i konsumenternas intresse få så låga jordbrukspriser som möjligt — och jag kan för all del förstå sådana synpunkter. Men då går det ut över dem som borde ha en möjlighet att sitta kvar på sina gårdar.

När det nu gäller egendomen Forsen skulle jag vilja ställa en fråga till herr Nord: Anser herr Nord, att denna egendom så som den är utformad, så stenbunden som den är, med den storlek den har och med det byggnadsbestånd, som den har, över huvud taget bör bestå? Jag vore tacksam för svar på den frågan.

När det sedan gäller ärendets utveckling så har här från olika håll framhållits hur man gått till väga, hur man erbjudit egendomen till salu för en ganska hygglig penning. Jag skall inte gå in på det, men som det låg till, när frågan skulle behandlas — jag har tidigare haft frågan på remiss och har försökt få klarhet — var alla myndigheter av den mening, att denna egendom inte i längden kunde bestå som jordbruk. Jag måste säga, att om man har aldrig så litet ekonomisk sinne så kan man väl inte anse, att man skall lägga ned 55 000 kronor på egendomen när man dessutom för stenröjning behöver 6 000 kronor, för dränering 4 000 kronor och för vägförbättringar 2 000 kronor. Det hela tyder ju på att detta är ett hemman som ligger vid sidan av stora allfarvägen. Jag har, herr Nord, icke låtit mitt ställningstagande grundas på en önskan att bortrationalisera denna egendom som självständigt jordbruk utan på hänsyn till att det var en fråga om statens pengar. Hade jag, herr Nord, rätt att säga att man skulle använda över 67 000 kronor av statsmedel för att upprusta ett hemman när detta avstyrkts av alla myndigheter — jag förmodar, att såväl lantbruksnämnden som lantbruksstyrelsen har tillgång till män som besitter

sådan sakkunskap att de på ett rätt sätt kan bedöma denna fråga? Det hade varit större anledning att framställa det yrkande, som herr Nord nu gjort, om jag såsom ansvarig departementschef hade sagt, att dessa pengar skulle läggas ut.

Första gången, då jag tog ställning till detta ärende rörande arrendatorn Bostrom, sade jag till lantbruksnämnden, att jag var beredd att hjälpa mannen till en annan egendom. För att vara säker på att inte minnet svikit mig har jag för en stund sedan låtit min expeditiouschef kontrollera, att budet verkligen gick till lantbruksnämnden att försöka skaffa mannen en annan egendom. Följaktligen har vi inom jordbruksdepartementet även försökt taga hänsyn till de mänskliga känslorna. Och även om herr Nord inte tror det, har jag försökt att i den ringa mån det varit mig möjligt göra det bästa för tusenden och åter tusenden småbrukare, vilkas lott sannerligen inte är den lättaste.

Men, herr Nord, varför flyr människorna från landsbygden? Jo, säkerligen därför att en hel del, som nu är vuxna, i sin ungdom har uppfötts på små ofullständiga hemman och då levt under sådana förhållanden, att jag förstår om de gett sig själva ett löfte att aldrig fortsätta på ett så litet hemman, som bara ger umbäranden.

Följaktligen har jag genom mitt handlande här inte på något sätt velat öka flykten från landsbygden. Enligt min mening är det nödvändigt att vi för en sådan politik i detta land att vi bevarar så många som möjligt på landsbygden. Jag är rädd för att samhället för sent kommer att observera den starka flykt som i dag pågår från landsbygden till städerna. Jag hörde häromdagen ett föredrag, vari det på ett skrämmande sätt omtalades att på något tiotal år hade antalet produktiva, arbetsdugliga människor i jordbruket minskat från något över en miljon till något över 400 000.

Vad sedan gäller erbjudandet till Bostrom så vill jag erinra om att han var erbjuden att bo i boningshuset för en hyra av 300 kronor. Det står här att han

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

fortfarande betalar 580 kronor. Ja, tacka för det, han har ju under tiden också brukat hela jordbruket! Ingen har kört honom därifrån. Han sitter ännu kvar på hemmanet.

En överväldigande majoritet i konstitutionsutskottet har avvisat denna anmärkning. Där finns tre reservanter för en reservation, och herr Nord ansluter sig till dem. Av dessa tre reservanter är det en som jag hade trott skulle förstå de ekonomiska sammanhangen — av de andra båda begär jag inte att de skall begripa hur det ligger till med jordbrukets ekonomiska förhållanden, men de har — på grund av saker som jag inte skall gå in på här — även om de inte har möjlighet att bedöma tingen ändå anslutit sig till reservationen. Var och en får ju handla efter sitt samvetes bud om vad som är rätt. Jag har gott samvete när det gäller handläggandet av denna fråga, och alla ansvariga myndigheter har enhälligt understött mig däri.

Herr talman! Eftersom det inte är så vanligt att en anmärkning mot ett statsråd sänts i förseglat konvolut till konstitutionsutskottet, har jag velat inför denna kammars ledamöter redogöra för min inställning till frågan.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Herr statsrådet Norup påstod bland annat, att jag »mot bättre vetande» skulle ha gjort denna demarche. Det vill jag på det bestämdaste bestrida. Jag har fått mina uppgifter på platsen av Boström.

Statsrådet Norup frågade mig vidare om jag anser att denna egendom bör bestå med dess dåliga byggnader och dess steniga åker. Jag vill då påpeka att jag inte har tagit ställning till detta. Jag säger i min skrivelse, som statsrådet citerade, att börja med, att jag inte i detta sammanhang vill gå in på om ifrågavarande gård på längre sikt passar bättre för skogsbruk än för jordbruk. Jag säger detta, men jag säger också, att avgörande synes vara att för närvarande sitter på denna egendom en medelålders brukare med stor familj,

och han vill fortsätta och anser sig kunna få sin försörjning på gården. Detta är, tycker jag, det väsentliga i det här fallet.

Ytterligare säger herr statsrådet, att det inte går att investera så stora summor i ett jordbruk av denna beskaffenhet. Det kan jag gå med på, men jag har också tidigare sagt här att ifrågavarande arrendator har förklarat sig nöjd med att få köpa gården, och han kan klara sig med byggnaderna om ladugårdstaket blir reparerat.

Vidare blandar statsrådet Norup in jordbrukspriser och sådant. Jag tycker att det ligger bra långt utanför denna fråga, om jag vågar säga det.

Statsrådet talar också om de stora investeringarna. Jag erinrar mig i detta sammanhang en sak som jag tog upp här för två år sedan och som gällde försäljning av en jordbruksfastighet. Där hade under tio år investerats för 102 000 kronor. Hela jordbruket såldes sedan för 76 000 kronor. Jag menar, att kan man göra sådana investeringar på ett håll så är det inte så farligt på ett annat.

Jag noterar nu med tillfredsställelse och tacksamhet, att statsrådet förklarar sig villig att hjälpa småbruket i den mån det går.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Det var herr Domö som förde in debatten på ett mera principiellt plan. Herr Domö refererade de beräkningar som gjorts beträffande en upprustning av byggnadsbeståndet på den gård det här gäller och förklarade, att siffrorna oförtydligt visade, att det aldrig skulle gå att ekonomiskt försvara en dylik investering i fastigheten. Jag förmodar att herr Domö — liksom jag och andra som känner till praktiskt jordbruk — är på det klara med att det är ytterst få jordbruk i vårt land, där man över huvud taget skulle kunna lägga ekonomiska beräkningar till grund för ett beslut att ersätta ett nedslitet byggnadsbestånd. Även på mycket stora gårdar är faktiskt byggnadskostnaderna

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

så höga, att den årliga avkastningen från egendomen inte täcker en rimlig ränta och amortering på det investerade beloppet. Den som skall handha skötsel av allmänna gårdar ställs ofta inför ett mycket svårt problem när det gäller att bedöma, hur man skall göra på en jordbruksfastighet — jag tänker personligen på exempelvis en ecklesiastik fastighet — där byggnadsbeståndet är nedgånget och det är fråga om en nybyggnad, men där det beräknade arrendet över huvud taget aldrig kan tänkas täcka byggnadskostnaderna. Myndigheter och andra som har att syssla med dessa frågor får resonera på det sättet, att det kapital som investeras är någonting som ingår i fastighetens värde och att i det långa loppet det belopp, som vid investeringstillfället ser högt ut, inte blir så högt under själva brukningstiden. Skall man uteslutande anlägga ett sådant betraktelsesätt som herr Domös när det gäller investeringar i byggnader, blir det faktiskt inte många jordbruk kvar i vårt land. Då kommer exempelvis en lantbruksnämnd inte att kunna bedöma jordbruken såsom i längden bestående, därför att de aldrig kan förränta byggnadskostnaderna.

Vad jag närmast skulle vilja säga här är att denna fråga — som jag inte alls skall gå in på i detalj, eftersom jag inte känner till den — aktualiserar ett annat spörsmål, nämligen den ställning som statens arrendatorer intar gent emot jordägaren, alltså närmast domänstyrelsen; i detta fall var det ju en speciell styrelse. Jag har anledning att såsom ledamot i värderingsnämnden för en viss del av Bohuslän tänka på att ta ställning till dessa frågor gång efter annan, och jag skall oförbehållsamt erkänna, att värderingsnämnderna, såvitt jag förstår, på ett opartiskt sätt fullgör värdering av arrenden och — då det gäller försäljning — beräkning av försäljningsvärden. Men vi är alla inte mer än människor, även vi som är med i dessa värderingsnämnder, och kan kanske inte träffa det exakt riktiga. Den som är arrendator på en jordbruksfastighet har faktiskt mycket små möjligheter att

få sin sak prövad på ett opartiskt sätt, ty de olika myndigheternas yttranden får betydligt större tilltro än arrendatorns. Det finns all anledning att i ljuset av den sociala arrendelagstiftningen pröva den metod som används när det gäller utarrendering av kronoegendomar.

Herr Domö nämnde — och det är alldeles riktigt — att den sociala arrendelagstiftningen rent av motverkar sitt eget syfte, därför att byggnadsskyldigheten blir så besvärande, att jordägaren inte klarar kostnaderna. Det är just kontentan i vad jag tidigare har anfört. Det gäller inte bara den enskilde jordägaren, det gäller naturligtvis också staten, och vi måste här ta ställning till frågan: Är det meningen att vi skall vara strängare mot enskilda jordägare än mot staten som jordägare?

Jag tror, herr talman, att det finns anledning att se litet vidare på dessa frågor än som skett i debatten i dag om detta enstaka fall.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Jag är ganska förvånad över att herr Spetz för in debatten på principfrågan, huruvida det i dag är räntabelt att åstadkomma nybebyggelse för jordbruk eller inte. Om man från folkpartiet vill ta upp resonemang om den saken, tycker jag det är förvånansvärt att man väljer vägen att rikta en anmärkning mot jordbruksministern för hans ställningstagande i en försäljningsfråga. Herr Spetz' yttrande var väl ändå litet långsökt.

Vad sedan gäller herr Nord kan jag konstatera, att han anno 1956 inte vill ta ställning till frågan, huruvida en gård på längre sikt är lämplig att användas som jordbruk eller inte. Herr Nord har inte alls velat bekänna sin inställning. Är det därför att det är val 1956? Eller vad är anledningen?

Därutöver, säger herr Nord, i detta fall är det ändå en medelålders arrendator, som har kunnat försörja sig på gården i 10 år, och i nästa andetag lovprisar han jordbruksministern för att han varit vil-

Ang. reservationsvis framställd anmärkning mot statsrådet Norup

lig att hjälpa till att skaffa jordbrukaren en annan egendom. Ja, herr Nord, så är det! Jag har bett lantbruksnämnden att hjälpa till att skaffa mannen en annan egendom. Jag är övertygad om att jag med hjälp av lantbruksnämnden i Skaraborgs län jämte dess jordbrukskunnige ordförande, landshövding Domö, kommer att lyckas, t. o. m. utan herr Nord's medverkan. Jag vill nämligen åstadkomma det bästa för arrendator Boström. Men jag vill inte kasta ut statsmedel, som vi så väl behöver till andra ting.

Herr **DOMÖ** (h):

Herr talman! Jag är i samma läge som gubben, som hade varit i stan och hört på häradsrättens sammanträde. När han kom hem och skulle berätta hur det gått för honom, sade han: »Jag förstod inte hur de vånglade, men jag blev part i målet!»

Här har jag ramlat in i en politiskt brännande debatt, som det ingalunda varit min avsikt att syssla med. Jag hade endast tänkt ge några upplysningar, dem som herr Nord inte gav.

Herr Nord har fotat sitt resonemang och sin framställning om anmärkning till konstitutionsutskottet i den uppseendeväckande form, som han här använt, på uttalanden endast från ena partens sida, om jag förstår handlingarna rätt. Herr Nord säger, att han inte vet hur det är. Om arrendatorn har blivit erbjuden att köpa, om han förklarar sig villig att köpa — ingenting annat kommer fram än att herr Nord säger, att »enligt uppgift av arrendatorn» är det så och så.

Jag vädjar till kammaren: Har herr Nord gått den väg man bör gå för att åstadkomma klarhet i en sak? Det gäller här ett förhållande mellan en fondinnehavande myndighet och en arrendator, och det gäller de bedömanden som en lantbruksnämnd gjort. Det är således de, som är bovorna i stycket. Men det är en annan som skall hängas, och ingen ringa sådan, nämligen Kungl. Maj:ts departementschef, för att lantbruksnämnden har kommit till ett bedömande, som herr Nord inte vågar kritisera, nämligen att

nämnden inte kan anse att ifrågavarande jordbruk på lång sikt skall upprätthållas. Det är hela kärnan, herr talman, i denna heta debatt — med ett och annat överord, även från departementschefens sida!

Jag kom in på sociala arrendelagen därför att man här i skrivelsen sagt, att om den sociala arrendelagen gällt, hade arrendatorn inte kunnat på det sättet föras undan. Men den sociala arrendelagen har just sådana verkningar, som man i detta fall anser går för långt.

Flytta över detta, herr Spetz, till kronogårdarna. Jag vill se vad resultatet blir! Även om herr Spetz och jag skulle sitta med i riksdagen och säga vår mening när frågan kommer före — skulle vi då vara beredda på att ovillkorligen, bara därför att det råkar vara ett jordbruk så och så beskaffat, säga att det alltid skall finnas kvar, oavsett om den som sitter där vill behålla det eller inte?

Det börjar nu bli erbjudanden över lag från jordbrukare, som inte finner det med sin fördel förenligt att sitta kvar. Det är till och med den äldre generationen, som börjar — de yngre har redan farit sin väg. Det kommer alltså erbjudanden om köp. Skall då ovillkorligen i alla de fall, då det finns någon som inte vill flytta, vederbörande bara av detta skäl till varje pris ha jordbruket i den och den formen?

Jag vill komma till ett friare bedömande av den saken.

Sedan är det en sak för sig — alla är ense därom — att när man bedömer åtgärder för att bevara folket vid landsbygden, skall den mänskliga känslan vara med. Den skall vara stark och varm, också inom en lantbruksnämnd. En nämnd söker naturligtvis låta sådana känslor komma till uttryck. Men samtidigt får ett klokt ekonomiskt sinne inte skjutas undan hur som helst. Var skulle vi då hamna? Om vi skjuter undan ekonomiska bedömanden i de fall, när vi skall bedöma och fastställa någonting med ledning av de nu gällande jordlagarna, sätter vi ofta den vi skall hjälpa i ett läge, som är ytterst bekymmersamt och som han på allt sätt vill komma ur,

Om reservpension åt högbåtsmän och flygsignalister m. m.

då det gått några år. Jag känner många fall — det gör säkert herr Spetz också — när vederbörande i vetskap om vad det gäller ber att få lån till det ena och det andra och så plötsligt sitter där och inte kan klara sig. Vad är då det rätta mänskliga, den rätta förståelsen för människorna? Är det att, som herr Nord säger, bara låta vederbörande sitta kvar? Eller skall man överväga om det inte är möjligt att hjälpa honom på annat sätt, så att han kan få den känsla för jorden, som han nu har, tillämpad så, att han kommer i en bättre ställning? Det är det senare som vi har ansett vara det rimliga.

Härmed, herr talman, har jag försökt komma ur den partställning, som jag här råkade i.

Efter härmed slutad överläggning lades det nu föredragna memorialet till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag för budgetåret 1956/57 under fjärde huvudtiteln m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4**Om reservpension åt högbåtsmän och flygsignalister m. m.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 110 framlagda förslag och med avslag å motionen I: 514, godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 mars 1956 föreslagit beträffande utbyggnad av flottans och flygvapnets reserver.

I motionen I: 514, av herr Åman, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, dels att till högbåtsmän i reserven vid flottan och signalistunderbefäl i reser-

ven vid flygvapnet skulle utgå reservpension enligt för annan reservpersonal gällande grunder och att grundbeloppet skulle bestämmas till för högbåtsmän 540 kronor och för signalistunderbefäl, om vederbörande avginge ur reserven vid 38 års ålder, 540 kronor och, om han avginge ur reserven vid 47 års ålder, 732 kronor, dels ock att högbåtsmän och signalistunderbefäl i reserven skulle tillerkännas ekiperingshjälp efter samma regler som gällde för annan reservpersonal.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag är glad att konstatera att utskottet har gjort den ändringen, att det har medgivit för dessa underbefälsreserver att få engångsvederlaget uppdelat på terminer, vilket man i propositionen inte hade föreslagit. Emellertid kommer det förslag som här föreligger att väcka mycket andran bland reservbefälet, därför att direkta motsvarigheter till de nu föreslagna högbåtsmännen och signalistunderbefälen, alltså långtjänstunderbefäl eller civilmilitära vederlikar, redan finns vid armén — armétekniker i reserven — och vid flygvapnet — flygtekniker i reserven. Dessa reservkategorier, som tillkommit under de allra senaste åren, har samma förmåner efter slutad tjänst som officerare och underofficerare i reserven och åtnjuter sålunda reservpension. Vid flygvapnet, d. v. s. vid en och samma försvarsgren, kommer om förslaget bifalles att finnas reservpersonal med i allt väsentligt samma villkor i övrigt, samma »föregående», d. v. s. samma förhållanden och förmåner under den reservtjänstgöringen föregående anställningen på stat, men med mycket olika villkor när det gäller de för reservpersonal viktiga förmånerna efter reservtjänstgöringens slut.

Håller man sig till flygvapnet förutsättes också tjänstgöringsskyldigheten vara i stort sett densamma. Signalistunderbefälet skall kunna kvarstå i reserven till 47 års ålder för de båda grupperna.

Det kan över huvud taget inte anföras några bärande skäl, enligt min uppfatt-

Anslag till reparation

ning, för olikheterna i förmåner mellan flygtekniker i reserven och signalistunderbefäl, d. v. s. överfurir, i reserven. Olikheterna kommer för de sämre lottade, d. v. s. för signalistunderbefälet, att framstå såsom helt omotiverade och härigenom skapa irritation, misstämning och missnöje med förmånerna. Avisas de önskemål som framställts i motionen, vilket jag förstår kommer att ske denna gång, kommer säkerligen önskemålen ånyo att dyka upp.

Jag vill gärna, herr talman, till sist säga att man i propositionen, närmare bestämt i sista stycket på sidan 66, framställer förspelen när det gäller högbåtsmännen som om marinchefen ursprungligen hade räknat med reservpension för högbåtsmännen men i ett senare skede skulle ha tagit tillbaka sitt tidigare förslag och i stället förordat en engångspremie. Såvitt jag kan bedöma av chefen för marinens skrivelse av den 25 januari 1956 har han alltså betraktat anordningen med reservpension såsom huvudalternativet, medan han däremot skulle kunna tänka sig ett premiebelopp, dock ett helt annat belopp än det som ursprungligen föreslogs, som ett alternativ. Alltså har man fortfarande kvar den uppfattningen på marinsidan, att när det gäller högbåtsmännen vore det en rimlig och riktig lösning att genomföra en reservpension.

Då, herr talman, det inte föreligger någon reservation på denna punkt, kommer jag här inte att ställa något yrkande. Jag har ändock velat anföra dessa synpunkter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 5—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Anslag till reparation

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Reparation för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö* m. fl. (I: 39) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Dädesjö m. fl. (II: 59), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 400 reparationer skulle inköpas årligen t. o. m. år 1960.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. till Armén: Reparation för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor;

II. i anledning av motionerna I: 39 och II: 59 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

a) att resultatet av verkställd utredning rörande inrättandet av civil körskola och hästdepå vid Strömsholm måtte föreläggas 1957 års riksdag;

b) att utredning måtte verkställas rörande samordning av olika åtgärder för tillgodoseendet av krigsmaktens och näringslivets behov av hästar och att resultatet därav måtte föreläggas 1957 års riksdag.

Enligt en vid punkten angiven reservation hade herrarna *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Leander, Näsström, Hesselbom, Andersson* i Malmö, *Akerström, Andersson* i Mölndal, *Jansson* i Kalix och *Karlsson* i Olofström ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1. till Armén: Reparation för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor;

II. avslå motionerna I: 39 och II: 59.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Här gäller det ju hästar, och jag måste konstatera att utskottsmajoriteten presenterat en synnerligen märklig korsningsprodukt. Innan jag går in på de märkliga ting, som jag vill påtala, skall jag emellertid för samman-

hangets skull först erinra om vad departementschefen säger i sin proposition nr 110. Eftersom jag vill försöka förkorta mitt anförande hänvisar jag till vad som står på s. 136 i propositionen.

Departementschefen förklarar, att arméns utrustningsbehov av hästar i samband med planerade och delvis redan beslutade organisationsändringar kommer att minskas från i runt tal 26 000 till i runt tal 10 000. Det totala antalet hästar i landet år 1955 har beräknats till i runt tal 300 000. Fram till år 1960 antages hästbeståndet komma att sjunka till 200 000. Departementschefen fortsätter: »Enligt min uppfattning bör det, även sedan armén minskat sitt hästbestånd, bli möjligt att i rimlig utsträckning tillgodose det totala hästbehovet.»

Departementschefen redogör därefter för en del resonemang, som väl antagligen har förts med jordbruksministern. Det står i propositionen att departementschefen har »inhämtat» att jordbruksministern inte kommer att förelägga riksdagen något förslag i anledning av den utredning som gjorts om inrättande av en civil körskola med hästdepå vid Strömsholm.

Denna utredning spelade en rätt stor roll vid riksdagens behandling av denna fråga i fjol. Riksdagen förklarade då, att innan utredningen blivit färdig ville riksdagen inte fatta ståndpunkt till det förslag om minskning av antalet hästar, den s. k. avhästningen, som försvarsministern då framlade.

Och det är här som enligt min mening märkligheterna i utskottsmajoritetens utlåtande börjar.

På s. 53 i utlåtandet står, sedan utskottet först redogjort för departementschefens redovisning, följande: »Då detta utredningsförslag ännu icke av Kungl. Maj:t underställts riksdagen och riksdagen alltså icke haft tillfälle att pröva det samma, är det givetvis icke möjligt för riksdagen att, innan så skett, fatta beslut beträffande den med förslaget sammanhängande frågan om indragning av Strömsholms ridskola.»

Departementschefen har ju förklarat, att det inte blir något förslag om en ci-

Anslag till reparation

vil körskola vid Strömsholm. Utskottet skriver nu helt frankt, att riksdagen inte fått något sådant förslag, varför man inte nu vill fatta något beslut utan vill avvakta Kungl. Maj:ts förslag. Detta är en underlighet som jag knappast trott att det varit möjligt att prestera, men så har nu ändå skett.

Vad är det som egentligen har hänt med utredningsmannens förslag? Jo, såvitt jag förstår ingenting annat än vad som har hänt med många hundra förslag redan tidigare. Kungl. Maj:t har helt enkelt lagt förslaget på hyllan, ty man har väl inte ansett lämpligt att framlägga det för riksdagen. Många hundra utredningar har ju fått ett liknande negativt resultat. Detta kan emellertid enligt min mening icke vara något skäl för att riksdagen inte nu skulle ta ståndpunkt till Kungl. Maj:ts förslag, som innebär att de linjer som uppdrogs i fjol, skall fullföljas, d. v. s. att Strömsholms ridskola skall nedläggas och vad därmed sammanhänger.

Det finns också andra märkligheter i detta utlåtande. Där redovisas dels en skrivelse från Skogsbrukens samarbetsdelegation och dels en skrivelse från Avelsföreningen för svenska varmblodiga hästen. Den sistnämnda skrivelsen har ansetts vara så viktig att den översänts till arméchefen för yttrande. Arméchefen fick då tillfälle att blamera sig i så måtto att man måste konstatera, att han ändrat åsikt i hästfrågan. Jag kan i varje fall av handlingarna inte utläsa annat än att han i stort sett var enig med försvarsministern då fjärde huvudtiteln och proposition nr 110 skrevs — visserligen kan man kanske mellan raderna utläsa vissa nyanser, men i det stora hela var han dock då enig med försvarsministern. Sedan den varmblodiga hästens försvarare trätt in på arenan har emellertid arméchefen ändrat ståndpunkt. Jag hoppas verkligen att arméchefen är litet fastare i sina åsikter när han skall gripa sig an med att försvara vårt land än han här visat sig vara!

Vad vill nu Avelsföreningen för svenska varmblodiga hästen och vad vill utskottsmajoriteten? Jo, de anser att 400

Anslag till reparation

reparationer årligen bör inköpas. Men det är ju ganska märkligt att man kan köpa in dessa hästar utan att det därför behövs några pengar. Faktum är nämligen, att utskottsmajoriteten inte har ansett det nödvändigt att föreslå någon höjning av anslaget.

Där inträder den tredje underligheten, enligt min mening. För att få klarhet i den frågan får vi gå till jordbruksutskottets utlåtande nr 31. Där finner vi att majoriteten förordar att dessa pengar skall tas ur hästavefonden. Där finns visserligen pengar, ty fonden uppgår nu till 2,1 miljoner kronor. Den har minskats sedan 1947, då där fanns 5 miljoner kronor, men det finns, som sagt, 2,1 miljoner kronor kvar, så att det skulle räcka. Eftersom försvarsministern, såvitt jag kan förstå, har förordat inköp av omkring 65 reparationer årligen, skulle det nu bli fråga om att köpa 335 reparationer till, och det är inte småsummor, ärade kammarledamöter. Varje kallblodig häst beräknas kosta 2 300 kronor och varje varmblodig 2 500 kronor. Det blir sedan en ren räkneoperation hur många hästar man får för 700 000 kronor eller ett belopp något därutöver.

Nu finns det i promemorian och även i utskottsmajoritetens skrivning antydningar om att staten borde göra affärer med hästar. Man menar att det vore bra om staten kunde exportera hästar och tjäna pengar därpå. Jag har försökt att få klarhet i hur det ligger till med statens hästaffärer, och jag har blivit uppläst om från mycket vederhäftigt håll, att det är inga lysande affärer för staten. Det är snarare Ebberöds bank — för varje häst som vi säljer på export förlorar vi pengar. På det kan vi alltså inte få någon inkomst, utan det blir tvärtom förlust.

Sedan är det ytterligare en sak som är väsentlig i sammanhanget, nämligen — vilket jordbruksutskottet också erinrar om — att de pengar, som nu tas ur hästavefonden för att bestrida kostnaderna för inköp av dessa reparationer, skall återföras till fonden via ett anslag på driftbudgeten under nionde huvudtiteln.

Jordbruksutskottet säger härom i sitt utlåtande: »I detta sammanhang får jordbruksutskottet dock erinra om att utskottet vid behandlingen av spørsmålet om inrättandet av ifrågakvarande fond utgick ifrån att — därest fonden komme att nedgå i någon mera väsentlig utsträckning — ett belopp motsvarande vad som tagits i anspråk skulle avsättas, då läget så tillät.» Jag förmodar att 600 000—700 000 kronor måste anses vara en nedgång i »väsentlig utsträckning», eftersom fonden nu uppgår till bara 2,1 miljoner kronor.

Det är alltså bara fråga om att dra en växel i år, som måste inlösas nästa år. Det har jag för min del ingen lust att medverka till. Till själva inköpen kommer också en hel del andra utgifter för reparationer och vad med dem sammanhänger.

Det har talats om i detta sammanhang, att man skulle vila på hanen och söka få till stånd en samordning mellan de civila intressena och de militära behoven. Redan vad jag nu sagt om denna frågas fördelning på olika departement gör det nog minst sagt tveksamt, om man bör söka åstadkomma en sådan samordning. Jag tror att det blir billigare för alla parter om vi här håller isär de civila och de militära intressena. I varje fall bör inte fjärde huvudtiteln belastas med utgifter för den civila hästaveln. Något annat är väl ändå en orimlig tanke.

Min bestämda mening på denna punkt är alltså, herr talman, att utskottsmajoritetens yrkande bör avslås och att sålunda riksdagen — och därvid i första hand denna kammare — bör biträda den reservation, som är fogad till utlåtandet på förevarande punkt.

Jag gör det alldeles särskilt därför att vi ju tidigare behandlat de väsentliga utgiftspunkterna under fjärde huvudtiteln. Jag har därvid i någon mån varit opponent och menat att på vissa punkter siffrorna varit för höga. Det har varit min övertygelse, men jag finner mig naturligtvis lojalt i de beslut som fattas. Jag skulle dock tro att även de, som varit beredda att utan vidare godkänna

Anslag till remontering

varje utgiftspost under fjärde huvudtiteln, ändå har räknat med att de minskningar som kan åstadkommas skall också genomföras. Nu har vi kommit till en punkt, där vi kan göra en minskning, och då vägrar ni, mina herrar i utskottsavdelningen i vändningen. Så kan man enligt min mening inte handla, utan vi bör följa de förslag som kommer från Kungl. Maj:t även när det gäller minskningar. Då i detta fall minskningen inte på något sätt går ut över försvarets berättigade intressen kan vi ju göra det utan minsta risk.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet på denna punkt. Jag vill tillägga att reservationen över hela linjen står i full överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

I detta anförande instämde herr *Hesselbom* (s).

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Det var egendomligt att höra herr Gustaf Karlsson med sådan energi tala för att ett samhälle ute på landsbygden skulle avfolkas genom åtgärder, som han anslöt sig till. Om man inte visste, var Strömsholm ligger, skulle man genom herr Gustaf Karlssons anförande åtminstone förstå, att det inte ligger på Västkusten, ty då hade man säkert fått höra helt andra toner från hans sida.

Herr Gustaf Karlsson uppehöll sig mycket vid kostnaderna och yttrade i slutet av sitt anförande, att om det blev en civil körskola på Strömsholm, skulle kostnaderna för den åtminstone inte behöva belasta fjärde huvudtiteln. Nej, det är ju inte meningen. Herr Karlsson förbigick helt och hållet vad utskottet skriver på s. 56, där utskottet förutsätter att vid inrättandet av en civil körskola vid Strömsholm skäligen del av kostnaderna härför bestrides av intresserade skogs- och jordbruksorganisationer.

Utskottet har ju både i fjol och i år uppvaktats av företrädare för storskogsbruket, som under senare år har kom-

mit underfund med att traktordriften i skogen har sin begränsning. Man kan inte övergå till den i hur stor omfattning som helst, utan hästar behövs också, om avverkningarna skall kunna bedrivas på ett ekonomiskt sätt. Man har därför blivit orolig för att hästbeståndet minskar för mycket, och man har velat få åtgärder vidtagna för att i någon mån öka tillgången på hästar. I fjol frågade vi dem, som uppvaktade första avdelningen, om de inte själva skulle vara intresserade av att göra någonting i det syftet. Det var en representant för ett bolag, som hade användning för ett mycket stort antal hästar, som jag ställde den frågan till. Svaret var inte vidare upplysande, men i år har de olika organisationerna sinsemellan diskuterat frågan och gjort ett formligt underhandsanbud, som jag tror skulle kunna leda till en uppdelning av kostnaderna. Men förutsättningen är naturligtvis att riksdagen inte forcerar frågan och klipper av all diskussion redan i år.

Enligt propositionen skall ridskolan flyttas från Strömsholm till Umeå. Jag tror inte att den frågan är så grundligt utredd som den kanske borde vara. Jag har hört att kostnadsfrågan ingalunda är klar och att kostnaderna för förflyttningen säkerligen kommer att bli betydligt större än man förut räknade med. Herr Gustaf Karlsson gjorde ett förringande uttalande om arméchefen, därför att denne i viss mån har ändrat åsikt i denna fråga. Det är kanske inte så märkvärdigt, om han har gjort det på grund av de närmare upplysningar som han har fått under det senast förlutna året. Också han kan väl ha blivit påverkad av att det från alla håll så tydligt har utsagts, att fjärde huvudtiteln inte skulle belastas med några merkostnader, om en civil körskola inrättades vid Strömsholm.

Utskottet har erinrat om vad utskottet skrev och riksdagen godkände i fjol, nämligen att man ytterligare borde utreda frågan om förläggningen i Strömsholm. Nu har departementschefen i propositionen endast anmält, att utredningen har framlagts den 20 oktober 1955,

Anslag till remontering

och på ett par rader talat om vad den utmynnade i. Men motiven har över huvud taget inte refererats. Utskottet säger nu att riksdagen borde ha fått en redoförelse för utredningen och blivit i tillfälle att taga ställning till frågan. Herr Gustaf Karlsson gör i det sammanhanget gällande att det förekommer i hundratal fall att en utredning läggs på hyllan och aldrig förs fram inför riksdagen. Saken ligger dock litet annorlunda till, om riksdagen direkt begärt en utredning som skulle läggas till grund för nästa års ställningstagande.

Jag undrar för övrigt, om Kungl. Maj:t haft så mycket tillfälle att begrunda den här utredningen, innan beslutet fattades. Utredningen var enligt propositionen daterad den 20 oktober, och jag misstänker att herrar departementschefer kom upp till finansministern omkring den 1 november med sina petita, och det var väl då, antar jag, som frågan avgjordes; beslutet blev negativt, därför att finansministern trodde att ett genomförande av förslaget skulle leda till en kostnadsökning. Vi kanske kan få upplysning om hur det förhöll sig i det avseendet, eftersom finansministern nu är här närvarande.

Försvarsministern har endast uttalat att enligt vad han inhämtat från chefen för jordbruksdepartementet kommer något förslag om inrättande av en civil körskola icke att framläggas och på den grunden har försvarsministern inte tagit någon hänsyn till den önskan riksdagen i fjol uttalade.

Herr Gustaf Karlsson var också inne på de förslag som har framförts i fråga om remonteringen. Det är ju så att ett förslag från Avelsföreningen för svenska varmblodiga hästen innebar att armén årligen skulle inköpa ytterligare 85 remonter utöver de 65 som erfordras för remonteringen av stamridhästbeståndet. Avelsföreningen förutsatte att av kostnaderna för inköp av dessa 85 remonter endast så stor del skulle bestridas av armén som motsvarade inköp av 50 kallblodiga ackorddraghästar, medan merpriset skulle betalas av medel från hästavelsfonden i anslutning till vad

statsutskottet och jordbruksutskottet tidigare uttalat.

Nu säger herr Gustaf Karlsson, att om man tar pengar från hästavelsfonden i någon väsentlig utsträckning, måste de ersättas över budgeten, men detta beror väl ändå, herr Karlsson, på vad riksdagen beslutar i den frågan. Det går väl inte automatiskt.

Utskottet har i det betänkande som vi nu behandlar på nytt understrukt angelägenheten av att en nedskärning av arméns hästbestånd icke sker utan att samtidigt betryggande åtgärder vidtages för tillgodoseende av krigsmaktens och näringslivets behov av hästar vid mobilisering eller krig. Vi har i utskottet framhållit att en samordning härvidlag är önskvärd, och vi finner det alltjämt angeläget att utredningen fullföljes, huruvida man inte skulle kunna inrätta en civil körskola vid Strömsholm och förena den med nuvarande försvarsanordningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **DOMÖ** (h):

Herr talman! Kärnpunkten i utskottets utlåtande är ju de satsar på s. 56 som lyder: »Utskottet vill ånyo understryka angelägenheten av att en nedskärning av arméns hästbestånd icke sker utan att samtidigt betryggande åtgärder vidtagas för tillgodoseende av krigsmaktens och näringslivets behov av hästar vid mobilisering eller krig. Såsom riksdagen tidigare uttalat, framstår en samordning härvidlag som önskvärd.» Därefter uttalar utskottet, att den utredning som vi begärde förra året om försök till samordning skulle återupptagas. Det är alltså ett ganska klart uttalande från utskottets sida, och då är det naturligtvis angeläget att inte undervärdera vad som ligger bakom detta uttalande, nämligen att riksdagen vill att vad riksdagen begärde i fjol skall effektueras.

Nu säger herr Karlsson, att det händer ju så väldigt ofta att Kungl. Maj:t inte framlägger förslag som riksdagen begärt. Ja, visst händer det, men så som

Anslag till remontering

detta var uttalat är det nog ganska ovanligt, att man inte — åtminstone på riksdagens bord — får fram något resultat av uttalandet. Bakom detta ganska bestämda uttalande av riksdagen ligger ju den känsla av frågans vikt som finns hos så många. Jag tillhör inte dem som på något sätt vill kritisera de försök till rationalisering och anpassning efter en ny tid som försvarsministern gör, och jag förstår mycket väl att det inte är så lätt att inom de anslag som han har till sitt förfogande få utrymme för alla de saker, som han anser vara särdeles viktiga, men jag skall, herr talman, tillåta mig att framhålla ett par saker som jag i förevarande sammanhang anser är viktiga. Utvecklingen mot ett mindre hästantal är alltmer oroande. Det föreligger ganska stora risker för att vi med hänsyn till det totala försvaret — således både till krigsmaktens och produktions behov under en avspärning — skall komma i ett läge som är onödigt äventyrligt. Jag kan därför inte komma ifrån att det skulle vara skäl i att söka komma till en sådan lösning som utskottet här har antytt.

Det är inte bara frågan om dessa hästar, som försvaret och jordbruket nu behöver, som är alldeles avgörande. Det går inte att tänka sig att utan ett något bredare underlag för hästintresset på lång sikt få fram det antal hästar som behövs. Vi har en lovande ridsport och ett stort intresse hos civila ryttare m. fl., och det skulle vara all anledning att söka förena dessa intressen till en sådan samordning som utskottet avser när det gäller ansträngningarna att uppehålla det erforderliga hästbeståndet. Jag vill därför understryka vikten av att de av utskottet förordade åtgärderna verkligen vidtages.

Jag skulle tro att man ser på denna fråga något annorlunda nu än bara för några få år sedan. Då var det ganska naturligt att man räknade med att traktorer, motorcyklar och liknande transportmedel skulle övertaga hästens roll vid försvarsmakten och i jordbruket, men det har ju visat sig att hästen bibehåller sin ställning segare än man har

trott, och numera är det väl tämligen klart, att det inte minst för skogsbruket är synnerligen viktigt att ha tillgång till hästar. Man bör därför inte spolia de möjligheter att bibehålla hästbeståndet som kan åstadkommas om man söker samordna hela komplexet. Det är väl inte någon onaturlig sak, om man här söker förena de olika intressena och föreslår att täcka en del av kostnaderna från hästavelsfonden. De ifrågasatta anordningarna tjänar ju sådana ändamål som hästavelsfonden är avsedd att tjäna. Jag skall inte gå in på detaljer, eftersom alla är klart medvetna om både den ena och den andra saken, utan jag vill endast understryka den starka förhoppning som finns i mycket vida kretsar bland jordbrukare och skogsfolk, att man nu i alla fall skall kunna komma fram till en lösning av frågan, som utan att väcka motsättningar leder till ett resultat som tjänar både det totala försvaret och vårt jord- och skogsbruk.

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **TORSTEN NILSSON:**

Herr talman! Jag känner till att börja med ett behov att understryka önskvärdheten av att riksdagen, när de militära myndigheterna befilar sig om att spara och rationalisera, inte lägger stenar i vägen för dessa strävanden. Vi vet ju ändå, att försvarets målsmän ofta utsättes för kritiken, att de inte skulle följa med i den utveckling som sker på krigsteknikens område, liksom för en kritik som går ut på att de inte tillräckligt skulle beakta kravet, att på ett effektivt sätt utnyttja de pengar som ställes till förfogande. Denna kritik är i regel hållen i överkant. Det är klart att misstag kan ske här liksom på alla andra områden, men på det hela taget har jag intrycket att man på militärt håll både vill modernisera och effektivisera samt göra de besparingar som är möjliga.

Vad sker nu i anslutning till det här framlagda förslaget? Vi vet att överbefälhavaren på sin tid var inställd på att helt avskaffa kavalleriet. Departements-

Anslag till remontering

chefen gjorde emellertid vissa eftergifter för de önskemål som framfördes, att man skulle använda ryttare vid militära operationer i de norrländska skogarna. Men vad har sedan skett? Jo, utskottsmajoriteten har förvandlat 335 färre eller flera varmblodiga remonter till en fråga om hästbeståndet för totalförsvaret. Och detta är anmärkningsvärt, det tycker jag verkligen. När jag lyssnade till herr Domö i den förra debatten, fick jag intrycket att han på vissa punkter uttryckte sig klart och till och med följdriktigt. När jag nu hör på honom, måste jag bekänna att hans tänkande plötsligt förefaller att ha blivit helt irrationellt.

Ty vad är det fråga om här? Det totala hästbeståndet är i dag 290 000. Med den organisation vi hade intill 1955 behövde försvaret ta ut 35 000 av dessa hästar. Man har från den s. k. avelsföreningen kritiserat mig för att jag bara skulle ha tagit hänsyn till utrustningsbehovet, men jag vill framhålla, att den nu nämnda siffran också inkluderar ersättningsbehovet. Om utvecklingen fortskrider som hittills, kan vi räkna med att det totala hästbeståndet år 1960 är 200 000. Då behöver vi ta ut 15 000 hästar för armén. Det rör sig med andra ord om en nedgång från 12 till 7 procent av det totala antalet hästar, som behöver tas ut för arméns räkning.

Utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit önskar utskottet en remontering på 335, märk väl, varmblodiga hästar. I jämförelse med de nuvarande 290 000 hästarna och de 200 000 hästar man beräknar att vi skall ha år 1960 betyder dessa 335 varmblod platt intet. Eftersom hästarna är varmblodiga, kommer de för övrigt inte heller att kunna användas för sitt egentliga ändamål. Det är riktigt att arméchefen, efter den uppvaktning som gjorts hos honom och sedan utskottet bett honom ta ställning till avelsföreningens förslag, har sagt att om riksdagen vill ge försvaret också dessa varmblodiga hästar, märk väl utan att kostnaderna skall belasta fjärde huvudtiteln, då kan han till nöds vara med om saken. Varför skulle han för övrigt inte vara det? Men var och en som tänker sig in i dessa

problem måste medge, att det är ett bra underligt resonemang, när man försöker ge sken av att dessa 335 varmblodiga remonter skulle ha avgörande betydelse för hästbeståndet i landet.

Nu säger herr Domö, att vi bör tänka oss för — det har visat sig att man överdrivit möjligheterna att mekanisera dragkraften framför allt på skogsbrukets område. Ja, men om skogsbolagen har insett detta, vad kommer då att ske? Jo, det blir automatiskt en återgång till hästdragkraften. Om det nu är riktigt, som herr Domö säger, att skogsägarna har insett detta! Då skall väl inte staten, fjärde huvudtiteln och försvaret, hålla skogsbolagen under armarna och säga, att eftersom skogsbolagen inte förut insett vikten av att behålla hästar men nu kommer att förslå betydelsen därav, så skall staten ställa dessa hästar till förfogande. Det var ett i sanning underligt resonemang, och det är enligt mitt förmenande ett underbetyg åt skogsbolagen, därest dessa skulle tänka och handla på det sätt han här beskrev.

Men, säger man och kommer in på frågan om Strömsholm, det kan hända att det finns intresse för en privat körskola i samarbete med en militär sådan. Ur militär synpunkt behövs den inte — vårt hästbestånd kommer i huvudsak att befinna sig längre upp i Norrland — men ur civil synpunkt skulle detta vara önskvärt. Herr Näsgård antyder att det numera finns ett underhandsanbud. Riksdagen beslöt föregående år att ge skogsbolagen en chans, därest de var intresserade av denna privata körskola. Kontakt har också sökts med skogsbolagen, men de visade inte något påtagligt intresse för saken. Måhända utgick de från att staten skulle påtaga sig uppgiften. När sedan Kungl. Maj:t lägger fram sin proposition, vilken innebär att skolan i Strömsholm lägges ned år 1957, visar skogsbolagen enligt utskottet ett nymornat intresse för en dylik körskola. Jag vet nu inte vad »underhandsanbudet!» innebär, men om det är fråga om den skrivelse, som tillställts statsutskottet, måste jag säga att den är till intet förpliktigande. Vad säger Skogsbrukens samarbetsdelegation? Jo, dele-

Anslag till remontering

gationen bekräftar »dels att det — med hänsyn till hästens alltjämt stora användning inom skogsbruket — från de samlade svenska skogsbrukens sida föreligger mycket stort intresse för en lycklig lösning av ovan angivna fråga och dels att representanter för skogsbruket äro beredda att medverka vid den fortsatta beredning och prövning av detta ärende, som enligt Samarbetsdelegationens mening snarast bör komma till stånd». Tack så mycket! Det innebär i och för sig inte alls någon förpliktelse. Det kan t. o. m. innebära att man från samarbetsdelegationens sida önskar att det skall vara staten, som löser denna fråga. Men föreligger verkligen det heta intresse för saken, som man skulle kunna sluta sig till av herr Domös anförande, finns möjligheten att säga: »Vi inrättar en privat körskola i Strömsholm.» Och det kan ske före den 1 juli 1957, ty det är då skolan skall nedläggas, och i så fall, finns det alltid en chans att klara saken.

Beträffande frågan om att samhället skulle avfolkas vill jag bara säga, att om man begär att försvaret skall verkställa de rationaliseringar, som är nödvändiga och önskvärda, men samtidigt ständigt säger stopp, därför att man får indraga några befattningar på en viss ort, skall man sluta att kräva av militären att den skall göra några rationaliseringar.

Sedan tror jag också jag kan försäkra herr Näsgård, att det inte blir tal om någon avfolkning från Strömsholm, eftersom det kan komma att placeras andra ting där, alldeles oavsett om det blir någon körskola eller inte.

Den kritik beträffande klarheten eller bristen på klarhet i utskottets utlåtande, som levererades av herr Karlsson i Munkedal, måste jag nog erkänna att det ligger mycket i. Jag tycker att riksdagens ledamöter skall veta vad det är de kan komma att besluta. Det skall man inte försöka undandra dem. 400 varmblodiga remonter skall anskaffas utan att anslaget höjes för remontering i fjärde huvudtiteln. Jag kan emellertid nämna, att det blir en extra kostnad på i runt tal en miljon kronor. För furagering av dessa 400 remonter blir det en ytterligare års-

kostnad på 450 000 kronor. Kostnaderna för personalen vid Herrevadsklosters och Utnäslöts remontdepåer kommer att dra en kostnad för ett år av drygt en miljon kronor. Och denna kostnad uppstår, oavsett om man sedermera följer Kungl. Maj:ts förslag eller det förslag, som tydligen ligger bakom utskottets skrivning. Är det meningen att dessa pengar skall tagas från hästavelsfonden, skulle jag tro att den snabbt blir tömd. Och vem skall sedan fylla på fonden? Jo, det skall väl statsverket göra. Om man därefter går på det förslag, som utskottet tänkt sig, innebär det i fortsättningen en extra kostnad per år av 1,2 miljoner kronor utöver de kostnader, som regeringen har beräknat. Detta är väl ändå ting, som inte skall undanhållas kammarens ledamöter. Herr Näsgård sade, att det blir beroende på vad riksdagen beslutar, var pengarna skall tagas. Det är riktigt, men riksdagen skall ha klart för sig att om man följer utskottsmajoriteten, beslutar man om en extra utgiftssumma på 2,5 miljoner kronor.

Jag har, herr talman, bara velat lämna dessa kalla fakta och upplysningar för att riksdagen skall ha riktigt klart för sig vad som beslutas, när man följer utskottsmajoriteten i denna fråga.

Herr DOMÖ (h):

Herr talman! Jag är ledsen över att jag behöver börja med att säga, att jag tror att försvarsministern gjorde det litet för lätt för sig i vissa fall. Han var älskvärd nog att säga mig, att jag t. o. m. vid ett visst tillfälle hade varit följdriktig. Jag kan icke kvittera detta på annat sätt än genom att säga, att försvarsministerns följdriktighet består däri att han begränsar sig till ett ytterst litet område, där han för sin strid skickligt och kallt.

Det resonemang, som försvarsministern förde, omfattade nämligen inte hela det fält, som denna fråga omspänner. När jag säger, att försvarsministern gör det litet lätt för sig, menar jag bl. a., att han framställer saken så som om de, som vill ha kvar hästar i litet större ut-

Anslag till reparation

sträckning än han och försvarsledningen vill, hindrar rationalisering och besparing. Det är naturligtvis en ganska hastig slutledning. Om man ser det på litet längre sikt vad är då rationalisering och vad är besparing? Jag är inte så säker på att de jägarbataljoner, som nu utrustas med motorcyklar och maskiner för dyra pengar, innebär en besparing. Både försvarsministern och jag har ju sett den utveckling som användningen av hästar tagit och hur utomordentligt väl det går att använda hästar till vissa uppgifter i försvaret.

Gentemot försvarsministerns resonemang vill jag framhålla att när man gör beräkningarna och därvid får fram, att man undan för undan minskar hästuttaget till armén och hastigare än vad minskningen sker i häststocken, så tar man inte tillräcklig hänsyn till den ersättningsreserv, som ovillkorligen måste finnas. Man tar vid mobilisering ut en del hästar, som skickas i tjänst, men efter ett par tre dagar måste de sändas hem på grund av olämplighet eller skador och ersättas med andra. På så sätt sväller undan för undan det antal hästar, som slutligen blir engagerade i förvarstjänst. De kvarvarande hästarna i jord- och skogsbruk blir så allt färre. Denna fara är vi rädda för. Det är inte bara skogsbolagen som behöver hästar. Den verkligt stora delen av timmerdrivingarna sker med hjälp av hästar som ägs av enskilda jordbrukare, som har sina lotter inom skogsbolagens marker eller i närheten av dessa. Hästuttagen kommer därför inte bara att gälla skogsbolagen utan i ännu högre grad de enskilda jordbrukare, som använder hästar i skogen eller till jordbruket. Den ironi, som väl låg bakom försvarsministerns yttrande, när han talade om varmblodiga hästar, vittnar inte om att han är fullt inne i frågan. Vi har en ganska god stam varmblodiga hästar som det vore fel att förstöra, och förefintligheten av varmblodiga hästar, som mycket väl kan användas i armén till olika ändamål, möjliggör, att man inte behöver ta i anspråk kallblodiga hästar, som ägs av jordbrukare med en eller två hästar. Alltefter-

som hästantalet sjunker inom jordbruket blir hästarna fördelade på en större mängd enheter. Ju fler enheter som man då berövar möjligheten till dragare i kritiska situationer, desto värre är det. Det är inte någon liten fara som hotar, och vi kommer ganska snart i obalans. Redan i början av 1960-talet blir ju tillväxten mindre än föreliggande behov.

Det skulle vara orimligt, sade försvarsministern, att taga pengar ur hästavelnsfonden, ty då får staten göra tillskott där. Ja, formellt, men de pengar, som går till hästfonderna, kommer merendels via hästar från totalisator. Där kommer mycket pengar in, och ett stort hästbestånd ger i och för sig stora pengar. Det blir enligt min uppfattning inte den dåliga affär, som försvarsministern talar om. Därför tror jag, att det finns all anledning att följa den linje, som utskottet här anvisar.

Herr NILSSON, ALFRED, (fp):

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå försvarsministerns ställningstagande i denna fråga, när han säger, att vi inte behöver mer än så och så många hästar i fredstid eller så och så många hästar i ofredstid. Det är naturligt när högsta ledningen inom försvaret säger det. Det kan man förstå. Men det är inte alla inom försvaret som har denna mening. Det finns andra inom försvaret, som säger, att vi har gått för hastigt fram. Jag undrar bara, hur det skulle se ut, om det skulle braka löst, och vissa motorfordon skulle försöka tränga sig fram i oländig terräng, över berg o. s. v., där svenska armén kanhända får krypa upp, när striden pågått en tid. Det finns många, som menar, att det då kan bli kritiskt. Det har gjort att folk från både söder och norr säger sig, att så hastigt som vissa militärer vill är det nog inte skäl att slopa hästarna i försvarets tjänst.

Vad är det nu som första avdelningen — som är enhällig — och statsutskottet har velat? Jo, utskottet vill att resultatet av verkställd utredning rörande inrättandet av civil körskola och hästdepå vid Strömsholm skall föreläggas 1957 års

Anslag till remontering

riksdag och att utredning verkställes rörande samordning av olika åtgärder för tillgodoseende av krigsmaktens och näringslivets behov av hästar samt att resultatet härav förelägges 1957 års riksdag. Det är ungefär detsamma som riksdagen sade i fjol, men som inte har effektuerats. Jag måste säga att jag är mycket förvånad över att jordbruksministern inte tog ad notam det förslag, som utredningsmannen, generaldirektör Nordlander, lade fram, ty då hade det legat till på ett annat sätt.

Försvarsministern säger, att Strömsholm skall ersättas med något annat. Då frågar man sig: Kan det inte vara ekonomiskt riktigt, att remontdepån förläggas till Strömsholm i stället för — såsom nu är tänkt — någon annanstans norröver? Det är en av orsakerna till att man vill vila på hanen ytterligare ett år. Detta hade inte behövts, om jordbruksministern hade framlagt en proposition om Strömsholm och föreslagit en samordning av det hela. Det var i varje fall inte riksdagens tanke i fjol att detta skulle dröja ytterligare ett år.

Jag kommer sedan in på frågan om hästavefsfonden. Herr Gustaf Karlsson sade att vi förlorade pengar på varje häst som vi exporterar. Ja, det är riktigt, att produktionskostnaderna är så höga, att vi inte kan få ut hela kostnaden för de hästar, som exporteras till Schweiz. Men, herr Karlsson, hur var det under kriget, när vi exporterade oändliga mängder av hästar och jordbrukarna inte fick ut samma pris som vi fick i utlandet? Jag anser detta rätt, ty priserna hade då drivits upp för högt inom landet — så det är ingenting att säga därom. Men den synnerligen stora mängd av de pengar, som flöt in genom detta arrangemang, skulle ju användas till att hjälpa hästuppfödarna, om det blev svårare tider på hästavefsområdet. Jag måste säga, att någonting mer, jag kanske skall säga bedrövligt, än som skett när det gäller denna fond, har jag knappast varit med om under hela min långa riksdagstid. Fonden har använts till alla andra ändamål och minst till hästarna. Detta tycker jag borde vara

en tankställare för herr Gustaf Karlsson, som jämrade sig över vad vi förlorar på detta område. Vi exporterar ju från landet också andra saker utan att få full täckning för produktionskostnaderna, så det är inte något enastående.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid denna fråga. Här har hållits anföranden av herr Domö och herr Näsgård, och jag instämmer helt i dem. Jag vill bara säga, att den uppräknings av summor som försvarsministern gjorde, gäller väl ett år och ingenting mer. Det var inte alls tal om att dessa skulle avse längre tid, eftersom det skulle framläggas ett nytt förslag till nästa års riksdag.

Jag vill återkomma till det som jag började med. Meningarna om hästens användbarhet under ofredstid är mycket, mycket delade, och detta är anledningen till att vi, som räknar oss till försvarets vänner — dit hör glädjande nog snart sagt hela Sveriges folk — tror, att motorerna inte kan göra allt. Det har visat sig i arbetet i skogarna och det har visat sig i småbruket, där traktorererna använts på tegar som varit alltför små, och man har investerat alltför stort kapital på de små jordbruket, där man borde ha nöjt sig med en eller två hästar.

Med hänsyn till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr statsrådet **TORSTEN NILSSON:**

Herr talman! Jag hade faktiskt det intrycket, att herr Alfred Nilsson i sitt senaste anförande — trots att han är känd som en stor hästentusiast och att han själv efter vad jag vet har gjort mycket stora insatser när det gäller hästavefsområdet här i landet — tydligen utgår ifrån att det här bara blir fråga om en övergångsföreteelse, om vi skulle följa utskottet, eftersom han poängterade att de siffror, som jag nämnde, bara kunde gälla ett år. Ja, detta gäller endast under den förutsättningen, att vi skall sluta upp med att reparera 400 varmblodiga

Anslag till remontering

hästar i fortsättningen — annars kommer dessa kostnader att upprepas det ena året efter det andra. Menar herr Nilsson, att det skulle vara ett uppskov under ett år och att han sedan utgår från precis samma uppfattning som jag, och att även hästuppfödarna får ge upp och dra den slutsatsen, att utvecklingen obönhörligt går i den riktning, som försvarsministern och militärledningen ansett att den kommer att ta? I så fall måste jag säga, att det bara är att göra pinan längre. Anser vi att utvecklingen går därhän — såsom jag utgår ifrån — tycker jag att man så snart som möjligt skall dra de riktiga slutsatserna därav och handla i enlighet därmed.

Herr Domö sade i sitt senaste anförande att de synpunkter jag anlade inte omfattande hela fältet — såsom han uttryckte det. Men jag påpekade bara, att de 335 extra remonter vi nu diskuterar inte kan ha någon betydelse i det totala försvaret, när vi nu har 290 000 hästar och år 1960 200 000 hästar i landet. Själva utrustningsbehovet beräknas 1955 och 1960 till 26 000 respektive 10 000 — men jag hade för säkerhets skull i mitt tidigare anförande även räknat med det ersättningsbehov som herr Domö efterlyste. Nu säger man, att uttagningen av hästar kan bli ett problem för lantbrukarna, framför allt de mindre lantbrukarna. Nu förhåller det sig dock så, att även de mindre lantbrukarna i allt större utsträckning övergår till traktorer. Då ställer man sig naturligtvis den frågan: Hur många av dessa traktorer kommer att mobiliseras vid ett eventuellt krigsutbrott? Tio procent av det nuvarande traktorbeståndet kommer att mobiliseras — även i det avseendet vet vi vad vi talar om.

Nej, mina damer och herrar! Min uppfattning är nog den, att när utvecklingen på krigsteknikens område går mot reaplan, atombomber och robotar, då skall man inte klamra sig fast vid kavalleriet, även om man företräder hästuppfödarnas intressen. Jag har sagt en gång i en debatt i medkammaren med herr von Seth, att tidigare var hästuppfödarna till för kavalleriets skull, men

nu har man det intrycket att en del vill bevara kavalleriet för hästuppfödarnas skull. Det tror jag uppriktigt sagt inte är klok försvarspolitik, vare sig på kortare eller längre sikt.

Herr NILSSON, ALFRED, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om det vore så att försvarets män hade reagerat på samma sätt mot avhästningen som de stora skogsbolagen när det gällt skogarnas folk, då kan det hända, att det behövs litet fler hästar. Det gör de inte, utan allt fortfarande går utvecklingen i den riktningen, att vi inte skall ha några hästar till försvaret. Då är det klart, att avvecklingen går fortare. Så många remonter som vi har köpt de senare åren är det inte skäl att behålla inom landet, utan jag menar att man skall försöka exportera ännu flera än de hundra hästar som vi har exporterat till Schweiz.

Jag kan inte tycka annat än att den svenske hästuppfödaren har blivit illa behandlad, men jag kan vara med om katastrofteorien och säga: bort med alla hästarna! Då går det fortare över, då blir det ett verkligt underskott på hästar. Vi har i dag — ett fölbestånd som inte rekryterar mer än hundra tusen hästar, och går utskottets förslag inte igenom, blir det en våldsam masslakt av hästar. A la bonne heure, vill Sveriges folk eller Sveriges riksdag ha det på det sättet, må det vara hänt. Men jag tror att det är oklokt.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast av den orsaken, att jag räknade med att försvarsministern skulle ta till orda efter min med- och huvudmotion när herr Domö, vilket han också gjorde. Jag har gjort några reflexioner med anledning av vad herr statsrådet då sade.

Jag kan sammanfatta en del av mina invändningar mot statsrådets yttrande på följande sätt. Att jag har varit med om att motionera i denna fråga beror framför allt på två skäl. Det första är

Anslag till reparation

att jag anser, att om man inom försvarsväsendet skulle t. ex. få en annan mödelyck och vilja ha huvuddelen av våra jägarförband i de stora skogsområdena och i Norrland beridna, kommer man inte att kunna genomföra detta. Landets slakterier tillförs nu varje år stora mängder av unghästar och varmlodiga avelshästar, och det dröjer inte länge förrän man inte har tillräckligt med hästar för försvaret, om man till äventyrs skulle anse sig behöva mera hästar för att flytta folk snabbt igenom skogar, där vägarna kanske är kontrollerade av motståndaren. Det andra skälet är att herr statsrådet inte tillmäter det så stor betydelse, att jordbrukarna kommer att sitta illa till, om man skall ta ut bara 15 000 hästar och det kanske finns 200 000 hästar kvar. I praktiken kommer det att fungera på följande sätt. De flesta gårdar, där det nu finns häst, har bara en eller två hästar, och då tar man ut antingen bondens enda häst eller den ena av de två. Skadeverkan blir ju därför ofantligt mycket större än förr, även om det bara är 15 000 hästar som skall tas ut. Tidigare hade varje jordbrukare flera hästar, och då blev det inte katastrof för honom. Men nu kan han kanske inte räkna med att hans traktor kan snabbt riggas upp för gengasdrift. Därför tycker jag, att man inte har någon reserv alls i det totala försvaret, om man går för långt när det gäller att minska hästarnas antal.

Annars är jag för min del fullt instädd med statsrådet, att fjärde huvudtiteln inte skall belastas mer än som är alldeles nödvändigt. Men jag tycker att man bör få ett år på sig för att få fram en lämplig lösning. Det är säkert inte omöjligt att tillgodose både försvarsväsendets intresse — försvaret har dock stort behov av hästar vid mobilisering — och jordbrukets behov att behålla de få hästar som finns kvar, inte helt, det kan man inte begära, men i den utsträckning det går. Därtill tycker jag, att det är ett logiskt fel i statsrådets uttalande om att årsuttaget på 335 hästar inte kan ha någon betydelse. Man måste väl multiplicera med det antal år under

vilket man fortsätter med det här systemet så länge hästarna finns kvar, antingen utackorderade eller disponerade på annat sätt. Man får inte glömma bort den multiplikation som skall till där. Det kan göra så pass mycket att det i praktiken faktiskt blir ganska märkbart, om det blir motsvarande mindre uttagning av hästar.

Jag har svårt att hålla med om att det inte skall gå att komma fram till någon lösning. Jag skulle vilja säga att det finns någonting mellan 65 och 400 stycken, och nog skulle man kunna tänka sig att komma fram till en överenskommelse där. Även kan man väl finna något sätt att få hästarna placera utan så avsevärda kostnader. Det har tidigare förekommit arrangemang i den riktningen. De kunde kanske utvecklas bättre.

Huvudskälet för att man här bör följa utskottet är, tycker jag, att det är rimligt att ta den chans som kan finnas att få en lösning som är mindre oacceptabel för både försvarsdepartementet, jordbruksdepartementet och jordbrukarna. Vid avtalsförhandlingar gör man ofta till slut ett försök som blir det bestående och som parterna inte sällan också blir belättna med. Jag tycker att läget här i någon mån kan jämföras med ett sådant förfarande. Om man nu bara drar ett definitivt streck blir vi berövade den möjligheten.

Allra sist jämförde statsrådet atombomber — man kan kanske t. o. m. säga vätebomber — och hästar. Jag vill då erinra om att utom det att jag har sysslat mycket med jordbruk och även fött upp hästar så har jag också varit officer i mina dagar och följer utvecklingen med intresse. Jag lever fortfarande i den uppfattningen att sedan man förgjort stridskrafter och stora produktionscentra i ett land måste man erövra det också. Det sättyg som kan ställas till av förband vilka ingen kan få tag på är nog ganska stort. Därför tycker jag inte att man bör avsäga sig möjligheten att leva vidare med all den friskareverksamhet som kan utvecklas av beriden trupp, ty hästarna kan folk inte hinna fatt. Det sista världskrigets erfarenheter

Anslag till reparation

är ju ännu inte alldeles förbi. I ett stort antal krigslägen var det faktiskt så, att de som hade tillgång till rörliga förband vilka inte behövde anlita vägarna gjorde insatser som inte var dåliga. Även om de inte var avgörande så bidrog de till resultatet. Man kan för övrigt inte alltid säga vad det avgörande är, ofta spelar många saker in. Därför tror jag att man inte bara skall dra ett streck över alltsammans. Det är möjligt att det ligger någonting i vad den nuvarande chefen för armén säger, när han försöker övertyga överbefälhavaren — förut var det tvärtom. Därför tror jag att man bör hålla även den här möjligheten öppen. Det förhindrar man, om man nu drar ett definitivt streck över all den avel av hästar som skulle kunna användas i försvaret.

Herr statsrådet **TORSTEN NILSSON:**

Herr talman! Uppriktigt sagt tyckte jag att herr Mannerskantz' senaste anförande var avslöjande. Han sade att det var beklagligt att parterna inte kunde föra regelrätta avtalsförhandlingar angående de ting som nu diskuteras. Jag förmodar att herr Mannerskantz då talade som hästuppfödare och inte som officer.

Vidare nämnde herr Mannerskantz att de 335 reparationerna, som vi nu enligt utskottet skulle skaffa oss, sedan skall räknas år efter år först, men inte ens hästentusiasterna anser att vi bör behålla de där 335, utan 100 skall säljas till utlandet. Detta anses helt naturligt. Jag får därför samma intryck av herr Mannerskantz som jag har fått av dem som tidigare yttrat sig till hästarnas förmån: de tror inte riktigt på den sak de går in för.

Slutligen sade herr Mannerskantz att i händelse av krig kan det inträffa att man tar bondens enda häst. Det kan inträffa mycket värre ting i händelse av krig, herr Mannerskantz. Det kan hända att man tar bondens enda dräng, och det tycker jag är minst lika upprörande. Men här gäller det ju att hjälpa varandra med både folk, traktorer och hästar. Det-

ta är en situation som herr Mannerskantz även i sin egenskap av förutvarande officer skulle försöka sätta sig in i.

Herr **GILLSTRÖM (s):**

Herr talman! När jag anslöt mig till uppskovslinjen skedde det med någon tvekan men också efter grundligt övervägande. Det skedde av flera skäl. Åtskilliga av dessa skäl har redan berörts här i debatten. Jag kan därför fatta mig kort.

En av orsakerna var det läge, vari personalen i Strömsholm och kommunen där skulle försättas. Försvarsministern kan nog inte förneka att vad som framlagts för utskottet om hur det skall bli för personalen är mycket magert. Personalen har uppvaktat utskottet och uttalat sin oro över vad som skall ske. Man har fått veta att de allra äldsta skall förtidspensioneras, men beträffande de övriga, som sitter fast i egnahem och sådant, vet man ingenting, och man har ingenting hört om den nya företagsamhet som skulle komma dit och som försvarsministern nyss talade om. Därom har över huvud taget ingenting sagts vare sig från kanslihuset eller av någon annan, när utskottet har behandlat dessa frågor.

Jag har vid många tillfällen haft att göra med företagsamhet som upphör, och jag är van från dessa tillfällen både som kommunalman och på annat sätt att kräva av företagaren att han, innan han definitivt bryter upp, har sett till hur det blir med den anställda arbetskraften. Även kommunen kan i någon mån bli lidande på verksamhetens upphörande. Jag kan inte hjälpa att jag ställer samma krav i det fallet på staten som jag vid många tillfällen har ställt på enskilda företag i ungefär samma situation. Det var det ena skälet jag ville återöppna.

Det andra gäller skogsbrukets behov av hästar. Här begärdes förra året vissa utredningar. En sådan har verkställts av generaldirektör Nordlander och har resulterat i ett tillstyrkande av att

Anslag till reparation

Strömsholm skall bibehållas. Detta måste ändå anses betyda någonting, även om Kungl. Maj:t inte har ansett att hans förslag bör föranleda någon framställning till riksdagen. Men utskottet, och det gäller väl även jordbruksutskottet i fjol, begärde också en utredning om hur man skulle kunna samordna näringslivets intressen och de statliga intressena i en lämplig kombination för att trygga tillgången på hästar för både militära och civila behov. Åt den utredningen har intet gjorts, och utskottet erinrar nu om att man gärna vill ha en sådan utredning, innan man fattar något definitivt beslut. Utskottet har i dag inte begärt annat än ett fullföljande av den utredning, som har begärts och som skulle kunna leda till att det befinnes riktigtast att Strömsholm icke nedläggs.

Inför utskottet har ifrån det större skogsbrukets representanter gjorts utfästelser, som jag för min del anser vara mera förpliktande än de som omnämnes i den skrivelse, försvarsministern nyss citerade. Det må vara hänt att där inte sägs annat än att man är villig att medverka till tillkomsten av en civil körskola. Utskottet menar, att saken bör kunna utredas och att det till äventyrs är möjligt att ordna denna kombination. I så fall förutsätter utskottet att det enskilda skogsbruket skall åta sig de ekonomiska förpliktelser som följer med dess speciella behov. I det fallet har inte utskottet räknat med att någonting skall läggas över vare sig på försvarets huvudtitel eller på jordbrukets huvudtitel eller någon annan.

Det tredje skälet, som jag för min del stöder mig på när jag vill vara försiktig vid mitt ståndpunktstagande, är de erfarenheter vi fått under många års behandling av militära äskanden. Det är nämligen inte första gången som man i första avdelningen i statsutskottet blir tveksam inför förslag som motiveras med militärledningens önskingar. Vi har upplevt många tillfällen, då en viss nyckfullhet i handläggningen av ärendena medfört betydande kostnader för statsverket, därför att man från det ena året till det andra bytt ståndpunkt. Det

har t. ex. det ena året byggts hus, som man under det andra året inte längre haft behov av o. s. v.

Jag är inte övertygad om — det är kanske mitt starkaste skäl för uppskovs-linjen — att flyttningen till Umeå kommer att visa sig så lyckosam. Det verkar av handlingarna att döma som om arméchefen redan vore på glid tillbaka till Strömsholm. Inför denna ombyttlighet tycker jag nog att riksdagen bör tänka sig för, innan den utan vidare följer med i svängarna. Riksdagen har blivit lurad på konfekten förr.

Som ett fjärde skäl får jag säga att det inte föreligger någon egentlig utredning om vad det kommer att kosta att förlägga strömsholmsanläggningen till Umeå. Det har sagts att det finns lokaler där. Ja, det har också från sakkunnigt håll sagts att där inte finns lämplig terräng. Även om det är riktigt som det sägs att de lokaler som finns är användbara, kommer det att visa sig, när anläggningen flyttats dit, att lokalerna behöver utvidgas och nytt byggas i stället för det som redan finns vid Strömsholm. Det är även sannolikt att man blir tvungen att bygga kostsamma vägar när man ordnar förläggningsfrågan.

Det är därför sannolikt att förläggningen till Umeå kommer att medföra betydande kostnader, om vilka vi i dag ingenting vet. Detta är ännu ett skäl till att vi inte alldeles utan vidare skall följa arméchefen till Umeå — han som nu är på väg tillbaka till Strömsholm.

Med det anförda har jag velat redovisa de skäl, som jag för min del funnit bärande och tillräckligt tunga för att jag i dag skall rösta för utskottets yrkande om uppskov med avgörandet.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Eftersom den debatt som nu föres beträffande statsutskottets utlåtande nr 121 har nära samhörighet med jordbruksutskottets utlåtande nr 31, har jag begärt ordet.

I debatten har som motivering när det gäller att försöka dämna upp den minskning av draghästarna, som har

Anslag till reparation

skett i detta land under den närmaste tiden, hänvisats till att man nu rekommenderar riksdagen att köpa in 400 remonthästar. Det är alldeles riktigt, att hästbeståndet har minskat, och det är riktigt att det kommer att ytterligare minska, ty rationaliseringen har gått framåt, inte bara på jordbrukets, utan också på skogsbrukets område. Jag tror inte, att vare sig den stora skogsindustrin i detta land eller de enskilda skogsägarna kommer att betjänas av den rekommendation, som görs i statsutskottets utlåtande här. Den rationalisering som åstadkommit under de senaste 15 åren går i en helt annan riktning.

Vid 1940-talets början hade vi 18 000 traktorer i vårt land. Sedan dess har traktorparken ökat med över 100 000. Jag tror sannerligen inte att man åstadkommer en uppdämning av minskningen av draghästarna genom att öka remonthästarnas antal, och inte heller genom att inrätta en körskola i Strömsholm. Man måste i så fall gå en radikalare väg, nämligen den att man via statsubventioner hjälper det mindre jordbruket att hålla ett större hästbestånd. Men vi har sannerligen inte sett att de stora skogsbolagen försökt medverka till en sådan utveckling. Tvärtom har skogsbolagen medverkat till att öka traktorparken även hos det mindre jordbruket.

Rationaliseringen inom jordbruket åstadkoms först inom de större jordbruksenheterna. Sedan har det spritt sig undan för undan, och nu bedrivs en stark rationalisering även i övre Norrland. Vad vi där ser för initiativ från de stora skogsbolagens sida är, att det byggs skogsvägar, så att man inte endast skall kunna ha traktorerna till hjälp, utan även bilparken. Man lägger ned de mindre flottlederna och bygger stora skogsvägar, som ger möjligheter att ta även bilparken till hjälp för transporter. Det är den årligen återkommande bilden i det norrländska skogsbruket.

Har man varit i tillfälle att se Strömsholm, har man anledning att ställa frågan: Kan vi verkligen lägga en körskola

till Strömsholm? Det måste väl finnas skog i närheten, och det måste väl också finnas en terräng, som ger skolan möjligheter att lära en körare att köra i svårare terräng. Den frågan är inte utredd, och jordbruksutskottet hänvisar till nödvändigheten av en utredning, om en körskola skulle vara möjlig att lägga här i Mellansverige, och om det finns förståelse för en sådan, inte minst från skogsindustriens sida.

När nu försvarsministern föregående år gav oss en liten vink om möjligheten till en besparing på grund av den rationalisering, som till och med den militära ledningen ansåg skälig och riktig, är det underligt att man nu kommer bakvägen med en motion och här skall påtruga försvaret 335 remonthästar mer än vad som begärts. Det är naturligtvis ridskolornas och ridsportens intressen som ligger som huvudmotivering för motionen. Här är helt enkelt den utgången given, att staten får ta en årlig kännbar förlust.

Skall man öka intresset för att dämna upp draghästens avveckling i detta land, tror jag nog att man i stället får ta de två miljoner, som merkostnaden för remonthästarna skulle bli, och lägga dem i form av subventioner till jordbrukarna, så att dessa skall kunna hålla ett större hästantal än vad jordbruket och skogsbruket kräver.

Om rationaliseringen fortsätter i samma takt som hittills, kommer både traktorparken och bilparken i det svenska skogsbruket, i varje fall i Norrland, att snart vara ännu större än vad statistiken kan ge besked om i dag.

Jag tycker inte heller att det kan vara riktigt att här åderlåta hästavelsfonden. Tidigare hade fjärde huvudtiteln ansvaret för de kostnader kavalleriet årligen åsamkade — nu vill man komma till jordbruksdepartementet och säga: »Här kan ni åderlåta hästavelsfonden, finansministern får väl fylla på nästkommande år.» Det är som herr Gustaf Karlsson säger, att det är en förunderlig väg man här slagit in på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen. Jag tycker den är

riktig, inte minst från den synpunkten, att man åtminstone inte medverkar till att öka försvarskostnaderna på sådana områden, där försvarsledningen och departementschefen är eniga om att en besparing kan åstadkommas.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s):

Herr talman! Herrarna Domö, Nilsson och Mannerskantz tillhör ju undertecknarna av den petition, som framlämnades vid början av denna riksdag i form av motioner — det var ju icke mindre än 16 ledamöter i denna kammare och 36 i medkammaren som hade undertecknat de motionerna, vilkas yrkande i stort sett sammanfaller med den i statsutskottets utlåtande redovisade framställningen från Avelsföreningen för varmblodiga hästen.

Samtliga talare har betonat nödvändigheten av ett uppskov och av att över huvud taget något göres för att minska avhästningen. Man har åberopat såväl de civila som de militära beredskapssynpunkterna. I det sammanhanget kanske det kan vara av intresse för kammarens ledamöter att veta att det är ett statligt organ som har till uppgift att samordna de civila och militära intressena när det gäller vår beredskap, nämligen riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Nämnden har i ett yttrande rörande arméns hästhållning uttalat, att det är varken realistiskt eller ekonomiskt försvarbart att hålla ett hästbestånd, som överstiger det aktuella behovet. Jag tycker nog att man bör ta hänsyn till vad detta organ har anfört.

Sedan vill jag fästa uppmärksamheten vid att samtliga talare, som här förordar utskottslinjen, vill uppskov ett år eller någonting sådant, för att få klarhet i frågan om körskolan vid Strömsholm. Försvarsministern har meddelat att detta uppskov kostar i runt tal 2,5 miljoner kronor. Ingen har bestridit den siffran. Försvarsministern har tillika sagt, att finns det intresse på den civila sidan — det kan vara skogsbolag eller andra — för att övertaga Strömsholm, finns det möjligheter att ordna den saken, innan verksamheten slutar där vid

Anslag till reparation

halvårsskiftet. Jag tycker nog att det spelar en rätt stor roll i detta sammanhang. Ingen kan sålunda påstå att staten här klipper av och omöjliggör vad utskottsmajoriteten eftersträvar, bara det finns ett verkligt intresse från civil sida. Men det intresset får man i så fall visa.

Det har sagts en del andra saker till mig också. Jag skulle betänka, sade herr Nilsson, att vi exporterar också andra ting, som inte lönar sig. Det är alldeles riktigt. Det är bara det att de tingen är att anse som överskottsprodukter. Men dessa hästar skall vi ju föda upp med statsmedel för att sedan exportera dem och förlora pengar. Vår export av smör och liknande är alltså inte alldeles jämförbar med exporten av hästar. Jag tycker alltså att det är ganska långsökt att komma med ett sådant argument.

Herr talman! Jag vill inskränka mig till det anförda och vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Karl Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 121 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Karl Anders-

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

son m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Näsgrd* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;
Nej — 74.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 12—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd fördragning av statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän prisregleringslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 23 mars 1956 dagtecknad proposition, nr 147, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) allmän prisregleringslag; och
- 2) lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till allmän prisregleringslag var 1 § så lydande:

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—9 §§ träda i tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran, skall förordnandet av Konungen upphävas.

Har av annan orsak uppkommit betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget inom riket, äger Konungen förordna att vad i 2—9 §§ stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning. Förordnandet skall inom en månad eller, om riksdagssession icke pågår, inom en månad från början av nästkommande session underställas riksdagen. Vad i andra stycket sägs om påföljden, därest underställning ej sker eller riksdagen ej inom två månader gillar förordnandet, skall äga motsvarande tillämpning i fall som nu avses.

Under tid, då bestämmelse i 2—9 §§ äger tillämpning, skola även däremot svarande stadganden i 10—22 §§ tillämpas.

I samband med propositionen hade utskottet förehaft sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 580 av herr *Ewerlöf* m. fl.,
nr 581 av herr *Norling* och
nr 582 av herrar *Ohlon* och *Lindblom*
samt

inom andra kammaren:

nr 756 av herrar *Hagberg* och *Holmberg*,

nr 757 av herr *Hjalmarson* m. fl. och nr 758 av herr *Ohlin* m. fl.

I motionerna I: 580 och II: 757 hade hemställts, att riksdagen måtte

1) besluta, att den i propositionen föreslagna allmänna prisregleringslagen endast skulle kunna sättas i kraft vid 'krig eller krigsfara', och sålunda antaga Kungl. Maj:ts förslag till sådan lag med den ändringen, att tredje stycket av 1 § utginge;

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); samt

3) uttala, att av Kungl. Maj:t utfärdade direktiv för prisreglerande verksamhet utan onödig tidsutdräkt skulle underställas riksdagen.

I motionerna I: 581 och II: 756 hade hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 147, måtte besluta, att förslaget till allmän prisregleringslag 1 § tredje stycket skulle ges följande lydelse: »Finnes eljest fara för prisstegring inom riket eller befinnes det möjligt att sänka priserna på varor eller tjänster, vilka är av betydelse för konsumtion och prisbildning, äger Konungen förordna — — — som nu avses»; samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förordnande av den innebörden, att berörda lag skulle träda i kraft den 1 januari 1957.

I motionerna I: 582 och II: 758 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 1 § allmänna prisregleringslagen skulle ges en lydelse motsvarande 1 § i förfogande- respektive ransoneringslagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen — med bifall till förevarande proposition, nr 147, och med avslag å motionerna I: 580 och II: 757,

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

såvitt propositionen och motionerna avsåge förslag till allmän prisregleringslag, samt med avslag jämväl å motionerna I: 581 och II: 756 samt I: 582 och II: 758 — måtte för sin del antaga nämnda lagförslag;

B. att riksdagen — med bifall till förevarande proposition och med avslag å motionerna I: 580 och II: 757, såvitt propositionen och motionerna avsåge förslaget till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) — måtte för sin del antaga nämnda lagförslag; samt

C. att yrkandet i motionerna I: 580 och II: 757 om visst uttalande av riksdagen rörande av Kungl. Maj:t utfärdade direktiv för prisreglerande verksamhet, i den mån yrkandet ej kunde anses besvarat genom vad utskottet förut anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I. vid utskottets hemställan under A. av herrar *Sunne*, *Mannerskantz*, *Åkesson* och *Jacobsson* i *Tobo*, fru *Sandström* samt fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 581 och II: 756 och med förklaring, att riksdagen i anledning av motionerna I: 580 och II: 757 samt I: 582 och II: 758, såvitt motionerna avsåge det genom propositionen framlagda förslaget till allmän prisregleringslag, funnit viss ändring böra vidtagas i förslaget — för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 1 § erhöles den ändrade lydelse, som i reservationen angivits;

II. vid utskottets hemställan under B. av herr *Mannerskantz* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 580 och II: 757 i denna del måtte avslå propositionen såvitt avsåge det därige-

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

nom framlagda förslaget till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

I det av förstnämnda reservanter framlagda förslaget till ändrad lydelse av 1 § i förslaget till allmän prisregleringslag hade andra och tredje styckena följande lydelse:

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran, skall *senast före nästkommande riksdagssessions avslutande meddelat förordnande av Konungen upphävas.*

Har till följd av krig, vari riket befunnit sig, eller krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet, som är av vikt för befolkningen eller produktionen, och kan härav väntas följa allvarlig stegring av allmänna prisläget, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna att vad i 2—9 §§ stadgas, helt eller delvis, skall under viss sid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! De tre utskottsutlåtanden, som nu följer efter varandra på föredragningslistan, hänger samman. Det första rör ett ersättande av den gamla prisregleringslagen med en beredskapslag om prisreglering. Det andra utlåtandet från andra lagutskottet gäller ändring av lagen om motverkande av konkurrensbegränsning. Det därpå följande utlåtandet från statsutskottet avser inrättandet av ett nytt statligt ämbetsverk som skall ha överinseende över tillämpningen av dessa lagar.

Meningen är att den gamla prisregle-

lingslagen, som tillkom under kriget och som sedan med en otrolig envishet har hållit sig kvar ända fram till våra dagar, skall avskaffas. I stället skall vi få en ny beredskapslag som ger möjlighet till prisreglering. Den nya lagen skall träda i kraft från den 1 januari 1957. För att vi inte skall behöva drabbas av det katastrofhot som ett regleringsfritt halvår skulle kunna tänkas medföra, begär man också en förlängning av den gamla lagen fram till årsskiftet.

Vid andra lagutskottets utlåtande nr 34, som alltså handlar om prisregleringslagen, finns fogade två reservationer. Den första reservationen är gemensam för högerns och folkpartiets representanter i utskottet. Den går ut på att denna beredskapslag icke skall kunna sättas i kraft annat än under vissa bestämda förutsättningar.

Det första fall, då lagens bestämmelser skall kunna tillämpas, är när Sverige är i krig. Vi har alla varit eniga om att lagen då automatiskt skall sättas i kraft. Vid krig uppstår sådana förhållanden, att vi måste bortse från sådana principer, som bör äga tillämpning vid vanliga normala förhållanden, och man kan då tvingas vidta åtgärder som under andra förhållanden anses vara oriktiga eller skadliga.

Det andra fallet, då lagens bestämmelser om prisreglering skall tillämpas, är vid krigsfara. Redan det är naturligtvis en något mer diskutabel definition av förutsättningarna, ty det kan ju bli fråga om olika bedömning, huruvida det verkligen föreligger krigsfara eller ej. Vill man gärna ha en reglering, vare sig den nu behövs eller inte, har erfarenheten visat, att en dylik formulering av förutsättningarna för lagens ikraftträdande lätt kan tas till intäkt för ett alltför tidigt ikraftsättande av en sådan lag som denna. Trots detta har emellertid reservanterna inte motsatt sig att lagen sätts i tillämpning vid krigsfara.

Den första reservationen vid utskottets utlåtande avhandlar det tredje fall, då beredskapslagen skall få sättas i kraft. Där föreslår nu propositionen — och utskottsmajoriteten går märkligt nog med

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

på detta underliga förslag — följande: Har av annan orsak än krig eller krigsfara betydande fara uppkommit för allvarlig stegring av det allmänna prisläget inom riket, »äger Konungen förordna att vad i 2—9 §§ stadgas, helt eller delvis skall under viss tid högst ett år varje gång, äga tillämpning». Det är mot denna beskrivning vi opponerar oss, och vi gör det allvarligt. Vi har i stället velat vara med om en formulering som överensstämmer med reglerna för ikraftträdandet av nu gällande beredskapslag angående ransonering och av förfogandelagen. Vi vill formulera förutsättningen så, att lagen kan sättas i kraft vid krig, krigsfara eller om till följd av »annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet». Därtill lägger vi villkoret att ikraftträdandet skall ske med riksdagens samtycke.

Enligt regeringens och utskottets förslag skall regeringen kunna få sätta lagen i kraft utan att tillfråga riksdagen. När jag nu först uppehåller mig vid denna så att säga mindre detalj i meningskiljaktigheterna, gör jag det för att framhålla att vår uppfattning är att riksdagen inte bör ställas inför ett fait accompli, utan riksdagen skall få tillfälle att bedöma, om lagen skall sättas i kraft, utan att ha den mycket starka press på sig, som ett fait accompli faktiskt innebär. Det bör vara rätt lätt att inse skillnaden mellan riksdagens position i båda dessa fall. I det ena fallet sammankommer riksdagen och finner att lagen har trätt i kraft, att en massa cirkulär tryckts och utskickats, att alla myndigheter har inrättat sig därefter. Det är en kolossal apparat, som skulle återkallas, om riksdagen inte ansåg att lagen hade behövt sättas i kraft. I det andra fallet har riksdagen att ta ställning i en fråga, där allting står öppet, där ingenting annat har skett än att Kungl. Maj:t lagt fram ett förslag för riksdagen och anhållit att få låta beredskapslagen träda i kraft. Det är naturligtvis ingenting som hindrar att regeringen i ett sådant läge vidtar en mängd förberedelser, men det är dock en annan sak, om hela apparaten har satts i

gång. I stället för att riksdagen inom en månad efter ikraftträdandet underställes detta beslut, skall riksdagen enligt vårt förslag reellt fri och obunden kunna fatta beslut.

Den mest avgörande skillnaden mellan reservationen och utskottets och regeringens förslag är emellertid att reservationerna inte alls hyser den övertro på prisregleringar som man kan förnimma i propositionen och i utskottsmajoritetens skrivning. Kungl. Maj:t och utskottet vill tillgripa prisreglering, så fort en inflationsutveckling inom landet kan åberopas för en sådan åtgärd. Denna övertro på prisreglering är nog spridd inte bara inom regeringen och utskottsmajoriteten, utan även inom en stor del av allmänheten. Det finns faktiskt många som tror, att om det förekommer några prisförhållanden, som man inte tycker är tillfredsställande, så är det bara att låta regeringen uppdra åt en myndighet att sätta ett maximipris på detta varuslag eller inom hela branschen. Och så menar man att det blir inga andra följder av detta än att de där priserna hålls, och allmänheten och landet har intet ont av det.

Jag tror att det behöver påpekas att genomförandet av en prisreglering är en sak av i sig själv mycket allvarlig natur, ty prisregleringen har en mängd följder som ibland är svåra att konstatera. Somliga kan man konstatera med detsamma, andra kanske man inte kan påvisa förrän långt efteråt, och då är det risk att man förblandar den verkliga orsaken med andra förhållanden som kan verka i samma riktning. Det kan vara skäl i att framhålla vilka oerhörda svagheter som är förknippade med att tillgripa en prisreglering så att säga i otid eller när det inte föreligger ett verkligt yttre tvång.

Först och främst är en prisreglering — vilket vi ju har mångårig och färsk erfarenhet av — i ganska stor utsträckning priskonserverande. Den hindrar prissänkningar som annars skulle ha genomförts. Regleringen åstadkommer också en viss benägenhet hos fabrikanter och försäljningsorganisationer att sned-

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

vrida distributionen, och den snedvrider även produktionen. Fabrikanterna inriktar sig på ett annat varusortiment, så att det till slut uppstår brist på den vara, vars pris man har satt.

Vidare förhåller det sig ju så, att man inte har någon möjlighet att granska tillverkningskalkyler i utländska företag som exporterar varor. Dem måste myndigheterna strängt taget godta och däri-genom uppstår, kan man säga, ett oriktig förhållande: den inhemska industrien och det inhemska företagarsväsendet blir handikappade genom att utländska varor inte underkastas granskning av de svenska myndigheterna på samma sätt som de inhemska varorna. Ju friare varuutbytet med utlandet blir, desto orimligare är det att svenska tillverkare ut-sätts för kontroll och ingripanden, som inte drabbar deras konkurrenter i utlan-det.

Det kan inte heller undvikas, att en prisreglering får ogynnsamma inver-ningar både för produktionen och för konsumenterna. Man har ju sett nu, att den tvingar fram ett samarbete mellan företagarna. Man låter organisationerna hjälpa sig med att räkna ut produktions-kalkylerna, som man skall visa för myn-digheterna, och redan nu har väl en stor del av de mindre företagarna all-deles vant sig av med att själva kalky-lera på kostnaderna. Detta måste vara till konsumenternas nackdel, om man ser det på några års sikt.

Man får heller inte bortse från de ad-ministrativa kostnaderna. Här skall nu, herr talman, detta åtföljas av skapandet av ett nytt ämbetsverk, och visserligen har både i propositionen och i statsut-skottets utlåtande nr 123 sida upp och sida ner ägnats åt att säga, att man skall vara ytterst försiktig med inrättande av ett nytt permanent statligt ämbetsverk, men dessa uttalanden om försiktighet ut-mynnar ju i att det blir ett nytt perma-nent ämbetsverk med en överdirektör och fyra byråer och dessutom någon av-delning. Jag skulle inte heller vara så ohägad att slå vad med något statsråd, som eventuellt kunde ha lust, om att det inte dröjer mer än högst fem år, förrän

denne överdirektör, om det är något till karl, har gjort detta verk så stort och fint, att det blir en generaldirektör av honom. I genomsnitt har det hittills inte tagit mer än tre år att få upp ett verk från överdirektör till generaldirektör — ja, jag vet att det misslyckades i ett fall, där det gjordes allvarliga försök, men det tror jag är ett undantag; det är när-mast skogsstyrelsen jag tänker på, men det har gjorts allvarliga ansträngningar för att få det därhän. Man behöver inte ha varit riksdagsman så många år som jag för att kunna göra upp en ungefärlig kalkyl över hur fort detta antal av 78 personer, som man här skulle starta med, kommer att växa till.

Men det är inte bara statens admi-nistrationskostnader och den automatiska utgiftsstegringen — som ju borde vara alla finansministrars skräck och fasa — som man får ta hänsyn till. Näringslivet måste också förse sig med en motappa-rat mot statens administrativa apparat. Om den ena parten sätter sig och skriver brev, måste den andra ha någon som svarar och som räknar ut allt som måste till för att lämna begärda uppgifter. Nä-ringslivet måste därför lägga sig till med en ökning av den administrativa appa-raten, som blir minst lika stor som statens administrativa apparat.

Man har också kunnat se, liksom man kunnat räkna ut det rent teoretiskt, att prisregleringen i sig själv innebär en benägenhet för försämrad kvalitet och service. Det är ju inte nog med att man inte säljer en vara för dyrt, utan det är ju också fråga om att kunden skall få samma valuta som tidigare, och därvid-lag är det betydligt svårare, hur mycket man än försöker kontrollera, att se till, att en prisreglering inte medför att kun-derna får betala mer än man avser ge-nom ändringar i kvalitet och service.

Det som jag i alla fall tror är den all-varligaste faran är, att detta kan påver-ka hela vår utvecklings takt — naturligt-vis inte om denna lag inte sätts i kraft, men jag förutsätter att regeringen tar till den som ett medel i sin allmänna konjunkturpolitik, att den sätts i kraft och användes så som man har fog för

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

att tro att en socialdemokratisk regering kommer att vilja regera, alltså i socialistisk riktning med planhushållning som ledstjärna. Det är väl inte oförskämt att förmoda, att den kommer att sättas i kraft avsevärt tidigare än om en s. k. borgerlig regering skulle handha apparaten, och vad jag säger är, att om en sådan politik med prisreglering fortgår för länge — detta gäller även delvis den andra lagen om konkurrensbegränsning — med övervakning och ständig kontroll av näringslivet, då kommer vi att få en minskad utvecklingstakt här i landet. En mängd saker kommer aldrig till. Företagarna kommer att få svårare att skaffa sig den ställning som gör att de kan investera nytt och föra utvecklingen framåt, och det är ju bara det, som för utvecklingen framåt. Finns det inte något överskott inom produktionen, handeln och distributionen, kan ju inte någon utveckling finansieras, utan då skulle vi ju strängt taget allesammans få sitta i grottor och gnaga på ben. Det är ju det överskott man kan få fram och som måste läggas in i priset — fast man ofta inte erkänner det berättigade i detta — som ger konsumenterna hopp att i framtiden få fram varor och förnödenheter av bättre slag och till avsevärt billigare pris. Det finns ett klassiskt exempel på detta i kulspetspennan, som först kostade 3 eller 5 kronor eller kanske mera. Förtjänsten var oerhörd, kanske 40 eller 50 procent, för dem som tog upp denna idé, och därför kunde de kosta på sig så förstklassiga maskiner och tillverkningsmetoder, att dessa pennor i dag kostar 35 eller 40 öre stycket. En sådan utveckling vore ju fullständigt otänkbar, om någon byråsekreterare skulle sagt, att dessa pennor inte får kosta mer än 40 öre, i det stadium då det faktiskt var nödvändigt att samla pengar för att kunna rationalisera tillverkningsingen. Jag nämner detta som ett exempel för att visa de svårigheter som här kan möta på lång sikt.

Dessa tre utskottsutlåtanden är tecken på att vi tar ytterligare ett steg in i det samhälle, där översåtarna får makt att kommendera undersåtarna. Här tillsätts

en mängd människor, vilkas enda uppgift blir att kontrollera och dirigera företagare, affärsmän och alla de andra kategorier av människor, som hittills har byggt upp detta land. Jag fruktar allvarligen, herr talman, att man skall få se samma skådespel som vi bevittnat förut här i landet, särskilt under kriget, att i och för sig hyggliga och utmärkta människor får en alltför stor makt. Få är de människor, som inte så småningom påverkas, vare sig de själva är medvetna om det eller inte, av att ha stor makt, att inte bara leda förhör och göra utredningar, utan vara åklagare och i vissa fall kanske även domare. Undersåtarna blir visserligen inte rättslösa, men de blir i alla fall mer eller mindre utlämnade åt myndigheter, som de måste vara hövliga och underdåniga mot — att vara hövlig är ju inte något direkt fel, men att behöva vara underdånig mot myndigheterna, det tror jag att man måste kalla ett direkt fel.

Man kan inte heller värja sig för den tanken, att en regering lätt frestas att tillgripa denna lag, när den av andra skäl, kanske självförvällat, råkat i svårigheter. Den frestelsen måste bedömas såsom varande ganska stor.

En ytterligare olägenhet med prisregleringen — jag tror att det är den tolfte jag nämner — är att det i fortsättningen kan bli så som man redan hört sägas vid löneförhandlingarna på arbetsmarknaden, att det inte är så kinkigt, om lönerna pressas upp litet för högt — det får bli regeringens sak att genom prisreglering hindra att varupriserna stiger alltför mycket. Jag tror för min del att man här skapar ett nytt inflationsdrivande moment, alltså just det som man med denna prisregleringslag skulle motverka. Man åstadkommer, tror jag, en onödig risk som man annars inte skulle behöva råka ut för.

Jag har därmed gått igenom en del olika principiella skäl mot en prisreglering.

Vad vi reservernar fruktar är nu att med den formulering, som är föreslagen, alla andra orsaker, som kan åstadkomma allvarlig stegring av det allmänna

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

prisläget, skall kunna tas till intäkt för att sätta lagen i kraft. Det är detta vi vill värja oss för. Det skall vara krig och krigsfall. Jag är tveksam när det gäller utifrån kommande, starka prisrörelser, som kan påverka det svenska prisläget på ett inflationsdrivande sätt. Jag tror för min del, att inte ens Koreafallet borde höra till de lägen, som kan föranleda att lagen sätts i kraft, ty så mycket som riksdagen nu är samlad, skall regeringen kunna vända sig till riksdagen, om läget blir så svårt att det anses nödvändigt att sätta lagen i kraft. Det finns ju också remissinstanser, som har ansett att man över huvud taget inte borde ge sig in på sådana fall.

Nästa lagförslag — det som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 35 och som gäller skärpning av lagen om konkurrensbegränsande verksamhet — motiveras med att denna lag måste finnas såsom en komplettering till priskontrollen, då det nu inte finns någon permanent prisregleringslag. Jag tror man får säga att detta är, såsom man åtminstone förr sade nere i Småland — att »dubbelsovla», alltså att lägga fläsk på smöret eller något annat uppe på det. Det ansåg man där vara en odygd. En utvidgning av den nu gällande lagen om konkurrensbegränsning liksom av näringsfrihetsrådets befogenheter och inrättandet av pris- och kartellnämnder är relativt onödiga saker.

Jag skall kanske här redogöra något för det sista förslaget, så att jag, när utlåtandet föredrages, endast behöver ställa yrkandena.

Vi vänder oss mot en utvidgning av myndigheternas befogenheter och mot att dessa organ, näringsfrihetsrådet och pris- och kartellnämnden, skall kunna ingripa mot andra företeelser än trust- och karteller. Vi anser att sådant, som kallas oligopol eller selektiva försäljningar skall man inte få ingripa mot, därför att det blir till skada. Ingen tror väl, att näringsfrihetsrådet eller pris- och kartellnämnden skulle kunna göra mycket åt exempelvis ASEA:s priser på deras motorer, som jag också anser under viss tid varit alltför höga, genom att

man på det hållet skapat sig, vilket jag även tycker är oriktigt, ett oligopol. Men vad som tar käl på detta är att det inte är fråga om ett monopol, och framför allt inte ett statligt monopol. Här har på senare år kommit upp fabriker, smärre och medelstora, som slagit hål på den saken. De tas med förtjusning emot av den köpande allmänheten och får en ordentlig start och omsättning, och detta förhållande rättar ju till det hela mycket bättre än en myndighet och en administrativ apparat kan göra.

Vi anser det också oriktigt, att näringsfrihetsrådet skall kunna anmäla till Kungl. Maj:t att ett pris är för högt, även när det inte finns någon kartell, och att sedan Kungl. Maj:t för en tid av ett helt år skall kunna åstadkomma prisreglering på ifrågavarande vara. Det anser vi fullkomligt behövt. Allt sådant rättas till mycket bättre av näringen själv och dess organisationer samt genom konkurrensen med utlandet och de förhandlingar, som näringsfrihetsrådet har möjlighet att föra. Hittills har det ju faktiskt gått bra, och det går inte att få belägg för att man misslyckats i detta avseende. Därför anser vi att denna anordning är onödig, och inte bara onödig utan även skadlig. Den kommer att medföra en osäkerhet för näringslivet, som företagarna inte är värda och som dessutom kommer att hämma utvecklingen.

Slutligen vänder vi oss mot denna väldiga apparat med detta nya ämbetsverk. Vi tycker att man kunde gå fram i saktare takt och överlåta övervakningen av dessa saker åt en byrå inom kommerskollegium.

Nu finns det kanske flera här i kammarerna, som önskar yttra sig i dessa frågor, och jag skall därför sluta med att ställa mina yrkanden. Jag ber alltså att under punkt A få yrka bifall till reservationen nr I och under punkt B till reservationen nr II. Jag tror, herr talman, att jag här åtminstone antytt vad dessa reservationer avser. Vad beträffar utlåtandet nr 35 ber jag att få återkomma vid behandlingen av detta ärende.

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga även- som behandlingen av återstående ären- den på föredragningslistan finge upp- skjutas till aftonsammanträdet.

Herr TALMANNEN anförde:

I fråga om arbetet de kommande da- garna vill jag meddela följande.

I morgon anordnas arbetsplen- um med början kl. 13. Om arbetet fortskrider på sådant sätt, att så bedömes oundgäng- ligen erforderligt, anordnas kvällsplen- um i morgon. På fredag börjar arbets- plenium kl. 11. Kammarens ledamöter har på fredag med säkerhet att påräk- na kvällsplenium. På lördag börjar ar- betsplenium kl. 10. Kvällsplenium anord- nas icke på lördag.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtanden nr 127 och 147 skulle i angiven ordning uppföras först bland två gånger bord- lagda ärenden på föredragningslistan för kammarens sammanträde fredagen den 25 i denna månad.

Anmälades och godkändes jordbruksut- skottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemstäl- lan om anslag till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i en- skild ägo jämte i ämnet väckta motio- ner;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogsindu- strier jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vis- sa kronoegendomar m. m., såvitt avser Jönninge 1² i Uppsala län m. fl. fastig- heter.

Anmälades och godkändes konstitu- tionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 274, till Konungen i anled- ning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen dels ock lag angäen- de ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen samt lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1956/57 till tekniska hög- skolor m. m. jämte i ämnet väckta mo- tioner;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budget- året 1956/57 till Stockholms högskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av ett godsspar Morjärv—Karlsborgs bruk jäm- te i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1956/ 57 till avskrivning av nya kapitalinves- teringar; och

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budget- året 1956/57 till universitetskanslersäm- betet jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts propo- sition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nya Zeeland för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter; samt

första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propo- sition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken dels ock i ämnet väckt motion.

Anmälades och lades till handlingarna ett meddelande från bankoutskottet, att utskottet beslutit att icke avgiva något utlåtande till riksdagen i anledning av

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

riksdagens justitieombudsmans framställning om vissa ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksdagens verk, beträffande vilken framställning utskottet den 18 sistlidna april ingivit i § 21 riksdagsstadgan föreskriven anmälan.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.03.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 23 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Förslag till allmän prisregleringslag m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående andra lagutskottets utlåtande nr 34.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Herr Mannerskantz har ju så att säga svept över hela fältet, varför jag kan fatta mig kort. I stort sett har vi, såsom framgår av reservationerna, i detta ärende något likartad uppfattning. Jag kommer emellertid för min del endast att uppehålla mig vid de båda utlåtanden som föreligger från andra lagutskottet.

Det principiella ställningstagandet i propositionerna, som har till grundtanke att den nuvarande priskontrollen skall upphöra och att man under normala förhållanden, när full varuförsörjning råder, bör helt bygga på principen om fri konkurrens som prisregulator, har vårt partis fulla gillande. Vi har därför i enlighet med denna grunduppfattning anslutit oss till förslaget om en beredskapslagstiftning för fall när krig eller krigsfara äventyrar den fulla varuförsörjningen.

Det i proposition 147 upptagna tredje fallet avser fara för prisstegring av annan orsak än krig eller krigsfara. Där har jag liksom herr Mannerskantz en

annan mening än departementschefen och utskottsmajoriteten. I vår gemensamma reservation har vi hemställt, att utskottets yttrande på denna punkt skall få följande lydelse: »Utskottet kan däremot icke godtaga en utformning av beredskapslagen som möjliggör prisreglering i ett läge där en inflatorisk utveckling är helt betingad av andra orsaker än ovan nämnda. För att prisstegringar i andra lägen än när varuknapphet råder över huvud taget skall kunna uppkomma, måste ett betydande efterfrågeöverskott föreligga och inflationsfaran sålunda mestadels ses som en följd av den inom landet förda ekonomiska politiken. Prisreglering har i en sådan situation ingen funktion att fylla utan bör stå tillbaka för en väl avvägd penning- och finanspolitik. — Utskottet förordar därför en sådan ändring i den föreslagna lagen att prisregleringens användningsområde begränsas till — förutom krigs- och krigsfarefall — sådana lägen, där till följd av någon utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet av mer allmän betydelse.»

Rent principiellt anser vi det betänkligt, att en beredskapslagstiftning skall kunna sättas i kraft i situationer, som inte i vedertagen mening har beredskapskaraktär. Vi kan i detta fall hänvisa till den parallella lagstiftning som representeras av allmänna förfogandela-

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

gen och allmänna ransoneringslagen. Det saknas enligt vår mening anledning att ge en undantagslagstiftning på prisregleringsområdet en vidare tillämpning än som är fallet med förfogandelagen och allmänna ransoneringslagen. I utskottsmajoritetens förslag till formulering av 1 § tredje stycket i förslaget till allmän prisregleringslag heter det bl. a.: »Har av annan orsak» — alltså utom krig och krigsfara — »uppkommit betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget inom riket...» Detta uttryck är mycket tänjbart och kan öppna möjlighet att lagstiftningen sättes i tillämpning i ett läge, då en sådan åtgärd icke framstår som ofrånkomlig.

Mycket betänkligt är vidare att Kungl. Maj:t förutsättes få bemyndigande att utan riksdagens hörande — herr Mannerskantz var också inne på denna fråga — besluta om tillämpning av bestämmelserna. Det är ur principiella synpunkter av vikt, att fullmaktslagar icke tillgrips i annan mån än när så är oundgängligen erforderligt. Tillämpningen av förfogande- och ransoneringslagarna förutsätter riksdagens samtycke i andra fall än när det gäller krig eller krigsfara, och det kan väl knappast göras gällande, att behovet av skyndsamt ingripande är större när det gäller prisreglering än när det gäller de nämnda beredskapslagarna.

Ett särskilt skäl mot lämnande av fullmakt är också, att förutsättningen för tillämpning av lagbestämmelsen är så svävande formulerad, att olika meningar om tillämpningen redan på förhand kan förutses uppkomma.

Vi anser därför inte, att skäl föreligger att i den nu föreslagna beredskapslagstiftningen uppställa andra förutsättningar för tillämpningen än som uppställts i förfogande- och ransoneringslagarna.

Vad sedan gäller konkurrensbegränsningen anser jag det vara ett samhällsintresse, att ingripande skall kunna ske mot sådana företeelser som har konkurrensbegränsande karaktär i fall då skadlig verkan kan påvisas. Där denna skadliga verkan har innebörden, att ett visst

pris står i uppenbart missförhållande till kostnaderna och rättvisa inte kan vinnas förhandlingsvägen, finner vi i folkpartiet det motiverat, att Kungl. Maj:t tilläggs befogenhet att bestämma ett visst högsta pris. Därför kan vi tillstyrka en lagstiftning om motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet i enlighet med den föreslagna lagstiftningen.

Övervakningen från det allmänna sidan förutsätter, att företagen har skyldighet att lämna sådana uppgifter som är av vikt för att bedöma huruvida konkurrensbegränsning föreligger eller inte. I den nu föreliggande propositionen och i utskottsmajoritetens förslag föreslås en särskild bestämmelse rörande uppgiftsskyldigheten. Detta stadgande synes oss bli ganska vittgående och obestämt till sin omfattning. Detta beror på att uppgiftsskyldigheten även skulle gälla förhållande av betydelse för konsumentupplysning i pris- och prisbildningsfrågor. Enligt reservanternas mening borde man söka i lagen närmare ange de två här ifrågakarande olika ändamålen för uppgiftsinsamlande, nämligen å ena sidan sådana uppgifter som behövs för att samhällets organ skall kunna bedöma förekomsten av konkurrensbegränsningar och å andra sidan sådana uppgifter som erfordras för en saklig konsumentupplysning i prisfrågor. Denna distinktion borde komma till uttryck i lagtexten. Vi har därför föreslagit en ändring av 3 § i lagen om konkurrensbegränsning och har där tänkt oss följande formulering: »Företagare åligger att till myndighet som Konungen bestämmer efter anmaning lämna uppgift dels om sådan i anmaningen närmare angiven konkurrensbegränsning, som berör hans verksamhet och har avseende på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden i riket, dels om priser, intäkter, kostnader, vinster och andra förhållanden, där särskild anledning finns att räkna med förekomsten av konkurrensbegränsning och dels om priser där uppgifterna anses erforderliga för konsumentupplysningsverksamhet.»

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

Herr talman! Jag har med detta lämnat en kort redogörelse i anslutning till det yrkande som vi har framställt i reservationerna, och jag ber att i detta sammanhang få yrka bifall till reservation I rörande utskottets hemställan under A i andra lagutskottets utlåtande nr 34. Jag ber sedan att få återkomma med yrkande när det gäller reservation II vid utskottets hemställan under B i andra lagutskottets utlåtande nr 35.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! När man från regeringens sida vill ersätta den nuvarande prisregleringslagen och vad som hör samman med den med ny lag som skulle tillgripas i vad man väl får säga vara nödfall, så har detta ju skett med ledning av de erfarenheter man har gjort bland annat under den gångna kristiden, att man inte kan lämna samhället utan skyddsmedel när det gäller att försöka bemästra den ekonomiska situationen. Man vet aldrig vilka besvärigheter man råkar ut för, och det är ju ganska naturligt, att om man skaffar sig en sådan här beredskapslagstiftning försöker man att göra den sådan att den kan passa in i alla de tänkta olika lägen som man kan råka komma i. Detta är därför som denna lagstiftning har blivit så pass omfattande, och det är också därför som den inte kunnat utformas så där i detalj, att man precis kan peka på vilka situationer och vilka områden den kan komma att användas för. Det är ju så med denna lagstiftning som med all liknande, att hur den kommer att verka blir i stor utsträckning en fråga om tillämpningen. Det är väl rätt naturligt att man utformar en sådan lagstiftning så, att man inte av paragrafernas formulering blir hämmad när man verkligen behöver ingripa till samhällets och därmed också till medborgarnas försvar i dessa avseenden.

Det motstånd som reses mot en sådan här lagstiftning är egentligen rätt svårt att förstå. Det gäller närmast den tredje situation, i vilken lagstiftningen skulle kunna tillgripas, nämligen då varken

krig eller krigsfara föreligger. Det är rätt anmärkningsvärt att det reses sådant motstånd mot lagen, därför att det är dock bara illojaliteten som det är fråga om att komma åt. Det är spekulatjonen man vill bekämpa, man vill hindra dem som önskar utnyttja ett trängt läge för att göra sig vinning. Lika väl som vi var rörande ense under andra världskriget om att vi inte skulle tillåta, att någon gjorde sig ekonomisk vinning på andras olycka, lika väl skall vi naturligtvis bereda oss på att inte tillåta någonting sådant i framtiden heller.

Det säges och har tidigare sagts i diskussionen rörande denna sak att man borde kunna nöja sig med vanliga generella medel, ränta och annat, när det gäller att reda upp saker och ting i detta sammanhang, men vi förstår väl ändå att detta är otillräckligt, eftersom de generella medlen ju inte kan verka lika snabbt som en lag.

Man bör heller inte bortse från det sammanhang, som prisutvecklingen och löneutvecklingen har. I åtminstone de allra flesta fallen är det otvivelaktigt prisutvecklingen, som driver på löneutvecklingen, och om man vill ha ett grepp om hela det ekonomiska läget från statens sida, som man ju allt mer och mer tvingas skaffa sig, är det alldeles uppenbart, att man inte heller kan bortse från sådana tillfällen och sådana lägen, på vilka denna lag är avsedd att användas.

Herr Mannerskantz nämde i sitt anförande, att vi var överens om att denna lag var nödvändig vid krig och krigsfara. Om den saken är vi alltså ense, och det är endast om den tredje förutsättningen vi inte är överens. Det är alls inte i fråga om principen, som vi är oense, utan i fråga om hur långt man skall sträcka ut principens tillämpning.

Men om det läge, i vilket denna lag skulle tillämpas, heter det ju i 1 §: »Har av annan orsak uppkommit betydande fara för allvarlig stegring av det allmänna prisläget inom riket» etc. Jag har svårt att förstå, varför man kan ha invändningar att resa mot att vi förbereder oss för ett sådant läge. Eller vill man verkligen vara med om att det skall kun-

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

na utveckla sig en allmän fara för prisläget i landet utan att vilja göra någonting för att förebygga det? Jag har svårt att tro, att man i den praktiska verkligheten skulle vilja vara med om detta, och därför är det naturligtvis ännu svårare för mig att förstå, varför man riktar sig mot denna bestämmelse.

Vi har en övertro på prisreglering, sade herr Mannerskantz. Det tror jag nu inte är sant. Det är utan tvivel så, att den fria konkurrensen är betydligt effektivare än en priskontroll och prisreglering, men det är i alla fall så, att med de möjligheter till begränsning av konkurrensen, som det har visat sig att näringslivet i verkligheten äger, har en prisreglering och en priskontroll i någon form, även om det inte är i mer än övervakande form, otvivelaktigt en uppgift att fylla.

Det har visat sig under den tid som gått efter andra världskriget, att då vi efter hand släppt efter på de olika regleringarna har det vid mer än ett tillfälle inträffat, att priset sprungit i höjden. Vid andra tillfällen har det visat sig, att när priset på råvaran sjunkit, har denna prissänkning inte fått slå igenom i den färdiga varan. När sådant kan inträffa är prisutvecklingen inte sådan som man vill ha den, och om man då kan förbättra den och därmed skydda konsumenterna mer än man annars skulle kunna är detta en legitim åtgärd och en önskan som väl ingen egentligen borde ha några invändningar emot.

Så upprepade herr Mannerskantz också den gamla invändningen mot en prisreglering och en priskontroll, att prisregleringen ofta hade en priskonserverande verkan. Detta har bedyrats gång efter annan, men man har aldrig kunnat ge några egentliga belägg för det. Det har dock berott på den enskilde säljaren, huruvida han velat sänka priset eller ej, och om han inte gjort det har man haft anledning misstänka, att det funnits några prisöverenskommelser i det ena eller andra ledet av priskalkylen, som har hindrat honom från att företa prissänkningen. Orsaken har otvivelaktigt inte varit att det funnits fastställt ett högstpris, riktpreis, stoppris eller vad man nu

kallade det, utan att viljan till en prissänkning hos den enskilde företagaren inte funnits, och att den följaktligen måste tvingas fram.

Herr Mannerskantz menade också, att ett tillämpande av bestämmelsen i det tredje stycket skulle leda till ogynnsamma verkningar. Det är rätt anmärkningsvärt, att man är så ängslig för de ogynnsamma verkningar, som ett statligt ingripande har, medan man inte har någon som helst känsla till övers för de ogynnsamma verkningar, som det enskilda näringslivets prishöjningar har. Det är dock dessa, som framtingar de åtgärder som statsmakterna vidtager, och tycker man det är så angeläget att förhindra statsmakterna att göra någonting, borde man vara lika ivrig när det gäller att förhindra att de enskilda gör någonting för att i oträngt mål driva upp priserna.

Herr Mannerskantz hade också bekymmer för att det ämbetsverk vi nu skapar kommer att växa. Han trodde det inte skulle dröja så länge förrän den överdirektör, som tillsätts för detta verk, skulle komma att skapa ett sådant verk att det skulle bli en generaldirektör där i stället. Men nog inser väl ändå herr Mannerskantz vid närmare eftertanke, att utvecklingen av detta verk är något som näringslivet som sådant helt och hållet har i sin hand. Huruvida det skall behövas en utvidgning eller man kan vidtaga en krympning av det verk, som det nu är meningen att tillskapa i stället för den priskontroll vi har, beror ju på huruvida det enskilda näringslivet betar sig.

Näringslivet måste skaffa sig en motapparat för att sköta all den skriftväxling, som skulle bli nödvändig genom detta, menade herr Mannerskantz. Jag kan inte förstå detta på något annat sätt än att herr Mannerskantz tänker sig näringslivet såsom sammanslaget i något slags försvarsorganisation gentemot statsverket, när statsverket vill skydda medborgarna för prisuppskrivningar. Men så kommer det väl ändå inte att gå till. Varje företagare, vilken ställning han än har, får svara för sig, och då kan det inte gärna behövas någon särskild apparat för näringslivets del.

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

Herr Mannerskantz ville också göra gällande att varornas kvalitet skulle försämrans som en följd av prisregleringen; när de som säljer inte får lov att ta ut högre pris skulle de i stället göra sig en vinning genom att försämrans kvaliteten. Det kan naturligtvis tänkas. Men kan man få fram en friare konkurrens får de väl också sörja för att kvaliteten blir den bästa möjliga.

Emellertid hänför sig både detta och åtskilliga andra argument mera till den priskontroll och prisreglering vi tidigare haft. Man kan inte säga att de hänför sig till den prisreglering som det nu är meningen att skapa, ty det är inte meningen att denna lag skall tillämpas förrän det uppkommit betydande fara för allvarlig stegring i prisnivån. Under sådana förhållanden tror jag nog att man kan vara tämligen lugn för att kvaliteten inte skall försämrans av den anledningen.

Herr Mannerskantz nämnde vidare, att han inte trodde att en borgerlig regering någonsin skulle komma sig för att sätta denna lag i kraft. Det tror inte jag heller! Men det visar bara att konsumenterna bör vara angelägna att inte skaffa sig en borgerlig regering utan i stället hålla sig med en socialdemokratisk regering, så att de kan få det stöd som denna lagstiftning i ett beträngt läge kan ge dem.

Herr Mannerskantz nämnde också att vi genom denna lagstiftning tar ännu ett steg in i det reglerande samhället, och det är ju en fara som herr Mannerskantz från sin synpunkt sett betraktar såsom stor. Men jag kommer tillbaka till det faktum, att även konsumenterna har intressen som bör tillvaratagas på det ena eller andra sättet, och om de inte är i stånd att göra det en för en, så är det rätt naturligt att de gör det tillsammans genom statsmakten och gör det på det bästa sätt som man över huvud taget kan hitta på. Det är vad vi har försökt göra i detta fall.

Herr Mannerskantz ansåg vidare, att det är fel att vara underdånig. Det tror jag också att det är. Jag hade emellertid knappast trott att just herr Manner-

skantz skulle trycka så hårt på den saken. Det hänger väl samman med den myt man håller på att skapa, som går ut på att den enskilde är värnlös gentemot staten, samtidigt som man inte kan komma ifrån att det är den enskildes intressen som staten skall söka tillvarata. Under sådana förhållanden kan det väl inte vara så beställt med underdånigheten att man behöver bekymra sig särskilt för den.

Herr Mannerskantz nämnde också att regeringen frestas att tillämpa lagen för att möta svårigheter som den själv vållat. Jag förstår inte uttalandet riktigt, ty det är ju fråga om att bemästra en prisskrub som andra vrider på. Regeringen företar vanligen inga prisuppskrivningar.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid herr Mannerskantz' uttalanden. Jag har velat komma fram till att utskottsmajoriteten för sin del ansett, att de lagar det här gäller är väl motiverade. Det kan uppkomma sådana situationer, att staten måste ingripa *även* i andra fall än när det föreligger krig eller krigsfara. Detta har man ansett att de verkställda undersökningarna har givit vid handen, och det har heller inte kunnat tillbakavisas.

Utskottsmajoriteten håller därför före att riksdagen bör anta dessa lagar, och jag skall för min del, herr talman, be att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 34.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Det förslag som här föreligger måste bedömas i samband med och mot bakgrunden av den ekonomiska politik, som regeringen bedriver. Den har under en följd av år kännetecknats av en serie eftergifter till förmån för de krav som framförts av representanter för den borgerliga oppositionen. Ett av dessa krav har sedan länge varit priskontrollens slopande. Det har också gått så till, att priskontrollen successivt har avvecklats, så att den nu omfattar endast omkring fyra procent av konsumtionsvarorna om man borträknar hyreskostna-

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

derna. Denna beklagliga utveckling vill man nu kröna genom att avskaffa pris-kontrollnämnden och förvandla prisregleringslagen till en beredskapslag. Detta innebär med andra ord att spekulanter och prisuppskörtare skall få ännu friare händer än vad de haft under de senare åren.

Detta är egentligen innebörden i de förslag som regeringen framlägger och som har fått utskottsmajoritetens stöd. Det är förslag som framlägges i en tid, som kännetecknas av fortlöpande prisstegringar. Jag vill erinra om att den senaste femårsperioden har medfört nästan lika stora prisstegringar som dem, vilka inträffade under det andra världskriget. Under krigsåren 1940—1945 noterades en prisstegring på 39 procent. Från 1949 till 1955 var prisstegringen 37 procent, d. v. s. ungefär lika stora prisstegringar under fredstid som under brinnande krig.

Den huvudsakliga orsaken till denna utveckling ligger naturligtvis hos de privata företagen, hos de privata kapitalistiska spekulanterna, som enligt vårt nuvarande samhälls oskrivna lagar har allt intresse av att ta så mycket betalt som möjligt för de varor som allmänheten tvingas att köpa.

Men man kan inte komma ifrån att också statsmakternas politik starkt bidragit till prisstegringarna och penningvärdets fall. Sådana åtgärder som devalveringen av kronan år 1949, räntehöjningen förra året, de höjda taxorna vid statens affärsdrivande verk, den stegrade indirekta beskattningen och liknande åtgärder har direkt bidragit till de höjda levnadskostnaderna och den fortgående försämringen av penningvärdet.

Det förhållandet att priskontrollnämnden inte haft tillräckliga befogenheter för att ingripa mot monopolföretagens prisuppskörtning har även verkat i samma riktning. Vem har exempelvis kontrollerat prissättningen hos de verkligt stora monopolföretagen, för att nämna några sådana: Svenska Kullagerfabriken, ASEA, Bofors och den övriga rustningsindustrin? Har priskontrollnämnden eller över huvud taget de statliga myndig-

heterna kunnat kontrollera prissättningen på de produkter som levereras av dessa jätteföretag? Vem kontrollerar de väldiga vinster som den privata rustningsindustrin tar in på våra försvarsbeställningar? Vem har, för att ta ett annat exempel, kontrollerat prissättningen hos de monopoliserade företagen inom byggnadsmaterialbranschen, som fördyrar bostadskostnaderna i oerhörd grad för den svenska allmänheten? Ingen har gjort det! I varje fall har ingen ingripit för att pressa ned priserna. Därför har statsmakternas politik på ett mycket effektivt sätt bidragit till en höjning av prisnivån och en försämring av penningvärdet.

Dessa brister, som kännetecknat priskontrollens verksamhet, motiverar emellertid inte att den nu helt slopas. Den har ändå varit ett visst skydd för konsumenterna, och vi måste väl erkänna att den på en del områden har pressat ned priserna och verkat återhållande på andra. Men i regel har det varit så, att så fort en vara frisläppts av priskontrollen har den stigit i pris.

Motiveringen för förslaget att helt slopa priskontrollen är att vi nu har fått, som det står någonstans i betänkandet, »normala» tider. Man säger att man kan räkna med en starkare konkurrens och att risken för prisstegringar inte längre föreligger. Ja, det kan man säga om man anser det normalt med prisstegringar. Enbart under fjolåret var den officiellt erkända stegringen av levnadskostnadsindex omkring sex procent. Hur stor den kommer att bli innan detta år är slut kan ingen förutsäga.

Så var det konkurrensen. Den skall nu främjas genom statliga åtgärder, försäkrar man från regeringen och utskottet. I förbigående sagt är detta om konkurrensen i och för sig ett mycket intressant kapitel, som egentligen skulle behöva diskuteras närmare. Jag skall emellertid inte göra det nu, utan inskränker mig till att peka på några fakta.

Man påstår att de kapitalistiska produktionsförhållandena bygger på fri konkurrens. Så var det också på sin tid.

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

Men genom monopoliseringen, genom det finmaskiga nät av karteller — det finns över 1 200 sådana registrerade — och genom hemliga överenskommelser om prissättningen har konkurrensen i det nuvarande samhället praktiskt taget försvunnit, i varje fall konkurrensen i dess gamla och ursprungliga form. Nu är det de stora monopoliserande företagen som bestämmer. En viss motsättning råder väl mellan dessa företag, men någon konkurrens i detta ords egentliga betydelse har vi inte under nuvarande förhållanden. Den gamla konkurrensen har upphävts genom monopoliseringen, kartelliseringen och prisöverenskommelserna. Det är därför bara en illusion om man föreställer sig att vi skulle kunna gå tillbaka till den fria konkurrensens tidevarv, en tid som ju den ekonomiska utvecklingen och samhällsutvecklingen över huvud taget för länge sedan passerat.

Jag tror inte heller att de åtgärder som nu föreslås kommer att lösa konkurrensproblemet. Det är nämligen så — vilket väl numera erkännes alltmer av även borgerliga nationalekonomer — att konkurrensbegränsning, såsom det heter här i skrivningen, är en följd av den ekonomiska utvecklingen och av den monopolisering av det ekonomiska livet och produktionslivet som dag för dag fortgår och förstärkes alltmer.

Från det håll som jag representerar anser vi alltså att den väg, som man nu går när man vill slopa priskontrollen, är en oriktig väg. Vi anser tvärtom att man borde taga sikte på att förstärka priskontrollen. Det finns verkligen tillräckligt med uppgifter för en aktiv priskontrollnämnd, utrustad med vederbörliga fullmakter och befogenheter.

Jag vill erinra om att häromdagen kunde man läsa på praktiskt taget alla stockholmstidningarnas handelssidor uppgifter från en undersökning, som priskontrollnämnden gjort inom urmakeri- och fotobranscherna. Utredningen visade exempelvis att handelsmarginalen — för att nu använda det språk som tillämpades där — i genomsnitt uppgick till ungefär hälften av det pris som för-

brukaren får betala. Det kostar alltså lika mycket att sälja en klocka som att tillverka den, ibland mera. Utredningen visar att detaljhandlarnas pålägg var 52 procent på herrarmbandsur och 45 procent på damarmbandsur. På länkar till armbandsur uppger utredningen att pålägget var 91 procent. På väggur var pålägget 62 procent, på kameror i genomsnitt 74 procent o. s. v.

Ingen förnekar naturligtvis att en detaljhandlare skall ha en viss avans, men är det ändå inte på tok, att det kostar mera att leverera varan över disken än att tillverka den, vilket i alla fall är ett faktum enligt utredningen? Det måste i alla fall ur konsumenternas synpunkt framstå såsom på tok, för att nu uttrycka sig mycket milt. Jag har anfört bara dessa exempel. Många andra finns, också levererade i stor utsträckning från den priskontrollnämnd som nu skall avskaffas. Jag har anfört detta för att visa att det verkligen finns uppgifter för en prisövervakande och priskontrollerande myndighet.

Vi har därför i vår motion nr 756 i andra kammaren föreslagit en sådan ändring i prisregleringslagen, att nämnden skall erhålla befogenheter att ingripa och sänka priserna i de fall, där det kan påvisas att det verkligen tas ut överpriser. Enligt regeringsförslaget och utskottets mening skall vi nu i stället för priskontroll få en allmän prisregleringslag såsom en beredskapslag samt en pris- och kartellnämnd.

Om denna pris- och kartellnämnd har bl. a. herr Mannerskantz sagt, att den får alldeles för stor makt. Han höjde ett varningens finger mot kammaren och sade, att de dock bara är människor, och vilka maktbefogenheter får inte de 79 människor som skall sitta i denna nämnd. Ja, men herr Mannerskantz, vilken makt får egentligen denna pris- och kartellnämnd? Enligt det föreliggande förslaget får den ingen makt alls. Pris- och kartellnämnden har ingen rätt att ingripa självständigt. Om beslutet här i dag går igenom, får den bara riksdagens högtidliga uppdrag att registrera och bokföra prisstegringarna och, om man

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

så vill, arkivera dem i fina pärmar, där vi sedan kan läsa att så och så mycket har priserna höjts med. Någon annan befogenhet har denna nämnd inte. Sedan kan naturligtvis nämnden vända sig till Kungl. Maj:t och säga, att den tycker att den eller den branschen tar för mycket betalt, men det kan väl inte sågas vara att lägga för stor makt i pris- och kartellnämndens händer. Jag vet ju inte vad herr Mannerskantz menar med maktbefogenheter. Enligt min mening har denna nämnd, som sagt, inte fått några andra befogenheter än att verkställa registreringar.

Vi har därför från vårt håll i motion 714 i andra kammaren föreslagit en sådan ändring av instruktionen för denna nämnd, att den skulle få befogenhet att själv ingripa emot överpriser och dylikt, som jag förmodar kommer att förekomma.

Jag ämnar alltså, när den punkten kommer upp till behandling, yrka bifall till den av oss väckta motionen.

I den nuvarande situationen har jag alltså inget annat att yrka än en förändring av prisregleringslagen. Jag vill alltså, herr talman, föreslå, att i tredje stycket i första paragrafen av förslaget till allmän prisregleringslag orden »Har av annan orsak uppkommit betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget inom riket...» ersättes med följande: »Finnes eljest fara för prisstegring inom riket eller befinnes det möjligt att sänka priserna på varor eller tjänster, vilka är av betydelse för konsumtion och prisbildning...» Skillnaden är ju den, att man enligt detta förslag, som ligger helt i linje med vår motion, inte skall kunna ingripa endast om prisstegringen blir osedvanligt stor utan också kunna ingripa för att kunna sänka priserna på sådana varor där verkliga överpriser tas ut.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag ber att inledningsvis få erinra om något som torde vara för kammarens ledamöter bekant, nämligen att den offentliga priskontrollen

här i landet utövats alltsedan 1939. För närvarande sker det med stöd av prisregleringslagen av 1947. Denna lag har årligen med riksdagens samtycke förlängts.

Under de senare åren har emellertid prisregleringen praktiskt taget upphävt för betydande varukategorier och områden. Om vi bortser från hyresposten så är det för närvarande endast något över 4 procent av den enskilda konsumtionen, som är föremål för prisreglering. Verksamheten har i stället i allt större utsträckning fått inriktas på en övervakning och en registrering av priserna. Den verksamheten bedriver priskontrollnämnden med stöd av den rätt, som enligt prisregleringslagen tillkommer nämnden att infordra prisuppgifter samt kontrollera och granska dessa uppgifter.

Hur pass effektiv priskontrollen och prisövervakningen har varit kan alltid diskuteras. Jag var beklagligtvis inte i tillfälle att höra herr Mannerskantz' anförande, men jag har förstått att han hörde till den kategori av människor, som anser att priskontrollen egentligen inte har någon positiv uppgift att fylla utom möjligen vid krig eller krigsfall. I andra fall skulle priskontrollen vara mera till skada än till nytta.

Jag tror inte, herr Mannerskantz, trots att jag hört det talet förut, att detta verkligen kan ledas i bevis. Hur pass effektiv priskontrollen och prisövervakningen varit kan alltid diskuteras — det skall jag villigt erkänna — men att dessa anordningar under vissa tider utgjort ett verksamt skydd mot oskäligen prissättning, spekulativa prisstegringar och uppskörtning av konsumenterna, det lär ingen kunna bestrida. Jag vill i detta sammanhang erinra om prisstoppåren under kriget. Är det verkligen någon i denna kammare som tror, att prisnivån skulle ha legat i stort sett oförändrad under en följd av år, även om lönestoppet varit i kraft, om vi inte hade haft det instrument som just priskontrollen erbjuder? Erfarenheterna från första världskriget pekar i varje fall inte i den riktningen.

Låt mig välja ett annat exempel, som

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

ligger oss närmare i tiden. Den våldsamma prisstegring som vi utsattes för under Koreakrisen 1950—1952 har väl de flesta av kammarens ledamöter i färskt minne. Det företogs då upprepade gånger analyser av prisstegringens orsaker, första gången, om jag minns rätt, på konjunkturinstitutets begäran. Dessa undersökningar visade att höjningen av levnadskostnaderna så gott som helt kunde hänföras för det första till den svenska prisnivåns anpassning till priserna utomlands och för det andra till de höjda lönerna och inkomstförbättringen för jordbruksbefolkningen. Några spekulativa prisstegringsmoment kunde i varje fall inte spåras genom dessa undersökningar.

Även dessa erfarenheter tyder på att prisövervakning och priskontroll kan utgöra ett effektivt stöd i försöken att hindra prisstegringar som inte motsvarar verkliga kostnadsförändringar. Jag är också övertygad om att priskontrollnämnden kan stå till tjänst med en lista på en rad förnödenheter, där prismarginalerna pressats ned efter ingripande från nämnden, men jag skall inte taga kammarens tid i anspråk med att lämna en sådan förteckning i detta sammanhang.

Mot bakgrunden av allt detta lär väl ingen kunna bestrida, att prisregleringen varit till nytta i olika sammanhang. Å andra sidan är väl de flesta också medvetna om priskontrollens otillräcklighet. Det är inte möjligt att skapa stabilitet enbart genom priskontrollen. När man nyss lyssnade till herr Öhman, fick man ju nästan det intrycket, att han trodde att man med priskontrollens hjälp skulle kunna bibehålla ekonomisk jämvikt i samhället. Men jag tror inte att någon kan allvarligt hävda den satsens riktighet. Existerar inte balans i samhällsekonomin, kan inte heller priskontrollen i längden effektivt förhindra att priserna går i höjden. Det är möjligt att erfarenheterna från en del länder bakom järnridån under åren närmast efter kriget erbjuder vissa exempel på motsatsen. Där lyckades man måhända i några fall uppskjuta åtminstone offi-

ciella prisstegringar även när samhällsekonomisk jämvikt inte existerade, men då fick man, herr Öhman, förse lagstiftningen med ytterst stränga straffbestämmelser — det kunde till och med bli fråga om livstids fängelse, ja, jag tror i något fall dödsstraff, vid överträdelse av bestämmelserna. Men i ett demokratiskt land lär man inte i längden kunna undvika att en rubbning av den samhällsekonomiska jämvikten också tar sig uttryck i prisstegringar.

Å andra sidan fyller priskontrollen ändå såvitt jag förstår en viktig funktion som ett komplement till olika åtgärder för att bibehålla den samhällsekonomiska balansen och hålla efterfrågan och anspråk inom ramen för resurserna.

Det är klart att priskontrollens verkningar kan vara svåra att mäta. Ibland är effekten närmast av psykologisk natur. Den omständigheten att statsmakterna har möjlighet att gripa in och justera marginaler och priser verkar ofta avskräckande. Prishöjningar, som annars skulle ha kommit till stånd, undviks. Företagare drar sig för att ta ut det högsta pris som marknaden i ett visst ögonblick ger möjlighet till. Det är också uppenbart — det har säkert betonats i debatten här i dag av talare före mig — att den nuvarande prisregleringslagen har vissa brister. Jag tror att utskottsmajoritetens talesman, herr Elowsson, var inne på den saken. Redan den omständigheten att villkoret för lagens ikraftträdande formulerats på det sätt som skett — vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — vittnar ju om behovet av en översyn, och det var bland annat — men kanske inte huvudsakligast — av den anledningen som min företrädare i handelsdepartementet beslöt att tillsätta en utredning.

Jag vill i det sammanhanget inskjuta, att det emellertid ingalunda primärt varit socialdemokraterna som ivrat för en utredning om priskontrollens berättigande under mera normala och lugna ekonomiska förhållanden. Bondeförbundet har heller inte hört till de ivrigaste till-

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

skyndarna av en sådan utredning. Vem är det då som krävt en sådan utredning? Jo, det är oppositionen, högern och folkpartiet, som under en lång följd av år röstat emot en förlängning av den nuvarande prisregleringslagen. När utredningen tillsattes så var detta — det tror jag man bör erkänna — närmast ett tillmötesgående av önskemål som framförts från oppositionens sida, även om vissa andra skäl, bl. a. lagstiftningens otidsenlighet, kunde åberopas.

Den utredning, som ligger till grund för de propositioner som behandlas i de två utlåtandena från andra lagutskottet, bär i hög grad prägeln av kompromissprodukt. Detta är också på sitt sätt ganska naturligt. I utredningen har ingått företrädare för motstridiga intressen. Löntagare och konsumenterna liksom näringslivet har sålunda varit representerade i denna utredning. Vi vet att man inte ser på dessa ting på samma sätt inom företagarvärlden som bland löntagarorganisationerna. Det är inte min avsikt, herr talman, att betygsätta utredningsresultatet, men det är i varje fall uppenbart för var och en, som sätter sig in i detta resultat, att de olika parterna bemödat sig om att trots alla skillnader i uppfattningarna komma överens. Ömsesidiga eftergifter präglar förslaget. Att det inte varit lätt att uppnå det resultatet har i varje fall jag blivit klart informerad om. Denna kompromiss har inte kommit till stånd utan betydande vända. Det är under sådana omständigheter rätt naturligt att regeringen i allt väsentligt — men givetvis efter en omsorgsfull prövning — funnit sig böra ansluta sig till vad en enhällig utredning föreslagit.

Utgångspunkten för de föreliggande förslagen har ju varit konstaterandet att en fri konkurrens är den bästa prisregulatorn, men att vi i verkligheten, såsom kammarens ledamöter väl vet, inte har detta idealtillstånd. Vi möter i själva verket olika former av konkurrensbegränsning. Vissa av dessa former omfattas redan av den nuvarande lagstiftningen, men med andra former sker inte detta. Dessutom kan en naturlig och

i och för sig berömvärd strävan efter ökad effektivitet och den tendens till produktion i stor skala, som gör sig gällande inom stora områden av näringslivet, medföra att vi får några få företagsenheter som på vissa områden dominerar hela marknaden. Det är inte säkert att en sådan faktisk monopolställning, som något eller några företag kan inta, missbrukas. En viss risk föreligger dock härför, och därför kan man ha rätt att kräva en inblick i dessa förhållanden.

För att prisregulatorn automatiskt skall fungera måste också det nyss antydda villkoret uppfyllas, nämligen att samhällsekonomisk balans råder. Den balansen kan ju rubbas av yttre omständigheter, såsom fallet var under Korea-krisen, och den kan äventyras av interna orsaker, exempelvis en alltför häftig ansvällning av efterfrågan och ökning av anspråken på våra resurser. Vilken orsaken än är, kan i ett sådant läge spekulativa prisinslag lätt uppträda. I samband med en tendens till allmän prisuppgång uppträder ju ofta spekulation. Köparna blir intresserade av att skaffa sig mer varor, under det att säljarna vill hålla tillbaka utbudet så länge som möjligt, i avvaktan på de högre priserna. Detta leder till spekulativa prishöjningar på toppen av dem som förorsakats av att samhällsökonomin på grund av olika omständigheter inte befinner sig i jämvikt.

Slutsatsen av dessa resonemang blir, att om prisregleringen och priskontrollen skall avskaffas som ett permanent organ och om prisregleringen inte fungerar under lugnare och mer normala ekonomiska förhållanden, då måste det allmänna sörja för att effektivare konkurrensförhållanden kommer till stånd. Samtidigt måste det allmänna skaffa sig ökad insyn. Vidare bör konsumentupplysning effektivt bedrivas kring prisbildningen och en kontinuerlig prisregistrering äga rum, som ger konsumenterna möjlighet att följa prisutvecklingen. I dessa hänseenden har regeringsförslaget inte gått längre än utredningen förordat.

Det är emellertid uppenbart — den

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

slutsatsen dras redan av utredningen och återkommer sedan i propositionen och utskottsmajoritetens utlåtande — att en prisreglering under vissa undantagsförhållanden kan behöva komplettera andra åtgärder som syftar till konsumentupplysning, prisupplysning och konkurrensbegränsning. Det blir fråga om en lagstiftning av ren beredskapskaraktär, så som här har föreslagits. Om en sådan lagstiftning skall kunna ha någon betydelse och vara till nytta, fordras givetvis att det finns möjligheter till mycket snabba ingripanden.

I de reservationer som avgivits av högern och folkpartiet vänder man sig först och främst mot det förslag till prisregleringslag, som tillstyrkes av utskottets majoritet. Man vill helt enkelt skärpa villkoren för att en prisreglering skall kunna sättas i kraft. Jag tror att det räcker med att konstatera, att detta innebär en klar försvagning av den beredskap på detta område, som avses med de ursprungliga förslagen. Högern vill till och med gå ännu ett steg längre och avskaffa all prisreglering från och med den 1 juli i år, sålunda redan innan den kommande prisregleringslagen är avsedd att träda i kraft. Högern motsätter sig vidare i huvudsak skärpning av lagen om konkurrensbegränsning och anser, att man tills vidare bör avvakta erfarenheterna av den nuvarande mer begränsade rätten för näringsfrihetsrådet att till förhandling ta upp fall av uppenbar konkurrensbegränsning. Någon utvidgning av denna lagstiftning har högerreservanterna inte ansett erforderlig. Folkpartiet vill för sin del i en särskild reservation begränsa rätten till uppgiftsinsamling.

Jag vill endast konstatera, herr talman, att den nuvarande ordningen — såsom de flesta nog har klart för sig — är behäftad med brister. Ingen kan med säkerhet säga, att vad som nu föreslås kommer att bli ofantligt mycket bättre. Det tror jag, och mina kolleger i regeringen, som varit med om att lägga fram förslaget, är ense med mig om att bestämda garantier på den punkten kan inte ges. Emellertid har vi ansett det va-

ra värt att pröva ett enhälligt utredningsförslag. Om sedan detta förslag, därest det vinner riksdagens bifall, är bättre än den hittillsvarande ordningen, det får framtiden utvisa.

Representanterna för de stora löntagarorganisationerna har, såvitt jag kunnat förstå, sträckt sig till det yttersta för att nå ett samförstånd i denna fråga. Det är inte utan en viss oro som Landsorganisationen och TCO kunnat vara med om att tillstyrka det resultat som här föreligger; detta framgår tydligt redan av remisserna till det enhälliga utredningsförslaget.

Nu är ju högern och folkpartiet ibland mycket angelägna att framträda som talesmän för löntagarorganisationerna, i varje fall för tjänstemannaorganisationerna. Jag undrar om reservanterna, och för den delen tidigare motionärerna, verkligen allvarligt tänkt på konsekvenserna av sitt ställningstagande i detta hänseende. Det rimmar tämligen illa med den vilja, som man säger sig hysa, att på ett riktigt sätt tillvarata tjänstemännens, konsumenternas och löntagarnas intressen i allmänhet. Jag tror inte det kan råda någon tvekan om att det i detta fall är utskottsmajoritetens förslag som närmast ger uttryck för vad löntagarorganisationerna har intresse av.

Ja, herr talman, det blir kanske i fortsättningen tillfälle att något återkomma till de organisatoriska konsekvenserna av det lagstiftningsförslag som nu behandlas.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lange gjorde en tolkning av min mening, som inte var korrekt och som jag vill lägga till rätta.

Statsrådet sade att man av mitt anförande fick intrycket, att vi skulle kunna uppnå ekonomisk jämvikt genom priskontroll. Nej, statsrådet, det har jag inte sagt. Jag tror nämligen inte på möjligheten av någon jämvikt eller någon samhällsekonomisk balans under det ekonomiska system vi har i vårt nuvarande samhälle, och jag tycker att erfarenheten bekräftar detta. Regeringen har

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

nu under tio år varit ute på jakt efter denna samhällsekonomiska balans, och såvitt jag vet har den knappast ens för ett ögonblick lyckats hitta en sådan balans, något som är helt naturligt, därför att det ligger i det nuvarande samhällets natur att någon balans eller jämvikt inte kan existera.

Herr Langes tolkning av mitt anförande är således rakt motsatt mot vad jag hävdar. Jag har sagt — det upprepar jag — att priskontrollen har varit ett visst skydd för konsumenterna, och detta lilla skydd vill nu regeringen och utskottets majoritet avskaffa genom den nya lagstiftningen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det kan väl inte alldeles ha undgått herr Öhman, att man ersätter den hittillsvarande prisregleringslagen med skärpningar i andra hänseenden i lagen om konkurrensbegränsning.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Min ärade vän på kristianstadsbänken har, tycker jag, på ett mycket förtjusande sätt erkänt, att det var ofantligt mycket han inte förstod av vad jag fört fram i form av reservation och på annat sätt. Men jag förstår ju hur detta skall tolkas. Det beror nog inte på något dåligt förstånd från hans sida, utan han tycker att det är ett bättre sätt att beskylla reservanterna för att ha orediga förslag. Jag tror att vi förstår varandra rätt bra, och jag vill här endast ta upp några av de erinringar, som han gjorde.

Herr Elowsson liksom i viss mån även handelsministern säger, att erfarenheterna av den gångna tiden ger vid handen, hur nödvändigt det är med prisreglering. Jag tycker att utvecklingen efter kriget har visat motsatsen. Trots att det ännu långt efter kriget fanns en ganska omfattande prisreglering, som faktiskt direkt motverkat företagarevärldens anpassning till en konkurrenslivaktig marknad, har ju behovet av denna reglering automatiskt minskat, så att numera — såsom också utsagts i propositionen och här

har upplysts — inte mer än fyra procent av varuområdet utanför hyrorna beröres av prisregleringen. Det visar ju att det inte på många år förelegat något större behov av denna reglering. Såsom jag tidigare anförde, hade säkert detta skede av naturlig konkurrens inträffat tidigare, om inte prisregleringen på olika områden hållits kvar för länge efter kriget.

Herr Elowsson sade också, att det här i första hand är spekulanter, som man vill komma åt. Ja, det har vi inte heller inom högern någonting emot. I detta sammanhang vill jag för övrigt ta upp en felreferering av reservationerna, som handelsministern gjorde sig skyldig till. I utlåtandet angående konkurrensbegränsande åtgärder har vi från högerens sida gått med på en utvidgning av näringsfrihetsrådets befogenheter när det gäller karteller och dylikt, som kan åsamka ocker. Handelsministern har alltså inför kammaren gjort ett felaktigt referat på denna punkt, och jag tycker nog att statsrådet bort läsa på litet bättre, så att han sluppit göra det. I varje fall bör inte denna tolkning av reservationen föras vidare. Vårt förslag till begränsning innebär, att bedömandet av skäligheten av ett pris och framförandet av den saken till Kungl. Maj:t inte skall få ske i andra fall än då det föreligger ett kartellförhållande, alltså inte vid oligopol o. d.

Till herr Elowsson vill jag alltså säga, att det inte bara är spekulanterna man vill komma åt med denna lagstiftning, och den saken utvecklade ju för övrigt handelsministern på ett alldeles utmärkt sätt. Han menade att detta skall ingå som ett ordinärt led i kampen mot sådana krafter, som vill förstöra den nationalekonomiska balansen. Det är vad jag gissade på och misstänkte, och jag tycker att man har fått en bekräftelse på detta.

När herr Elowsson säger, att de generella medel, som skulle kunna klara en inflationsutveckling, inte verkar tillräckligt snabbt vid hastigt påkommande inflatoriska stegringar, stämmer det kanske inte riktigt. I detta sammanhang skall jag ta upp en fråga, som handelsministern nämnde. Om vi tar Korea-fal-

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

let, så är det väl inte en riktig beskrivning när handelsministern säger, att vi lyckades klara de utifrån kommande impulserna, så att det inte blev så farligt med dem. Det är i stället på det sättet, att när det kommer en sådan där störning utifrån, då griper den svenska prisregleringen in, jag höll på att säga för tidigt, och då stannar importen upp. Man väntar, och sedan, när man inte kan vänta längre utan skall göra stora importinköp utifrån, har priserna stigit ännu mer och måste accepteras. En sådan utveckling har vi också haft erfarenhet av.

Jag skulle nog för min del tro, att det inte är en riktig skildring som herr Elowsson ger, när han säger, att vi inte tänkt på de ogynnsamma verkningarna för konsumenterna genom prishöjningar inom näringslivet. Jag har ju här menat, att när ett företag höjer priserna för mycket, så rättas de sakerna till mycket lättare — och det har också skett — än genom de prisbevarande åtgärder, som en statlig reglering åstadkommer. Att få en ändring till stånd på det sättet tar mycket längre tid. Jag kan som ett allmänt omdöme säga, att vi har kommit in i ett mer konkurrenslivaktigt skede under senare år. Jag tycker det blir mer och mer markant. Detta är kanske delvis en följd av de ändrade förhållandena inom penningpolitiken och finanspolitiken, som medför att företagen måste passa på och bli litet hårdare för egen del, så att de klarar konkurrensen.

Jag måste nog säga, att jag blev felrefererad av herr Elowsson på en punkt. Han påstår, att jag skulle ha sagt att om det sütte en borgerlig regering, skulle prisregleringslagen aldrig någonsin bli satt i kraft. Jag ber att få taga herrar stenografer till vittnen på att jag aldrig yttrat detta, utan jag har sagt, att en socialistisk regering skulle sätta den i kraft för tidigt. Något mer har jag inte sagt. Det är en för snabb slutsats att dra den andra konsekvensen. Jag skulle tro, att en borgerlig regering skulle sätta lagen i kraft vid krig eller krigsfara, men man skulle nog dra sig för att ta på sig en stor del av de olägenheter,

som jag exemplifierade och som följer med i prisregleringens spår.

Jag har inte tänkt att i detalj polemisera mot herr Öhman, men han vände sig mot mig och ville bestrida, att pris- och kartellnämnden kan få stor makt. Men, herr Öhman, om denna prisregleringslag skall sättas i kraft, vilket man måste räkna med, då blir det detta organ, som skall taga hand om denna sak och bli en ny priskontrollnämnd. Då får den en stor makt. Det är detta som jag syftar på. Jag syftar mer på detta än på dess mera normala verksamhet enligt konkurrensbegränsningslagen.

Om handelsministern hade varit inne i kammaren och hört mitt anförande, hade han kanske intonerat sitt anförande på ett något annat sätt. Jag höll mig för min del mest till att påvisa att man inte utan en mängd olägenheter inför en prisreglering. Jag har lagt upp det med flit på det sättet. Jag har inte gjort något sådant uttalande, att det inte skulle vara till någon som helst nytta med en prisreglering. Det är inte som löntagare och allmänheten ofta tror, att sätter man bara ett pris genom en statlig myndighet, så blir det inga andra följder än ett litet lägre pris. Jag har räknat upp en lång rad både direkta och indirekta kortsiktigt och långsiktigt verkande följder, som man faktiskt måste taga med i beräkningen och som till stor del neutraliserar de eventuella nyttiga verkningar, som kan följa med prisregleringen.

Jag är glad över att hela uppläggningsen av handelsministerns anförande var moderat. Han talade för vad han kallade en kompromiss. Det var, tycker jag, en ganska stor nyansskillnad mellan hans motivering och beskrivning och den som presterades från herr Elowssons sida. Jag tyckte, att det fanns en påtaglig skillnad. Jag anser, att det var tacknämligt att vi fått denna skildring. Men jag fäste mig i denna vid ett uttryck, nämligen att förslaget var ett resultat av en kompromiss. Nu skulle jag vilja fråga herr statsrådet, om den kompromiss, som man kan säga att utredningens förslag i sig självt innebär,

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

verkligen följts helt och hållet. Är det inte några små missförstånd vid propositionernas utskrivning, som inte blivit fullständigt tillrättalagda? Jag kan tänka mig, att vad som står i statsutskottets utlåtande nr 123, nederst på s. 37, skulle vara ett försök till ett sådant tillrättläggande när det gäller pris- och kartellnämndens befogenheter. Jag tycker nog, att det är, som utskottet formulerat det, någon liten oklarhet, och har det nu varit en kompromiss, så är det ganska viktigt, att den inte vid beslutets fattande här i riksdagen följes och sedan också tillämpas, ty annars blir det naturligtvis inte lika inbjudande att vid kommande tillfällen göra kompromisser. Då kanske det hårdnar till något. Jag skulle därför vilja fråga, om herr statsrådet är i tillfälle att upplysa, om kompromissen verkligen följts till alla delar — det har ryktats att det skulle finnas någon liten hake, som man alltför ofullständigt rättat till; i varje fall har det inte kommit fram någonting till andra lagutskottet som tytt på att det skulle ha blivit någon felskrivning i någon av dessa propositioner.

Jag anser att man inte bör överskatta konsumentupplysningen — att överskatta konsumentupplysning är detsamma som att underskatta våra husmödrar, av vilka en synnerligen stor procent är ganska initierade och småfinurliga och prismedvetna och säkerligen inte är utlämnade så där utan vidare. Det har i varje fall inte stått stilla på detta område, och jag tror därför att man inte bör pracka på dem alltför mycket råd heller. Det kan bli på samma sätt som under första och framför allt andra världskriget, när de statliga myndigheterna skickade ut en mängd råd till jordbrukarna om hur de skulle bete sig. Det var många av oss som resonerade på samma sätt som den där rättaren på en gård, som en grosshandlare köpt. När grosshandlaren hade haft gården under några år trodde han att han begrep sig på hur jordbruk skulle skötas och började utfärda order och direktiv till höger och vänster. Till slut blev rättaren

en smula förargad och utbrast en dag: »Ja, grosshandlaren, det vore rätt åt honom, om en gjorde som han sade.» Det kan bli så, att husmödrarna kan få för många råd. Över huvud taget är det inte bra att låta alla människor bli så omhändertagna att de inte lär sig se sig för själva. Fostra inte upp ett släkte, som är inlindat i omvårdnad! Jag skulle tro att det inte kan skada att komma med vissa sammanställningar och anvisningar, men låt det inte driva i väg för långt så att det svenska släktet blir sämre än andra nationer, som kanske kan klara sig bättre själva.

Jag tror att herr statsrådet gjorde sig skyldig till ytterligare ett felreferat, och man bör vara litet noga i riksdagens kamrar, när man refererar. Om inte civilministern hindrar handelsministern att höra på, skulle jag vilja säga att handelsministern refererade fel, då han sade att det bara var folkpartiet, som föreslagit en begränsning av uppgiftsskyldigheten när det gäller konsumentupplysningen. Det är nämligen både högern och folkpartiet som föreslagit detta och vi har ansett att det är onödigt att fordra in upplysningar om alla möjliga saker, som kan ligga till grund för ett bedömande om det finns konkurrensbegränsning.

Inom utskottet har framhållits — om jag till slut får nämna detta som en parentes — att lagtexten var ganska verklighetsfrämmande skriven på ett par ställen. Det stod där bl. a., att man skulle vara skyldig att skicka in inte bara korrespondens utan även handelsböcker. Vet ni vad handelsböcker är nu för tiden? Det är inte böcker, utan därmed avses skåp med kort och hålkort, som tar upp hela väggar. Det är alltså svårt att tänka sig att ett företag skulle skicka in sitt hålkortssystem eller kortsystem — det kan man ju inte begära. Vi har inom utskottet kommit överens om att detta inte heller var meningen, och jag ville att man vid skrivningen något mera skulle trycka på detta. Det förhåller sig ju på det sättet, att det har skett en utveckling även på kontorsområdet,

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

och det är därför inte möjligt att skicka in allt sådant material, som har med bokföring att göra.

Herr talman! Hur mycket vi än diskuterar med varandra, blir det som vanligt så, att här röstas efter på förhand bestämda linjer. Det kan därför synas vara bortkastat att ägna sig åt att polemisera ytterligare. Dessutom är det väl så, att vi inte alltid här i första kammaren behöver göra på samma sätt som man mestadels gör i andra kammaren, där inte en stavelse får förbli oemotsagd — det är lika bra att de olika åsiktsriktningarna för fram sina meningar och att ledamöterna sedan får ta dem under bedömande.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag förstår så väl, att herr Mannerskantz helst skulle se att jag nu undvek att gå upp i debatten, och efter de långa anföranden i två omgångar, som herr Mannerskantz hållit här i kammaren, skulle jag kanske ur kammarens ledamöters synpunkt göra klokt i att inte förlänga denna diskussion. Jag skall emellertid i stället vara ytterligt kortfattad.

Herr Mannerskantz riktade en direkt anklagelse till mig för felreferat, och jag vill inte att detta skall stå oemotsagt — herr Mannerskantz får förlåta mig min ambition i detta hänseende. Herr Mannerskantz sade bland annat att högern varit med om en utvidgning av lagstiftningen om konkurrensbegränsning. Ja, men endast i ett litet hänseende har högern varit med, och det är när det gäller införandet av bestämmelser om högstpris. Jag vill inte ta kammarens tid i anspråk med en debatt i denna fråga, eftersom den inte tidigare berörts i diskussionen. Däremot hade herr Mannerskantz fel när han sade, att högern inte motsätter sig åtgärder emot karteller. Nej, det gör inte högern, men karteller omfattas, herr Mannerskantz, redan av den nuvarande lagstiftningen. Jag undrar sålunda, om det är herr Mannerskantz eller jag som läser fel. Jag låter i varje fall med fullt förtroende kammaren avgöra den saken.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Herr Mannerskantz fortsätter att spinna på den där tråden att prisregleringarna har hejdat prissänkningarna. När man så envist som man gör från högerens sida håller på detta både i riksdagsdebatten och i pressdebatten, tycker jag att man skulle kunna komma fram med några exempel på i vilka fall detta har inträffat. Jag har inte sett någon sådan redovisning, och jag tvivlar på att man över huvud taget kan förebringa en dylik. Däremot har det ju gång efter annan visat sig, att vid sådana tillfällen när man har släppt varupriserna fria, har detta mycket ofta resulterat i prishöjning. Att sådana prishöjningar förekommer i mindre omfattning praktiskt taget överallt är en sak, som jag anser mig ha fått bekräftad genom ett litet klipp ur en borgerlig tidning i lördags. Där skriver man på familjespalten, att det har kommit en ny sorts skjorta i handeln. Man fortsätter: »Men se upp med priserna! Vi hade det nöjet att häromdagen inköpa en skjorta för 32 kr. i en av Stockholms största herrekiperingar. Men litet längre ner på samma gata passerade vi en annan herrekiperings skyltlådor. Där kostade skjortorna 37:50.» Det var alltså en höjning med 5 kronor 50 öre för samma skjorta på bara litet avstånd från den första affären. Nog visar väl ändå detta, att det finns en vilja hos en del affärsmän att höja priserna på varorna, och vi kan vara tämligen övertygade om att man gör det i större utsträckning, ju mindre priserna kontrolleras. Under sådana förhållanden och med hänsyn till det oerhört rikhaltiga varusortiment, som vi har för närvarande och vars priser det säkerligen är omöjligt för alla husmödrar att följa, är det väl inte så underligt, om man försöker dels bromsa prishöjningarna på varorna i den utsträckning man kan göra det, dels också tala om vad de olika varorna är värda för att på det sättet hjälpa konsumenterna att få mesta möjliga för sina pengar.

Sedan bör vi inte glömma att förekomsten av en priskontroll också har en rent psykologisk verkan. Vilken vara än

Förslag till allmän prisregleringslag m. m.

affärsmännen eller företagarna säljer så blir de, om de har den bestämda känslan att ha ett vakande öga över sig, inte lika benägna att utsätta sig för risken att bli avslöjade för att de tar för mycket betalt för varorna, utan de kommer då att hålla prishöjningarna tillbaka.

Eftersom herr *Mannerskantz* sade att jag hade felrefererat honom beträffande en borgerlig regerings villighet att sätta en sådan här prislag i kraft så beklagar jag att jag gjorde detta, men det berodde på att sorlet i kammaren gjorde att jag inte rätt uppfattade herr *Mannerskantz*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Sunne m. fl.* vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Öhman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att de i 1 § tredje stycket i förslaget till allmän prisregleringslag förekommande orden »Har av annan orsak uppkommit betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget inom riket» utbyttes mot »Finnes eljest fara för prisstegring inom riket eller befinnes det möjligt att sänka priserna på varor eller tjänster, vilka är av betydelse för konsumtion och prisbildning».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr *Sunnes m. fl.* reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Sunne m. fl.* vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 40.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Mannerskantz* och fröken *Wetterström* vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* och fröken *Wetterström* vid punkten avgivna reservationen.

Ang. utvidgad lagstiftning om motverkande av konkurrensbegränsning m. m.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 120;
Nej — 12.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten C hemställt.

Ang. utvidgad lagstiftning om motverkande av konkurrensbegränsning m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 23 mars 1956 dagtecknad proposition, nr 148, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet;

2) lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden; samt

3) lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbetomma allmänna handlingar.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att lagen den 25 september 1953 om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, enligt

vilken förhandling inför näringsfrihetsrådet för att undanröja skadlig verkan av konkurrensbegränsning nu kunde ske blott då konkurrensbegränsningen utgjordes av kartell eller monopol eller vad därmed jämställdes, skulle ändras så att näringsfrihetsombudsmannen och näringsfrihetsrådet finge befogenhet att ingripa mot skadlig verkan av alla slag av konkurrensbegränsning. Vidare hade föreslagits att lagen, som nu icke stadgade annan form för ingripande än förhandling inför näringsfrihetsrådet, skulle kompletteras med rätt för Kungl. Maj:t att, då den skadliga verkan av en konkurrensbegränsning innebure att visst pris vore uppenbart för högt med hänsyn till kostnaderna och övriga omständigheter, på hemställen av näringsfrihetsrådet förordna om högsta pris för en tid av högst ett år.

I förslaget till lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden var 3 § så lydande:

Företagare åligger att till myndighet som Konungen bestämmer efter anmanning lämna uppgift om sådan i anmanningen närmare angiven konkurrensbegränsning, som berör hans verksamhet och har avseende på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden i riket, samt i övrigt om priser, intäkter, kostnader, vinster och andra förhållanden av beskaffenhet att inverka på prisbildningen.

I samband med propositionen hade utskottet förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 578 av herrar *Ohlon* och *Lindblom* och nr 579 av herr *Ewerlöf* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 759 av herr *Hjalmarson* m. fl. och nr 760 av herr *Ohlin* m. fl.

I de likalydande motionerna I: 579 och II: 759 hade hemställts, att riksdagen måtte

1) avslå förslaget till utvidgning av lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrens-

Ang. utvidgad lagstiftning om motverkande av konkurrensbegränsning m. m.
begränsning inom näringslivet i vad denna avsåge en utvidgning av näringsfrihetsrådets befogenheter att till förhandling upptaga konkurrensbegränsningar;

2) antaga förslaget om införande av en högstprisbestämmelse av »ockernatur» i samma lag endast för sådana fall av konkurrensbegränsning, som vore att betrakta såsom kartell- eller monopolfall;

3) antaga förslaget till lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden med den ändring, att 3 § uppdelades på två paragrafer, den ena avseende förutsättningarna för utförandet av särskilda undersökningar rörande konkurrensbegränsande företagens samhällsekonomiska verkningar och den andra avseende övrig uppgiftsskyldighet.

I de likalydande motionerna I: 578 och II: 760 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 3 § lagen om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden skulle erhålla följande lydelse: »Företagare åligger att till myndighet som Konungen bestämmer efter anmaning lämna uppgift om sådan i anmaningen närmare angiven konkurrensbegränsning, som berör hans verksamhet och har avseende på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden i riket, och om priser, intäkter, kostnader, vinster och andra förhållanden där särskild anledning finns att räkna med förekomsten av konkurrensbegränsning samt i övrigt efter anmaning lämna uppgifter rörande priser som anses erforderliga för konsumentupplysningsverksamhet.»

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, nr 148, och med avslag å motionerna I: 579 och II: 759, såvitt propositionen och motionerna avsåge förslag till lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, måtte för sin del antaga nämnda lagförslag;

B. att riksdagen, med bifall till förevarande proposition och med avslag å motionerna I: 578 och II: 760 samt I: 579 och II: 759, såvitt propositionen och motionerna avsåge förslag till lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden, måtte för sin del antaga nämnda lagförslag; samt

C. att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, såvitt gällde förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, måtte för sin del antaga nämnda lagförslag.

Reservationer hade anmälts

I. vid utskottets hemställan under A av herr *Mannerskantz* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 579 och II: 759 funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet — för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet;

II. vid utskottets hemställan under B av herrar *Sunne*, *Mannerskantz*, *Akesson* och *Jacobsson* i *Tobo*, fru *Sandström* samt fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets motivering bort erhålla den ändrade avfattning, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 579 och II: 759, såvitt nu vore i fråga, och med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 578 och II: 760 funnit viss ändring böra vidtagas i förslaget till lag om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden — för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 3 §

Ang. utvidgad lagstiftning om motverkande av konkurrensbegränsning m. m.

erhölle följande ändrade lydelse. »Företagare åligger att till myndighet som Konungen bestämmer efter anmaning lämna uppgift dels om sådan i anmaningen närmare angiven konkurrensbegränsning, som berör hans verksamhet och har avseende på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden i riket, dels om priser, intäkter, kostnader, vinster och andra förhållanden, där särskild anledning finns att räkna med förekomsten av konkurrensbegränsning och dels om priser där uppgifterna anses erforderliga för konsumentupplysningsverksamhet.»

Herr SUNNE (fp):

Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen II, avseende utskottets hemställan under B.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag ber att få under punkt A yrka bifall till reservation nr I.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen jämligt de i fråga om punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz och fröken Wetterström vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz och fröken Wetterström vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I fråga om punkten B, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

Ja — 95;

Nej — 40.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten C.

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m., dels ock anslag till kommerskollegium samt statens handels- och industrikommission jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 97, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 23 februari 1956, föreslagit riksdagen att

I. godkänna, att en statens pris- och kartellnämnd inrättades den 1 januari 1957 i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll framlagt förslag;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med av departementschefen framlagda förslag, med tillämpning tills vidare från och med den 1 januari 1957 dels fastställa personalförteckning för statens pris- och kartellnämnd, dels ock vidtaga ändringar i personalförteckningen för ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor;

III. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens pris- och kartellnämnd, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1957;

IV. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

V. under riksstatsens tionde huvudtitel för budgetåret 1956/57 såsom förslagsanslag anvisa till

a) Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar 661 400 kronor;

b) Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader 150 000 kronor;

c) Näringsfrihetsrådet: Avlöningar 89 000 kronor;

d) Näringsfrihetsrådet: Omkostnader 9 200 kronor;

e) Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar 178 500 kronor;

f) Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader 19 200 kronor;

g) Statens priskontrollnämnd: Avlöningar 679 500 kronor;

h) Statens priskontrollnämnd: Omkostnader 159 500 kronor;

i) Avvecklingskostnader för statens priskontrollnämnd 180 000 kronor;

j) Kostnader för statens upplysningsbyrå 160 000 kronor.

Därjämte hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten proposition, nr 103, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 23 februari 1956, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen framlagt förslag om överflyttning av vissa arbetsuppgifter från statens handels- och industrikommission till kommerskollegium;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med av departementschefen framlagda förslag, dels fastställa personalförteckning för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare under tiden 1 juli—31 december 1956, dels ock i personalförteckningen vidtaga ändringar att gälla tills vidare från och med den 1 januari 1957;

III. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

IV. för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa till

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

a) Kommerskollegium: Avlöningar 2 744 300 kronor;

b) Kommerskollegium: Omkostnader 562 900 kronor;

c) Statens handels- och industrikommission: Avlöningar 1 000 000 kronor;

d) Statens handels- och industrikommission: Omkostnader 125 000 kronor.

Utskottet hade till behandling förehåft följande motioner i anledning av propositionen nr 97 angående inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m., nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Strand* m. fl. (I: 530) och den andra inom andra kammaren av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Henriksson* (II: 686);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birke* m. fl. (I: 531) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 687);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlon* och *Sundelin* (I: 551) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 715);

dels en inom andra kammaren av herrar *Hagberg* och *Holmberg* väckt motion (II: 714), vari hemställdes, att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 97, måtte besluta att uttala, att statens pris- och kartellnämnd borde erhålla sådana befogenheter, som gäve styrelsen möjlighet till självständigt ingripande, exempelvis införande av prisstopp för vissa varuslag, beordrande av prissänkningar etc., samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter härför;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Dahlén* väckt motion (II: 716).

Vidare hade utskottet till behandling förehåft följande motioner i anledning av propositionen nr 103 angående anslag till kommerskollegium samt statens handels- och industrikommission, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birke* m. fl. (I: 532) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 688);

dels nyssnämnda båda likalydande motioner I: 551 av herrar *Ohlon* och *Sundelin* och II: 715 av herr *Ohlin* m. fl.;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Kollberg* väckt motion (II: 685).

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 531 och II: 687, I: 532 och II: 688, I: 551 och II: 715, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt II: 714 godkänna, att en statens pris- och kartellnämnd inrättades den 1 januari 1957 i huvudsaklig överensstämmelse med det av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 23 februari 1956 framlagda förslaget;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 531 och II: 687, I: 551 och II: 715, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 530 och II: 686

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med det i berörda statsrådsprotokoll framlagda förslaget, med tillämpning tills vidare från och med den 1 januari 1957 fastställa personalförteckning för statens pris- och kartellnämnd;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens pris- och kartellnämnd, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1957;

c) för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 661 400 kronor;

d) för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 531

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

och II: 687, såvitt nu vore i fråga, samt II: 716

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med det av departementschefen i statsrådsprotokollet framlagda förslaget, med tillämpning tills vidare från och med den 1 januari 1957, vidtaga ändringar i personalförteckningen för ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

c) för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 178 500 kronor;

IV. för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa till

a) Näringsfrihetsrådet: Avlöningar 89 000 kronor;

b) Näringsfrihetsrådet: Omkostnader 9 200 kronor;

c) Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader 19 200 kronor;

d) Statens priskontrollnämnd: Avlöningar 679 500 kronor;

e) Statens priskontrollnämnd: Omkostnader 159 500 kronor;

f) Avvecklingskostnader för statens priskontrollnämnd 180 000 kronor;

g) Kostnader för statens upplysningsbyrå 160 000 kronor;

V. godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 23 februari 1956 framlagda förslaget om överflyttning av vissa arbetsuppgifter från statens handels- och industrikommission till kommerskollegium;

VI. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med i berörda statsrådsprotokoll framlagda förslag, fastställa personalförteckning för kommerskollegium, att till-

lämpas tills vidare under tiden 1 juli —31 december 1956;

VII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 532 och II: 688, I: 551 och II: 715 samt II: 685, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll framlagda förslag, i personalförteckningen för kommerskollegium vidtaga ändringar, att gälla tills vidare från och med den 1 januari 1957;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

c) för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Kommerskollegium: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 2 744 300 kronor;

d) för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Kommerskollegium: Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 562 900 kronor;

VIII. för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln anvisa till

a) Statens handels- och industrikommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor;

b) Statens handels- och industrikommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 125 000 kronor;

IX. avslå motionerna I: 551 och II: 715, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning av frågan om insamling av de primäruppgifter angående priser m. m., som erfordrades för utredningsarbetet rörande pris- och konkurrensbegränsningsfrågor;

X. avslå motionerna I: 551 och II: 715, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning av frågan om organisationen av priskontrollen för det fall, då den allmänna prisregleringslagen trädde i tillämpning;

XI. avslå motionerna I: 551 och II: 715, i vad de avsåge skrivelse till Kungl.

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av instruktion för kommerskollegiets råd i pris- och kartellärenden samt för det i kommerskollegium ingående utredningsinstitutet för pris- och kartellfrågor måtte beakta vad i nämnda motioner anförts beträffande uppgiftsinsamlingens syfte och omfattning.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Do-
verstorp och *Hjalmarson*, vilka ansett,
att utskottets yttrande bort hava den
ändrade lydelse, reservationen visade,
samt att utskottet bort under I—III och
VII hemställa, att riksdagen måtte

I. med bifall till motionerna I: 531
och II: 687 och I: 532 och II: 688, i an-
ledning av motionerna I: 551 och II:
715, samtliga motioner såvitt nu vore i
fråga, samt med avslag å motionen II:
714 avslå Kungl. Maj:ts förslag om in-
rättandet av en statens pris- och kar-
tellnämnd samt besluta, att till kom-
merskollegium skulle knytas en kartell-
och en prisbyrå med en rådgivande
nämnd i överenssstämmelse med vad i
reservationen förordats;

II. med bifall till motionerna I: 531
och II: 687 samt I: 551 och II: 715, samt-
liga motioner såvitt nu vore i fråga,
samt med avslag å motionerna I: 530
och II: 686 avslå Kungl. Maj:ts förslag
om

a) bemyndigande för Kungl. Maj:t att,
med tillämpning tills vidare från och
med den 1 januari 1957, fastställa per-
sonalförteckning för statens pris- och
kartellnämnd;

b) godkännande av avlöningsstat för
statens pris- och kartellnämnd, att till-
ämpas under tiden 1 januari—30 juni
1957;

c) beviljande av anslag till Statens
pris- och kartellnämnd: Avlöningar;

d) beviljande av anslag till Statens
pris- och kartellnämnd: Omkostnader;

III. i anledning av Kungl. Maj:ts för-
slag, med bifall till motionerna I: 531

och II: 687, såvitt nu vore i fråga, samt
med avslag å motionen II: 716

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i en-
lighet med av departementschefen i be-
rörda statsrådsprotokoll och av reser-
vanterna framlagda förslag, vidtaga änd-
ringar i personalförteckningen för om-
budsmannaämbetet för näringsfrihets-
frågor;

b) godkänna i reservationen införd
avlöningsstat för ombudsmannaämbetet
för näringsfrihetsfrågor, att tillämpas
tills vidare från och med budgetåret
1956/57;

c) för budgetåret 1956/57 under tion-
de huvudtiteln till Ombudsmannaämbe-
tet för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar
anvisa ett förslagsanslag av 150 500 kro-
nor;

VII. i anledning av Kungl. Maj:ts för-
slag och motionerna I: 551 och II: 715
och II: 685 samt med bifall till motio-
nerna I: 532 och II: 688, samtliga motio-
ner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i en-
lighet med av departementschefen i be-
rörda statsrådsprotokoll och av reser-
vanterna framlagda förslag, i personal-
förteckningen för kommerskollegium
vidtaga ändringar, att gälla tills vidare
från och med den 1 januari 1957;

b) godkänna i reservationen införd
avlöningsstat för kommerskollegium, att
tillämpas tills vidare från och med bud-
getåret 1956/57;

c) för budgetåret 1956/57 under tion-
de huvudtiteln till Kommerskollegium:
Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av
3 157 800 kronor;

d) för budgetåret 1956/57 under tion-
de huvudtiteln till Kommerskollegium:
Omkostnader anvisa ett förslagsanslag
av 652 900 kronor;

b) av herrar *Axel Andersson*, *Aastrup*,
Jacobsson, *Ståhl*, *Nihlfors* och *Löfroth*
samt fröken *Ager*, vilka ansett, att ut-
skottets yttrande bort erhålla den änd-
rade avfattning, som i denna reserva-
tion avgivits, samt att utskottet bort un-

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

der I, II, VII och IX—XI hemställa, att riksdagen måtte

I. med bifall till motionerna I: 551 och II: 715, i anledning av motionerna I: 531 och II: 687, I: 532 och II: 688, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionen II: 714 avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättandet av en statens pris- och kartellnämnd samt besluta, att till kommerskollegium skulle knytas ett utredningsinstitut, omfattande en kartell- och en prisbyrå samt ett kommerskollegiets råd i pris- och kartellärenden i överensstämmelse med vad reservanterna förordat;

II. med bifall till motionerna I: 531 och II: 687 samt I: 551 och II: 715, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 530 och II: 686 avslå Kungl. Maj:ts förslag om

a) bemyndigande för Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med den 1 januari 1957, fastställa personalförteckning för statens pris- och kartellnämnd;

b) godkännande av avlöningsstat för statens pris- och kartellnämnd, att tillämpas under tiden 1 januari —30 juni 1957;

c) beviljande av anslag till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar;

d) beviljande av anslag till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader;

VII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 532 och II: 688 samt med bifall till motionerna I: 551 och II: 715 och II: 685, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll och av reservanterna framlagda förslag, i personalförteckningen för kommerskollegium vidtaga ändringar, att gälla tills vidare från och med den 1 januari 1957;

b) godkänna i reservationen inför avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

c) för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Kommerskollegium: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 3 304 300 kronor;

d) för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Kommerskollegium: Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 712 900 kronor;

IX. med bifall till motionerna I: 551 och II: 715, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om insamling av de primäruppgifter angående priser m. m., som erfordrades för utredningsarbetet rörande pris- och konkurrensbegränsningsspörsmål;

X. med bifall till motionerna I: 551 och II: 715, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om organisationen av priskontrollen för det fall, då den allmänna prisregleringslagen trädde i tillämpning;

XI. med bifall till motionerna I: 551 och II: 715, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av instruktion för kommerskollegiets råd i pris- och kartellärenden samt för det i kommerskollegium ingående utredningsinstitutet för pris- och kartellfrågor måtte beakta vad reservanterna anfört beträffande uppgiftsinsamlingens syfte och omfattning.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Detta ärende innefattar ju de så kallade organisatoriska konsekvenserna av de två frågor vi nyss avgjort, vilka framkallat så mycken vältalighet i kammaren. Det finns ingen anledning att spä på denna vältalighet ytterligare. Även om det skulle vara mycket lockande i och för sig att resonera med herr Öhman om vad länkar till arbetsur egentligen skall kosta och vad de kostar, eller vilken social orättvisa som begås mot herr Öhman genom prissättningen på gökor. Den reaktion, som dessa hans uppgifter framkallar från min sida, kan sammanfattas i ett citat av en amerikansk detektivromanförfat-

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

tarinna, som en gång sade, att det är ingen svårighet att lämna felaktiga uppgifter, men det fordras bildning för att bli statistiker. Herr Öhman är en bildad man.

Den ståndpunkt, till vilken man kommer i den organisatoriska frågan, är naturligtvis avhängig av de uppgifter man tillämnar den lagstiftning organisationen skall syssla med. Vi kan efter herr statsrådet Langes anförande här bara konstatera, att det föreligger en bestämd skillnad i uppfattning mellan herr Lange och företrädarna för högerpartiet. Herr Lange tror på ingripanden av det slag, som han kallar ingripanden mot konkurrensbegränsningar. Herr Lange tror, ehuru med vacklande tro, på priskontrollen. Vi gör det inte.

Att ge sig in på ett ytterligare meningsutbyte på denna punkt tjänar som sagt ingenting till. Jag bara skall erinra om den naturligtvis alldeles ovidkommande omständigheten, att i Schweiz sjönk förra året konsumentprisindex. Schweiz har icke någon form av pris kontroll. Vad som hände med konsumentpriserna i Sverige, där vi hade något slags pris kontroll, överlämnar jag med varm hand åt herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet att närmare beskriva.

Vår ståndpunkt i sakfrågan har lett oss fram till vår ståndpunkt i organisationsfrågan. Den kan kortast sammanfattas så, att vi inte är beredda att gå med på ett nytt ämbetsverk. Vi är däremot beredda att gå med på en viss förstärkning av personalen inom kommerskollegium, så att kommerskollegium kan sköta det som skall skötas.

Under hänvisning till denna, i intet avseende — vilket jag förmodar kamraren sätter värde på — uttömmande motivering, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation vid detta betänkande, som avgivits av herrar Svärd, Skoglund i Doverstorp och Hjalmarson.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Efter den långa debatt vi haft i denna fråga skall jag i likhet

med herr Svärd försöka vara mycket kortfattad. Jag skall endast ställa några yrkanden och begränsa motiveringarna i möjligaste mån.

Det föreligger här två reservationer i fråga om organisationen, en från högern och en från folkpartiet, och i båda reservationerna går man emot ett nytt ämbetsverk. Skillnaden mellan högerreservationen och folkpartireservationen ligger väl i huvudsak däri, att högern vill spara något mera på organisationen än folkpartiet. Vi har för vår del accepterat det förslag, som framlagts av kommerskollegium, och anser att man med hänsyn till effektiviteten inte bör underskrida den anslagssumma som kommerskollegium ansett nödvändig.

Vi folkpartireservanter menar därför att de skäl, som departementschefen framlagt för att bryta ut denna del av verksamheten från kommerskollegium, inte är bärande, utan föreslår att den nuvarande monopolutredningsbyrån och avdelningen för analys av pris- och marknadsförhållanden inom kommerskollegium bygges ut för de nya uppgifterna. Dessa utbyggda grenar bör sammanslås till ett institut inom kommerskollegium, som vi föreslår skulle kallas utredningsinstitutet för pris- och kartellfrågor. Det skulle arbeta på två byråer, en för prisfrågor och en för kartellfrågor. Givetvis måste det till en viss personalförstärkning, men vi är övertygade om att med lika hög grad av effektivitet innebär vårt förslag en bättre lösning än Kungl. Maj:ts, och dessutom uppnås betydande besparingsmöjligheter.

Herr talman! Jag yrkar alltså i detta avseende bifall till den av herr Axel Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Under punkterna 9 och 10 i folkpartireservationen har framställts två andra yrkanden, till vilka jag skall be, herr talman, att få yrka bifall.

Det gäller i det ena fallet en utredning om frågan om insamling av de primäruppgifter som erfordras för de utredningar som skall verkställas rörande frågor om konkurrensbegränsningar. Propositionen förutsätter att pris kon-

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

trollnämndens nuvarande fältorganisation, som består av särskilda priskontor vid länsstyrelserna med sammanlagt ett trettiotal tjänstemän, skall bibehållas. En del remissinstanser har ifrågasatt om inte dessa uppgifter kunde insamlas dels genom statistiska centralbyrån och dels direkt av utredningsorganet från företagen. Vi anser att denna sak borde närmare utredas. Det gäller både mycket folk och mycket pengar.

Kungl. Maj:t har vidare föreslagit att pris- och kartellnämnden skall fungera som ett nytt priskontrollorgan, om den allmänna prisregleringslagen skulle komma att tillämpas. Det förefaller olämpligt att tilldela detta organ, som under normala förhållanden skall vara ett utredande sådant, en dylik uppgift som måste allvarligt påverka näringslivets inställning till denna myndighet, eftersom den ett, två, tre kan omvandlas till ett organ som skall reglera priserna och förhandla om dem.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av herr Axel Andersson m. fl. framställda reservationen.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! De närmast föregående ärade talarna har varit förebildligt kortfattade i sina yttranden. Jag skall försöka iakttaga samma begränsning.

Under den debatt, som förekommit här förut i dag, påpekade en talare, jag tror det var herr Mannerskantz, det egendomliga i departementschefens och utskottets principiella utgångsställning. Båda parterna har starkt understrukit nödvändigheten av att försiktighet iakttages när det gäller att inrätta nya ämbetsverk. Men sedan man gjort denna platoniska förklaring, går man lös på att inrätta ett nytt permanent ämbetsverk.

Ett annat faktum, som jag tror också har belysts under debatten förut, är att det nya organet inte bara skall vara ett utredande organ, såsom de sakkunniga hade tänkt sig, utan det skulle få betydligt större befogenheter än så. Departementschefen har ju sagt ifrån, att det skulle vara det nya ämbetsverket

obetaget att hos andra myndigheter eller Kungl. Maj:t göra de framställningar, innefattande meningsyttringar med förslag till åtgärder, som dess ledning finner av omständigheterna påkallade.

Jag har, herr talman, tidigare varit statstjänsteman, och jag har haft tillfälle att upprepade gånger konstatera, hur ett nytt ämbetsverk bär sig åt. Det nya ämbetsverket söker sin roll, och det måste då ha något material att spela med. Resultatet blir ett orimligt vidlyftigt remissväsen, med inhämtande av alla möjliga och omöjliga uppgifter.

Det förhåller sig följaktligen så, att ett nytt ämbetsverk innebär inte bara ökad byråkrati i och för sig, utan det är också ägnat att öka arbetsbelastningen hos redan bestående institutioner.

I övrigt har i utskottsutlåtandet kunnat göras en mycket intressant iakttagelse. Jag tror att jag sällan har läst ett statsutskottsutlåtande, där utskottet så skyggt inför att försöka göra en analys av det spörsmål som föreligger. Här upprepas enahanda bara tillstyrkan till vad Kungl. Maj:t har föreslagit på olika punkter. När Kungl. Maj:t kommit med ett förslag, blir det tillstyrkt. På ett annat ställe heter det bara »ingenting att erinra». Om Kungl. Maj:t »överväger», så överväger också utskottet. Om Kungl. Maj:t är litet tveksam, då har utskottet ingenting att invända. Det allra mesta som utskottet kan sträcka sig till är att det »godtar» vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

En troende tibetansk buddhist kan, herr talman, inte vara mera vördnadsfull inför sin gudomliga Dalai Lama, den levande gudomen, den levande Buddha, än vad transportkompaniet inom koalitionen i detta fall varit gentemot regeringens göranden och låtanden. Om Dalai Lama följer sina fäders tro, då är anhängarna med på galoppen. Om Dalai Lama plötsligt, såsom skett även i Tibet, övergår till socialismen, åker anhängarna med. Bondeförbundet har dock sett bättre dagar och tidigare kunnat uppvisa en viss grad av självständighet gentemot Kungl. Maj:t. Men den traditionen tycks fullständigt ha tappats bort

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

vid detta ärendes behandling. Detsamma kan man nog säga om våra vänner socialdemokraterna.

Under debatten här i dag har det vid flera tillfällen — jag tror det var både av herr Elowsson och departementschefen — understrukits, att det faktum att vi har en effektiv konsumentupplysning och en effektiv priskontroll är ägnat att verka i pristryckande riktning. Men, herr talman, jag har träffat män som sysslat med denna art av verksamhet och som har sagt raka motsatsen, d. v. s. att den omständigheten att man så mycket sysselsätter sig med dessa problem kan ha en motsatt psykologisk effekt mot vad man i själva verket avser.

Många av oss minns väl ett anförande som hölls 1948 när det inrättades nya ämbetsverk på löpande band. Någon ställde då frågan: Varför finns det så många byråkrater? Svaret blev: Därför att samhället är så invecklat. Nästa fråga blev: Varför är samhället så invecklat? Svaret blev: Därför att vi har så många byråkrater. Vi håller på att råka in i en *circulus vitiosus*, där medborgarnas åtgöranden skall i detalj kontrolleras, och där följderna blir att vi från produktionslivet undandrar stora skaror högkvalificerad arbetskraft, som bättre kunde användas inom den producerande verksamheten i samhället.

Jag vill med dessa ord, herr talman, understryka vad herr Aastrup nyss sade och yrka bifall till den av herr Axel Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Den proposition nr 97, som är föremål för behandling i föreliggande statsutskottsutlåtande nr 123, bygger i huvudsak på det förslag som framlagts av en enhällig utredning, benämnd 1954 års priskontrollutredning, som föreslog inrättandet av ett organ av den beskaffenhet som vi nu har att ta ställning till enligt det föreliggande utskottsutlåtandet.

Departementschefen har emellertid inte helt följt den enhälliga utredningens

förslag beträffande utformningen av detta organ. Det skall, som framgår av handlingarna i ärendet, sammansättas av dels tjänstemän ifrån den tidigare priskontrollnämnden, dels skall 28 tjänster överflyttas från kommerskollegium till det nyinrättade organet. Det konstaterades i utredningen, att man skulle kunna rationalisera genom sammanslagning på sådant sätt, att de tidigare 106 tjänsterna skulle minskas till 94. Departementschefen har emellertid förmenat, att man skulle kunna gå längre, och föreslår att antalet tjänster minskas till 79, alltså med ytterligare 15. Det är inte såsom det här sagts fråga om upprättandet av ett nytt ämbetsverk. Det har ju funnits ett ämbetsverk tidigare. Det ämbetsverk, som vi nu diskuterar, har bara fått ett annat namn och delvis andra uppgifter.

Den ändring, som har gjorts av departementschefen, har föranlett mig jämte två av kammarens ledamöter att inlämna en motion, vari vi hemställt, att statsutskottet vid sin behandling av ärendet måtte följa utredningens förslag beträffande organisationen och personalbesättningen. Utskottet har nu inte funnit sig kunna göra detta. Jag skulle därför ha samma anledning som herr Ohlson att uttala mitt missnöje över att utskottet bara följt Kungl. Maj:t och inte tänkt alls på de förnuftiga förslag som motionärer ibland kan komma med och som vid många tillfällen kanske skulle kunna medföra ett bättre resultat än vad propositionens förslag innebär. Nu har jag inte möjlighet att här inför kammaren göra något påstående att 94 tjänstemän skulle göra ett bättre arbete än de 79. Men utredningen uttalar enhälligt — och den är ju ändå sammansatt paritetiskt — att det behövs detta antal om nämnden skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. Vi frågar oss då varför det föreslagna antalet skall skäras ned. I detta hänseende får ju ändå inte departementschefen herrar Manner-skantz' och Svärds och deras partikamraters förtroende. De är ändå missnöjda. Men departementschefen kan befara att han får misstroende också från löntagar-

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

na, som förmenar att det inte ligger något allvar bakom inrättandet av en pris- och kartellnämnd. Det är spegelfakteri, när en enhällig utredning säger att nämnden behöver vara av den storleksordning som föreslås av utredningen, och departementschefen sedan skär ner den med gott och väl 15 procent. Man kan då fråga sig om det är meningen att nämnden skall göras mindre effektiv än utredningen tänkt sig, då den kompromissat ihop ett enhälligt förslag. Det är alltså inte bara konsumenterna som ligger bakom ett förslag om en byrå av denna större storleksordning, utan också producenterna och affärsmännen har ställt sig bakom förslaget.

Enhälligheten har gjort att vi i vårt remissyttrande inte gjort någonting annat än anslutit oss till förslaget, medan däremot motsidan ställt yrkanden, som väl i realiteten innebär att man helt skulle slopa den delen, som hör samman med priskontrollen, och alltså begränsa det hela till den byrå som finns inom kommerskollegium och som hör samman med monopol- och kartellkontrollen.

Nu har vi i motionen ställt ett yrkande, som skulle fullständigas i utskottet. Det är följaktligen inte något förslag att här falla tillbaka på. Jag kan följaktligen, herr talman, inte ställa något yrkande. Jag har inte bakom det yrkande som finns i motionen några kostnadsberäkningar, som kan ligga till grund för anslagsfrågan. Därför nöjer jag mig med att uttala mitt missnöje med den begränsning av detta organ, som skett genom Kungl. Maj:ts förslag och som accepterats av utskottet. Jag beklagar denna begränsning.

Häri instämde herr *Åman* (s) och fru *Wallentheim* (s).

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag skulle bara till herr Strand i all korthet vilja säga, att det kan givetvis råda delade meningar i organisatoriska frågor. Jag vill visst inte bestrida att i och för sig motionärerna — herr förste vice talmannen och några till — kan ha rätt i sitt antagande att 94

tjänstemän kan göra ett bättre jobb än de i propositionen föreslagna och av utskottsmajoriteten tillstyrkta 79. Men det är ändå en väsentlig ändring i propositionen i förhållande till utredningens förslag, som möjligen kan ha undgått motionärerna. Det är att i propositionen föreslås ett avvecklingsanslag för den nuvarande priskontrollnämnden, och där begäres ett uttryckligt bemyndigande att de tjänstemän, vilka inte kan föras över till nya uppgifter, bland annat inom den nya pris- och kartellnämnden, skall under det närmaste året få vara kvar i avvecklingsorganisationen. De kommer sålunda att vara tillgängliga för just de uppgifter, som motionärerna ömmar för och som det alldeles säkert är av betydelse att få fullgjorda.

I varje fall för det närmaste året tror jag alltså att man kan räkna med att antalet befattningshavare, som skall syssla med dessa frågor, icke kommer att stanna vid 79, ja inte ens vid 94 utan förmodligen vid ett ännu större tal, vilket alltså är mer än utredningen föreslagit. Men antalet fast anställda tjänstemän blir även under det året 79. Sedan finns det naturligtvis möjligheter att på grundval av erfarenheterna ompröva organisationen, om det finns anleden därtill.

Herr talman! Trots att jag är lika angelägen som alla andra, vilka deltar i denna debatt, att inte förlänga den, skulle jag ändå vilja göra en reflexion, som kom för mig, när jag lyssnade till herr Ohlön och i någon mån när jag lyssnade till herr Svärd.

Vi vet att högern och folkpartiet är angelägna om att på olika områden beträffande stabiliseringspolitiken yrka på lättnader och uppmjukningar. Det är därför en rätt konsekvent ståndpunkt, som man därifrån intar till de frågor, som vi i dag diskuterar. Det är kanske också ganska konsekvent, att man vill begränsa denna pris- och kartellnämnd och delvis t. o. m. ge den andra uppgifter än dem, som regeringsförslaget avser och utskottsmajoriteten tillstyrkt. Jag kom i det sammanhanget att tänka på vådan att överlåta åt de mest äventyrliga trafikanterna att utforma trafikbe-

Ang. inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m.

stämmeiserna. Jag tror att resultatet i så fall skulle bli inte bara att hastighetsbegränsningen slopades och kanske bromsföreskrifterna uppmjukades, utan även att man skulle rycka bort och kasta ut hastighetsmätaren.

ka, är en äventyrlig trafikant? Jag får säga att det var ett något äventyrligt yttrande att karakterisera kommerskollegium som en äventyrlig trafikant. Vi har nämligen i detalj följt kommerskollegii uppläggnings av ärendet.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Handelsministerns undvikande svar i anledning av herr Strands anmälda missnöje gör mig ganska bekymrad. Innebär detta herr Langes besked, att det nya ämbetsverk, som nu har kommit till, för herr Lange främst framstår som embryot till någonting annat av helt annan storleksordning än vad nu har befunnits lämpligt att förelägga riksdagen? Det finns skäl att ställa den frågan, och det skulle kanske också finnas viss anledning att hoppas på ett svar på den.

Vad herr Langes reflexioner om trafiken angår så har de väl sitt speciella värde. Att jämföra pris- och kartellnämnden med en broms och med en automatisk ljussignal kan naturligtvis vara en tilltalande retorisk metod. Det är bara det, att den sortens ljussignaler som har karaktären av ett statligt ämbetsverk har en viss benägenhet att bra litet följsamt fylla sin uppgift i trafikens tjänst.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det här blir värre och värre! Enligt propositionen skulle antalet tjänstemän som sysslar med dessa frågor vara 79, överdirektören inklusive, men nu säger handelsministern att det inte kommer att förslå ens med 94 utan att det kommer att bli ännu flera under de närmaste åren. Det var en mycket intressant upplysning, som vi fick från regeringensbänken.

Herr handelsministern yttrade, att man inte bör låta de äventyrliga trafikanterna fastställa trafikbestämmelserna och att det är det som folkpartiet i detta fall vill göra. Då vill jag fråga herr statsrådet: Anser herr statsrådet att kommerskollegium på det speciella område, som detta ämbetsverk är satt att överva-

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Till herr Svärd vill jag endast säga, att jag ingalunda jämställt ställningstagandet till pris- och kartellnämnden med att slopa bromsarna men däremot med att kasta ut hastighetsmätaren. Jag tror att herr Svärd missförstod mig på den punkten.

Till herr Ohlon vill jag säga, att det framgår av de förslag som här framlagts, att man tänker sig en avvecklingsorganisation, och det är väl också ganska självklart, att när man tar ställning till den administrativa personalens storlek under ett visst år, man också tar hänsyn till den personal som kan komma att finnas tillgänglig i avvecklingsorganisationen. Något bestämt ställningstagande till hur denna pris- och kartellnämnd kommer att se ut i en framtid tror jag inte är erforderligt vid detta tillfälle.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag hänvisar till vad jag tidigare anfört och yrkar bifall till motionen nr 714 i andra kammaren.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Såsom debatten nu har utvecklats kan jag följa reservanternas — dock icke herr Ohlons — föredöme och fatta mig kort.

Jag vill bara understryka att de beslut, som redan genomförts med anledning av de båda nyss behandlade utlåtandena från andra lagutskottet, förutsätter en organisation som kan fylla de uppgifter som avses med ifrågavarande lagar. För min del anser jag — och jag skulle tro att den uppfattningen delas av övriga inom utskottets majoritet — att det förslag beträffande organisationen, som Kungl. Maj:t framlagt, innebär ett minimum. Tidigare talare har redan be-

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

rört de olika buden i fråga om organisationens omfattning. Vad beträffar de synpunkter som anförts av herr Strand vill jag säga att utskottsmajoriteten nog har tänkt sig den möjligheten att den utbyggnad, som de sakkunniga avsåg, skulle kunna ske, om detta en gång visar sig bli nödvändigt. Utskottet anslöt sig emellertid till statsrådets mening att man vid tillskapandet av en ny organisation av det här slaget bör iakttaga all den återhållsamhet som är möjlig, och av den anledningen har utskottet för sin del inte kunnat acceptera herr Strands motion.

Det får emellertid inte råda något som helst tvivel om statsmakternas vilja och förmåga att hålla priserna i styr. När utskottet granskat Kungl. Maj:ts förslag till organisation, har det funnit att denna organisation både vad beträffar smidigheten och framför allt i fråga om effektiviteten uppfyller de rimliga krav som kan ställas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt angående punkterna I—VIII av utskottets hemställan, särskilt rörande punkterna IX och X samt särskilt beträffande punkten XI.

I fråga om punkterna I—VIII, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Svärd*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Aastrup*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats i motsvarande delar av herr Axel Anderssons m. fl. vid utlåtandet anförda reservation; samt 4:o) av herr *Öhman*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 714.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades

propositionen på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarad.

Därefter gjordes enligt de beträffande punkterna IX och X förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkter hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställanden med de ändringar, som förordats i motsvarande delar av herr Axel Anderssons m. fl. reservation; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten XI hemställt.

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 105, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 2 mars 1956, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av föredragande statsrådet framlagt förslag om inrättandet från och med den 1 januari 1957 av ett statens konsumentråd och ett statens institut för konsumentfrågor;

II. bemyndiga Kungl. Majt att, i enlighet med i berörda statsrådsprotokoll framlagda förslag, fastställa personalförteckningar för statens konsumentråd och statens institut för konsumentfrågor;

III. godkänna av statsrådet förordad avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1957;

IV. å driftbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1956/57 anvisa till

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

a) Bidrag till Hemmens forskningsinstitut ett reservationsanslag av 250 000 kronor;

b) Statens konsumentråd ett förslagsanslag av 21 600 kronor;

c) Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

d) Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 288 400 kronor;

e) Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 85 500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. (I: 533) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ager* m. fl. (II: 695), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 105, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om formerna för konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen måtte bli föremål för en översyn, så att ett förslag, som mer effektivt tillgodosåge behovet av en ökad hemforskning och konsumentupplysning, kunde föreläggas 1957 års riksdag, dels ock till Bidrag till Hemmens forskningsinstitut för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson* och herr *Svärd* (I: 534) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel* och fröken *Westerström* (II: 694), i vilka hemställts, att riksdagen måtte vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 105 dels avslå de under punkterna I, II, III och under IV b, c och d framförda förslagen, dels i enlighet med hittills rådande normer å driftbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1956/57 anvisa till bidrag åt Hemmens forskningsinstitut ett reservationsanslag av 465 000 kronor, dels ock uppdraga åt Kungl. Maj:t att utforma riktlinjer för en sam-

ordning av nuvarande statlig forskning på konsumentvaruområdet med Hemmens forskningsinstitut som samarbetsorgan.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 533 och II: 695 samt I: 534 och II: 694, i vad de avsåge inrättandet från och med den 1 januari 1957 av ett statens konsumentråd och ett statens institut för konsumentfrågor,

a) godkänna det av föredragande statsrådet framlagda förslaget om inrättande från och med den 1 januari 1957 av ett statens konsumentråd och ett statens institut för konsumentfrågor

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 2 mars 1956 framlagda förslag, fastställa personalförteckningar för statens konsumentråd och statens institut för konsumentfrågor;

c) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1957;

d) för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln anvisa till

1) Statens konsumentråd ett förslagsanslag av 21 600 kronor;

2) Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

3) Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 288 400 kronor;

4) Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 85 500 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 533 och II: 695 samt I: 534 och II: 694, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Bidrag till Hemmens forskningsinstitut anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor;

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

III. avslå motionerna I: 533 och II: 695 samt I: 534 och II: 694, i vad de icke behandlats under I och II.

Reservationen hade anförts av, utom annan,

a) herrar *Näsström, Aastrup, Svärd, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, *Ward, Ståhl, Rubbestad, Petterson* i Degerfors och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. med bifall till motionerna I: 533 och II: 695 samt I: 534 och II: 694, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättandet från och med den 1 januari 1957 av ett statens konsumentråd och ett statens institut för konsumentfrågor;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 533 och II: 695 samt I: 534 och II: 694, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Bidrag till Hemmens forskningsinstitut anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor;

III. i anledning av motionerna I: 533 och II: 695 samt I: 534 och II: 694, i vad de icke behandlats under I och II, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om de framtida riktlinjerna för konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens bedrivande måtte bli föremål för ytterligare översyn;

b) herrar *Axel Andersson* och *Löfroth* samt fröken *Ager*, vilka med instämmande i övrigt i vad i reservationen under a anförts och föreslagits ansett, att utskottet bort under II och III hemställa, att riksdagen måtte

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 534 och II: 694 samt med bifall till motionerna I: 533 och II: 695, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln till Bidrag till Hemmens forskningsinstitut anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor;

III. i anledning av motionerna I: 534 och II: 694 samt med bifall till motio-

nerna I: 533 och II: 695, i vad de icke behandlats under I och II, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om de framtida riktlinjerna för konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens bedrivande måtte bli föremål för ytterligare översyn och att förslag i anledning av översynen måtte föreläggas 1957 års riksdag.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det skall vara konsumentupplysning i år. Det är klart att det skall vara, men det behöver ju inte bara vara det. Jag har för min del för vana att varje år köpa ett par blåbyxor för att på ett levande sätt få erfara de mödor jordbrukare även i mindre skala måste ta på sig. Blåa, vackra plagg! I år var mina blåbyxor konsumentupplysta.

De var dessutom för smala över den kroppsdel som man i bildat sällskap inte nämner vid namn. Huruvida det berodde på den alldeles omöjliga omständigheten att jag själv hade svällt eller på att man med hänsyn till nödvändigheten av konsumentupplysning hade gjort dem mera anpassade efter ett genomsnitt, statistiskt uträknat, i berörda hänseende, undandrar sig, som det brukar heta i riksdagen, mitt bedömande.

Konsumentupplysta var de emellertid. Ju mer jag för min del läser om och kring denna konsumentupplysning, desto ledsnare blir jag över att Falstaff Fakir inte lever längre. Han skrev som bekant en bok som hette Var och en sin egen gentleman, en bok som hette Var och en sin egen professor, en bok som hette Råd till informator i borgerliga och adeliga hus. Nu skulle han säkerligen ha skrivit Var och en sin egen konsumentupplysare. På ett ställe i sina skrifter klarlägger han på ett vetenskapligt utomordentligt tillfredsställande sätt de problem som konsten att gräva guld reser. Han säger: »Man finner först platsen, där guldet finnes, gräver sedan upp det och borttransporterar det.»

Det kan nog inte hjälpas att man ibland har en känsla av att de allra mest nyväckta konsumentupplysarna försöker gräva efter guld utan att i förväg

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

hava övertygat sig om varstades guldet finnes. Den reflexionen gör man ganska osökt när man tagit del av den proposition som här föreligger till avgörande. Ju längre man läser i propositionen, desto starkare intryck får man av att guldkornen måste finnas någon annanstans.

Det har något förvånat mig att de handlingar i detta ärende, som ställts till riksdagens förfogande, återrekvirerades av vederbörande statsråd redan onsdagen den 16 dennes. De har sedan inte stått till utskottsledamöternas eller riksdagsledamöternas förfogande. Någon mera i detalj gående granskning har därför icke kunnat göras, i varje fall icke under den senaste veckan, och detta är ganska beklagligt, eftersom det skulle ha funnits skäl att rätt utförligt uppehålla sig vid åtskilliga av de remissutlåtanden, som föreligger, och vid deras fullständiga och ursprungliga formulering. Det kan ju exempelvis förtjäna erinras om att den konsumentkooperativa rörelsen har intagit en, mildt sagt, något avvisande hållning till de tankar, som kommit fram och givits uttryck i propositionen. På samma sätt har ett antal andra remissinstanser framfört en mycket hård kritik. Denna kritik borde det ha funnits anledning att fästa sig vid här i kammaren och annorstädes. Jag har bara velat omförmåla dess existens och säga, att remissyttrandena ger mig viss grund för den uppfattningen, att vederbörande statsråd här icke funnit den lyckligaste lösningen på det problem som skall lösas.

Hur skall då en konsumentupplysning organiseras? Såvitt jag förstår är det oerhört väsentligt, att den framstår såsom en konsumenternas angelägenhet, såsom en verksamhet, som är oberoende såväl av producenterna som också i möjligaste mån av staten. Jag tror att detta är till verksamhetens fromma och att det kan skapa den typ av konsumentupplysning, av vilken vi är mest i behov, och den praktiskt konkreta upplysning, som människorna behöver. Vetenskap är någonting mycket fint och har naturligtvis också sina uppgifter att

fylla, men för min del kan jag inte hjälpa att när jag tagit del av åtskilliga av de skrifter som utgivits av den hittills halvstatliga institutionen för konsumentupplysning, har jag kommit att tänka på den där tyske professorn, som skulle skriva en bok om kärleken och som efter några års arbete avlämnade en skrift på många hundra sidor som hette »Das Geschlechtsleben der Elefanten. Kurze Einführung».

Det systematiserande av sättet att ta temperaturen på köttbullar, åt vilket man ägnar så mycken uppmärksamhet i det officiella trycket, är kanske inte det människorna behöver. Varje svensk tidning och varje svensk tidskrift med självaktning ägnar sig numera åt en ofta utomordentligt väl genomarbetad konsumentupplysning, en verkligt praktisk och ej så sällan förvånansvärt bra upplysning om varor, priser och andra ting. Denna konsumentupplysning göres av erfarna tidningsmän på ett sådant sätt, att människorna lägger märke till den och tar hänsyn till den, vilket är någonting, som det är värt att fästa uppmärksamheten vid, särskilt som vi under utskottsbehandlingen fick den upplysningen att en oerhört hög procent av de svenska husmödrarna över huvud taget inte vet om att Hemmens forskningsinstitut existerar. Det har sagts att tidningarna behöver ett utgångsmaterial att bygga på. Det är säkerligen riktigt, men den fråga, man då ställer sig, är följande: Skulle man inte kunna finna en organisationsform för denna verksamhet av sådan art, att konsumenterna kopplas in direkt i arbetet, att framför allt praktiska husmödrar — inte syntetiska husmödrar — får ett inflytande på det hela och att den svenska tidningspressen, herr Elowsson, kopplas ihop med detta institut — gärna för mig, om vi skall tala fint språk — genom en ägargemenskap? Jag kan inte förstå, varför man inte på den vägen skulle kunna komma fram till tillfredsställande resultat utan att i den omfattning, som nu förutsättes, besvara skattebetalarna. Jag skulle t. o. m. mycket väl kunna tänka mig — även om detta naturligtvis är en förfärlig tan-

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

ke — att man fick olika med varandra konkurrerande konsumentupplysningsinstitut, på ett eller annat sätt knutna till — skall vi säga olika tidningskedjor med kontakter i olika grupper av konsumenter o. s. v.

Nu sägs det och kommer med all säkerhet att sägas, att detta är lösa funderingar frampå nattkröken. Låt mig då bara erinra om att vi på den väldiga amerikanska marknaden har en helt frivillig och i förhållande till myndigheterna och producenterna absolut oberoende institution av just detta slag. Denna institution, som från början var mycket liten, har i dag 825 000 anslutna medlemmar, och den som i likhet med mig är en smula road av matlagning, för att ta ett exempel, har inte sällan med verklig avund sett på den konkreta, praktiska, klara och enkla konsumentupplysning, som där lämnas. Där är det sannerligen inte fråga om några vetenskapliga formler för fastställandet av den objektivt sett riktiga temperaturen på diskvatten, utan där rör det sig om något mera väsentliga ting.

Herr talman! Detta kan naturligtvis kallas ett temperamentsutbrott — gärna för mig — men jag lägger ändå det anförda till grund för ett yrkande om bifall till reservation a) till detta utlåtande. Bland reservanterna återfinns tre aktade socialdemokratiska ledamöter av riksdagen, och två av dem är också ledamöter av sakrevisionen. Det säger mer än jag har sagt eller kan säga.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Tyvärr saknar jag förmågan att inleda mitt anförande lika kvickt och lustigt som herr Svärd började sitt inlägg. Men jag kan nog inte tycka annat än att det för herr Svärds vidkommande kunde ha varit behövt med litet mer konsumentupplysning snarare än litet mindre; i så fall hade kanske hans blå byxor suttit litet bättre.

Jag kan inte inse annat än att det är fullständigt onödigt att ta upp kammarens tid i kväll med ett anförande om behovet av konsumentvaruforskning och konsumentupplysning — jag upprepar,

att det senaste anförandet är ett utmärkt bevis för att sådan forskning och upplysning behövs. Vi behöver därvid inte tala vare sig om syntetiska husmödrar eller om att ta temperatur på köttbullar — sådant bevisar bara, att herr Svärd inte vet vad det hela handlar om.

De flesta av kammarens ledamöter borde också vara ense med mig om att behovet av konsumentupplysning stegras för varje år, därför att nya material, nya kvaliteter och nya varor ideligen tillföres marknaden och därför att det samtidigt ställes nya krav på de enskilda konsumenternas och inte minst husmödrarnas förmåga att ur samhällsekonomisk synpunkt och inte bara ur sin egen budgetsynpunkt sköta hem och hushåll med ansvar och ekonomiskt sinne.

För övrigt har dessa diskussioner sällsatt riksdagen vid alla de tillfällen under senare år, då det statliga anslaget till bl. a. Hemmens forskningsinstitut varit uppe till behandling, d. v. s. alltsedan 1944, som var det första år, då staten bidrog till den verksamheten med ett anslag av 50 000 kronor. Det utgjorde då hälften av det belopp institutet hade att röra sig med; resten kom från det privata näringslivet. Sedan har det statliga anslaget visserligen ökat år från år, men ingalunda i den takt som skulle varit behövt. HFI:s ekonomiska ställning har hela tiden varit särdeles bekymmersam, och resurserna har varit små med hänsyn till de krav som undan för undan ställts på institutet. Man har inte kunnat planlägga arbetet metodiskt, därför att den ekonomiska ställningen under årens lopp varit otrygg.

Att Kungl. Maj:t nu har beaktat detta faktum är alltså bara att hälsa med den allra största tillfredsställelse. Att lägga en solidare grund för HFI:s verksamhet är oundgängligen nödvändigt, liksom att skapa goda ekonomiska möjligheter för konsumentvaruforskning och konsumentupplysning i största allmänhet. Detta borde inte i och för sig möta motstånd från något håll, och det gör det i varje fall inte från oss, som under årtal har följt institutets verksamhet och, i den mån vi kunnat det, sett som vår uppgift

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

att genom tidningarna vidarebefordra resultaten till allmänheten. Men det kan näppeligen vara möjligt ens för de mest skickliga journalister — de skulle i så fall vara i klass med herr Svärd i för-måga att finna »lämpliga» uttryck — att bedriva denna upplysning utan att ha något forskningsmaterial att falla tillbaka på.

Men när vi nu nått den tidpunkt, då krafttag verkligen skall göras, en ny grund skall läggas för institutet och dess framtida ställning tryggas, då alltså ett nytt ämbetsverk skall byggas upp, borde det vara en självklar sak att detta sker med största noggrannhet och efter grundliga överväganden, så att allt blir så effektivt och bra som möjligt. Man brukar vara ytterst angelägen om att så sker i alla andra fall. Det finns något som heter utredningar här i landet, om någon till äventyrs inte skulle veta detta. Har då denna fråga om ett nytt statligt konsumentforskningsinstitut och en ny form för information på konsumentvaru-området verkligen fått en så allsidig be-lysning som den borde ha, innan man skridit till verket?

Jag skulle vilja ge en liten bakgrund till ärendets behandling. HFI är grundat på initiativ av ett flertal kvinnoorganisa-tioner och har av dem betraktats som deras eget institut. År 1954 sammanslogs det med Aktiv hushållning, som var ett statligt organ från kristiden. I slutet av augusti 1955 fick chefredaktören för Teknisk tidskrift, civilingenjören Ham-bræus, och byråchefen G. H. Wiedes-heim-Paul i uppdrag att inom handelsde-partmentet verkställa en utredning rö-rande behov och resurser inom konsu-mentvaruforskningens område och där-med sammanhängande frågor — som det heter. Där kom också HFI i stöpsleven. På tre månader gjordes hela denna utred-ning, vilket man väl må säga är rekord i snabbhet beträffande utredningar, i synnerhet som det väl med ett visst fog kan sägas, att ingen av herrarna var spe-ciellt sakkunnig på det stora och detalj-rika område, som det här gällde att pe-netrera — men så blev det också en snabbutredning.

I mitten av december skickades deras P. M. ut på snabbremiss till en del orga-nisationer. Efter vilken mall denna re-miss skickades ut, undrandr sig full-ständigt mitt bedömande. I varje fall fick inte den fullmäktigorganisation, som är knuten till Hemmens forsknings-institut, detta ärende på remiss och hade inga möjligheter att yttra sig. Och där sitter representanter för en hel rad kvinnoorganisationer. En del av dessa organisationer fick dock ärendet på re-miss, men svaren skulle vara departe-mentet till handa före den 15 januari 1956. Den tid, som stod till buds för att man verkligen skulle gå igenom detta förslag, fylde både julhelgen, nyårshel-gen och trettondagshelgen, och varenda människa vet väl, att dessa helger firas så grundligt här i landet, att intet ut-rymme fanns för sammanträden, i syn-nerhet inte inom de organisationer, som det här var fråga om. Det borde väl än-då ha varit möjligt för dessa organisa-tioner att få grundligt diskutera igenom detta ärende. Jag tror att det hade varit mycket att säga om detta förslag, som aldrig blev sagt. Åtskilligt i denna PM är bra, men annat kunde, som sagt, dis-kuteras.

Det må tillåtas mig att säga att Kungl. Maj:t byggde sin proposition med beund-ransvärd snabbhet på denna PM. I vis-sa delar har utredarnas förslag accepte-rats, men i fråga om många viktiga och väsentliga saker har man frångått det. Resultatet kan enligt min och mina med-motionärers uppfattning inte vara den riktiga starten för den framtida konsu-mentvaruforskning och upplysning, som främst husmödrarna kan ställa krav på. Förslaget är föga genomtänkt, organisa-tionen är dåligt uppbyggd och det hela är nedbantat till en volym, som inte mot-svarar vad vi i framtiden kommer att be-höva. Tyvärr har också nedbantningen skett på fel ställe. Med vetskap om hur svårt det är att vidga den en gång givna ramen, är detta Kungl. Maj:ts förslag in-te att hälsa med tillfredsställelse.

En jämförelse mellan det förslag, som lagts fram i den ursprungliga PM, vil-ket vi anser vara det minimum med

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

vilket institutet borde starta, och den proposition, som vi nu behandlar, ger ungefär följande resultat. I stället för de ursprungliga fem avdelningarna inom detta institut föreslår Kungl. Maj:t tre avdelningar — en avdelning för livsmedel och kemisk-tekniska frågor, en för hushållsorganisation, en för textil samt en upplysningsavdelning. För min del skulle jag vilja fråga: Kan det vara lämpligt att sammanföra livsmedel och kemisk-tekniska frågor till en avdelning? Sväller den inte ut och blir alltför stor, när man skall ta upp spörsmål om livsmedel och dessutom frågor om rengöringsmedel, disk- och golvrengöringsmedel m. fl. dylika ting? Hör inte detta hemma på den hushållstekniska avdelningen? Och var skall bostaden in i denna verksamhet? Statsrådet Lindström förutsätter, att den skall handhas av statens nämnd för byggnadsforskning och andra organ. Men den kan väl inte skiljas ut från HFI, där andra med bostaden intimt förbundna undersökningar utföres, t. ex. om golv, väggar och inredning m. m. Vidare frågar man sig: Var finns tvätten? Om det finns något som folk ringer och frågar om, är det tvätten, men den finns inte upptagen i detta program. Vad skall man då svara från institutet? Är det meningen att bostad och tvätt också skall läggas under institutet, så är den ram, som är uppgjord, sprängd; det finns ingen möjlighet att få in dessa stora områden i denna organisation. Såvitt man kan bedöma, blir avdelningen för hushållsorganisation den mest arbetstyngda. Inom den avdelningen kommer påtagligen de flesta provningarna att äga rum, och då dessa huvudsakligen omfattar redskap och maskiner, kommer det naturligtvis att bli den avdelningen som får hand därom. I den mån institutet verkligen får intressera sig för bostadsproblemet, kommer detta också att ligga där. Nu finns redan en liknande avdelning på institutet. Den har till sitt förfogande haft fyra biträden. Enligt förslaget får avdelningen i framtiden ett enda biträde i lönegrad 8. Över huvud taget är fördelningen av befattningshavarna i de

lönegraderna mycket egendomlig. Textilavdelningen får tre biträden, livsmedelsavdelningen två och som sagt den tredje avdelningen ett. Kan man kalla detta annat än ganska ogenomtänkt och dåligt avvägt? Basen är helt enkelt för liten; den måste vidgas för att arbetet skall kunna bedrivas effektivt. Det är otänkbart, att ett biträde med rekryteringslön skall kunna ensam sköta allt rutinjobb på den avdelning jag talade om. Det kan väl ändå inte vara meningen, att de två konsulenterna skall sköta detta rutinarbete. Det måste bli för dyr arbetskraft. Konsulenterna är heller inte utbildade för praktiskt kontinuerligt rutinarbete utan för att leda arbetet och meddela undervisning.

Jag har endast nämnt detta som exempel på att det finns mycket att diskutera, innan en verklig effektiv organisation kan byggas upp. Om det föreliggande förslaget genomföres, kan inte institutet arbeta effektivt, det är de flesta, som i detalj känner till denna verksamhet, ense om.

Vidare kan man ifrågasätta, om med den lönesättning, som gjorts, institutet verkligen kan draga till sig de kvalificerade krafter, som behövs. I synnerhet kan man i fråga om hushållspedagogerna sätta ett stort frågetecken. För dem kommer säkert inte institutets tjänster att bli attraktiva. Det måste vara föga lockande för dem att söka dessa så pass lågt avlönade tjänster. Och vad skall man taga sig till utan hushållspedagogerna: skolkökslärarinnor, lantbrukshushållslärarinnor och hemkonsulenter?

Gränserna för institutets verksamhet är inte heller tillfredsställande uppdragna. I det sammanhanget kan man också vända sig emot det namn, som föreslås i propositionen för det nya institutet. Det skall heta statens institut för konsumentfrågor i stället för Hemmens forskningsinstitut. Men Hemmens forskningsinstitut har faktiskt skaffat sig en viss goodwill. I den opinionsundersökning, som jag förmodar att herr Svärd också avsåg, har man frågat 1 000 hushållsmedlemmar, om de kände till Hemmens forskningsinstitut. Inemot hälften av de tillfrågade sva-

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

rade, att de kände till institutet. Det kan man tycka vara ett mindre gott resultat, men jag anser inte, att det ändå är så dåligt att efter tio år ha inplantat namnet hos så många svenska husmödrar. Det skulle vara olyckligt om den goodwill, som Hemmens forskningsinstitut har, inte skulle bli bevarad i den nya regimen. Men frågan är om husmödrarna, då de måste börja vänja sig vid ett nytt namn, inte kommer att ställa sig mera avvaktande än inför Hemmens forskningsinstitut. Vi älskar ju att förkorta namn. Var god förkorta namnet Statens institut för konsumentfrågor! Det blir »Stinko». Det tycker jag inte är ett lämpligt namn. I bästa fall kan det bli »Sinko», och det är inte särskilt roligt det heller. Jag tror, att namnet har en ganska stor psykologisk betydelse.

Vad förstatligandet av Hemmens forskningsinstitut beträffar finner jag för min del knappast anledning att direkt motsätta mig detta, och denna uppfattning delas av mina medmotionärer. Men vi har konstaterat, att några andra vägar än ett direkt förstatligande inte har diskuterats i den förut omtalade promemorian. Att institutet vid ett förstatligande skall lämnas största möjliga frihet och att förstatligandet under inga förhållanden skall leda till en dirigerings av konsumtionen, är en ofrånkomlig förutsättning. Detta är tydligen också statsrådet Lindströms oförgripliga mening. Vi delar med henne också den uppfattningen, att de upplysningar, som lämnas från institutet om olika varor, skall utgöras av objektiva fakta och endast i mindre grad av värderingar. Om det skall ankomma på det föreslagna konsumentrådet att dirigera upplysningsverksamheten, så bör det klart sägas ifrån, att man skall gå efter denna regel och inte företaga något namngivande eller betygsättande av varor. Att detta i praktiken är så gott som omöjligt eller i varje fall mycket svårt, har Hemmens forskningsinstitut under dessa år nogsamt märkt. Vad den ene konsumenten tycker är bra, tycker den andre är fullständigt oanvändbart. För resten kan samma vara ha olika an-

vändningsområden, och det måste finnas frihet för alla att välja, beroende på kassa, vad man skall ha varan till eller hur länge den skall användas.

Vad slutligen beträffar sammansättningen av institutets styrelse kan man även här sätta frågetecken. Enligt propositionen skall den bestå av fem ledamöter jämte ordförande. En av dessa ledamöter skall vara representant för den pris- och kartellnämnd, som vi nyligen fattat beslut om; en skall vara representant för det konsumentråd, som är föreslaget i propositionen, och en för staten, som är institutets huvudman. Sedan står det, att några platser skall reserveras för konsumenterna. Men en enkel matematisk operation säger ju, att det blir två platser över. Det är alltså allt vad som återstår av den stora och intresserade skara av kvinnor, som dock har tagit initiativet till Hemmens forskningsinstitut. På detta sätt måste de känna sig ganska avkopplade i sin egenhet av konsumenter.

Herr talman! De erinringar, som jag har gjort med anledning av propositionen, torde vara tillräckliga för att motivera en överarbetning av frågan, vilket är vad motionärerna har begärt. Vi vill ha ett väl utbyggt och väl organiserat forskningsinstitut för framtiden, och vi vill ha en effektiv och på bred bas lagd konsumentupplysning. Vi vill inte låsa fast frågan vid ett föga genomtänkt och förhastat förslag. Det är enligt vår uppfattning mycket bättre att ännu ett år får förgå, så att det verkligen kan komma ett bra förslag. Under den tiden bör HFI få ekonomiska resurser att inom den nu givna ramen bedriva sitt arbete och sin upplysning så rationellt och effektivt som möjligt. Det är därför som vi har ansett det väl motiverat att begära ett anslag till institutet för nästa budgetår av 750 000 kronor. Med detta anslag kan institutet fortsätta sitt arbete och bedriva upplysning angående det material som det redan nu har samlat och som verkligen behöver så snabbt och som möjligt spridas till hemmen och husmödrarna.

Därför ber jag, herr talman, att få yr-

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

ka bifall till den av herr Axel Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell ansåg att den av Kungl. Maj:t föreslagna organisationen var nedbantad på fel ställe. Jag skall bara säga att fru Hamrin-Thorells eget inlägg var nedbantat varken på fel eller på rätt ställe. Men det inleddes med en i bestämd ton utdelad admonition till mig. Denna utgick från fru Hamrin-Thorells uppfattning att mina kunskaper om en husmoders arbetsuppgifter var obefintliga. Här i kammaren har tidigare i dag föreslagits att man skulle slå vad. Detta skall inte jag göra, men jag får kanske föreslå fru Hamrin-Thorell att hon och jag startar en tävlan t. ex. i konsten att steka en kyckling eller någonting annat i den stilen. Vi kan ju som prisdomare oss emellan tillkalla herr Carl Albert Anderson.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Den varumarknad, som möter konsumenten av i dag, blir allt svårare att överblicka. Det är nya material och nya framställningssätt som träder fram, och vi möts av en alltmer skicklig, efter noggranna psykologiska analyser upplagd reklam som har en farlig suggestionskraft, en reklam, vars mest framträdande drag sannerligen inte är att leda konsumenterna rätt i varudjungeln, utan vars enda syfte är att framföra lockande försäljningsargument och driva upp företagarvinsterna. Konsumenterna har ett begripligt intresse av att komma rakt på rätt sak. Det är visst inte så lätt. Det hjälper inte ens, om husmödrarna har den där småfinurligheten som herr Mannerskantz talade om. Vi husmödrar har nog en mycket stark känsla av att vi behöver lära oss åtskilligt på detta område, och jag tror att inte heller herrarna skulle förlora på detta. Jag tror att allt fler konsumenter känner sig oförmögna att vid affärsdisken hitta pärlorna bland all bråten utan hjälp. De vill inte längre finna sig i att

göra upprepade och dyra misstag och erfarenheter — misstag av många — som sedan sammanställs till finfina försäljningssiffror, som tas till intäkt för att fortsätta, ja, kanske rent av driva upp en icke önskvärd och olycklig produktion, därför, som man säger, att varje krona, som konsumenterna ger ut, blir en röstsedel, varmed de röstar för en fortsatt produktion av den köpta varan.

Man kan med glädje konstatera en stigande opinion ute bland allmänheten för konsumentfrågornas bättre belysning. Konsumenterna vill veta mer, inte om filmstjärnan så eller så använder den ena eller den andra tvålen, utan vi vill veta någonting mer om varornas beskaffenhet och deras funktionsduglighet, och vi vill ha en på vidgad forskning byggd upplysning som kan ge oss bättre och säkrare hållpunkter för att tillförlitligare kunna väga varans pris mot dess kvalitet och den service som erbjuds. En bättre konsumentupplysning är ett enormt familjeekonomiskt intresse. Den privata konsumtionen uppgår på ett år, upplyses det, till 27 miljarder kronor. Om vi genom förnuftigare köp på bara ett område, textilområdet, där det nu omsättes för omkring 3 miljarder kronor om året, kunde spara en procent, skulle det göra 30 miljoner kronor. Dessa siffror ger oss en aning om vilka värden som kan återvinnas genom att vi satsar på forskning och upplysning på konsumentvaruområdet. Den fråga vi diskuterar har för övrigt också en utomordentlig samhällsekonomisk betydelse.

Man säger på en hel del håll, att staten vill ytterligare snöra in de stackars människorna, att det är fråga om att likrikta våra köpvanor, att bestämma vilka behov vi skall få hålla oss med o. s. v. Man säger också: Låt människorna få ha som någonting av det mest värdefulla i samhället sin frihet, sin frihet att välja bland salubjudna varor och tjänster på ett sådant sätt att de för sina inkomster kan få det de önskar!

Det är nu inte på det sättet att staten, som man helt oriktigt gör gällande, är ute efter att dirigera våra köpvanor. Jag

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

vill upplysa om att statsrådet i detta sammanhang tydligt har sagt ifrån, att det inte är fråga om någon dirigerad av konsumenterna. »Självfallet är detta helt främmande för syftet med konsumentupplysningen. Denna skall vara rådgivande och vägledande, aldrig dirigerande.»

Med större kunskap hos konsumenterna skulle säkert en hel del — dåliga och onödiga varor, som vi alla vet finns i våra affärer — kunna utsträngas. Den dåliga och många gånger ovärdiga produktion, som är i gång, kommer att kunna klassas ut den dag då konsumenterna inte i blind efterfrågan ger produktionsimpulser, som inte motsvarar deras verkliga intresse. En vaken konsumentefterfrågan, som styr produktionen, innebär en förnuftigare användning av våra kapital- och arbetsresurser till gagn för alla. Ett sådant vaket konsumentmedvetande förutsätter en lätt tillgänglig och verkligt belysande, praktiskt upplagd upplysningsverksamhet, som i sin tur måste baseras på forskning, provning och funktionsstudier.

I den föreliggande propositionen har statsrådet med en i mitt tycke erkännansvärd energi satt i gång med en översyn av dessa problem, och hon presenterar förslag om ett upprättande av ett statligt konsumentråd och ett förstatligande av Hemmens forskningsinstitut. Herr Svärd har kanske inte uppmärksammat, att det övervägande flertalet av remissinstanserna ställt sig positiva? Jag har följt en hel del pressuttalanden i detta sammanhang, inte bara inom A-pressen och facklig press, utan även inom annan press, där man har uttryckt sin glädje över detta. Sålunda skrev t. ex. Expressen den 16 december, att budskapet i den här propositionen lyste i kapp med Lucia-ljusen.

Konsumentvaruforskning bedrivs nu på ett flertal håll, och förslaget om att inrätta ett statligt konsumentråd skulle innebära en samordning av detta arbete, sålunda en besparing av våra resurser. Detta är väl någonting som man brukar uppskatta i denna kammare.

Förstatligandet av Hemmens forsk-

ningsinstitut har också mötts av varmt intresse på olika håll. Staten betalar ju redan nu för övrigt 85 procent av kostnaderna för institutet. Beträffande de 8 procent, med vilka näringslivet bidrar, har från näringslivets sida uttalats, att man helst vill dra in detta bidrag. Man är i varje fall inte intresserad av att utöka bidraget, något som också tydligt framgår av remissyttrandena. De övriga bidrag, som institutet har haft att lita till, har varit osäkra. Tiden för deras utbetalning har varit oviss, och detta har helt naturligt medfört svårigheter för institutet när det gäller personalfrågor, planering och mycket annat.

Förstatligandet av Hemmens forskningsinstitut skulle enligt vad jag och många med mig anser betyda, att man skulle fränkoppla ett producentintresse, som inte har varit till gagn för upplysningsverksamheten, även om man inte kan påstå, att det har gjorts några påtryckningar. Men att de intressegrupper, vilkas produkter skall göras till föremål för institutets konsumtionskyddande undersökningar, skall ha ett betydande inflytande och bidra till finansieringen och upplysningen, finner jag i alla fall vara bakvänt.

Reservanterna har ansett, att verksamheten inte är tillräckligt utredd och belyst. Man vill därför att den skall fortgå som för närvarande, och man har hemställt om en mindre anslagshöjning för att medge större undersökningar och för att möta de löneförhöjningar, som genomfördes under 1955. Men reservanterna har inte tagit någon nämnvärd hänsyn till den arbetskraftsförstärkning på forsknings- och upplysningssidan som de två utredningsmännen funnit trängande och som ligger helt i linje med det starkare kravet på konsumenthåll om större insatser från Hemmens forskningsinstitut. Reservanterna under b) är litet generösare, men i alla fall anser även de, att frågan inte är tillräckligt utredd, och yrkar avslag på propositionen.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang göra några personliga reflexioner med anledning av fru Hamrin-Tho-

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

rells yttrande här. Fru Hamrin-Thorell och fru Gärde Widemar i denna kammar och fröken Ager och fru Andrén i andra kammaren har hemställt om avslag på propositionen och begärt ny utredning, och vi återfinner fröken Agers namn under reservationen. Såsom styrelsekamrat med fröken Ager i Hemmens forskningsinstitut, som enhälligt har tillstyrkt förslaget, kan jag inte tycka annat än att hennes helomvändning är ganska överraskande. Jag har tittat litet närmare på de andra motionärernas engagemang i denna fråga. Fru Hamrin-Thorell har säte och stämma i styrelsen för Folkpartiets kvinnoförbund, som dock enligt remissyttrandet hälsat förslaget om ett konsumentråd »med stor tillfredsställelse». Vidare har förbundet sagt att man delar de principiella synpunkter, som framförts i förslaget, och att förbundet, även om man känt en viss tveksamhet inför helt förstatligande av HFI, ändå funnit de skäl, som talar här för, överväga, särskilt med hänsyn till de ekonomiska förhållandena.

Fru Gärde Widemar sitter i Yrkeskvinnornas samarbetsförbunds styrelse. Detta förbund har i sitt yttrande sagt, att det ger förslaget sitt helhjärtade stöd, när det gäller konsumentrådet, och ansluter sig till förslaget om ett förstatligande av HFI, med motivering att institutet därmed skulle få en mera auktoritativ tyngd.

Man kan fråga sig vad det är som gjort, att dessa damer, som, såvitt jag förstär, varit med om dessa yttranden, ändå vill avslå en proposition, som i princip ansluter sig till den föreliggande utredningspromemorian. Man kan inte undgå att göra en reflexion, om det inte möjligen kan vara så, att en framgång för statsrådet Lindström inte har bedömts såsom särskilt önskvärt inför det kommande valet. Ingen kan förtänka, att man gör en sådan reflexion.

En stor väljaropinion, speciellt bland kvinnorna, för fram kraftiga krav på att få mera stöd för konsumentråvandena. Det vettiga och det riktiga i konsumenternas synpunkt är, att effektiviteten bör ökas genom samordning och upplys-

ningsverksamheten frigöras från inflytande av producentintressen, och det är saktliga synpunkter, som står sig, även när löven börjar gulna. Jag tror därför att de båda damerna gjort en felspekulation, om de trodde att man kunde utnyttja detta i valet. Jag tror det så mycket mera, som det lyckligtvis ofta brukar visa sig, att propaganda sällan reparerar det misstroende, som man med skäl kan ha mot folk som talar mycket varmt för en sak men i handling gör motsatsen.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Jag kan inte förstå, att inte fru Wallentheim under det 20 minuter långa anförande, som jag höll, uppfattade att det finns stora skilljaktigheter emellan den promemoria, vilken vi har fått till remiss, och den proposition, som nu föreligger och som vi under inga förhållanden haft några möjligheter att uttala oss om.

Det var *promemorian* som styrelserna för Yrkeskvinnornas samarbetsförbund, Folkpartiets kvinnoförbund och HFI, där fröken Ager sitter, tog ställning till. Vi anser, att det förslag, som är byggt på den *promemorian*, inte motsvarar de förväntningar vi hade. Vi tror oss veta med bestämdhet, att HFI inte anser sig kunna arbeta effektivt enligt det förslag som nu föreligger.

Jag kan inte heller underlåta att påpeka, att om fru Wallentheim misstänker oss för att inte unna statsrådet Lindström en framgång inför valet, bör det inte förtänkas oss en misstanke om att statsrådet Lindström har haft så förfärligt bråttom att lägga fram detta förslag just därför att det är valår.

Herr **ANDERSSON, GUSTAF**, (s):

Herr talman! Statsutskottets majoritet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i den fråga som här föreligger. Den tror sig också kunna göra det på goda och hållbara grunder. Vad reservanterna anfört i sin reservation rubbar ingenting av detta.

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

Den institution som står i centrum för Kungl. Maj:ts förslag, Hemmens forskningsinstitut, har riksdagen sysslat med många gånger förr. Det har varje gång varit fråga om att öka resurserna för en verksamhet, som håller på att växa ur sina former, och Kungl. Maj:t och riksdagen har gemensamt beviljat ökade resurser. Hemmens forskningsinstitut åtnjuter nämligen en stor och berättigad goodwill hos allmänheten. Samtidigt har det allt som oftast kritiserats för de otillräckliga ekonomiska och personella resurser, som gjort att det inte kunnat bredda konsumentupplysningen så som allmänheten kräver, och här och var har en viss misstänksamhet gjort sig gällande, därför att institutets konsumentupplysning inte varit finansiellt oberoende av den intressepart, vars produkter institutet bedömer.

Hemmens forskningsinstitut är den institution, som står konsumenterna närmast — för övrigt den enda över vilken konsumenterna har haft och får, enligt Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation, ett dominerande inflytande. Staten har sedan länge representerat konsumentintressena genom att betala en stor del och en växande andel av institutets verksamhet. Jag vill erinra om att statens andel för närvarande täcker drygt 85 procent av institutets utgifter. Kraven på ökade resurser har blivit allt starkare. Tillgången på objektiv konsumentupplysning är mycket mindre än efterfrågan, och den uppgår bara till en bråkdel av vad den säljande reklamen sköljer över oss av informationer, varav somliga nog är bra men många mera tvivelaktiga. Det är alltså aktuellt att öka anslagen igen till den objektiva konsumentupplysningen. Men om den statliga andelen ökas ytterligare — kanske till 90 à 95 procent av de totala utgifterna — blir det meningslöst att bibehålla några procents enskild bidragsgivning, som bidragsgivarna för övrigt inte är angelägna att ge och som skapat en del irritationer.

Frågan om ökat stöd åt konsumentvaruforskning och konsumentvaruupplysning är inte tillräckligt grundligt utredd,

anser reservanterna, som vill ha en mera omfattande och fördjupad utredning innan frågan löses. Till detta vill jag endast nämna att inte mindre än tre statliga betänkanden har gnuggat dessa frågor under de senaste tio åren och att det sakkunnigförslag, det fjärde i ordningen, som ligger till grund för regeringens förslag, är en sammanfattning av de tidigare diskussionerna plus de senaste årens erfarenheter av organisationsproblemen. Detta sakkunnigförslag har enligt reservanternas uppfattning den bristen, att det inte prövat andra alternativ än ett förstärkt institut. Det finns emellertid intet annat alternativ än att låta verksamheten fortsätta i de nuvarande formerna, och det alternativet är redan prövat och befundet mindre gott. Organisationens huvudintressenter, som är de stora löntagargrupperna, LO och TCO, jämte städernas och landsbygdens husmödrar i raden av kvinnoorganisationer, har också enhälligt tillstyrkt de sakkunnigas förslag till omorganisation och förstärkning av institutet. Även industrien och detaljhandeln har i stort sett biträtt förslaget. Endast 7 av 35 remissorgan har varit häremot. Detta säger ganska mycket i fråga om enhälligheten om det förslag som här förelagts riksdagen.

En ovanligt stark uppslutning är det också bakom förslaget om inrättande av ett konsumentråd, som vid sidan av institutet skall samordna konsumentvaruforskningen mellan samtliga de forskningsinstitut, som sysslar med konsumentvaror, så att risken för dubbelarbete undviks, och som skall fördela statsanslaget för sådan forskning på de objekt som är av största nytta för hushållens ekonomi.

Det är en sympatisk utformning som propositionen vill ge konsumentrådet. Till rådet decentraliserar nämligen Kungl. Maj:t en stor del av beslutanderätten när det gäller denna forskning och upplysning och lägger därmed i konsumenternas egna händer att utforma den verksamhet som skall betjäna dem.

Reservanternas förmodan, att konsu-

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

mentrådet skulle innebära en överorganisation, har utskottsmajoriteten icke funnit några tecken på i den konstruktion som Kungl. Maj:t gett rådet. Tvärtom innebär förslaget, såvitt man kan se, en rationalisering, eftersom HIF:s nuvarande och otympliga fullmäktigeförsamling med 26 organisationer, som skall mötas kring den begränsade uppgiften att granska institutets verksamhet, utbytes mot ett mindre omfattningsrikt konsumentråd med större och väsentligare uppgifter att handskas med.

Jag skall inte på något sätt ge mig in på den detaljkritik som fru Hamrin-Thorell kom med beträffande förslaget. Så nogga känner jag inte institutet att jag kan göra det, men vi har i statsutskottet litat på den utredning, som har företagits i detta avseende, och de remissinstanser som haft förslaget till yttrande. Man kan på det hela taget säga att förslaget förefaller väl genomtänkt och att det bärs upp av en representativ konsumentopinion.

Jag tror därför att kammaren med stor tillförsikt kan ta det förslag som här föreligger, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag förstår att på detta område finns sakkunniga och icke sakkunniga. Jag medger gärna, att jag icke är sakkunnig. Jag råkade sitta vid statsutskottets sammanträde, när denna fråga behandlades, och jag blev på det sättet tvingad att ta ställning i alla fall.

Jag vill, herr talman, helt enkelt säga, att jag inte tror på denna organisation, vare sig den som nu är eller den som kommer. Jag har den uppfattningen, att skall vi kunna få ett gott resultat på detta område, då skall det råda konkurrens emellan varuframställarna, och jag är övertygad om att t. ex. Kooperativa förbundet och våra konsumtionsföreningar har gjort oändligt mycket mer på detta område än vad denna institution någonsin kommer att kunna göra.

Dessutom måste jag, herr talman, säga

att jag, när jag läser detta utlåtande, har litet svårt att förstå vad man egentligen menar. Det är kanske mitt eget fel, men i så fall ber jag om en förtydligande upplysning. På s. 8 i utlåtandet står: »Konsumentvaruforskning på livsmedels- och textilområdena bör t. ex. i stor utsträckning äga rum vid andra institut.» HFI skall enligt detta uttalande således inte ta någon befattning med dessa grenar av konsumentvaruforskningen. På s. 10 står emellertid: »Statsrådet föreslår, att institutet organiseras med en livsmedels- och kemisk-teknisk avdelning.» Vilket av dessa båda uttalanden skall man sätta tro till? Det kanske finns en förklaring som jag inte råkat på. I så fall är jag tacksam för att få erforderlig upplysning.

Det nämndes under utskottsbehandlingen, vilket också omtalats här, att 46 procent av husmödrarna i Sverige aldrig hört talas om Hemmens forskningsinstitut. Orsaken härtill måste väl vara att man inte kommit i kontakt med dessa 46 procent av alla hem i landet. Jag har själv haft familjehushåll i över 30 år och under denna tid på de punkter, som det här är fråga om, aldrig kommit i kontakt med institutet. Jag vill inte försöka bedöma vad anledningen härtill kan ha varit, men det är alldeles uppenbart att det måste ha funnits något alldeles särskilt skäl. Är det inte här i livet över lag på det sättet, att om Andersson vill ha en viss vara, så föredrar Pettersson en annan. Från andra områden har vi också många exempel på hur svårt det kan vara att söka ge råd och upplysning. Jag tänker bl. a. på statens läroboksnämnd. Hur går det till där? Jo, nämnden går igenom insända nya läroböcker. Ytterst sällan är en bok av sådan beskaffenhet, att man vågar slå ned på den och säga, att boken i fråga är olämplig. Detta har i sin tur lett till att skoldistrikten alltjämt köper de mest skilda läroböcker i de olika ämnena. Jag tror för min ringa del att det kommer att gå precis på samma sätt i fråga om den konsumentupplysning som Hemmens forskningsinstitut skall bedriva. Är det verkligen någon av damerna och

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

herrarna här som, om det inte är fråga om ett alldeles flagrant exempel, vågar slå ned på en vara och säga, att den är oduglig; den skall herrskapet inte köpa? Nej, människorna kommer helt säkert att vara lika villrådiga i fråga om vad man bör köpa, sedan denna organisation införts, som man varit tidigare.

Herr talman! Jag vill inte förlänga denna debatt utan har bara velat förklara varför mitt namn står under reservationen. Det beror helt enkelt på att jag icke tror på hela det här organisationsförslaget. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den med a) betecknade reservationen.

Herr ANDERSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Av herr Näsströms yttrande framgår, att han inte alls tror på nyttan av någon upplysningsverksamhet av denna art eller att Hemmens forskningsinstitut över huvud taget har någon uppgift att fylla. Riksdagen har emellertid under många år beviljat betydande anslag för detta ändamål. Enligt min uppfattning har dessa anslag fallit i god jord och varit till stor nytta. Det är ändå en betydande uppgift som här föreligger för detta institut.

Herr Näsström sade vidare, att endast 46 procent av alla husmödrar i landet kände till existensen av Hemmens forskningsinstitut. Det är, måste jag säga, inget dåligt resultat på den relativt korta tid, som institutet har verkat, att ändå nära hälften av Sveriges husmödrar känner till institutet.

Herr Näsström gjorde sedan vissa reflexioner och en jämförelse med vad man uppnått i fråga om läroböckerna i våra skolor. Jag skall inte närmare ingå på den jämförelsen, ty det gäller här två så vitt skilda ting, att man inte kan diskutera dem samtidigt.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag håller med herr Svärd, när han i sitt anförande säger, att det i vissa fall inte går att upplysa konsumenterna. Jag tror för min del att

det är alldeles hopplöst att söka upplysa och övertyga herr Svärd om behovet av en sådan här verksamhet. Hans attityd påminner mig om den äldre herrn, som en gång kom in i en husgerådsbutik och frågade, om det fanns några vaser. »Jo», svarade biträdet, »de står där borta på hyllan.» Den äldre herrn lyfte på en vas och sade: »Men här finns ingen öppning i den.» Så vände han på vasen och tillade: »Det finns ingen botten heller.»

Det är klart att man kan inta den attityden, att man inte vill bekväma sig själv att se saken ur rätt synpunkt, vilket naturligtvis leder till att man kommer fel. Det föreföll mig, när herr Svärd spottade ut sitt förakt för konsumentupplysningen, som om han ansåg att man hade tagit temperaturen på en köttbulle för litet.

Vad man kan säga om denna verksamhet är väl ändå, att här har vissa organisationer i årtal bedrivit och sökt bedriva en ökad konsumentupplysning. Bland annat har LO och TCO tillsammans lagt ned mycken möda på att söka intressera sina medlemmar för konsumentupplysningen. Vi har nämligen onekligen ett spill i fråga om materiella resurser genom att folk köper ting, som de lockas att köpa genom en omfattande reklamverksamhet, som rör sig med allmänna fraser och där man också från konsumenthåll kan säga, att vi borde mobilisera en reklamverksamhet som är konsumentinriktad och inte bara hålla oss med en producentinriktad sådan. Det råder väl där en viss disproportion. Det görs väldigt mycket för att tala om för konsumenterna vad de enligt producenternas mening borde köpa, men det görs ofantligt litet för att tala om vad de med framgång och med hänsyn till sin nytta bör köpa.

Jag medger att det är svårt att här exemplifiera och säga, att så och så bör denna verksamhet läggas upp. Men så mycket är väl ändå klart, att det finns vissa ting — och jag har all respekt för den kooperativa rörelsen — som kanske en enda producent tillverkar och som ingen annan ger sig på, men varorna är av den beskaffenheten, att man borde

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

upplysa folk om vad det är för fördelar och eventuella nackdelar förbundna med dem. Det kan för dem, som vardagsvis inte är intresserade av detta, kanske vara av ett visst värde att veta, att bara det, att en husmoder inte får en tvätt-äktä vara, kan kosta henne tusentals kronor vid en tvätt. Det kan vara av värde att få reda på att den saluförda varan inte är av den beskaffenheten, att den medför en kostnad av ett par tusen kronor vid en tvätt, därför att man trodde att den var färgäkta och tvättäkta men icke visade sig vara det.

Låt mig ta ett annat exempel! Vi har de kemiska tvättmedlen. Experterna kan tala om för oss att en vara, som kostar tre—fyra gånger så mycket som den enkla råvaran, praktiskt taget inte innehåller någonting annat än denna råvara, kanske tillsatt med ett luktmedel. Det finns en mängd sådana exempel som kan anföras.

Jag tycker alltså — bortsett från den kontrovers, som damerna haft om huruvida ramen är tillräcklig och hur denna verksamhet hör se ut i detalj från början — att det skulle vara att kasta bort barnet med badvattnet att säga, att vi här inte bör göra någonting alls. Jag tycker för min del att själva angripandet av problemet är riktigt. Vi får ett forskningsinstitut som skall arbeta, naturligtvis inte med sådant arbete, som kan utföras på andra håll, utan som bör tillgodogöra sig forskningsresultat även från andra institutioner. Man får ett råd som kan bli den kanal, genom vilken man slussar in behovet av undersökningar av olika slag, man bevakar att de göres, man låter initiativ komma även utifrån och får ett råd, som samtidigt — vilket inte är det minst viktiga — kan tjäna som källa till information utåt.

Det har sagts mig — jag kan inte vara för att uppgiften är riktig, men jag tror att den är riktig — att Hemmens forskningsinstitut har gjort många goda undersökningar, som aldrig blivit publicerade. Vilken dagstidning vill ta in en uppgift om att en vara i visst avseende är skadlig? Det gör inte tidningarna. Men då är det ganska viktigt att vi får ett

konsumentråd så sammansatt, att det exempelvis kan koppla in hela den fackpress, som finns i detta land och som når miljoner människor och som är oberoende av annonsörerna och alltså har till uppgift att bevaka sina medlemmars reallöneintressen och följaktligen också bevaka det värde medlemmarnas pengar har, när de skall omsättas i varor.

Jag tror alltså att hela förslaget — som ju inte jag heller kan uttala mig om i detalj — är ett riktigt första steg. Man får väl göra här som i andra fall, d. v. s. se vilka erfarenheter man får. Jag har en rakt motsatt uppfattning mot den herr Näsström hade: jag *tror* på denna verksamhet. Jag är i det fallet icke ensam, ty alla de, som sysslar med detta inom organisationerna, säger att det finns ett oerhört intresse för dessa ting och för att man gått denna väg och icke har låtit organisationerna eller de privata intressena överta denna verksamhet.

Detaljerna är sedan en sak som man kan diskutera. Jag tycker nog att det, med hänsyn till konsumenternas önskemål och med hänsyn till det stora intresset ur nationalekonomisk synpunkt att icke våra resurser förödas på dåliga ting, kan vara av ett visst värde att samhället också lämnar sitt bidrag till denna verksamhet. Men samhället kommer inte att bli ensamt i sina ansträngningar att bringa konsumenterna till bättre medvetande när det gäller varsamhet och gott omdöme vid köp.

I detta anförande instämde fru *Sjöström-Bengtsson* (s).

Fru SVENSON (bf):

Herr talman! Som landsbygdskvinnornas representant sedan många år i Hemmens forskningsinstituts styrelse vill jag här säga några ord.

Alla vet att ett mycket stort antal av landsbygdshemmen har mindre bekvämligheter än hemmen i städerna, att de i större grad saknar de arbetsbesparande maskiner och redskap, som så mycket underlättar hushållet. Arbetets natur — med skötsel av djur och sådant — gör att husmödrarna på landet är mera bund-

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

na vid sin arbetsplats än vad städernas husmödrar är. De långa vägarna och många gånger besvärliga kommunikationerna bidrar också till att försvåra lanthushödrarnas kontakter med den moderna varumarknaden. När det är aktuellt för dem med inköp av större varor för hem och familj, såsom kläder, inredningar, husgeråd, hushållsmaskiner o. d., är landsbygdskvinnorna på många platser hänvisade till tidningsreklamen, postorderkataloger och lanthandelns urval av varor, som självklart är och måste vara begränsat, och till, inte förglömandes, kringresande agenter. Dessa agenter kommer och demonstrerar eller talar för en viss märkesvara av tvätt-, sy- och hushållsmaskiner av olika slag. Icke minst kollektiva frysanläggningar har tillkommit genom dessa kringresande agenters tillskyndan, frysanläggningar som många gånger inte varit av önskvärd beskaffenhet, och tillfälle till jämförelser mellan olika märken saknas i allmänhet. Annonsernas och katalogernas varubeskrivningar framhäver i sin tur bara de förträffliga egenskaperna. I detta läge har HFI skjutit en första bräsch för den objektiva upplysning om varorna som husmödrarna har ett trängande behov av. Det har representerat en god början men inte mer, ty institutet har haft så blygsamma resurser. Det förslag om förstärkning och utredning av institutets verksamhet, som regeringen förelagt riksdagen och som vi nu behandlar, har därför glatt oss som ett steg vidare på vägen mot en mer omfattande konsumentupplysning, som även lanthemmen kan ha nytta av. Visst kan man som folktopartireservanterna mena, att det behövs mera pengar till denna verksamhet, men det är väl ett underligt sätt att reagera, att därför att man får *litet* mer anslag och inte *mycket* mer anslag, så skall man avvisa hela förslaget om en förstärkt organisation nu och bara beställa en förnyad utredning till nästa år. När jag läste utskottsutlåtandet och återfann fröken Agers namn bland reservanterna blev jag, liksom fru Wallentheim, något förvånad. Hon har suttit med i HFI:s styrelse och tillstyrkt

hela det förslag som propositionen bygger på och som hon nu yrkar avslag på. Om man säger att propositionen inte innehåller allt vad betänkandet innehöll, så är det dock i huvudsak detsamma.

Jag tänker inte vid denna sena timme gå in på organisationen — den är tidigare berörd här — men jag vill säga, att vi inom styrelsen för HFI aldrig har tänkt oss att denna organisation skulle helt utbyggas på en gång, utan vi har nog tänkt oss att detta skulle ske successivt, och jag tror fortfarande att det är klokt att gå den vägen. Man skall inte kräva allt på en gång, utan det får komma så småningom.

Jag vill gärna tillägga ännu en sak. Landsbygdens folk har lärt sig att värdesätta informationer som kommer från oberoende forskningsanstalter, där provningsresultaten inte betalas med bidrag från den som får sina produkter provade. Statens maskinprovningar med dess upplysningstjänst bland jordbrukarna om bra och mindre bra fabrikat av jordbruksmaskiner och verktyg ger lantmännen en mycket uppskattad service. Deras hustrur kan ha rätt att önska sig en motsvarighet när det gäller hushållsmaskiner och redskap för hemmen. RLF har också redan innan utredningen framlagt det förslag som propositionen bjuder på skrivit till regeringen och begärt förstärkande av Hemmens forskningsinstitut, och Svenska landsbygdens kvinnoförbund har bestämt understrukit detta krav.

Det är på deras vägnar, herr talman, som jag nu yrkar bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

I fru Svensons yttrande instämde fru Nilsson (bf).

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Tyvärr pågår denna debatt även i andra kammaren, och tyvärr har jag inte haft någon astralkropp i denna kammare, som kunnat tala om för mig vad som hänt här. Jag har endast hört ett och annat ryktesvis och hört att ni här diskuterat mycket och att ni är rätt trötta på diskussionen om detta

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

ämne, så att jag bör fatta mig kort. Då bör jag också bara ta upp sådant, som jag under hand hört att det rätt oklarhet om.

Jag har förstått, att det finns två åsiktsriktningar i denna kammare liksom i andra kammaren: den ena riktningen menar liksom utskottsmajoriteten, att regeringen har presenterat en acceptabel lösning av de organisatoriska problem, som konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen brottas med, och den andra anser liksom reservanterna att dessa problem behöver utredas ytterligare. Såvitt jag förstår är det emellertid mycket olika motiv bakom reservanternas gemensamma uppskovsyrkanden, och jag måste säga att jag har mycket svårt att förstå hur så många olika motiveringar kan krypa in under samma uppskovsyrkande. Den ena gruppen reservanter, den som står under a-reservationen, har tydligt nog låtit förstå, att de är rätt ointresserade av verksamheten och att man därför gärna ser att en sådan här översyn på obestämd tid inte leder till någonting, som betyder förstärkning av konsumentupplysningen. Herr Svärd lär i detta avseende ha sagt någonting liknande det som herr Hjalmarson sagt i andra kammaren. Reservationen under b) vill ju däremot ha en höjning av anslaget under interimstiden och en snabbutredning i ämnet, som gör det möjligt att få ett förslag till nästa års riksdag. Jag vill säga till dem som företräder den sista meningen, att ett yrkande om sådan snabbutredning till nästa år är fullkomligt meningslöst, inte av brist på tid — ty arbeta hårt och fort kan vi göra i kanslihuset, även om det inte alltid ser ut så — utan därför att det inte finns något alternativ att utreda, som Organisationssverige kan samlas kring såsom det har samlats kring detta förslag, och därför att man säkerligen inte kan få de stora löntagare- och kvinnosammanslutningarna att från det ena året till det andra byta de ståndpunkter, som de haft och som de har givit uttryck åt mer eller mindre länge, somliga ända sedan konsumentupplysningen först genomfördes.

De berörda parterna har alltså i allt väsentligt godtagit det förslag till organisation, som ligger på kammarens bord. Att det sedan finns olika meningar i detaljfrågor — om lönesättningar, om namn på institutionen, om arbetsområdet och så vidare — är ju bara naturligt. Det finns inget betänkande som möts med idel instämmanden från alla remissinstanser, och de avvägningar, som regeringen har gjort i slutskedet med en försiktigare utbyggnad av verksamheten i förstone, hör också till vad förslag i allmänhet brukar underkastas, innan de läggs på riksdagens bord. Man kan vara missnöjd med enskildheter i ett förslag men ändå anse att man i helhetens intresse bör acceptera det och räkna med att man sedermera kan genomföra förstärkningsanordningar allteftersom sådana visar sig behövliga. Att som de nämnda båda reservantgrupperna a och b gör sätta betyget c på hela organisationsförslaget och helt förkasta det, därför att man, som det står i reservation a, inte funnit förslaget tillfredställande »i alla avseenden» och funnit framförda erinringar »icke sakna berättigande», tycker jag med förlov sagt är disproportionerligt.

Jag har också hört sägas att det klagats över den korta remisstiden, som gjort att intresserade organisationer inte haft tillfälle att tillräckligt tränga in i ämnet. Jag kan tala om, att när det här förslaget låg färdigt i december månad, fanns en möjlighet att få ett förslag framlagt för innevarande års riksdag, endast om remisstiden sattes till någon månad eller sex veckor. Jag medger att detta inte är någon lång remisstid, och jag var också tveksam huruvida remissinstanserna skulle finna denna tidrymd tillräcklig. Jag tog därför en förhandskontakt med ett dussin av de mest intresserade organisationerna för att höra efter, om de var villiga att yttra sig över förslaget på fyra, fem veckor, såvida detta skulle möjliggöra ett förslag till 1956 års riksdag. Varenda en svarade »ja» på den frågan, och därefter skickade vi ut förslaget. Inom fem veckor hade också samtliga ombedda remissinstanser — det var

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

26 stycken — inkommit med sina yttranden och dessutom ytterligare 10 stycken, som vi inte hade bett om yttranden.

Av remissyttrandena har ju den övervägande delen varit mycket positiva, som jag förmodar att utskottets talesman understrukit här i min frånvaro. Jag vill bara exemplifiera med att 33 av 35 remissinstanser vitsordat behovet av högre anslag, 27 av 34 godkänt ett förstatligande av HFI och 30 av 35 önskat ett konsumentråd eller någon form av nämnd med motsvarande samordnande funktioner.

Jag skall inte upptaga tiden med repliker på yttranden, som jag inte hört direkt själv, men man har stuckit utskottsutlåtandet i min hand och frågat, hur en mening på en sida rymmer med en mening på en annan sida, och en så konkret fråga skall jag inte undandra mig att svara på.

Det står sålunda i utlåtandet, att konsumentvaruforskning på livsmedels- och textilområdena i stor utsträckning bör äga rum vid andra institut, och på en annan sida står det att vi skall ha en livsmedels- och kemisk-teknisk avdelning vid Hemmens forskningsinstitut. Man menar att dessa båda uttalanden inte rymmer. Men det gör de. Med vad som sagts i den förra meningen har man bara velat påpeka, att vi har ett institut för konserveringsforskning, som utreder alla med konservering sammanhängande problem, och vi har en ingående forskning om djupfrysning både där och på andra håll och vi har folkhälsoinstitutets undersökningar av livsmedel ur hygieniska synpunkter. Det man sysslar med vid Hemmens forskningsinstitut och som skulle bibehållas där på avdelningen för livsmedels- och kemisk-tekniska frågor gäller undersökningar som sammanhänger med livsmedels rationella utnyttjande i de vanliga hushållen. Det är alltså inte fråga om något dubbelarbete här, utan bara ett påpekande av att man bör begränsa sig till det man sysslat med förut och inte trampa över på vad andra institutioner gör. Den tanke, som ligger bakom konsumentrådet, är just att forskningsuppgifterna skall samordnas och

fördelas så, att man undviker dubbelarbete och får dem utförda där de bästa personella resurserna för ändamålet är till följande.

Med dessa ord, herr talman, slutar jag mitt inlägg, och jag hoppas att kammaren behagar följa utskottsmajoriteten.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Statsrådet sade att reservanterna hade satt betyget C på det förslag som lags fram. Om statsrådet läser reservationerna, vilket jag förmodar att statsrådet gjort, så bör hon väl finna att vi givit det ett betydligt högre betyg och att vi i princip är ense om att vi skall ha ett bra forskningsinstitut och en effektiv konsumentupplysning.

Jag betvivlar inte att statsrådet arbetat fort på denna proposition — det bär propositionen tyvärr vittne om. Jag beklagar att statsrådet inte var närvarande när jag redogjorde för de invändningar reservanterna har riktat mot propositionen till skillnad från den promemoria på vilken propositionen bygger. Statsrådet säger att det går att ändra på organisationen i framtiden. Ja, det är möjligt att det går. Men det innebär att man enligt reservanternas uppfattning skulle ändra på antalet avdelningar, man skulle ändra antalet befattningshavare, man skulle ändra namnet och man skulle ändra sammansättningen av styrelsen. Jag finner att allt detta är så väsentliga saker, att det vore bättre att låta institutet arbeta ett år till som det nu gör, men med ökade ekonomiska resurser, och sedan framlägga ett förslag till ny organisation som är mer tillfredsställande ur de synpunkter som vi har anfört.

Detta var ungefär vad jag sade i mitt förra anförande, och jag tycker att motiven för att framflytta beslutet är så välgående att jag måste vidhålla mitt yrkande. Jag tror att det kan bli ett bra institut, om man får överarbeta organisationen, och jag tror att det är bättre att göra ändringarna från början än att vidta dem i efterhand.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i av-

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning m. m.

seende på det nu förevarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Svärd*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Näsström* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) av fru *Hamrin-Thorell*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i herr *Axel Anderssons* m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svärd* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Svärd*'s yrkande.

Fru *Hamrin-Thorell* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 124 antager bifall till herr *Svärd*'s yrkande i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till fru *Hamrin-Thorell*'s yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstal för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 35.

Därjämte hade 40 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 124, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Näsström* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svärd* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 40.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 125, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1956/57 till hemkonsulentverksamhet i städer;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till atomforskning;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1956/57 till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, m. m., såvitt angår anslag för budgetåret 1956/57 till Ersättning vid vissa ingripanden i hälsovårdens intresse jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.39.

In fidem

G. H. Berggren